

КНЗ КОР «КИЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ»
ГО «Центр мистецтв та духовної культури «Образ»

ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ

Випуск 1

Науково-методичне видання

Матеріали обласної науково-практичної конференції
**Кластеризація туристичної галузі – вагомий
важіль у культурно-освітньому та
економічному розвитку Київщини**
10 жовтня 2018 р.

Біла Церква
2020

УДК 930.2(063)

Кластеризація туристичної галузі – вагомий важіль у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини : матеріали обл. наук.-практ. конф., м. Біла Церква, 10 жовт. 2018 р. : наук.-метод. вид. / упоряд. О. Д. Пількевич, В. А. Шатунов. – Біла Церква, КНЗ КОР «КОПОПК», 2020. – Вип. 1. – 316 с. – (Серія : Збережемо історичну пам'ятку).

Рекомендовано до друку

Науково-методичною радою КНЗ КОР «Київський обласний інститут
підсудипломної освіти педагогічних кадрів»
(протокол № 6 від 26 грудня 2019 року)

Рецензенти:

І. Г. Романченко, кандидат історичних наук, доцент кафедри «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Білоцерківського інституту економіки та управління вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»;
Д. О. Карпуть, кандидат історичних наук, вчитель вищої категорії Маловільшанського НВК

У збірнику представлені систематизовані матеріали науковців, краєзнавців, педагогів, митців, музейних працівників, громадських активістів, підприємців під час проведення обласної науково-практичної конференції «Кластеризація туристичної галузі – вагомий важіль у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини». Викладені авторські дослідження та міркування направлені на розкриття можливостей участі кожної людини в збереженні культурної спадщини. Також автори звертають увагу на актуалізацію цінностей культурно-історичної спадщини в виховній роботі.

Видання призначене для науково-педагогічних та методичних працівників, краєзнавців, учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти, студентів закладів вищої освіти, для розширення діяльності в напрямку збереження та популяризації культурної спадщини.

Матеріали подані в авторській редакції, за достовірність фактів, цитат, посилань на джерела та вживання назв документів, власних імен тощо несуть відповідальність автори публікацій.

© КНЗ КОР «КОПОПК»

© ГО ЦМДК «ОБРАЗ»

ЗМІСТ

Пількевич О. Д. Передмова	6
Шатунов В. А. Слово до читача	9

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Берегова Л. П., Закружецька А. Ю. Система обліку як інструмент збереження культурної спадщини	12
Богуш Д. О., Безрукова К. М. Роль місцевих ЗМІ у процесі формування позитивного іміджу Білої Церкви	18
Голуб О. М. Питання охорони пам'яток культурної спадщини та їх взаємозв'язок з питаннями освіти	26
Гончар А. А. Вплив наявності історико-культурних пам'яток на підприємництво і навпаки	45
Колотницька А. В. Комплексний благоустрій міста – запорука розвитку туризму	50
Лідіч Ю. О. Соціальна відповідальність в підприємницькій діяльності	63
Манжос Ю. Ю. Фандрайзинг, або де шукати гроші для культурно-історичних проєктів?	67
Настіна О. І. Перспективи розвитку наукового туризму Київщини	74
Сатир Л. М., Задорожна Р. П. Статистичний аналіз тенденцій розвитку туристичної діяльності в Київській області	79
Юхименко П. І. Кластеризація туристичної галузі як активатор економічного потенціалу міста	93

СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КИЇВЩИНИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Денисюк О. П. Дослідження культурно-історичної спадщини – складова частина розвитку туристичної галузі.	
Перебування М. С. Вінграновського на Білоцерківщині	103
Дойко Н. М., Бойко Н. С., Кривдюк Л. М. Парк «Олександрія» – культурна спадщина України	109

Жихарєва К. В. Реконструкція скверів в історичній частині міста на прикладі скверу на пл. Соборній в м. Біла Церква ...	118
Крижешевська Л. Ю. Білоцерківська школа мистецтв №1 в будівлі історичної спадщини як запорука охорони та збереження національного надбання	128
Панько В. І. Дендропарк «Олександрія» на роздоріжжі: розважальний майданчик чи осередок культурного розвитку суспільства	133
Перерва В. С. Туристичні міфи дореволюційної Білої Церкви.....	142
Серов О. В. Проблеми використання спадщини на місцевому рівні.....	150
Фастівська О. О. Комфортне місто для містян – комфортне для туриста. Розвиток острова Дитинства в контексті розвитку туризму міста	154
Хоменко О. В. Обличчя Білої Церкви.....	159
Ципуга В. І. Видатні євреї Білої Церкви.....	166
Шулла І. І. Музеї Яготинщини – осередки духовної скарбниці української нації.....	179

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ В ВИХОВНІЙ РОБОТІ

Бойко Н. С., Гандовська Л. В., Шпильова А. П. Актуальність екскурсійних маршрутів дендрологічного парку «Олександрія» НАН України в виховній роботі	189
Бондар А. В. Пошуково-краєзнавча робота в першій білоцерківській гімназії.....	194
Гребеніченко Ю. М. Організація краєзнавчо-пошукової роботи учнівської та студентської молоді. Методика проведення наративного інтерв'ю	207
Личак І. С. Залучення учнівської молоді до активних форм роботи з вивчення історії рідного краю, його культури, традицій та звичаїв засобами туристсько-краєзнавчої та пошуково-дослідницької роботи.....	212
Лясота В. П. Формування творчої особистості студентської молоді – шлях до відродження української нації	216

Мартиненко О. В., Поліщук О. В. Вплив кіномистецтва на студентство БЦСГ.....	228
Некрасова І. М. Організація краєзнавчо-пошукової роботи учнівської молоді закладів загальної середньої та позашкільної освіти - один із чинників у формуванні туристського продукту міста.....	238
Пренковська В. О. Проектна та творчо-пошукова діяльність з історії як форми організації краєзнавчої роботи молоді	254
Самар Т. В. Турбота кожного про культурну та історичну спадщину.....	262
Склярова Г. М., Яременко Л. П. Науково-дослідницька діяльність колегіантів у контексті нової української школи...	266
Стебельська О. С. Духовні цінності та їх роль у формуванні культури суспільства	275
Хоменчук С. Ф. Медики – янголи на війні	281
Чернецький Є. А. Молодь і здобуття наукового досвіду в царині історії: методичні міркування.....	298
Шатунов В. А. Погляд на Фестиваль-конкурс молодіжної творчості «Збережемо історичну пам'ятку!» як на складову культуротворчого процесу	301
Ярмола О. В. Значення загальнонаціональної та місцевої історико-культурної спадщини у процесі виховання студентської молоді.....	310
Abstract for the collection	314
Streszczenie do kolekcji	315

Передмова

Глобалізація світової економіки, збільшення міжнародної конкуренції призвели до зростання популярності нової виробничої інноваційної моделі, у межах якої всі учасники виробництва прагнуть об'єднатися в кластери. Кластерний розвиток як фактор збільшення національної й регіональної конкурентоспроможності є характерною ознакою сучасної інноваційної економіки.

У сучасних умовах розвитку світового господарства кластери виникають у традиційних галузях економіки й у високотехнологічних, у сфері виробництва та у сфері послуг. Актуальним є впровадження кластерного підходу й у туристичній галузі.

Загалом поняття "кластер" трактується як добровільне територіально-галузеве об'єднання підприємств для здійснення скоординованої фінансово-господарської діяльності, за якої всі його учасники отримують вигоду, а кластерне утворення стає конкурентоспроможним на певному сегменті ринкової економіки. Мета створення кластера полягає в забезпеченні економічного розвитку й підвищенні конкурентоспроможності продукції або послуг його членів на ринках.

Відповідно, туристичний кластер – це комплекс територіально локалізованих і взаємопов'язаних підприємницьких структур різних галузей господарства регіону, діяльність яких спрямована на збереження, поновлення культурно-історичних пам'яток, створення умов для духовних та емоційних переживань споживача туристських послуг.

Туристична галузь залишається важливим фактором забезпечення економічного зростання країни та її регіонів. Експерти відзначають постійне зростання її ролі у структурі глобальної економіки. Туризм є одним із найперспективніших галузевих напрямків активізації економічного розвитку України. Невипадково вперше в історії України Верховною Радою проголошено туризм одним з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки та культури.

Визнанням ролі та місця України у світовому туристичному співтоваристві стало її обрання до складу Виконавчої ради Всесвітньої туристичної організації – керівного органу цієї міжнародної установи, структурного підрозділу ООН. Це дозволить нашій країні активніше інтегруватися в міжнародний туристичний простір і сприятиме розвитку в Україні різноманітних видів туризму, підвищенню економічної ефективності галузі.

Тож, ураховуючи актуальність розглядуваної проблеми, було організовано і проведено обласну науково-практичну конференцію «Кластеризація туристичної галузі – вагомий важіль у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини», яка об'єднала велику групу небайдужих людей різної професійної діяльності єдиною метою – формуванням стратегії розвитку кластера культури й туризму Київської області, намаганням зберегти й відновити культурно-історичні пам'ятки регіону, зокрема й м. Білої Церкви.

Матеріали учасників цього зібрання представлено у збірці «Збережемо історичну пам'ятку». Метою видання є висвітлення основних тенденцій розвитку туристичних послуг; розкриття особливостей формування кластерів у туризмі, проблеми, перспективи їхнього розвитку в регіоні; зростання рівня культури й туристичної привабливості Київської області; відновлення історичних пам'яток культурно-освітньої галузі м. Білої Церкви; підвищення інтересу до туристичної галузі тощо.

У науково-практичних працях висвітлено стан туристичної інфраструктури Київщини, проблеми й перспективи впровадження кластерної моделі розвитку туризму на регіональному рівні; обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування туристичних кластерів з метою активізації туризму, який визначає місце Київщини в інтегрованому європейському просторі.

У збірнику представлено кращі напрацювання кластеризації туристичної галузі, розкрито культурно-історичний та економічний потенціал Київщини та м. Білої Церкви, методичні напрями й дослідження особливостей функціонування туристичних кластерів, аналіз перспектив розвитку процесів

кластеризації в туристичній галузі Київщини на основі раціонального використання рекреаційного й історико-культурного потенціалу краю.

У матеріалах розкрито також культурно-історичну спадщину Київщини як складову частину розвитку туристичної галузі (музеї, парки, сквери, пам'ятники та пам'ятки культурної сфери, тематичні виставки, Білоцерківський фестиваль-конкурс «Збережемо історичну пам'ятку!» тощо).

Авторами пропонується забезпечити підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-туристичної сфери за рахунок активізації руху туристичних потоків як регіону Київщини, так і м. Білої Церкви на основі просування іміджу території (презентування культурно-історичних пам'яток), покращення її привабливості для потенційних туристів, забезпечення оптимального бізнес-клімату в місті, що можливо завдяки територіально-галузевого об'єднання – туристичного кластера.

Автори збірника праць розглядають кластер як продукт співпраці підприємств індустрії туризму з усіма іншими видами бізнесу, пов'язаними з їх обслуговуванням: туристичними компаніями, закладами готельно-ресторанної сфери, освітніми закладами, музеями, розважальними комплексами, транспортним сполученням, системою виробництва сувенірної продукції, організацією фестивалів і заходів, друком поліграфічної продукції, організацією всеукраїнських і міжнародних виставок.

Автори висловлюють щире подяку В. А. Шатунову за організацію конференції та впорядкування збірника.

О. Д. Пількевич,
методист відділу музейної освіти та бібліотечної справи
КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних кадрів»

Слово до читача

В умовах розбудови Української держави, її активної інтеграції до європейського і світового співтовариства, значно посилився інтерес до історичного минулого, виявлення та дослідження невідомих сторінок вітчизняної історії, збереження існуючих та встановлення нових пам'ятних знаків.

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» органи місцевого самоврядування зобов'язані опікуватись питаннями збереження культурної спадщини (стаття 32). Зберігати наше довкілля, історичну та культурну спадщину є також важливим обов'язком кожного громадянина. Згідно Закону України «Про охорону культурної спадщини» навіть відсутність охоронного договору не звільняє особу від обов'язків збереження об'єкта культурної спадщини (стаття 23).

Таким чином, законодавчо підтверджено, що ставлення громадян до культурної спадщини на місцевому рівні визначає як зорганізується діяльність всієї громади на збереження культурної спадщини, як відтворюється історичне середовище, як створюються умови для більшої привабливості гостей та туристів.

Залучення до таких проєктів учнівської та студентської молоді дає можливість не тільки безпосередній участі в культуротворчому процесі, але й надихає проявляти свою громадську активність, реалізувати свій внутрішній потенціал та визначити напрямки свого подальшого розвитку, навчання, наукової та професійної діяльності.

Саме це надихнуло Білоцерківську міську громадську організацію «Центр мистецтв та духовної культури «Образ» ініціювати підготовку та проведення Білоцерківського фестивалю-конкурсу молодіжної творчості «ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ!» з фіналом 18 квітня в «День пам'яток історії та культури». Одне з головних завдань Фестивалю-конкурсу – в зв'язку з підготовкою міста Біла Церква до відзначення свого 1000-річчя активізувати участь громадян в культуротворчому процесі, допомогти кожній молодій людині стати активною особистістю, спроможною взяти

відповідальність за себе особисто та за розвиток суспільства в цілому.

Під час підготовки до фінальної частини Фестивально-конкурсу проводяться заходи, спрямовані на підвищення обізнаності громадськості з різноманітним культурною спадщиною, її вразливістю та необхідністю ефективних зусиль заради збереження її для подальших поколінь. Це науково-практичні конференції, круглі столи, конкурси відеофільмів та журналістських розслідувань тощо.

Тому матеріали першого збірника «Збережемо історичну пам'ятку» складені з виступів на науково-практичній конференції «Кластеризація туристичної галузі – вагомий важіль у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини». У роботі конференції взяли участь науковці, краєзнавці, педагоги, митці, громадські активісти, музейні працівники, підприємці.

Сподіваємося, що представлений збірник допоможе кожному читачеві, незалежно від напрямку його діяльності, на прикладі авторів побачити можливості своєї участі в збереженні культурної спадщини та тих пам'яток, які є або можуть бути в місцях Вашого помешкання.

В.А. Шатунов,
режисер, культуролог, голова громадської організації
«Центр мистецтв та духовної культури «Образ»,
аспірант НАКККиМ

ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 719:657.47

СИСТЕМА ОБЛІКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Берегова Любов Петрівна,
*директор Київського обласного центру
охорони і наукових досліджень пам'яток
культурної спадщини*

**Закружецька
Антоніна Юр'ївна,**
*завідуюча відділом
історії Київського
обласного центру
охорони і наукових
досліджень пам'яток
культурної спадщини*

Стаття присвячена сучасному стану та проблемам обліку об'єктів культурної спадщини (на матеріалах Київської області).

Ключові слова: культурна спадщина, пам'ятка, державний облік, Державний реєстр нерухомих пам'яток України.

Культурна спадщина завжди виступала джерелом естетичної насолоди; вона ж була основою для формування історичної пам'яті, емоційного зв'язку людини з минулими поколіннями. Вона дає можливість вивчати історію української держави, знайомитися з культурою інших народів, а також з'ясувати унікальність рідної місцевості. Саме тому необхідно прикладати значних зусиль для охорони пам'яток, збереження їх для нащадків, і одним із засобів цього є система обліку культурної спадщини.

Визначення, що таке облік об'єктів культурної спадщини, подано у наказі Міністерства культури "Про затвердження

Порядку обліку об'єктів культурної спадщини”. Ст.1 п.2. визначає, що “облік об'єктів культурної спадщини – заходи, що здійснюють спеціально уповноважені органи охорони культурної спадщини/.../, спрямовані на виявлення, наукове вивчення, класифікацію, державну реєстрацію об'єктів культурної спадщини”.

З цього випливає, що власне облік орієнтований на виконання низки завдань.

Базове завдання обліку – визначення наявності об'єктів культурної спадщини за допомогою складання списків. Перелік як такий дозволяє відповісти на питання, яка культурна спадщина є в тій чи іншій місцевості, в ідеалі – визначає культурний, туристичний потенціал місцевості, її активи.

Державна реєстрація виступає фіналом дій, направлених на облік об'єктів культурної спадщини. Саме державна реєстрація є підставою для набуття об'єктом юридичного статусу пам'ятки. Так, у Законі України «Про охорону культурної спадщини» розділи 4 та 5 відповідно визначають особливості здійснення права власності на пам'ятки культурної спадщини та забезпечення їх охорони; при цьому наголошено, що ці норми стосуються виключно пам'яток. У загальних положеннях зазначеного закону (ст. 1 п. 6) зазначено, що “Пам'ятка культурної спадщини – об'єкт культурної спадщини, який занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, або об'єкт культурної спадщини, який взято на державний облік відповідно до законодавства, що діяло до набрання чинності цим Законом, до вирішення питання про включення (невключення) об'єкта культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України”. Тобто лише за умови державної реєстрації об'єкта культурної спадщини можливе забезпечення його захисту на юридичному рівні, а це і поширення на нього обмеження щодо використання, перебудов та перетворень, і укладання із власником (користувачем) охоронних договорів, і юридичні наслідки у випадку руйнування чи пошкодження об'єкта.

Практичне значення заходів з обліку об'єктів культурної спадщини полягає в тому, що зібрана інформація про об'єкт

фіксується в обліковій документації, на підставі якої прийматимуться рішення щодо користування пам'яткою. Зокрема, облікова документація дозволяє визначити, якою є територія пам'ятки, де її межі, в чому полягає її основна цінність, предмет охорони. Крім того, зазвичай фіксуються зміни, яких зазнала пам'ятка за час її існування, певною мірою її актуальний стан та сучасне використання. Аналіз цієї інформації дозволить окреслити межу допустимих перетворень з метою ревіталізації об'єкту.

Нарешті, юридичний статус пам'ятки, а також наявність на неї облікової документації дають важелі державним органам охорони культурної спадщини проводити контроль за тим, щоб володіння чи користування пам'яткою не призвело до її руйнацій, пошкоджень, інших недопустимих змін.

Усе викладене вище описує ідеальну ситуацію, водночас реалії засвідчують недосконалість сучасної системи обліку об'єктів культурної спадщини. В дійсності існує цілий комплекс проблем, що виникли на перших двох стадіях – визначення наявності об'єктів та їх державної реєстрації. Серед основних проблем можна виділити наступні:

1. Сам перелік пам'яток. Як випливає із закону «Про охорону культурної спадщини», він фактично складається з двох компонентів: об'єкти, занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, та ті, які взяті на державний облік відповідно до законодавства попередніх років. За задумом, Державний реєстр нерухомих пам'яток України має бути основним, проте в нинішніх реаліях він наповнюється дуже повільно. Так, в межах Київської області (без м. Києва) на сьогодні до Реєстру занесено 38 пам'яток національного значення та 197 місцевого (з останніх половина, 104 пам'ятки – знаходяться у Переяславському етнографічному заповіднику). Якщо взяти до уваги, що офіційно на Київщині нараховується до 2500 пам'яток, стає очевидним, що наразі він не здатен відобразити усю культурну спадщину області. Тож нинішній перелік у основній своїй масі складається з пам'яток, які взяті на облік відповідно до законодавства попередньої епохи. При його складанні були допущені значні вади, характерні для своєї доби:

в першу чергу ідеологічна заангажованість, адже акцент робився на подіях Другої світової війни та встановлення радянської влади, водночас практично стороною обійдено інші історичні події, слабо представлені пам'ятки архітектури і археології. Наприклад, до невартих для взяття під охорону зарахували змієві вали, які не лише є цікавими об'єктами з точки зору археології та історії фортифікації, але мають значну асоціативну цінність, адже – через пізніші легенди – стали маркерами уявного простору українського народу. Поза увагою лишилась місцева історія, видатні діячі культури і науки, вихідці з того чи іншого населеного пункту, а також об'єкти, що належать до культурної спадщини інших народів (для Київщини це в першу чергу – польського та єврейського).

Тож існуючий на сьогодні перелік не здатен відповісти на базове питання: «Яку культурну спадщину ми маємо?» - для того, щоб визначити цінні або ж привабливі з туристичного погляду об'єкти. При цьому головна проблема полягає в іншому: у відсутності будь-якого юридичного статусу у об'єктів, що не потрапили ні до Реєстру, ні до переліків радянського часу. Відповідно, органи охорони культурної спадщини не мають жодних засобів для припинення дій, що можуть зашкодити таким об'єктам. Тож цілий пласт культурної спадщини знаходиться під загрозою, оскільки юридично незахищений і може бути знищений абсолютно безкарно.

2. Ситуація з переліком на місцях. Як свідчить практика роботи з культурним надбанням, є багато випадків необізнаності місцевих органів самоуправління, яка культурна спадщина розташована у відповідних адміністративних межах, або небажання її “бачити”. Це в свою чергу виливається в низку порушень: від проведення ремонтних робіт, що повністю змінюють зовнішній вигляд архітектурної будівлі, до самовільного відведення земельних ділянок, розташованих на території пам'яток культурної спадщини, на території земель історико-культурного призначення, в історичних ареалах населених місць та передачі земель, де розміщені археологічні пам'ятки, у приватну власність. Часто руйнація пам'яток відбувається за повної байдужості місцевого населення (як,

наприклад, це було при будівництві на давньоруському городищі в с. Заворичі).

3. Ситуація із забудовою чи передачею у приватну власність територій археологічних пам'яток значною мірою спровокована тим, що межі більшості пам'яток не визначені. Паспортизація об'єктів культурної спадщини, яка на Київщині мала проводитись на початку 2000-х, так і не відбулась. На сьогодні лише поодинокі пам'ятки мають облікову документацію сучасного зразка, де було б визначено їх територію. Абсолютна ж більшість паспортів на об'єкти культурної спадщини були виготовлені у 70-х рр. минулого століття і містять умовний опис території розташування (наприклад: «на околиці села за 500 м від останньої хати») за яким не тільки неможливо визначити територію об'єкта, а подекуди навіть важко його локалізувати.

Тому на сьогодні ситуація з обліком культурного надбання складна і загрожує призвести до зникнення останньої. Шляхи, направлені на зміну цього, повинні включати в себе:

- пошукову роботу, направлену на інвентаризацію об'єктів культурної спадщини, що поставлені на облік, а також виявлення нових. Вона має на меті з'ясувати, що на сьогодні збереглося, в якому воно стані. Важливо, щоб вона проводилась у діалозі з локальними громадами, адже і завдання її – уважне ставлення культурної спадщини певної місцевості;

- паспортизацію, тобто виготовлення облікової документації на об'єкти культурної спадщини. Вона вимагає значних ресурсів і навряд чи можлива без впровадження регіональної програми з цього напрямку, так і ініціативи місцевих органів самоуправління;

- і у фіналі – перегляд існуючих переліків пам'яток та формування реєстру, здатного відповідати сучасним викликам та вимогам.

Оновлення системи обліку культурної спадщини дозволить в першу чергу зрозуміти, якою культурною спадщиною ми володіємо, надасть додаткові засоби для її збереження, посилить туристичну привабливість регіону.

Використані джерела:

1. Про охорону культурної спадщини [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 5.03.19].
2. Про затвердження Порядку обліку об'єктів культурної спадщини [Електронний ресурс] : наказ Міністерства культури: від 11.03.2013 № 158. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/%20z0528-13>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

УДК 316.77:005.336.63МІ

РОЛЬ МІСЦЕВИХ ЗМІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ БІЛОЇ ЦЕРКВИ

Богуш Денис Олександрович,
*старший викладач Київського
національного університету культури і
мистецтв, директор ТОВ ТРК «Крокус-
1»*

Безрукова Катерина Миколаївна,
*магістр Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
заступник директора з
інформаційної політики ТОВ ТРК
«Крокус-1»*

Анотація: Одним з напрямків стратегічного управління і розвитку міст України є діяльність зі створення, підтримки та позитивної зміни іміджу міста. Імідж міста доцільно розглядати як нематеріальний актив відповідної території, що сприяє разом з іншими ресурсами підвищенню конкурентоспроможності міст, залученню інвестицій у реальний сектор економіки і комплексному соціально-економічному розвитку. Така діяльність супроводжується засобами масової інформації та комунікації і фактично не може бути реалізована без них. На ринку інформаційних послуг найбільш впливовим і ефективним

є саме аудіо-візуальний контент. З психологічної точки зору, телебачення є найбільш дієвим інструментом впливу на уявлення та судження людей. В статті розглядається роль телеканалу «Крокус» у процесі формування позитивного іміджу Білої Церкви, його вплив на туристичну та інвестиційну привабливість міста. Окрім того, автори торкаються питання розмежування зовнішнього і внутрішнього іміджу Білої Церкви та проблем на шляху до їх творення.

Ключові слова: імідж міста, телеканал, позитивний імідж, ЗМІ, Біла Церква

Мета: на прикладі телеканалу «Крокус» розглянути роль ЗМІ у процесі формування позитивного іміджу міста Біла Церква.

Виклад основного матеріалу. Поняття «імідж міста» як наукова категорія розуміється дослідниками по-різному. Так, міжнародне визначення іміджу території, яке було дано Всесвітньою організацією з туризму, таке - «це сукупність емоційних і раціональних уявлень, що впливають із зіставлення всіх ознак країни, власного досвіду і чуток, що впливають на створення певного образу». А. Матюшевська, Н. Єфімова дають схоже визначення. Імідж - це «цілісний, якісно визначений образ даного об'єкта, що стійко живе і відображається у масовій або індивідуальній свідомості». Ми розуміємо імідж міста, як його своєрідність та неповторність, пов'язані з позиціонуванням серед інших міст. Окрім того, імідж міста не існує автономно – він є продуктом людської свідомості.

Теоретичний огляд взаємозв'язку регіональних ЗМІ та іміджу міст в різній ступені розробки теми надавали Г. Почепцов, В. Різун, В. Іванов, В. Костіков, Д. Ольшанський, Т. Іванова, О. Холод, В. Бугрим, В. Шепель, А. Ситников, Г. Водічка, Ж. Сегела, Д. Герген, Р. Верслін, М. Портер, Р. Сквайр, Дж. Діадорфф, Т. Белл, Б. Інхем та ін. Дослідники, здебільшого науковці-практики, виходили з різних уявлень про сутність іміджу, масової комунікації, процесів сприйняття інформації та закономірностей формування громадської думки. Однак питання все ж залишається недостатньо дослідженим.

У формуванні соціально-політичної складової іміджу міста український дослідник В. Кривошеїн виділяє такі вектори: імідж міста як «засіб наповнення гаманця» і спосіб збільшення робочих місць (він орієнтований на інвесторів, на пошук додаткових ресурсів як усередині поселення, так і за його межами); імідж міста як «бренд визначних пам'яток» (він орієнтований на туристичну індустрію, коли поселення набуває інтересу для великої кількості туристів і мандрівників, а жителі міста беруть участь у забезпеченні злагодженої роботи цієї індустрії); імідж міста для населення (він розглядається як феномен створення власного «Я» жителів поселення, включаючи поняття невлучимого іміджу, емоційних зв'язків, а також як спосіб завоювання авторитету й довіри влади в очах населення).

Змістовне наповнення поняття «імідж міста» ми розглядаємо як сукупність якісних і кількісних характеристик, об'єктів, елементів і процесів суб'єктивно-об'єктивного розвитку міста, їх зв'язків і логічних відносин, що формують уявлення про його цілісність, якісну визначеність і цілеспрямованість у забезпеченні внутрішніх потреб міста і жителів та можливостей ефективної взаємодії і співпраці міста із зовнішнім середовищем.

Близьким семантично, але не тотожним поняттям до «іміджу міста» є його бренд. Як зазначає В. Кривошеїн, бренд міста визначається як сукупність унікальних конкурентних переваг відповідного міста, репрезентованих системою яскравих і позитивних символів, сигналів, ідей, асоціацій, які щонайкраще передають зміст, красу й унікальність міста. Бренд розповідає про місто через злагоджену систему яскравих і позитивних символів, сигналів, ідей, асоціацій. Традиційно, ці поняття демаркують таким чином: бренд міста, на відміну від його іміджу, існує поза сприйняттям людей. Елементи брендингу – це логотип міста, його слоган, сувенірна продукція, тощо. Брендінг є частиною іміджмейкінгу міста.

Д. Богуш у своїх роботах з дослідження іміджу України та її міст пише про наявність локального, національного та міжнародного іміджу територій. Загальний імідж міста,

відповідно, складається з іміджу його керівників, туристичного, інвестиційного та соціального іміджу території та з персоналії чи брендів, які асоціюються у свідомості людей з даною територією. Окрім того, автор підкреслює важливість міграційних показників, як важливу характеристику з виміру іміджу міста. Виходячи з даної концепції, автор розуміє під брендингом міста роботу у трьох напрямках – формування туристичної та інвестиційної привабливості території і зменшення показників еміграції та залучення до міста робочої сили.

Іноземні фахівці наводять такі параметри, що визначають імідж міста: якість життя, кадрові ресурси, інфраструктура, високі технології, капітал, контролюючі органи, інфраструктура бізнесу, влада, екологічна обстановка, багате культурне життя, збереження історичних пам'яток, загальний психологічний фон і його оцінка населенням, позитивні згадки про місто у національних і зарубіжних ЗМІ. Наведені вище характеристики можна віднести до об'єктивних показників, але існує також поняття «образу міста», яке знаходиться в полі компетенції саме міських ЗМІ. Мова йде про вплив на сприйняття містянами та потенційними інвесторами і туристами цих об'єктивних оцінок.

Імідж міста складається з уявлень його жителів та людей, що мешкають за його безпосередньою територією. Таким чином, можна говорити про наявність зовнішнього та внутрішнього іміджу міста. Формування позитивного внутрішнього іміджу міста сприяє посиленню задоволеності життям у місті, полегшує функцію соціального управління, посилює патріотичні почуття та допомагає задовольнити базові потреби жителів міста у комфорті та безпеці. Окрім того, жителі певної території часто виступають агентами-ретрансляторами позитивного зовнішнього іміджу міста.

Задля реалізації функції творення позитивного внутрішнього іміджу міста телеканал «Крокус» продукує позитивний новинний контент («в нашому місті відбулося, відкрилося, стартувало та ін.», висвітлення свят та емоційно-забарвлених подій, іміджеві сюжети про Білу Церкву), контент патріотичного спрямування (телепередачі «Біла Церква

історична», «Формула успіху» та ін.) та розважальний контент (телепередачі «За робочим столом», «Білоцерківське надвечір'я» та ін.). Такі телевізійні продукти є популярними серед містян, оскільки мобілізують почуття гордості за власне місто, впливають на створення позитивного уявлення про його місця та жителів.

Зовнішній імідж території – це образ міста у свідомості людей, які в ньому не мешкають. Позитивний зовнішній імідж впливає в першу чергу на формування інвестиційної та туристичної привабливості території. Цей напрям у формуванні іміджу регіону має особливі культурно-історичні та економічні підстави. Історія регіону, знамениті земляки, промисловий та сільськогосподарський потенціал, можливості для ведення бізнесу, психологія населення, етнічні якості жителів міста – це все повинне бути донесене до зовнішньої аудиторії.

Позитивний інвестиційний імідж міста, стимулює підвищення ділової активності й інтерес бізнес-співтовариства до реалізації ефективних інноваційних проєктів, освоєння ресурсного потенціалу територій, створення нових робочих місць і підвищення можливостей якісного облаштування життя, добробуту громадян і їх всебічного розвитку.

Задля досягнення цієї мети, телеканал «Крокус» має контент, орієнтований саме на потенційних партнерів, інвесторів та бізнесменів. Інформування про економічний потенціал Білої Церкви, зручну логістику її розташування зустрічається у сюжетах та передачах про «Індустріальний парк», який надає ресурси та підтримку молодим підприємцям, в подіях пов'язаних з успіхами білоцерківського бізнесу (приїзд міжнародних делегацій, збори підприємців, вихід на міжнародну арену білоцерківських бізнесменів, тощо) та у телепередачі «Формула успіху» про місцевих ентузіастів, яким вдалося зробити власну справу успішним бізнес-проєктом.

Підвищенню туристичної привабливості території присвячені іміджеві ролики міста, репортажі про яскраві події в місті (фестиваль повітряних куль, фестиваль середньовічного бою та ін.), телепередачі про пам'ятки архітектури, природні заповідники та важливі історичні місця Білої Церкви (парк

Олександрія, храм св. Георгія Побідоносця, органний зал, театр ім. Панаса Саксаганського та ін.). Окрім того, телеканал «Крокус» не оминає можливості інформаційної підтримки подій всеукраїнського та міжнародного масштабу (міжнародний кінофестиваль «StarIndependent», дні краси та здорового тіла, книжний форум у Львові, тощо.). Такі інфоприводи сприяють формуванню позитивного зовнішнього іміджу міста та підвищують його туристичну та інвестиційну цінність, вигідно виділяють його серед інших міст.

Окрім ефірного часу, телеканал «Крокус» активно працює у соціальних мережах Фейсбук та Інстаграм, що дозволяє розширити аудиторію та залучити в інформаційне поле міста жителів інших регіонів. Таким чином, телеканал має безумовний вплив на формування позитивного внутрішнього та зовнішнього іміджу Білої Церкви.

Певною проблемою є те, що незалежні ЗМІ обмежені у реалізації мети створення безумовно позитивного іміджу міста, оскільки не можуть втілювати лише функцію іміджмейкінгу. Як вже було зазначено, ЗМІ контролюють лише суб'єктивні фактори іміджу міста і не мають жодного впливу на його об'єктивні показники (умови життя, інфраструктуру, прозорість діяльності керманічей міста, тощо). Телеканал «Крокус» в першу чергу зацікавлений у донесенні містянам правдивої та повної інформації про події. Саме тому, не зважаючи на зусилля телеканалу по формуванню позитивного іміджу Білої Церкви, все ж неможливо прийти до картини прозорості і благополуччя, без прозорості діяльності влади.

Влада міста має безпосередній вплив на його імідж і негативний ефект у цьому контексті зауважує у своїх роботах професор Г. Почепцов. Ідеться про насилля над медіа з боку влади, обмеження свободи слова і невміння владних структур вести відкритий діалог: «Прагнучи в більшості випадків виправити існуючу негативну ситуацію, урядові структури іноді застосовують тиск на ЗМІ. В таких випадках сила влади використовує термін власного прикриття «інформаційна безпека», щоб захистити себе». Такий фактор має суттєвий

негативний вплив на інформаційну підтримку телеканалом позитивного іміджу Білої Церкви.

Висновки: Імідж міста є важливим чинником його функціонування. Формування інформаційного образу Білої Церкви займає важливе місце у створенні її позитивного іміджу. Надійним шляхом досягнення цієї мети є залучення до цього процесу засобів масової інформації. Місто, імідж якого формується, взаємодіє з цільовою аудиторією через медіаінструменти. Певний імідж є у всього, а потрібний імідж треба створювати та контролювати. Імідж міста – це продукт ефективних комунікацій та роботи ЗМІ. Телеканал «Крокус» виконує активну роль у процесі творення позитивного іміджу Білої Церкви на внутрішній та всеукраїнській і світовій аренах. Реалізація масштабних соціальних, туристичних та інвестиційних іміджевих теле-проектів позитивно впливає на імідж міста. До негативних іміджевих чинників можна віднести інформаційну закритість місцевої влади.

Використані джерела:

1. Богуш, Д. Будущее имиджа Украины [Электронный ресурс] / Денис Богуш // Украинская правда. – Режим доступа : <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2007/11/5/4426894/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].
2. Богуш, Д. Брендинг регионов: Одесса [Электронный ресурс] / Денис Богуш // Украинская правда. – Режим доступа : <https://blogs.pravda.com.ua/authors/bogush/479de7793afd6/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].
3. Кривошеїн, В.В. Імідж міста: соціально-політичний вимір / В. В. Кривошеїн // Грані. – 2014. – № 17(6). – С. 76-82.
4. Ліфанова, Є.В. Роль територіальної громади у формуванні іміджу міста [Електронний ресурс] / Є. Ліфанова // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – Вип. 4. – С. 299-307. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2012_4_39.pdf, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

5. Матюшевская, П. А. Имидж / П.А. Матюшевская, Н. В. Ефимова, Е.В. Маевская // Социология : энциклопедия. – Минск, 2003. – С.359.
6. Никоненко, С. В. Формування позитивного іміджу міста, як необхідний компонент туристичної привабливості [Електронний ресурс] / С. В. Никоненко // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4540>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 6.03.19].
7. Панасюк, О. Ю. Формирование имиджа: стратегия, психотехнологии, психотехники / О. Ю. Панасюк. – 2-е изд., стереотип. – Москва : Омега-Л, 2008 . – 266 с.
8. Почепцов, Г. Г. Профессия: имиджмейкер / Г. Г. Почепцов. – 2-е изд., испр. и доп. – Санкт-Петербург : Алетейя, 2001. – 256 с.
9. Таранова, Ю. В. Туристический имидж страны // Имидж государства/региона: современные подходы: новые идеи в теории и практике коммуникации: сб. науч. тр. / отв. ред. Д. П. Гавра. – Санкт-Петербург : Роза мира, 2009. – Вып. 3.– С. 235-241.
10. Цибульська, Ю. О. Імідж як маркетинговий інструмент розвитку території / Ю. О. Цибульська // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірка тез доповідей / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С. 521-523.

УДК 719:37

ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК З ПИТАННЯМИ ОСВІТИ

Голуб Олександр Михайлович,
*архітектор, начальник відділу планування
та забудови міста Управління
містобудування та архітектури
Білоцерківської міської ради, член Спілки
архітекторів України*

Культурна спадщина України є невід'ємною частиною світового культурного надбання. Відносини щодо її збереження регулюються Конституцією України, Законом України “Про охорону культурної спадщини”, іншими нормативно-правовими актами.

Збереження і примноження культурних цінностей належать до пріоритетних напрямів політики держави у сфері культури.

Державою Україна була ратифікована «Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи» (м. Гранада, 3 жовтня 1985 року. Конвенцію ратифіковано Законом №165-V від 20.09.2006).

В Конвенції сказано наступне: *Держави — члени Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами, крім іншого, для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, визнаючи, що архітектурна спадщина найяскравіше віддзеркалює багатство та розмаїття культурної спадщини Європи, є безцінним свідком нашого минулого і спільним надбанням всіх європейців,*

зважаючи на Європейську культурну конвенцію, яка була підписана у Парижі 19 грудня 1954 року, і зокрема на її статтю 1, враховуючи Європейську хартію архітектурної спадщини, ухвалену Комітетом міністрів Ради Європи 26 вересня 1975 року, і резолюцію (76) 28, яка була ухвалена 14 квітня 1976 року і яка стосується приведення законів і нормативних актів у відповідність до вимог комплексного збереження архітектурної спадщини, зважаючи на рекомендацію 880 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи стосовно збереження європейської архітектурної спадщини, враховуючи рекомендацію № R(80)16 Комітету міністрів державам-членам стосовно фахової підготовки архітекторів, містопланувальників, спеціалістів з цивільного будівництва та ландшафтного дизайну, а також рекомендацію № R(81)13 Комітету міністрів від 1 липня 1981 року стосовно заходів на підтримку окремих занепадаючих ремесел у загальному контексті ремісницької діяльності, нагадуючи про важливість передачі прийдешнім поколінням системи культурних контекстів, поліпшення міського та сільського довкілля і таким чином прискорення економічного, соціального і культурного розвитку держав і регіонів, визнаючи важливість досягнення згоди щодо головних напрямів спільної політики збереження і освоєння архітектурної спадщини, погодились про таке:

Визначення архітектурної спадщини

Стаття 1.

Для цілей цієї Конвенції вираз “архітектурна спадщина” включає такі нерухомі об’єкти:

1. Пам’ятки: усі будівлі та споруди, що мають непересічне історичне, археологічне, мистецьке, наукове, соціальне або технічне значення, включаючи усі особливості їхнього технічного виконання та оздоблення.

2. Архітектурні ансамблі: однорідні групи міських або сільських будівель, що мають непересічне історичне, археологічне, мистецьке, наукове, соціальне або технічне значення і характеризуються спільністю чітких територіальних ознак.

3. *Визначні місця*: створені спільно людиною та природою частково забудовані ділянки, які мають чітко визначені характерні і однорідні риси, характеризуються спільністю чітких територіальних ознак і мають непересічне історичне, археологічне, мистецьке, наукове, соціальне або технічне значення.

Визначення об'єктів спадщини, що підлягають охороні
Стаття 2.

Для чіткого визначення пам'яток, архітектурних ансамблів і визначних місць, що підлягають охороні, кожна Сторона зобов'язується вести їхній облік і у випадку загрози таким пам'яткам підготувати у найкоротші можливі строки відповідну документацію.

Правові процедури охорони
Стаття 3.

Кожна Сторона зобов'язується:

1. Вживати правових заходів для охорони архітектурної спадщини.
2. За допомогою таких заходів і діючих в кожній державі або кожному регіоні процедур, забезпечити охорону пам'яток, архітектурних ансамблів та визначних місць.

Стаття 4.

Кожна Сторона зобов'язується:

1. Запровадити відповідні контрольні і дозвільні процедури, необхідні для правової охорони об'єктів архітектурної спадщини.
2. Запобігати спотворенню, руйнуванню або знищенню об'єктів спадщини, що охороняються. З цією метою кожна Сторона зобов'язується запровадити, якщо вона цього ще не зробила, законодавство, яке:
 - а) вимагає подання до відповідного компетентного органу будь-якого плану зруйнування або зміни вигляду пам'яток, що вже охороняються або щодо яких здійснюється процедура забезпечення охорони, а також будь-якого плану зміни функціонально прив'язаної до них території;

б) вимагає подання до відповідного компетентного органу будь-якого плану, що стосується архітектурного ансамблю або будь-якої його частини чи визначного місця і передбачає:

- зруйнування будівель,*
- спорудження нових будівель,*
- значну зміну вигляду, яка переінакишує характеристики будівель або визначних місць;*

с) дозволяє державним органам вимагати від власника об'єкта архітектурної спадщини, що охороняється, здійснювати необхідні роботи або виконувати такі роботи самим, якщо власник не може їх виконати;

д) дозволяє примусове відчуження об'єктів архітектурної спадщини, що знаходяться під охороною.

Відповідно до ратифікованих Верховною Радою України міжнародних конвенцій охорона культурної спадщини є міжнародно-правовим зобов'язанням нашої держави перед світовою спільнотою.

В Україні на державному обліку перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них 57206 - пам'ятки археології (у тому числі 418 - національного значення), 51364 - пам'ятки історії (у тому числі 142 - національного значення), 5926 - пам'ятки монументального мистецтва (у тому числі 44 - національного значення), 16293 - пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (у тому числі 3541 - національного значення).

Функціонує 61 історико-культурний заповідник. До складу заповідників входять комплекси (ансамблі) пам'яток, що мають особливу культурну цінність, 13 заповідникам надано статус національних.

Близько 9400 населених пунктів України мають понад 70 тис. об'єктів культурної спадщини, що потребують дослідження та взяття на облік. 401 населений пункт включено до Списку історичних населених місць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року №878.

До Списку всесвітньої спадщини включено Софійський собор з архітектурним ансамблем, Києво-Печерську лавру у м. Києві, історичний центр м. Львова. Готуються для подання до

ЮНЕСКО матеріали щодо інших визначних пам'яток, зокрема пам'яток міста Кам'янця-Подільського, з метою включення їх до цього Списку.

Постановою Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2002 року №1330 затверджено Комплексну програму паспортизації об'єктів культурної спадщини, що повинна сприяти вдосконаленню ведення обліку об'єктів культурної спадщини, забезпеченню їх державної реєстрації.

Держава виділяє кошти для фінансування державних цільових програм щодо збереження нерухомих пам'яток, однак в останні роки обсяг робіт з реставрації та ремонту пам'яток архітектури та містобудування значно зменшився, у зв'язку з чим потужності реставраційних організацій використовуються менше ніж на 20 відсотків.

На сьогодні понад 200 пам'яток архітектури національного значення потребують проведення найневідкладніших протиаварійних та консерваційних робіт.

Участь недержавних фінансових фондів у справі збереження об'єктів культурної спадщини є незначною.

Розв'язання проблем пам'яткоохоронної сфери, її розвиток та фінансове забезпечення потребують вдосконалення нормативно-правової бази.

Визначною подією для нашого міста було його включення до Списку історичних населених місць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 липня 2001 року №878 оскільки наше місто є найбільшим містом у Київській області з населенням - 209,6 тис. чол. (за станом на 2017 р.) в якому розташовано 42 пам'ятника архітектури, з них 8 пам'ятників – національного значення та 33 пам'ятника архітектури місцевого значення.

Зокрема до пам'ятників архітектури національного значення відносяться:

Нежитлова будівля «Торгові ряди», що розташована на площі Торговій, 3 (охоронний №39, згідно Постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Нежитлова будівля «Склади» (колишні зернові склади графів Браницьких), що розташована по бульв.

Олександрійському, 62-а (охоронний №40, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Нежитлова будівля «Миколаївська церква», що розташована по вул. Гагаріна, 10 (охоронний №41, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Нежитлова будівля «Преображенський собор», що розташована по вул. Гагаріна, 10 (охоронний №42, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Нежитлова будівля «Зимовий палац», що розташована по бульв. Олександрійському, 7 (охоронний №44, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Дендрологічний заповідник пам'ятка архітектури садово-паркового мистецтва «Олександрія», що розташована по вул. Сквирське шосе (охоронний №45, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №970 від 24.08.1963 року).

Комплекс нежитлових будівель і споруд які є складовою «Ансамблю споруд пошти», що розташований по бульв. Олександрійському, який складається з 7-ми окремих будівель:

1) нежитлової будівлі «Готель» по бульв. Олександрійському, 41;

2) нежитлової будівлі «Поштової станції» по бульв. Олександрійському, 43-а;

3) нежитлової будівлі «Ямської» по бульв. Олександрійському, 45;

4) нежитлової будівлі «Кузні» по бульв. Олександрійському, 45-а;

5) нежитлової будівлі «Каретної - будівлі №1» по бульв. Олександрійському, 45-а;

6) нежитлової будівлі «Каретної - будівлі №2» по бульв. Олександрійському, 45-а;

7) нежитлової будівлі «Будинок наглядача» по бульв. Олександрійському, 51.

Нежитлова будівля «Костьол Святого Іоанна Хрестителя», що розташована на площі Соборній, 4 (охоронний №911, згідно постанови Ради Міністрів УРСР №442 від 06.09.1979 року).

Донедавна була й дев'ята будівля - пам'ятника архітектури національного значення – нежитлова будівля «Дворянських

зібрань», що розташовувалась по бульв. Олександрійському, 5, яка була знищена внаслідок пожежі в 2003 році.

До пам'ятників архітектури місцевого значення відносяться:

Будівля Гімназії на площі Соборній, 8/1 (1843 р. побудови) - охоронний №8-КВ.

Житловий будинок на площі Соборній, 8/1 (1896 р. побудови) - охоронний №9-КВ.

Службовий корпус гімназії на площі Соборній, 8/1 (1890 р. побудови) - охоронний №10-КВ.

Службовий корпус на площі Соборній, 8/1 (1890 р. побудови) - охоронний №11-КВ.

Сільськогосподарський інститут на площі Соборній, 6 (1931 р. побудови) - охоронний №12-КВ.

Будинок соціалізму на площі Соборній, 1/1 (1927 р. побудови) - охоронний №13-КВ.

Будинок по бульв. Олександрійському, 3 (XIX стол.) - охоронний №14-КВ.

Будинок купця Таубіна по бульв. Олександрійському, 6/68 (кін. XIX стол.) - охоронний №15-КВ.

Житловий будинок по бульв. Олександрійському, 19 (1931 р. побудови) - охоронний №16-КВ.

Будівля складу-зерносховища по бульв. Олександрійському, 62-а (поч. XIX стол.) - охоронний №17-КВ.

Водяний млин на р. Рось по вул. Гагаріна, 37 (XIX стол.) - охоронний №18-КВ.

Оранжерея Браницьких (парк культури) по бульв. Олександрійському, 2 (1913 р.) - охоронний №19-КВ.

Привокзальний склад №1 по вул. Привокзальна, 16 (1903 р.) - охоронний №20-КВ.

Привокзальний склад №2 по вул. Привокзальна, 16 (1928 р.) - охоронний №21-КВ.

Церква Марії-Магдалини по вул. Шкільна, 11/16 (1843 р.) - охоронний №22-КВ.

Промислова будівля «Електростанція» по вул. Надрічна, 68 (1928 р.) - охоронний №23-КВ.

Казарма по вул. Фастівська, 1 (XIX стол.) - охоронний №24-КВ.

Житловий будинок на площі Торговій, 5 (XIX стол.) - охоронний №25-КВ.

Житловий будинок на площі Торговій, 6 (XIX стол.) - охоронний №26-КВ.

Житловий будинок на площі Торговій, 10 (XIX стол.) - охоронний №27-КВ.

Житловий будинок на площі Торговій, 11 (XIX стол.) - охоронний №28-КВ.

Будинок «Готель» на площі Торговій, 16 (XIX стол.) - охоронний №29-КВ.

Житловий будинок по вул. Б. Хмельницького, 1/7 (XIX стол.) - охоронний №30-КВ.

Житловий будинок по вул. Б. Хмельницького, 2/9 (XIX стол.) - охоронний №31-КВ.

Житловий будинок по вул. Б. Хмельницького, 3/23 (XIX стол.) - охоронний №32-КВ.

Житловий будинок по вул. Б. Хмельницького, 13 (XIX стол.) - охоронний №33-КВ.

Житловий будинок по вул. Б. Хмельницького, 14 (XIX стол.) - охоронний №34-КВ.

Єврейська школа «Хедер» по вул. Б. Хмельницького, 42 (XIX стол.) - охоронний №38-КВ.

Житловий будинок по вул. Героїв Небесної Сотні, 17 (XIX стол.) - охоронний №35-КВ.

Житловий будинок по вул. Героїв Небесної Сотні, 19 (XIX стол.) - охоронний №36-КВ.

Житловий будинок по вул. Героїв Небесної Сотні, 28 (XIX стол.) - охоронний №37-КВ.

Гуртожиток сільськогосподарського інституту по бульв. Олександрійському, 4/27 (1921 р.) - охоронний №39-КВ.

Будівля «Синагоги» по вул. Я. Мудрого, 25/2 (XIX стол.) - охоронний №40-КВ, згідно додатку №2 до рішення Київського облвиконкому за №67 від 24.04.1990 року).

Частина з цих будівель житлового призначення, частина – передана в оренду різним організаціям та підприємствам. Частина пам'яток архітектури вже приватизована, оскільки державою прийнято відповідні закони, які дозволяють

приватизацію пам'яток архітектури з відповідними зобов'язаннями власників щодо їх охорони.

В 2011 році, згідно рішення виконавчого комітету Білоцерківської міської ради №46 від 22.02.2011 р. „Про створення комісії з обстеження стану зберігання, характеру та способу використання пам'яток архітектури і містобудування” було проведене комісійне обстеження пам'яток архітектури і містобудування, що розташовані на території нашого міста.

В ході обстеження була проведена оцінка стану зберігання, характеру та способу використання пам'яток архітектури.

З пам'яток архітектури національного значення в доброму стані знаходяться 4 будівлі:

«Миколаївська церква» по вул. Гагаріна, 10;

«Преображенський собор» по вул. Гагаріна, 10;

«Зимовий палац» по бульв. Олександрійському, 7;

Окремі будівлі які є складовою «Ансамблю споруд пошти» по бульв. Олександрійському, а саме:

нежитлова будівля «Готель» по бул. Олександрійському, 41.

В задовільному стані знаходяться 4 будівлі:

«Торгові ряди» на площі Торговій, 3;

«Костьол Св'ятого Іоанна Хрестителя» на пл. Соборній, 4;

нежитлова будівля «Поштової станції» по бульв. Олександрійському, 43-а та «Будинку наглядача» по бульв. Олександрійському, 51, які є складовою «Ансамблю споруд пошти».

В незадовільному стані знаходяться 5 будівель:

нежитлова будівля «Склади» (колишні зернові склади графів Браницьких) по бульв. Олександрійському, 62-а;

нежитлова будівля «Ямської», «Кузні», «Каретної - будівля №1», «Каретної - будівля №2» по бульв. Олександрійському, 45 та 45-а.

Серед будівель які є пам'ятками архітектури місцевого значення в доброму стані знаходяться:

будівлі Гімназії та Службових корпусів на площі Соборній, 8/1, які знаходяться в користуванні Білоцерківського аграрного університету;

окремі будівлі та споруди які знаходяться у власності та оренді наймачів приміщень (не буду зупинятись на кожному з них окремо), проте хочеться виділити з них окремі, де є власники, які шанобливо та з відповідальністю віднесли до реконструкції та відновлення належних їм приміщень.

Серед позитивних прикладів, які хочеться окремо виділити наступні:

- реконструкція підвального приміщення під ресторан «Монте-Крісто» в пам'ятці архітектури місцевого значення - житловому будинку (XIX стол.) по вул. Б. Хмельницького, 1/7 (замовник – приватний підприємець – Білоконь Гаврило Михайлович);

- другий, в цій же будівлі – це переобладнання власних нежитлових приміщень колишньої кв. №35 та горищного приміщення №44 під офісно-торгові приміщення (замовник – приватний підприємець – Яринко Олег Миколайович).

Позитивним прикладом є використання промислової будівлі «Електростанція» по вул. Надрічна, 68. Власником даної будівлі є приватний підприємець Шинкаренко Юрій Васильович. І хоч дана будівля використовується саме як будівля промислового призначення, в якій відбувається виробництво тормозних накладок для залізничного та автомобільного транспорту, власник будівлі шанобливо відноситься до збереження будівлі, яка є пам'яткою архітектури саме промислового призначення.

Ще одним позитивним прикладом є використання пам'ятки архітектури місцевого значення будівлі «Казарма» по вул. Фастівська, 1. Дана будівля розміщується на території військової частини і використовується як штаб 72-ї механізованої бригади. Будівля перебуває в доброму стані як зовні так і всередині. Особливо цінним є сквер, створений військовослужбовцями перед головним входом до будівлі з боку плацу. На жаль побачити цей сквер можна лише перебуваючи на території військової частини.

Більшість будівель, які є пам'ятками архітектури місцевого значення знаходяться в задовільному стані.

В незадовільному стані перебувають наступні пам'ятки архітектури місцевого значення:

Будівля складу-зерносховища по бульв. Олександрійському, 62-а (охоронний №17-КВ) - дана будівля (житлова) повністю перебудована власниками квартир. В ній на даний час знаходиться багатоквартирний житловий будинок. Будівля повністю втратила свою автентичність як пам'ятка архітектури.

Будівля водяного млина на р. Рось по вул. Гагаріна, 37 (охоронний №18-КВ) - будівля неодноразово передавалась з рук в руки орендарям, в результаті чого з метою заниження викупної вартості в будівлі були навмисне демонтовані всі поверхи, залишились лише фасадні стіни, які руйнуються. Дана будівля приватизована. Вже неодноразово змінювались власники цієї будівлі, навіть розроблялась проектно-кошторисна документація на реконструкцію будівлі, проте до даного часу жодних дій, які пішли б на користь будівлі, не вчинено. Будівля поступово продовжує руйнуватись і на даний час повністю втратила свою автентичність як пам'ятка архітектури.

Будівля «Готелю» на площі Торговій, 16 (охоронний №29-КВ) – частину даної будівлі використано як багатоквартирний житловий будинок. Власники (квартиронаймачі) приміщень неспроможні провести заходи по реставрації, реконструкції чи відновленню даної будівлі. Частина приміщень в даній будівлі здається в оренду різним організаціям, які не є власниками приміщень і не зацікавленні в комплексній реконструкції даної будівлі. В результаті будівля руйнується та занепадає.

На державному рівні докладається чимало зусиль з метою збереження і примноження культурних цінностей, зокрема у сфері законодавчого регулювання питань охорони культурної спадщини.

Зокрема окремим Законом України від 20 квітня 2004 року №1692-IV була затверджена «Загальнодержавна програма збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004-2010 роки».

Прийнята Програма була спрямована на вдосконалення правових, організаційних та матеріально-технічних засад у сфері охорони культурної спадщини і розрахована на період до 2010 року. Багато зусиль в даному напрямку формування державної політики було зроблено, проте всі зусилля держави у сфері

охорони культурної спадщини знівельовані невиконанням одного з пунктів даної програми в частині підвищення відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, фізичних осіб за порушення законодавства у сфері охорони культурної спадщини з метою запобігання незаконним діям, що призводять до пошкодження, руйнування, знищення, істотних змін пам'яток або їхніх територій, охоронюваних археологічних територій.

Основними завданнями Програми були окреслені наступні цілі:

- забезпечення державного обліку та контролю за збереженням і використанням об'єктів культурної спадщини;
- сприяння залученню інвестицій у діяльність щодо збереження, реставрації, реабілітації і використання пам'яток;
- створення розвинутої інфраструктури науково-дослідних, проектних, реставраційних, реабілітаційних та інших організацій у цій сфері;

- удосконалення законодавчого забезпечення охорони та використання об'єктів культурної спадщини;

- удосконалення управління у сфері охорони культурної спадщини;

- створення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для наукової, проектної та виробничої діяльності у сфері охорони культурної спадщини;

- сприяння залученню об'єктів культурної спадщини до національних та світових туристичних маршрутів;

- подальший розвиток міжнародного співробітництва у сфері охорони культурної спадщини.

Заходи, спрямовані на забезпечення виконання завдань Програми

Для забезпечення виконання завдань Програми передбачалось здійснити такі заходи:

- 1) Підготувати пропозиції щодо: внесення змін до Закону України “Про охорону культурної спадщини”, внесення змін до Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, що стосуються відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади,

органів місцевого самоврядування, фізичних осіб за порушення законодавства у сфері охорони культурної спадщини.

2) Внесення змін до Земельного кодексу України щодо необхідності погодження органами охорони культурної спадщини проєктів відведення земельних ділянок, що приватизуються громадянами.

3) Внесення змін до проєкту закону про перелік пам'яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації.

4) Розробити та затвердити в установленому законодавством порядку «Положення про історичне населене місце України», «Список охоронюваних археологічних територій України».

5) Розробити та затвердити порядок проєктування, фінансування і здійснення комплексної регенерації районів історичної забудови.

6) Розробити та затвердити порядок видачі та зразок кваліфікаційного документа (відкритого листа), необхідного для одержання дозволу на проведення археологічних розвідок та розкопок.

7) Розробити та затвердити порядок передачі архівній установі наукової документації з польових досліджень.

8) Розробити та затвердити положення про державне замовлення на проведення ремонтно-реставраційних робіт на об'єктах культурної спадщини.

9) Розробити та затвердити порядок виявлення та обліку об'єктів культурної спадщини.

10) Розробити та затвердити державні норми щодо проведення робіт з реставрації, консервації, реабілітації та музеєфікації пам'яток.

11) Розробити та затвердити порядок розробки, погодження та затвердження генеральних планів історико-культурних заповідників.

12) Розробити та затвердити зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 року №1195 «Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та

місцевими бюджетами” щодо запровадження коригувальних коефіцієнтів до фінансових нормативів бюджетної забезпеченості видатків місцевих бюджетів на культуру і мистецтво, розрахованих виходячи з кількості об'єктів культурної спадщини, предметів основного фонду музеїв, охорона яких здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету.

13) Розробити та затвердити зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року №1761 “Про занесення пам'яток історії, монументального мистецтва та археології національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України” щодо уточнення переліку пам'яток відповідно до класифікації об'єктів культурної спадщини.

14) Розробити та затвердити бюджетну програму “Заходи з охорони культурної спадщини, паспортизації, інвентаризації та реставрації пам'яток культурної спадщини” і передбачати кошти для її виконання у проектах законів про Державний бюджет України на відповідний рік.

15) Готувати кадри для сфери охорони культурної спадщини та підвищувати їх кваліфікацію. Для цього слід забезпечити:

- запровадження атестації фахівців-реставраторів (науковців, проєктантів, виробничників) з подальшим її систематичним проведенням;

- запровадження атестації фахівців-дослідників у сфері охорони пам'яток археології з подальшим її систематичним проведенням;

- підготовку та перепідготовку фахівців з питань охорони пам'яток у навчальних закладах усіх рівнів акредитації;

- розроблення переліку спеціальностей у сфері охорони культурної спадщини, в тому числі для наукових установ та навчальних закладів усіх рівнів акредитації;

- підготовку фахівців-реставраторів у вищих навчальних закладах, підвищення їх кваліфікації у вітчизняних спеціалізованих реставраційних організаціях, а також сприяння їх підготовці в організаціях і навчальних закладах інших держав;

- підготовку та видання підручників і навчально-методичних посібників для фахівців з пам'яткоохоронної і реставраційної справи;

- комплектування бібліотечних фондів підручниками і навчально-методичними посібниками для фахівців з пам'яткоохоронної і реставраційної справи.

16) Здійснити такі заходи із збереження та використання об'єктів культурної спадщини:

- проведення інвентаризації об'єктів культурної спадщини;
- забезпечення перевірки стану збереження і наявності культурних цінностей у переданих релігійним громадам культових спорудах, що є пам'ятками;

- доповнення Списку історичних населених місць України;
- проведення обстеження стану пам'яток з метою визначення об'єктів, на яких необхідно першочергово провести дослідні, протиаварійні та консерваційні роботи, та складення їх переліку;

- сприяння розвитку матеріально-технічної бази науково-дослідних організацій у сфері охорони культурної спадщини;

- сприяння розвитку матеріально-технічної бази науково-реставраційних організацій;

- забезпечення оновлення та розвитку матеріальної бази державних історико-культурних заповідників;

- забезпечення розробки генеральних планів історико-культурних заповідників;

- забезпечення видачі історико-культурним заповідникам державних актів на право постійного користування землею;

- забезпечення виконання науково-дослідних і проектних робіт із розроблення історико-архітектурних опорних планів та проектів зон охорони пам'яток, визначення меж і режимів використання територій історичних ареалів населених місць, проведення інвентаризації забудови для подальшого розроблення генеральних планів історичних населених місць;

- забезпечення комплексної регенерації історичних ареалів населених місць;

- проведення обстеження стану пам'яток садово-паркового мистецтва, здійснення заходів щодо їх збереження та

використання;

- проведення досліджень, вивчення історичних кладовищ, поховань та меморіалів, здійснення заходів щодо їх збереження;
- забезпечення ведення моніторингу об'єктів культурної спадщини;
- розроблення і застосування неруйнівних методів дослідження археологічних пам'яток з використанням спеціальних технологій, механізмів і приладів.

17) Здійснити заходи з популяризації та розвитку об'єктів культурної спадщини:

- забезпечення видання науково-методичної, навчальної літератури з питань дослідження, охорони та реставрації пам'яток;
- комплектування бібліотечних фондів науково-методичною та навчальною літературою з питань дослідження, охорони та реставрації пам'яток;
- сприяння діяльності громадських, науково-дослідних, проектних організацій, підприємств будівельних матеріалів, спеціалізованих організацій та майстерень у питаннях охорони культурної спадщини;
- розроблення пропозицій щодо створення нових історико-культурних заповідників та археологічних парків;
- забезпечення музеєфікації найбільш цінних і видовищних об'єктів культурної спадщини;
- сприяння залученню об'єктів культурної спадщини до національних і міжнародних туристичних маршрутів;
- підготовка і видання інформаційних проспектів, туристичних карт, а також ілюстрованих путівників музеїв, заповідників, по найбільш визначних пам'ятках та історичних місцях України (з їх відповідною категоризацією);
- включення до навчальних планів навчальних закладів заходів з ознайомлення учнів та студентів з визначними об'єктами культурної спадщини України, навчальних курсів з пам'яткознавства;
- сприяння діяльності в Україні міжнародних пам'яткоохоронних фондів та організацій, зокрема Українського

комітету Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS), Українського комітету міжнародної ради музеїв (ICOM);

- вивчення питання щодо умов вступу України до Європейської мережі археологічних парків (EXARS) та до Міжнародного центру вивчення, охорони та реставрації культурних надбань (ICCROM);

- підготовка пропозицій щодо доповнення Списку всесвітньої спадщини об'єктами культурної спадщини України;

- забезпечення виконання міжнародних договорів України з охорони пам'яток, ратифікованих Верховною Радою України.

Одним з пунктів програми були окреслені очікувані результати

Виконання Програми повинно дати поштовх позитивним зрушенням у сфері охорони культурної спадщини. Це стосується передусім усвідомлення суспільством необхідності збереження пам'яток для нинішнього і майбутніх поколінь як важливого чинника патріотичного виховання громадян, розвитку національної свідомості Українського народу, підтримки національно-культурної самобутності національних меншин в Україні.

Виконання Програми сприятиме:

- удосконаленню нормативно-правової бази у сфері охорони культурної спадщини;

- поліпшенню фінансування заходів із збереження та використання пам'яток, залученню інвестицій до цієї сфери, що повинно забезпечити скорочення у 2010 році видатків державного бюджету на пам'яткоохоронні заходи на 30 відсотків коштів, спрямованих на збереження і реставрацію пам'яток;

- розвиткові туристичної галузі;

- входженню України до європейської спільноти як держави, що виконує свої міжнародно-правові зобов'язання у сфері охорони культурної спадщини.

Зупинюсь на одному з пунктів даної програми намічених до виконання - **включення до навчальних планів навчальних закладів заходів з ознайомлення учнів та студентів з**

визначними об'єктами культурної спадщини України, навчальних курсів з пам'яткознавства.

Дійсно, в той час, коли необхідні зусилля державних органів, що спрямовані на забезпечення охорони культурної спадщини, не досягають успіху, на перший план виходять питання освіти.

Знаю з власного досвіду, що посилити роль Держави у сфері забезпечення охорони культурної спадщини без підвищення загально-культурного та освітнього рівня населення просто неможливо. А звідси висновок, що виховати шанобливе ставлення до об'єктів культурної та археологічної спадщини без відповідної освіти неможливо. Тому дуже важливою є роль освітніх заходів саме на базовому рівні, це школи, училища, де необхідно залучати підлітків шкільного віку до вивчення історії рідного краю, спонукаючи їх до вивчення історії окремих будівель, вулиць, тощо. В залученні підлітків, в їх зацікавленості історією можуть бути, наприклад, реферати на тему історії будівель, які є пам'ятками архітектури, історії вулиць, історії утворення районів міста, тощо. Необхідно також проводити екскурсії з відвідинами будівель, які є пам'ятками архітектури. Пам'ятки архітектури є чудовими зразками будівельного мистецтва, теслярського, столярного ремесла та інших ремесел.

Знаю, що окремі вчителі в школах ставили перед учнями подібні завдання. До мене навіть звертались деякі вчителі та учні за консультаціями з подібних питань. Значна роль у дослідженні місцевої історії здійснюється ентузіастами – людьми, які щиро люблять своє місто та добровільно (часто своїм власним коштом) без примусу проводять дослідження у сфері краєзнавства.

Значна роль в популяризації історії нашого міста та окремих його пам'яток належить місцевим історикам – ентузіастам Євгену Чернецькому, Олексію Стародубу, Володимирі Перерві, Ганні Калініч, ще раніше П. І. Юхименку, А. І. Гаю, В. В. Репрінцеву.

Значні зусилля в посиленні цікавості до нашого міста докладають і місцеві фотографи – серед яких Роман Наумов та Левон Манвелян.

Великий внесок у відродження архітектурних пам'яток нашого міста вносять місцеві архітектори, які за власною ініціативою проводять пошуково-дослідницькі та проектні роботи на випередження, не маючи на це конкретних замовлень.

Зокрема чимало зусиль в проведенні пошуково-дослідницьких та проектних робіт на випередження було здійснено Творчою архітектурною майстернею “АММІ”, очолюваною архітектором Міщенком В'ячеславом Валерійовичем, який є основоположником творчої архітектурної династії, до якої входять дочка Жихарєва Катерина Валеріївна, зять Жихарєв Роман Сергійович та син Міщенко Валерій В'ячеславович. Зокрема зусиллями архітектурної майстерні “АММІ” були розроблені наступні ескізні проекти:

Проект реконструкції бульвару ім. Михайла Грушевського (колишня назва - бульвар ім. 1-го Травня).

Проект реконструкції бульвару ім.Княгині Ольги (колишня назва - бульвар Комсомольський).

Проект реконструкції вул.Театральної.

Проект благоустрою та відбудови споруд Білоцерківського замку на «Замковій горі».

Проект благоустрою та реконструкції площі Торгової та реконструкції пам'ятки архітектури національного значення «Торгові ряди» на площі Торговій, 3.

Проект благоустрою та реконструкції пам'яток архітектури національного значення «Ансамблю споруд пошти» по бульв. Олександрійському.

Проект реконструкції пам'ятки архітектури місцевого значення «Водяний млин» по вул. Гагаріна, 37.

Проект реконструкції комплексу будівель колишнього заводу «Електроконденсатор» по вул. Гагаріна, 34 та інш.

Всі ці проекти ще не реалізовані, проте заслуговують на те, щоб мрія цієї творчої династії була втілена та реалізована в реально побудованих об'єктах.

УДК 338.22:904

ВПЛИВ НАЯВНОСТІ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК НА ПІДПРИЄМНИЦТВО І НАВПАКИ

Гончар Анатолій Анатолійович,
*магістр державного управління, керівник
підприємства РосьПак, голова Молодіжної
громадської організації «Молода Еліта»,
депутат Білоцерківської міської ради*

Дякую організаторам і учасникам за гарний захід і за можливість висловити свої ідеї!

Про себе: займаюсь підприємництвом вже 18 років, громадською роботою 19 років. Символічно, що мій перший заробіток був пов'язаний саме з сферою туризму. В 2012 році отримав другу вищу освіту магістра державного управління суспільним розвитком в Національній академії державного управління при Президентові України. Виховую 3х дітей, вони всі долучаються до культури, сподіваюсь, що це просте гарним плодом.

Вірю, що все у нас буде добре, і бажаю всім навчитися радіти тому що є, а головне, брати на себе відповідальність за те, на що ми самі можемо впливати, в сьогоденні кожному на своєму місці покращувати своє середовище та закладати цим фундамент для нашого майбутнього.

Бажаю всім учасникам конференції отримати корисну і цінну інформацію та сильні усвідомлення, а також насагу для рішучих ефективних дій в розвитку нашого міста.

Повністю погоджуюсь, що розвиток нашого міста і регіону безпосередньо пов'язаний із двома речами: розвитком культури і

розвитком підприємництва, а можна ще додати, що і з розвитком культури підприємництва.

77 з останніх 100 років підприємництво в нашій країні взагалі вважалось злочинною діяльністю, люди, які працювали на себе, притягалися до кримінального переслідування, вони ризикували потрапити у в'язницю. І це йшло в протиріччя з внутрішнім бажанням в нашої нації до певної самодостатності та стримувало наш потенціал для зростання.

Після 10-ти літнього самонавчання, аналізуючи закономірності розвитку суспільства, сформувався власне бачення ідеальної конструкції суспільства – я прийшов до ідеї створення конструкції соціальної піраміди. (Таблиця 1)

Я виходив з того, що в кожній людині є своя особлива роль в суспільному житті, яка базується на її внутрішньому покликанні і ступені духовного розвитку, та виражається через цінності, а точніше через те, що в даний час є найважливішим для людини.

Тому я розділив би суспільство умовно на 4 категорії людей.

Це духівники, яких 1-5% від усього населення. Основна їх цінність це є альтруїстичне служіння, любов, істина. Покликання – це професійні напрямки, закладені Богом: вчителі, лікарі, священники. Ступінь їх відповідальності: за правильне виховання всіх, хто йде за ними, за визначення їх ідеології в тому, що є добре, а що погане, як жити правильно, та подавати особистий приклад через прояви духовної сили і авторитет, що визначаються праведністю.

Потім ідуть правителі, полководці, яких 5-10% від населення. Основна їх цінність: слава, визнання, честь. Покликання: організація і управління, влада. Ступінь відповідальності: за організацію суспільного ладу, розвитку промисловості, господарства.

Далі йдуть підприємці, господарі, яких 10-15% від населення. Основна їх цінність: рух, вигода, ризик. Основне покликання: рух товарів і послуг, залучення працівників через працевлаштування, виховання їх в межах своїх цінностей. Ступінь відповідальності: за себе, сім'ю, працівників, успіх бізнесу.

Потім ідуть працівники, яких 60-70% від усього суспільства. Основна їх цінність: безпека, комфорт, продовження роду. Основне покликання: гарно робити якусь роботу, отримувати за це оплату і задовольняти свої потреби. Ступінь відповідальності за себе і максимум за сім'ю, частково за державу.

І є частина суспільства, яка живе взагалі без цінностей. Таких 0,5-1%. Це рецидивісти, злі на всіх і за все. Їх покликання: показувати на недосконалість системи, людини, стосунків.

Тепер зупинюся на особливостях підприємництва і його впливу на суспільство. Ми бачимо, що в даній схемі підприємництво виконує роль м'язів і систем, якщо брати за приклад живий організм, керівники - роль нервової системи, а духівники - роль свідомості, розуму.

Ключова роль підприємців, в тому, що вся державна машина працює на енергії підприємців, які створюють робочі місця і платять податки до всіх рівнів бюджету, наповнюючи його і фінансово забезпечуючи таким чином всю соціальну

сферу і утримання влади. Це податки на зарплату, податок на прибуток, податок на додану вартість, податки на землю, екологічні збори, ввізні мита, та багато інших. Таким чином в погоні за вигодою і успіхом, не маючи в своїх цінностях деяких таких важливих речей, як у правителів чи духівників, підприємці можуть руйнувати культурні пам'ятки, наносити шкоду екології, підтримувати корупцію, оскільки досить часто в основі політики стоїть економіка.

В цей непростий час становлення суспільства багато інтелектуально грамотних та духовно розвинутих підприємців беруть на себе додаткові функції і підтримують культурні і суспільні ініціативи. Приклади: Сергій Бочаров та Білоцерківський марафон, скульптура бігуна; Віктор Яровий і скульптурна композиція на площі Шевченка; Благодійний фонд Костянтина Єфіменка та музифікація фундаменту на Замковій горі, книга «Браницькі», музей Я. Мудрого на замковій горі, музей шин тощо.

Інші успішні приклади впливу підприємців на розвиток культурних пам'яток:

Корчма-музей Деца у нотаря в Ужгороді.

Музейна ресторація Старий млин у Тернополі.

Ресторани Львова: криївки, про партизанські часи українських націоналістів, Львівська копальня кави, реберня тощо.

Пам'ятник папі римському в Кишиневі - Пластикс Україна.

Ковалівка, з рядом ландшафтних парків і пам'ятників, архітектурних будівель, які радують око і душу - агрофірма Світанок.

Село Буки, ландшафтний парк - Іван Суслов, підприємець і меценат.

Успішні приклади впливу культурних пам'яток на розвиток підприємництва:

Святогірська лавра в Святогірську, багато готелів і всі зайняті.

Парк Київська Русь в селі Копачів, великий потік туристів особливо на вихідні, багато фестивалів, завдяки відновленню макету Київського дитинця 10 століття.

Висновки. Для успішного розвитку нашого міста, треба заохочувати підприємців відновлювати культурні пам'ятки. Це може бути пільга на земельний податок, відзнаки, тих хто активно сприяє розвитку культури та збереженню культурних пам'яток. Ще важливо не заважати робити їм те, що вони вміють робити краще всього: заробляти гроші, і вони будуть з вдячністю допомагати в формуванні правильних цінностей у всіх дітей, частина яких стане підприємцями, створювати справедливі конкурентні умови, які дозволять розвиватися кращим і унеможливають відхід від нашої великої мети: побудувати красиву процвітаючу країну, з гарною історією і перспективою майбутнього.

Тому я закликаю підприємців приєднуватися до ініціатив і допомагати відновлювати культурні і історичні пам'ятки, а також і надалі сприяти створенню позитивного іміджу нашого міста!

Бажаю всім успіхів в цьому!

УДК 711.55/58:338.48

КОМПЛЕКСНИЙ БЛАГОУСТРІЙ МІСТА – ЗАПОРУКА РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

**Колотницька Альона
Володимирівна,**

*заступник директора Департаменту
житлово-комунального господарства
Білоцерківської міської ради, начальник
управління благоустрою та екології
департаменту*

Чим старіше місто, тим цікавіша його історія. Тим більше подій, пригод, драм і людських доль воно бачило. Ми з вами живемо в 21 сторіччі, переймаємося сучасними проблемами, обговорюємо новини, виховуємо дітей. Разом з цим, будуємо будинки, влаштовуємо вулиці, прокладаємо дороги. І помилково вважаємо своє життя довгим.

А що місто? А місто бачило тисячі і тисячі таких як ми, які жили в цих само будинках, ходили по тим само вулицях і мали свої проблеми, проблеми свого часу.

Проходять роки, століття, тисячоліття і архітектура міста наповнюється енергетикою всіх тих подій, які відбулися за часи його існування.

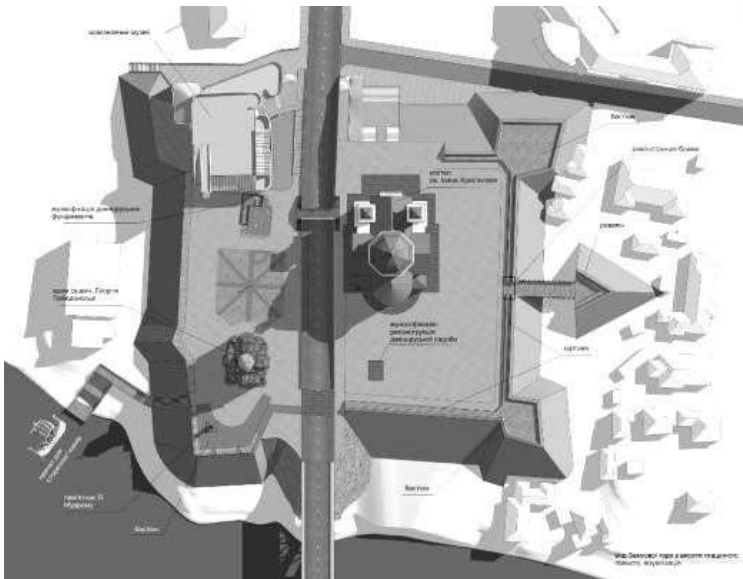
Ми щодня проходимо вулицями, ідемо або їдемо з дому до місця роботи або навчання і в більшості не звертаємо увагу на середовище, яке нас оточує. Так і проходять дні та роки і в більшості, ми не знаємо, що це за старовинні будівлі, чому саме так названа вулиця, що саме відбувалося на тій чи іншій площі, чим НАШЕ місто відрізняється від інших.

Біла Церква – одне з найстаріших міст України. Вперше назва Біла Церква згадується в Іпатіївському літописі 1115 р.

Місто розміщувалося в центральній частині Поросся. Через нього проходили дороги на Київ, Вінницю, в Арабію, Індію, Угорщину. Тому воно було центром торгівлі і захисту від нападу ворогів з півдня. Про це свідчить історія боротьби проти половців, печенігів, татаро-монгольської навали. Від того часу можна спостерігати лише знайдені на території міста знаряддя первісної людини – зброя, домашнє начиння тощо, які зберігаються в краєзнавчому музеї.

В “Початковому літопису” записано, що великий Київський князь Ярослав Мудрий у 1032 р. почав будувати “гради по Росі” Але постійні війни з Ордою та татарами призвели до того що наше місто було знищено.

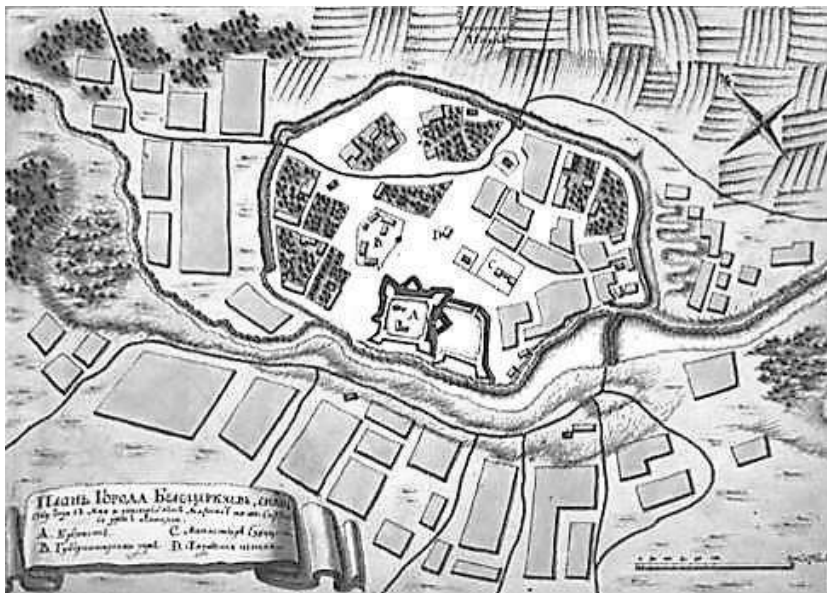
1550 р. для захисту Правобережжя від навали татар кийвський воєвода Прунський на Замковій горі де тепер краєзнавчий музей спорудив замок, обніс його земляним валом і

дубовими стовпами. Навколо замку розміщувались такі споруди, як порохівниця, каплиця, жилий будинок обслуги, хата пана

підстарости, пекарня, конюшня. До річки був прокладений підземний вихід. День і ніч охороняло замок місцеве населення. З його 4 башт добре було наглядати за підступом ворога.

З тих часів в нашому місті залишилися лише фрагменти, які музефіковані на Замковій горі.

Благоустрій і туризм. Як вони пов'язані? Кожен часовий період, у вигляді архітектурно просторових рішень, залишив відбиток на нашому місті, кожне десятиліття залишало після себе розповідь, притаманну саме тому часу.

З роками місто змінювалося, поряд з старими спорудами виростали сучасні, з'являлися нові вулиці та мікрорайони.

При будівництві нових будинків та створенні нових об'єктів в більшості керуються поглядами, стилем, технологіями і матеріалами, які відповідають тому часу, в якому вони з'являються.

Розглянемо на прикладах, як за допомогою благоустрою можна впливати на розвиток туризму міста.

Приклад №1: Історичні туристичні маршрути

Якщо нанести на карту міста пам'ятки культури та історичної спадщини, то візуально вибудуються історичні туристичні маршрути, по яким цікаво водити туристів, що цікавляться історією. Історичні туристичні маршрути можуть відрізнятися за засобом пересування (пішохідні, вело або автомобільні) та за тематикою.

Розглянемо центральну частину міста, і зробимо висновки, який це маршрут, яка тематика і яким відповідно повинен бути

благоустрій цих територій.

На початку 19 сторіччя в центрі великої площі міста, Браницькі вибудували Торгові ряди, які були розраховані на 85 крамниць. В подальшому, Базарна нині Торгова площа стала центром цілого єврейського містечка, в якому було збудовано синагоги, житлові будинки, готелі, школи, лікарні.

Якщо прокласти маршрут по вулицям, на яких розташовані історичні будівлі (вул. Бердичівська нині Б. Хмельницького, вул. Гетьманська - зараз Героїв Небесної Сотні, Базарна (Торгова площа), то зрозуміємо, що це повинен бути пішохідний маршрут, з тематикою – період розселення євреїв у Білій Церкві, розвиток міста, торгівлі та ремесла. Відповідно до тематики і архітектури будинків, які тут розташовані, і повинен бути благоустрій. А саме, пішохідні тихі вулички, торгівля сувенірами, циркульні, майстерні, квіти та відповідний антураж.

Тобто, під час реконструкції чи капітального ремонту вже існуючих будівель та інфраструктури варто було б використовувати знання історії самого міста, місця або споруди. Тоді, об'єкт набуває сенсу, має свою легенду і історію, яку можна розповідати наступним поколінням або гостям міста.

Приклад №2: Об'єкт з легендою

Це вулиця Фастівська. З чим або з ким асоціюється ця вулиця і це місце?

14 листопада 1918 року, рівно 100 років тому почалося національно-визвольне повстання українського народу проти федерації з Росією. І почалося воно саме з Білої Церкви, де розміщувався табір Окремого загону Січових Стрільців, який очолював полковник армії УНР Євген Коновалець. 16 листопада українські війська роззброїли варту міста, а згодом вели короточасні бої з німецькими військами в районі 5 майданчика. Згодом Січові стрільці зайняли військове містечко і перебували там упродовж правління української влади. Після звільнення Білої Церкви, повстанці почали рухатися на Київ через Фастів. Символічно вулиця Фастівська переходить у вулицю Полковника Коновальця.

Враховуючи, події, які сталися саме тут, та розташовану на цьому місті будівлю «Казарми» – пам'ятку архітектури місцевого значення XIX століття, цікаво б було облаштувати на цьому місці сквер «Січових стрільців» з встановленням тематичних скульптур і пам'ятником Є. Коновальцю. Цей сквер

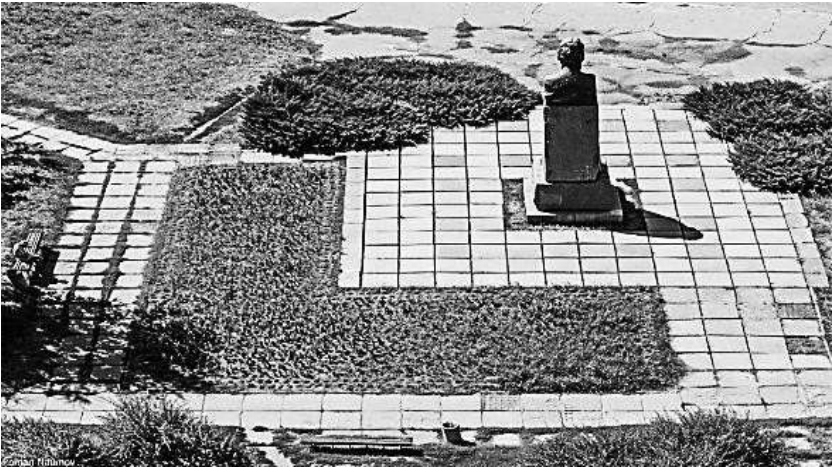
використовувався б як місце відпочинку мешканців прилеглих будинків, а також як туристичний об'єкт.

Приклад №3: Різні погляди на одну річ

Площа Петра Запорожця сьогодні

Хто такий Петро Запорожець? Сучасна молодь навряд чи дасть відповідь на це питання. Коротка історія його життя: в 1895 році за дорученням центральної групи на чолі з В. Леніним розповсюджував нелегальну літературу в Києві, Катеринославі (нині Дніпро), Сімферополі, Білій Церкві. 21 грудня 1895 року був заарештований, у лютому 1897 року був засуджений до 5-ти років заслання у Східній Сибір. Внаслідок важкого нервового захворювання, спричиненого тюремним ув'язненням, наприкінці 1897 року був переведений у Кирилівську лікарню в Києві, в 1898 році – у Вінницьку лікарню, де й помер в 1905 році ще до початку революції.

Можна було б приєднати цей об'єкт до Закону України про декомунізацію, урочисто демонтувати і на цьому закрити тему.

А можна подивитися на це з іншого боку, як на витвір мистецтва відомого скульптора Івана Кавалерідзе – художника, скульптора, кінорежисера, сценариста, театрального драматурга.

Іван Кавалерідзе, займався науковою діяльністю, працював в Академії архітектури. Організував товариство охорони пам'ятників старини. Хоча він жив і творив за радянських часів, проте його біографія була далека від радянських канонів. Пам'ятник княгині Ользі, встановлений Іваном Кавалерідзе в 1911 році, більшовики знесли в 1919-му – мовляв, не той персонаж, якого слід шанувати пролетаріату. Пам'ятник Тарасу Шевченку в Ромнах, встановлений в 1918 році при УНР, демонтували більшовики в 1920-ті роки як "петлюрівський". Пам'ятник в Сумах, поставлений за радянської влади в 1926 році, простояв всього три десятиліття. Він був демонтований нібито за особистою вказівкою Хрущова, якому не імпонував кубізм.

Можна піти по такому ж шляху і продовжити «чорну» справу, а можна створити новий об'єкт і дати йому нову назву, наприклад, «Сквер Мистецтва».

Площа Петра Запорозця (проект реконструкції)

Приклад №4: Сучасна історія

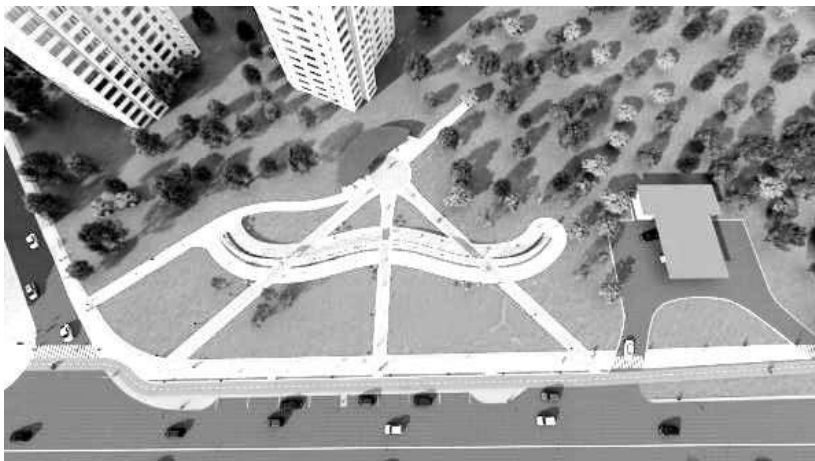
Пам'ятний знак «Літак», що розташований на проспекті Князя Володимира, встановлений в 1981 р. поблизу трьох вулиць, названих на честь радянських воїнів-пілотів – Марини Раскової, Валентини Гризодубової та Сігізмунда Леваневського, які брали участь в боях при визволенні міста під час Великої Вітчизняної війни.

Насправді цей пам'ятний знак не несе ніякої естетичної цінності і навряд чи може бути туристичним об'єктом.

Тому альтернативною пропозицією є встановлення на цьому місці скульптури «Шлях до соборності України».

Арт-об'єкт «Шлях до соборності України» довжиною 100 метрів відображатиме єднання людей та імітуватиме монолітну стіну із вирізаними силуетами фігур людей, які стоячи тримаються за руки – символізуючи живий ланцюг єдності.

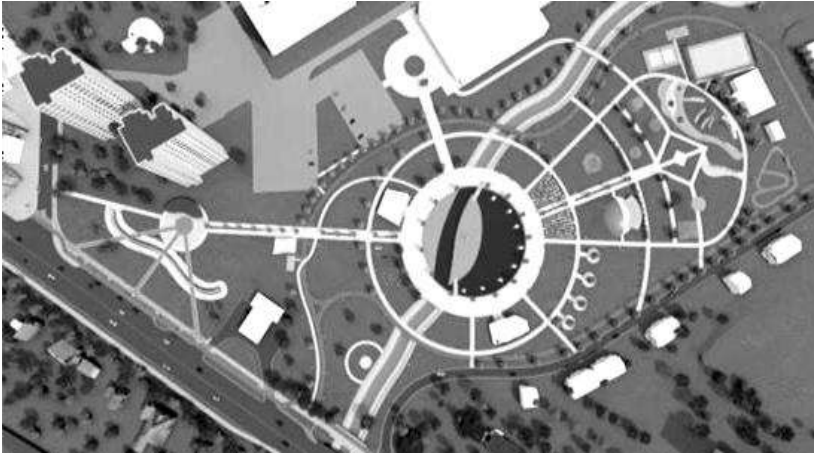
Скульптуру пропонується виконати у кольорах державного прапору, у сучасному мозаїчному стилі з цеглин ручної роботи, кожна з яких буде мати іменну символіку. Будь-який житель нашого чи іншого міста або держави матиме можливість, за бажанням, замовити цеглинку зі своїм іменем й таким чином стати частиною «Шляху до соборності України».

Після зведення Скульптури Біла Церква матиме новий «якір», який буде приваблювати туристів.

В подальшому планується використовувати цю скульптуру у якості вхідної групи в міський парк, який також може стати родзинкою міста.

На існуючих 10 гектарах невикористаної площі з наявною тут річкою Протокою в подальших планах є створення парку відпочинку з різноманітними функціями: спортивна арена, велотреки, амфітеатр для перегляду фільмів та концертних програм, будинок творчості з дитячими кімнатами та центром

дозвілля дітей, атракціони, а також сквери, доріжки, фонтани та облаштоване русло річки Протока.

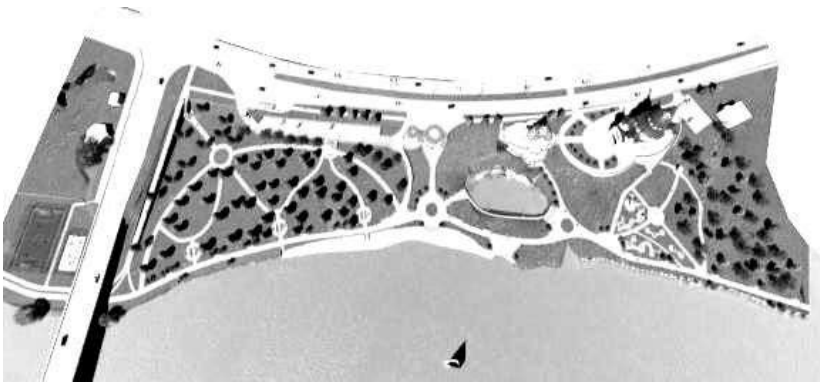

Приклад №5: Рекреаційні веломаршрути

Останнім часом все більше популярності набирає активний і здоровий відпочинок. Люди втомлюються від метушні і цивілізації, швидкий темп життя і малоактивна діяльність підштовхують замислитися про відпочинок на природі, неспішні прогулянки велосипедом, тихі посиденьки на мальовничому місці біля річки або озера.

Наша Біла Церква багата на краєвиди, водойми та рекреації. Потрібно лише створити відповідну інфраструктуру, щоб велосипедом можна було безпечно дібратися до будь якого місця відпочинку. Тут також на допомогу приходить благоустрій, новим трендом якого є створення так званих «лінійних парків» – їх ключовою особливістю є витягнутість. Хоча ці об'єкти і складають окремі групи, але вони зв'язані між собою сіткою велодоріжок, які прокладаються вздовж берегової лінії річок або в інших рекреаційних зонах.

Прогулюючись такими доріжками можна переїхати з одного об'єкту до іншого, наприклад, від парку біля Літака до Центрального пляжу, острова Дитинства або парку Олександрія.

Під час прогулянки можна зупинитися в будь якій точці для відпочинку, тому що лінійні парки повинні бути облаштовані різними елементами благоустрою для комфортного перебування відпочиваючих (приклад, нова алея біля річки Рось від дерев'яного мосту до вулиці Запоріжська).

Це лише п'ять прикладів, які наглядно показують, як можна пов'язати такі поняття як благоустрій і туризм.

Якщо прочитавши цю статтю, ви зрозуміли, як круто було б створити таке місто, де кожен куточок має свою історію, легенду або новинку, якої немає в інших, запросити своїх іноземних друзів або з інших міст України, бо тут є чим похизуватися і є чим зайнятися кожні вихідні, тоді долучайтесь до його розвитку, пишіть проекти для участі в Громадському бюджеті, вчіть історію міста, складайте туристичні маршрути.

Ми не зможемо забрати з собою ті багатства, які були залишені нам, але ми можемо залишити свої надбання наступним, хто прийде після нас.

Фото: Роман Наумов
Проекти: Юрій Бабич

УДК 005.35:338.22

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Лідіч Юлія Олександрівна,
*підприємець, засновник брендингового
агенства Brandli, Президент Бізнес-клубу
Інлідер, консультант*

У статті досліджено поняття соціальної відповідальності та її важливість у веденні підприємницької діяльності. Обґрунтовано необхідність формування культури соціальної відповідальності у бізнесі.

Ключові слова: соціальна відповідальність, підприємництво, бізнес.

Мета статті: дослідити важливість соціальної відповідальності у підприємницькій діяльності.

Соціальна відповідальність – це добровільний відгук чи реакція на соціальні проблеми навколо. Практика показує, що бізнес, який бере на себе різного роду соціальні зобов'язання, завжди показує більш високі результати в своїй роботі. Вкладаючи інвестиції в соціальну сферу, компанії забезпечують собі успішне просування.

Соціальна відповідальність як підхід до справ бізнесу має наступний набір характеристик:

1. СВБ – це добровільний вибір компанії, в умовах зростання конкуренції й зниження довіри до бізнесу.
2. СВБ включає всіх членів місцевого суспільства: бізнес, ЗМІ, владу, населення, інвесторів та ін.

3. СВБ – це не засіб вирішення проблем суспільства за рахунок бізнесу, а засіб участі в розвитку того середовища, де працює бізнес.

Приклад, в одному інвестиційному проєкті на тему соціального підприємництва приймав участь фермер. Не відразу журі визнало проєкт фермера підпадаючим під визначення «соціальне підприємництво». Хоча, на перший погляд, фермер, що вирощує овочі, - звичайний бізнесмен в сільському господарстві. Але в даному конкретному випадку був присутній цілий ряд специфічних моментів. Район, де проживав і працював фермер, був досить депресивним та мав високі показники з безробіття. Фермер створив робочі місця. Частину своєї продукції він віддавав в органи соцзабезпечення для допомоги незахищеним верствам населення. Потім почав брати до себе на роботу та навчати різних професій дітей-сиріт. Тобто, за допомогою свого бізнесу він сприяв якщо не вирішенню, то пом'якшенню цілого ряду серйозних соціальних проблем району.

Відомий усім бренд McDonald's постійно відраховує частину прибутку хворим на рак діткам. До того ж регулярно, а не в якості PR-акції.

Яскравим прикладом може стати село Ковалівка. Це з книги Екзюпері: «Встав, привів себе в порядок, приведи в порядок свою планету».

Серед усіх аспектів найбільший інтерес представляє етична відповідальність підприємства. Під такою розуміються добровільно прийняті правила поведінки, що забезпечують суспільно корисні дії і не допускають підприємству або його окремим співробітникам досягати своїх цілей за рахунок інших людей, підприємств або суспільства в цілому. Етична поведінка не регламентується законодавством і не завжди служить прямим економічним інтересам підприємства. Підприємство, що приймає етичні рішення, чесно дотримується прав своїх співробітників і звертається з ними однаково, за винятком тих випадків, коли цього вимагають організаційні цілі і завдання.

Ви можете обрати абсолютно різні соціально-відповідальні заходи, спрямовані на підтримку культурного життя суспільства,

освітньої діяльності, медичної сфери, історико-культурної спадщини, що створить позитивну думку в суспільстві про вас та ваш бізнес та розширить горизонти для ведення діяльності. Така діяльність повинна бути частиною загальної стратегії компанії.

Взагалі вважаю, що у бізнеса теж є певна так звана «Піраміда Маслоу», що складається з трьох частин (дотримання законодавства, соціальна активність заради вигоди і соціальна активність не для якоїсь вигоди).

І декілька фактів:

83% людей довіряють компаніям, які є соціально відповідальними, 80% молодих американських фахівців цікавляться роботою в компаніях, які позитивно впливають на навколишнє середовище.

9 з 10 співробітників, які задоволені програмами КСВ своїх компаній, мають високу ступінь лояльності, в той час як 75% впевнені, що їх роботодавці дуже зацікавлені у їх процвітанні та розвитку.

І звичайно питання соціальної відповідальності бізнесу неможливо розглядати окремо від відповідальності держави. Слід намагатися залучати допомогу державних органів, профільних організацій для реалізації спільних ініціатив.

Не можна говорити про соціальну відповідальність одного лише великого бізнесу, куди важливіше розвивати відповідальність малого та середнього бізнесу (МСБ), відповідальність самого суспільства. Інтеграція соціальної відповідальності в МСБ повинна проводитися шляхом практичних, простих і економічно ефективних дій. Коли це працює, організації МСБ повинні діяти спільно з організаціями – аналогами і асоціаціями кожного конкретного сектора, а не поодиночки, для того, щоб заощадити ресурси і розширити можливості для своїх дій.

Тож пом'ятайте: кожен з нас вносить частинку прекрасного в навколишній світ! Тож дякую Вам за ваш вклад у розвиток країни та бажаю розвитку Вам, щоб розвивалось і все навкруги!

Використані джерела:

1. Рамазанов, А. Концепція корпоративної соціальної відповідальності /А. Рамазанов // Проблеми теорії та практики управління. – 2007. – № 3. – С. 38-46.

УДК 336.563:719

ФАНДРАЙЗИНГ, АБО ДЕ ШУКАТИ ГРОШІ ДЛЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ПРОЕКТІВ?

Манжос Юрій Юрійович,
*керівник проектів Агенції стратегічного
розвитку Білої Церкви*

У статті досліджено зміст фандрайзингу у реалізації культурно-історичних проектів. Обґрунтовано необхідність формування ефективної моделі підтримки вітчизняної культури, зокрема на основі зарубіжного досвіду використання альтернативних джерел фінансування та залучення інших ресурсів. Визначено пріоритетні напрями розвитку системи фінансування культури на основі механізму фандрайзингу.

Ключові слова: культурно-історичні проекти, механізм фандрайзингу, позабюджетні джерела фінансування, зарубіжний досвід застосування фандрайзингу.

Мета статті: дослідити зміст фандрайзингу у реалізації культурно-історичних проектів, визначити пріоритетні напрями розвитку системи фінансування культури на основі механізму фандрайзингу.

Фандрайзинг – це професійна діяльність щодо пошуку та мобілізації фінансових та інших ресурсів, для реалізації соціально значущих, науково-дослідних та культурно-історичних проектів. Така діяльність зазвичай вимагає

спеціальних знань та навичок фандрайзера – менеджера проектів.

Основними завданнями фандрайзингу є:

- залучення ресурсів для реалізації цільових програм;
- аналіз ефективності діяльності організації;
- накопичення нових ідей для реалізації майбутніх програм;
- підвищення іміджу організації та зміцнення довіри громадськості до неї;
- інформування та просвіта громадськості щодо проблем, які вирішує організація [1].

Пошук ресурсів для реалізації культурно-історичних проектів за допомогою фандрайзингу притаманний, в першу чергу, неурядовим та неприбутковим організаціям. Але замовником такої допомоги зазвичай виступають заклади культури, які підпорядковуються національним, обласним або місцевим органам самоврядування. Тому сама по собі напрошується співпраця між громадськими організаціями, як рушійної силою у реалізації проектів і пошуку фінансування, та місцевою владою.

Фандрайзинг з успіхом застосовують за кордоном. Саме вивчення міжнародного досвіду та адаптація його до українських реалій може стати ефективною та найбільш прийнятною стратегією залучення позабюджетних коштів в умовах фінансово-економічної нестабільності України.

Основними законодавчими актами у сфері фандрайзингу в Україні можна вважати акти, які регулюють діяльність неприбуткових організацій (в першу чергу громадських та благодійних) та суб'єктів господарської діяльності, – це: Конституція України, Господарський Кодекс України, Закони України: «Про благодійництво і благодійні організації», «Про волонтерську діяльність», «Про гуманітарну допомогу», «Про оподаткування прибутку підприємств».

Основними особливостями фандрайзингу у сфері культурно-історичних проектів є: комплексність заходів, які здійснюються; спрямованість на пошук додаткових фінансових та матеріальних джерел; некомерційна сутність проектів, що реалізуються завдяки результатам фандрайзингової діяльності

тощо. Отже, фандрайзинг спрямований на підтримку соціально значущих проєктів і програм у некомерційній сфері, коли учасники реалізації таких проєктів отримують не прибуток, а певні соціально-економічні, політичні, комунікативні та інші переваги. Наприклад, реалізація соціальних, політичних, конфесійних ініціатив; додаткові можливості реклами; формування й просування позитивного іміджу та репутації; популяризація імені; розширення контактів та зв'язків; налагодження комунікативної взаємодії із суспільством, органами влади та ін. [2, 6].

Організація фандрайзингової кампанії передбачає чотири основні етапи:

1) планування (розробка змістовної програми залучення коштів; визначення витрат організації на майбутній період та джерел їх надходження; визначення виду фандрайзингу);

2) реалізація (вибір методів проведення фандрайзингу; встановлення відповідальності за реалізацію фандрайзингової кампанії та виділення коштів на її проведення);

3) контроль (здійснення контролю за процесом фандрайзингу; корегування планів з урахуванням змін);

4) аналіз (визначення ефективності етапу планування; аналіз ефективності етапу реалізації; оцінка ефективності кінцевих результатів).

Об'єктами фандрайзингу у реалізації культурно-історичних проєктів виступають різні категорії донорів, насамперед це приватні особи, комерційні структури, благодійні та неприбуткові організації, органи влади, ЗМІ.

Таким чином, фандрайзинг – це не епізодичне явище, а цілий комплекс управлінських заходів та командної взаємодії, що дозволяє відокремити його як напрям менеджменту.

Ефективними та найбільш поширеними джерелами фандрайзингу є:

- грантова допомога;
- краудфандінг;
- місцеве фінансування;
- корпоративно-соціальна відповідальність;
- спонсорство та меценатство;

- соціальне підприємництво.

Гранти є найбільш поширеною формою фінансування проєктів як міжнародними так і українськими донорськими організаціями. Для залучення такої форми фінансування потрібно володіти знаннями з проєктного менеджменту. Саме тому досвід неприбуткових організацій у написанні та поданні грантових заявок допомагає у залученні ресурсів на реалізацію культурно-історичних проєктів.

Перелік фондів які підтримують в Україні культурно-історичний напрямок:

Charles Stewart Mott Foundation — Україна є у фокусі роботи фонду. Основні напрями: освіта, суспільство та навколишнє середовище. Заявки приймаються протягом року.

Міжнародний Вишеградський фонд — основні напрямки включають співпрацю у сфері культури; наукову співпрацю і наукові дослідження; освіти (семінари, літні школи); молодіжні обміни; транскордонну співпрацю в форматі Польща-Словаччина-Україна або Угорщина-Словаччина-Україна; просування туристичних проєктів.

Німецький Фонд «Пам'ять, Відповідальність, Майбутнє» — приймають заявки проєктів на історичну тематику.

Програма польсько-українських обмінів молоді, Національний центр культури (Польща) — проєкти культурного обміну.

Програма «Зміни в регіоні» – RITA — головні напрямки фінансування включають системні зміни в суспільстві; соціальну політику і систему освіти; культурну спадщину; тощо.

Також цей напрям проєктів підтримують різні посольства: Литви, Польщі, Франції, Японії, США та Канади.

Краудфандінг — це співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші чи інші ресурси разом, як правило через інтернет, аби підтримати зусилля інших людей або організацій [3]. Це відносно новий для України інструмент по залученню фінансування. Перша краудфандінгова платформа в Україні «Спільнокошт» з'явилась у 2012 році. На сьогодні найбільшою популярністю користуються такі вітчизняні платформи як:

«Спільнокошт» – підтримка проектів у сфері освіти, літератури, музики, журналістики, охорони здоров'я та наукових досліджень.

«На старті» – підтримують розвиток культурних ініціатив та інновацій в Україні.

GoFundEd – платформа створена для реалізації освітніх проектів для школярів та вчителів.

Також українці для збору коштів на свої проекти, досить вдало використовують міжнародні краудфандінгові платформи. Серед зарубіжних платформ, які підтримують культурно-історичну тематику, можна виділити: Kickstarter, Indiegogo, Rockethub, New Jelly.

Останнім часом, нажаль, напрямок культури фінансується з місцевих та інших бюджетів за «залишковим» принципом. Але при цьому існують механізми залучення фінансування від місцевих адміністрацій. Гарним прикладом можна вважати працюючі у містах так звані «Громадські бюджети». Консолідація суспільства навколо важливих культурних проектів може втілити цікаві, корисні та необхідні ідеї у життя.

Фандрайзинг як інструмент фінансування культурно-історичних проектів передбачає розвиток зв'язків неприбуткових організацій та закладів культури із бізнесом, налагодження різних форм і можливостей їх взаємовигідної співпраці, а також формування громадської думки на користь підтримки культури. Вкладення ресурсів у культурні проекти є одним із пріоритетних напрямів для компаній, в рамках корпоративно-соціальної відповідальності. Основними мотивами, що спонукають представників бізнесу спрямовувати кошти на культурний розвиток, є рекламні можливості (промоція бренду чи продукції компанії) в рамках культурного проекту, створення позитивного іміджу компанії, реалізація політики корпоративної соціальної відповідальності, доступ до цільової аудиторії в межах проведення мистецького заходу з метою популяризації власної продукції, послуг тощо.

Меценатська та спонсорська діяльність в культурі є способом формування позитивного іміджу комерційної організації для створення сприятливої громадської думки. Однак

спонсорство і меценатство – це різні напрямки підтримки культури, що мають різні історичні корені, соціально-економічну природу та соціально-культурні результати.

Відмінність меценатства від спонсорства – в спрямованості на соціальні цілі і безкорисливості. Спонсорство – це просування бренду або іміджу компанії як виробника певних товарів і послуг. Меценатство ж передбачає просування іміджу компанії як соціально відповідальної структури, яка проводить ефективну соціальну політику.

Розвиток соціального підприємництва в Україні також дає додаткові можливості у спрямуванні ресурсів, в першу чергу фінансових, на підтримку або реалізацію культурно-історичних проєктів та ініціатив. Це може бути відкриття приватних колекцій або музеїв, організація та проведення культурно-масових заходів, навчання народним промислам, будівництво культурних об'єктів з подальшою їх монетизацією тощо.

Під час реалізації фандрайзингової кампанії на практиці організації зазвичай застосовують:

- розсилку інформації про проєкт та звернення до співфінансування по електронній пошті;
- індивідуальні звернення до потенційних донорів через особисту зустріч;
- залучення до підтримки проєкту відомих та впливових осіб.

Таким чином дослідження у сфері пошуку та залучення ресурсів, дозволяють дійти висновку, що потрібно створити належні умови для розвитку фандрайзингу у сфері культури України. Необхідно вивчити досвід зарубіжних культурних закладів у цьому напрямку та адаптувати цей досвід під наявні можливості в нашій країні. Адже реалізація культурно-історичних проєктів залежить від можливості мати всебічну соціально-культурну підтримку з боку держави, громадського руху, волонтерів та донорів.

Використані джерела:

1. Бондарчук, І. Фандрайзинг як система пошуку джерел фінансування для громадських організацій: український та зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / І. Бондарчук. – Режим доступу: <https://naub.oa.edu.ua/2014/fandrajzynh-yak-systema-poshuku-dzherel-finansuvannya-dlya-hromadskyh-orhanizatsij-ukrajinskyj-ta-zarubizhnyj-dosvid/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].
2. Артемьева Т. В. Фандрейзинг. Привлечение средств на проекты и программы в сфере культуры и образования / Т. Артемьева, Л. Тульчинский. – Санкт-Петербург : Лань, 2010. – 286 с.
3. Краудфандинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Краудфандинг>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

УДК 338.486(477.41)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАУКОВОГО ТУРИЗМУ КИЇВЩИНИ

Настіна Ольга Іванівна,
*доцент кафедри цивільно-правових
дисциплін Білоцерківського Національного
аграрного університету, кандидат
юридичних наук*

Науковий туризм доволі нове явище у сьогоденні, але має великий сервісний потенціал для розвитку ринку туристичних послуг у громадах.

Історія такого виду туризму сягає у часи античності – мореплавці мандрували у військових або торгових цілях і брали з собою вчених, які здійснювали наукові спостереження під час берегових стоянок на нових землях [1, с. 107]. Сьогодні науковий туризм – це також знайомство з досягненнями науки й техніки, промисловості, сільського господарства, участь у конгресах, симпозіумах, наукових семінарах.

Комплексність туристичних послуг і ставлення держави виявляється у класифікації та виокремлення туристичних послуг за певними ознаками та критеріями. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР дає поняття туризму: тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [2].

Тобто туризм – це подорожі з певною метою.

Залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі (поїздки, відвідування), їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак існують такі види туризму: дитячий, молодіжний, сімейний, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригородницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний та інші [3, с. 73]. Незважаючи на те, що науковий туризм не вказаний законом як вид чи форма, однак як явище, як напрямок має місце бути.

Як поняття, науковий туризм включає в себе будь-який з видів туризму, але головна ознака – активна участь туриста в процесі туру, а не просто отримання цікавої інформації та споглядання об'єктів, що характерно для пізнавального туризму [4, с. 73].

Науковий туризм включає в себе пізнавальну систему наукових досліджень в регіонах держави та в цілому по всій країні. Пізнавальна частина дозволяє туристам обмінюватися знаннями з різних напрямків наукових досліджень, розвиваючи при цьому новий склад мислення в тій чи іншій галузі народного господарства.

До наукового спілкування повинно бути щільно прив'язане екскурсійно-лікувальне обслуговування та курортно-лікувальні заходи, що сприяють оздоровленню та розважальному відпочинку. Як правило, туристичними об'єктами в наукових турах виступають природоохоронні території: заповідники, заказники, національні парки, пам'ятки природи.

Розвиваючись у регіонах, що зберегли традиційні способи ведення господарства, науковий туризм (у своїх екологічній та етнографічній галузях) сприяє збереженню і відродженню національних культур, створюється ринок збуту сувенірної продукції, предметів народних промислів, місцеві жителі залучаються до участі в театралізованих виставах, фестивалях, народних святах, що стабілізує мікроклімат території: фінансовий і емоційний.

В Україні високий науковий потенціал має Київська область. Науковим діячам регіон може запропонувати, крім

класичного (оглядового) знайомства з містами і селищами, ще й теми екскурсійних маршрутів відповідно до їх вузькофахових інтересів:

- природознавчого, історичного (дендропарк «Олександрія»);

- екологічного (безліч наочних прикладів і об'єктів «екологічної небезпеки», що дають наочну картину і усвідомлення неприпустимості повторення аналогічних ситуацій в інших регіонах);

- історико-географічного (колиска трипільської культури);

- археологічного (мандрівки до пам'яток Кивщини).

Туристична наукова інфраструктура Київщини – це сукупність створених інтелектуальною працею науковців усіх галузей і сфер наукових та освітніх закладів.

Відзначимо, що без відповідної рекреаційної інфраструктури науковий потенціал для розвитку туристичної галузі буде несприятливим. Тому наявність супровідних до науково-туристичних розвинених сфер має важливе значення. Такими сферами є: санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани, розроблені цікаві туристичні, пізнавальні маршрути для різновікових туристичних споживачів, які різні також за національним, соціальним та іншими індивідуальними ознаками.

Впливає на розвиток наукового туризму й розвиненість супутніх об'єктів, побудованих для загального користування: автомобільні та залізничні дороги (шляхи), аеропорти, лікарні, позашкільні заклади тощо). Послуги інфраструктури відіграють свого роду роль, яка зв'язує різні сектори туристичної галузі, включаючи кінцевого споживача, та початково визначені процесом становлення індустріального, а згодом – постіндустріального суспільства, адже таке суспільство не може обходитись без них [3].

До ресурсів туристичної інфраструктури відносять сукупність природних та штучно створених людиною об'єктів, що мають комфортні властивості та придатні для створення туристичного продукту. Тобто, об'єкти, що демонструють сучасні досягнення країни в промисловості, будівництві, сільському господарстві, науці, культурі, медицині та спорті [5].

Останні роки в Україні спостерігається швидкий розвиток елементів туристичної інфраструктури. Основою такого розвитку є ефективні інвестиції. Прикладом застосування державних інвестицій на виконання програми туристичного розвитку є муніципалітети у Бразилії, коли уряд за 4 роки інвестував 8 млрд. дол. у туристичні ресурси на відновлення екології, історичних територій, архітектурних пам'яток. У результаті Бразилія стала країною, привабливою для інвесторів, приватні інвестиції тільки за один рік досягли 6 млрд. дол., а доходи від туристичної галузі в цій країні склали 31,9 млрд. дол.

Як правило, приватний сектор інвестує в невеликі проекти (заклади розміщення, заклади харчування, надання додаткових послуг).

На наш погляд, інвестування держави повинно відбуватися в рамках великих інвестиційних проектів, наприклад, формування транспортної інфраструктури, будівництво крупних об'єктів та споруд, підготовка інфраструктури систем життєзабезпечення для реалізації проектів освоєння нових рекреаційних територій, тощо.

Державно-приватне партнерство може реалізовуватись у концесійних проектах, що дозволяє залучати приватні інвестиції у великі проекти та вирішує ряд законодавчих неузгоджень (наприклад, реалізація проектів на землях державної власності, які не підлягають приватизації).

Науковий туризм Білоцерківщини може стати добре розвиненим за рахунок цікавих і пізнавальних сегментів науково-туристичного підходу. Такими є розроблення науково-промислових маршрутів найбільш інноваційно-активних підприємств міста: ПрАТ «Росава», ТОВ «Маревен Фуд Україна», ТОВ «Білоцерківський завод «Трібо», ТОВ «Білоцерківський хлібокомбінат», ПрАТ «ЖЛК-Україна». Значне місце може посісти завод пакувального обладнання «Термо-Пак».

Науковий туризм як галузь розвивається на базі функціонування Білоцерківського національного аграрного університету. Особлива сама історія університету, яка починається з 1630 року, і хоча з того часу заклад змінював своє

місце перебування, оновлювався викладацький склад та додавалися напрямки підготовки, він ставав все більш потужним та престижним.

Окреме і туристично привабливе місце посідає історія найстарішого дендропарку України «Олександрія» – парк був заснований в 1788 році. Це не лише місце відпочинку, дендропарк є найдавнішою науковою установою подібного типу не тільки в Україні, але і в Європі.

Можна підбити підсумки, що сфера наукового туризму для Київщини є новою, але амбітною і перспективною. Такі сфери як вища освіта, рекреація, промисловість, лікувально-оздоровчі заклади та інші на засадах публічно-приватного партнерства можуть стати потужними для розвитку наукового туризму та бюджетотворюючих галузей міста Біла Церква.

Використані джерела:

1. Абрамов, В. В. Історія туризму : підручник / В. В. Абрамов, М. В. Тонкошкур. – Харків : Харківська національна академія міського господарства, 2010. – 294 с.

2. Про туризм : закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31. – Ст. 241.

3. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / упоряд. В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух. – Київ: Слово, 2006. – 372 с.

4. Розвиток туристичного бізнесу регіону : навч. посіб. / [за ред. доктора економічних наук, професора І. М.Школи]. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2007. – 292 с.

5. Корнева, Д. А. Проблеми розвитку інфраструктури туризму [Електронний ресурс] / Д. А. Корнева. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrialnuu%20tyruz.pdf, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

УДК 311.314-047.44:338.48(477.41)

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сатир Лариса Михайлівна,
*завідувачка кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Білоцерківського національного аграрного
університету, доктор економічних наук*

Задорожна Руслана Павлівна,
*доцент кафедри підприємництва, торгівлі
та біржової діяльності Білоцерківського
національного аграрного університету,
кандидат економічних наук*

В статті на концептуальній та інформаційній основі державних статистичних спостережень зі статистики туризму досліджуються тенденції розвитку туристичної діяльності на Київщині за 2000-2017 рр.

Ключові слова: туризм, статистика туризму, державні статистичні спостереження зі статистики туризму.

Глобалізаційні процеси, що набувають все більшої сили та охоплюють все більше сфер діяльності людини, знаходять своє відображення не лише в продуктивній діяльності економіки, але і в тому, де та яким чином громадяни проводять своє дозвілля. Зростання кількості туристів є однією з прикмет сьогодення. Для громадян з пострадянських республік розпад СРСР та

реінтеграція їх країн в загальноцивілізаційний простір спростили реалізацію права на свободу пересування, що знайшло відображення у збільшенні кількості закордонних туристичних подорожей. З іншого боку, за винятком драматичних років, зростає також кількість іноземців, які відвідують Україну.

Додатковим стимулом для виїзного туризму наших співгромадян стало введення безвізового режиму між Україною та Євросоюзом.

Ті країни та окремі території, які завдяки «туристичному іміджу» є привабливими для гостей, отримують значні економічні вигоди. Притоки фінансових ресурсів від туристичного бізнесу, створення нових робочих місць та розвиток інфраструктури сприяють розвитку економіки туристичних регіонів.

Мета дослідження – за даними офіційної статистики туризму виявити основні тенденції, притаманні розвитку туристичної діяльності на Київщині.

Оскільки м. Київ є містом зі спеціальним статусом, при поданні статистичної інформації в розрізі областей дані по Києву показуються окремо і не враховуються в складі даних по столичній області.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про туризм» [1] визначає його як «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає». Туристом згідно цього закону вважається «особа, яка здійснює подорож по Україні або до іншої країни з не забороненою законом країни перебування метою на термін від 24 годин до одного року без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін».

Види туризму виділяються в залежності від низки ознак (категорії туристів, їх цілей, відвідуваних об'єктів тощо), а саме: дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський,

підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний і т. ін.

Законодавчо визначені також організаційні форми (рис. 1) та види туризму.

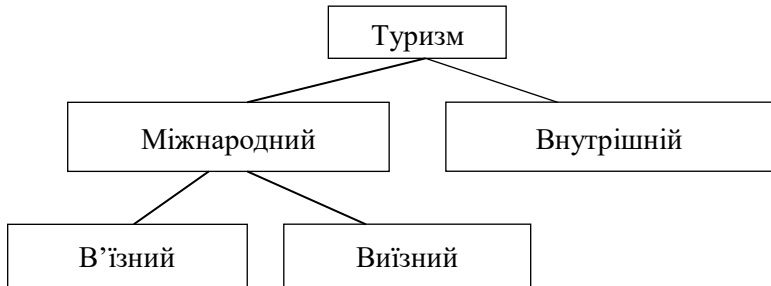

Рис. 1. Організаційні форми туризму

З огляду на важливість та різноманітність туристичної діяльності, вона є об'єктом регулювання з боку державних та міжнародних органів, котрі для виконання своїх управлінських функцій потребують надійної статистичної інформації, що її забезпечує статистика туризму. Державні статистичні спостереження зі статистики туризму мають організаційну форму статистичної звітності (табл. 1).

За даними Головного управління статистики в Київській області [3], всього за період 2000-2017 рр. було оздоровлено 633218 дітей.

В 2017 р. кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, становила 415; в них цього року перебували 34819 дітей. Це дещо менше, ніж в попередньому році (на 18 закладів та 985 дітей відповідно). Загалом за період 2000-2017 рр. (рис. 2) найбільше дитячих закладів оздоровлення та відпочинку працювало влітку 2011 р. (553 заклади), а максимальна кількість дітей, що в них перебували, спостерігалась в 2013 р. і становила 47214 осіб. Починаючи з 2014 р. спостерігається відчутне скорочення як мережі закладів, так і кількості дітей, причому в 2015 р.

кількість функціонуючих закладів (382) була найменшою, починаючи з 2007 р., а кількість дітей, що в них перебували (30566 осіб) – найменшою з 2004 р.

Таблиця 1

Характеристика державних статистичних спостережень зі
статистики туризму

Назва форми звітності	Індекс форми	Періодичність подання	Хто подає	Мета
Звіт дитячого закладу оздоровлення та відпочинку за літо 20____ року	1-от	один раз на рік	дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, чисельності оздоровлених у них дітей
Звіт про діяльність колективного засобу розміщування за 20____ рік	1-КЗР	річна	- юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб, які надають послуги з тимчасового розміщування; - фізичні особи-підприємці, які надають послуги з тимчасового розміщування	збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо діяльності готелів та аналогічних засобів розміщування, спеціалізованих засобів розміщування

Звіт про туристичну діяльність за 20__ рік	1-туризм	річна	- юридичні особи – суб'єкти туристичної діяльності; - фізичні особи-підприємці – суб'єкти туристичної діяльності	збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних з питань діяльності туроператорів та турагентів
--	----------	-------	---	--

Складено авторами за [2]

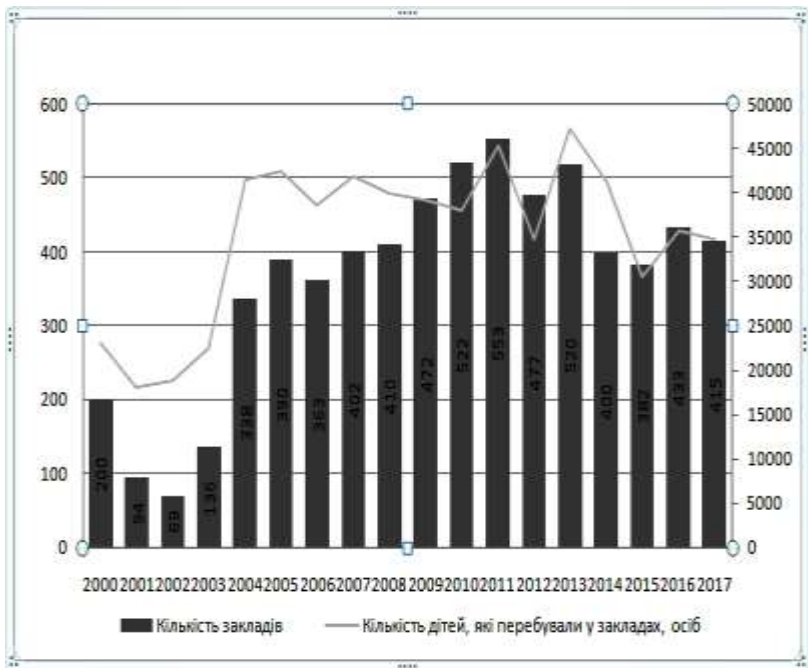

Рис. 2. Показники діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в Київській області за період 2000-2017 рр.

Складено авторами за даними [3]

При збільшенні кількості закладів впродовж досліджуваного періоду характерним є зменшення їх масштабності (табл. 2).

Таблиця 2

Середня кількість дітей, що перебували в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку в Київській області за період 2000-2017 рр.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ос іб	1 1 5	1 9 2	2 7 3	1 6 5	1 2 3	1 0 9	1 0 6	1 0 4	9 7	8 3	7 3	8 2	7 3	9 1	1 0 3	8 0	8 3	8 4

Розраховано авторами за даними [3]

Розміщування прибулих туристів може відбуватись в колективних засобах розміщування, до яких з 2011 р. відносяться заклади двох типів [2]:

- готелі та аналогічні засоби розміщування – це колективні засоби розміщування, що складаються більше ніж із семи номерів; мають єдине керівництво; надають готельні послуги, зокрема обслуговування в номерах, щоденне заправлення ліжок та прибирання кімнат і санвузлів; згруповані в класи і категорії відповідно до переліку надаваних послуг і наявного устаткування;

- спеціалізовані засоби розміщування – це засоби розміщування, що можуть бути безпритуковими, мають єдине керівництво, надають мінімум готельних послуг (крім щоденного заправлення ліжок), не обов'язково мають номери, а можуть мати одиниці житлового типу або колективні спальні приміщення, і, крім розміщування, виконують ще яку-небудь функцію (лікування, оздоровлювання, соціальну допомогу, транспортування тощо).

До першого типу колективних засобів розміщування відносять готелі, мотелі, готельно-офісні центри, кемпінги, клуби із приміщенням для проживання, гуртожитки для приїжджих, туристські бази, гірські притулки, студентські літні табори та інші місця для тимчасового розміщування. Спеціалізовані засоби розміщування – це санаторії, дитячі санаторії, пансіонати з лікуванням, дитячі заклади оздоровлення цілорічної дії, дитячі центри, санаторії-профілакторії, бальнеологічні лікарні, грязелікарні, будинки відпочинку, пансіонати відпочинку, бази відпочинку, оздоровчі заклади 1-2 денного перебування [4, с. 203].

Як видно з табл. 3, в 2017 р. мережа колективних засобів розміщування Київщини налічувала 162 заклади, причому за 2011-2017 р. двічі відбувалось суттєве збільшення їх кількості: в 2013 р. на 36 одиниць (або на 26,9 %) порівняно з 2012 р. і в 2016 р. на 18 одиниць (або на 11,4 %) порівняно з 2015 р.

В обох випадках зростання відбувалось за рахунок збільшення кількості готелів та аналогічних засобів розміщування. Натомість кількість спеціалізованих засобів розміщування систематично зменшувалась впродовж досліджуваного періоду, скоротившись в 2017 р. порівняно з 2011 р. на 35 закладів або на 40,7 %.

Подібною була динаміка показника кількості місць у відповідних колективних засобах розміщування: у готелях на аналогічних засобах вона зростала за період 2011-2017 рр. на 2186 місць (або на 69,2 %), тоді як у спеціалізованих засобах – скоротилась на 4522 місця (або на 37,1 %). Як підсумок, в цілому кількість місць в колективних засобах розміщування за період дослідження скоротилась на 2336 місць або на 15,2 %.

Зміни абсолютних значень кількості колективних засобів розміщування та місць в них викликали зміни їх структури (рис. 3). В обох структурах відбулись зрушення на користь готелів та аналогічних засобів розміщування. Їх частка в загальній кількості колективних засобів розміщування зросла на 29,1 процентних пункти – з 39,4 % в 2011 р. до 68,5 % в 2017 р., завдяки чому структура змінилась майже протилежним чином порівняно з тим, якою вона була в 2011 р.

Таблиця 3

Показники діяльності колективних засобів розміщування
Київської області за період 2011-2017 рр.

	Кількість колективних засобів розміщування, од			Кількість місць, од			Кількість осіб, що перебували у колективних засобів розміщування, осіб		
	усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
		першого типу*	2-го типу*		першого типу*	другого типу**		першого типу*	Другого типу**
2011	142	56	86	15353	3159	12194	222121	169117	53004
2012	134	57	77	14945	3204	11741	232239	182727	49512
2013	170	93	77	16572	4797	11775	242648	195427	47221
2014	164	89	75	16578	4758	11820	224780	175776	49004
2015	158	87	71	16559	4960	11599	202471	161327	41144
2016	176	114	62	15744	5277	10467	294844	249797	45047
2017	162	111	51	13017	5345	7672	293519	250668	42851
Базисні характеристики інтенсивності динаміки (2017 р. порівняно з 2011 р.):									
Абсолютний приріст (зменшення)	20	55	-35	-2336	2186	-4522	71398	81551	-10153
Темп приросту, %	14,1	98,2	-40,7	-15,2	69,2	-37,1	32,1	48,2	-19,2

* готелі та аналогічні засоби розміщування,

** спеціалізовані засоби розміщування

Складено авторами за даними [3]

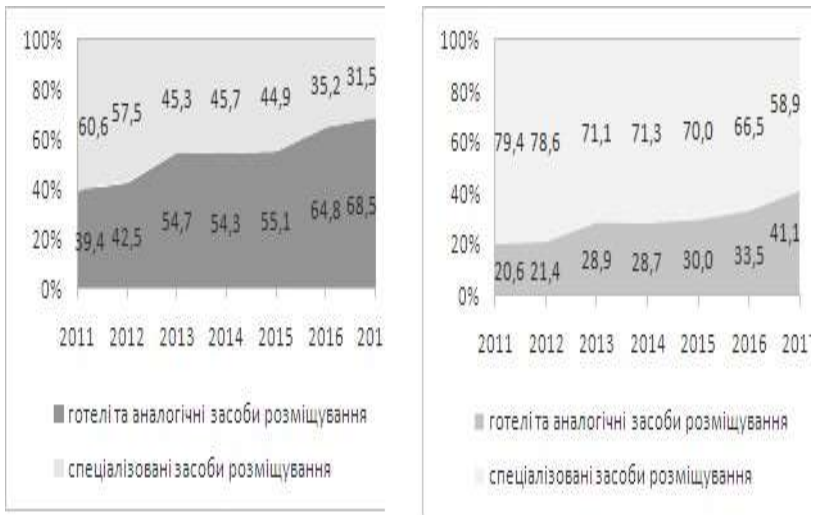

Рис. 3. Динаміка структури колективних засобів розміщування Київської області та місць в них за період 2011-2017 рр.

Складено авторами за даними [3]

В структурі місць в колективних засобах розміщування частка спеціалізованих засобів розміщування скоротилась на 20,5 процентних пункти – з 79,4 % в 2011 р. до 58,9 % в 2017 р.

Таким чином, інфраструктура розміщування туристів в Київській області змінюється в напрямку збільшення частки закладів, що надають виключно готельні послуги. Натомість поступово скорочується кількість та частка закладів (а також місць в них і, відповідно, осіб, що в них перебували), які забезпечують отримання додаткових послуг (лікувальних, оздоровчих тощо). При збільшенні кількості осіб, що перебували в колективних засобах розміщування в 2017 р. порівняно з 2011 р. на 32,1 %, кількість тих з них, що перебували в готелях та

аналогічних засобах розміщування, зросла на 48,2 %, тоді як відвідувачів спеціалізованих засобів стало менше на 19,2 % (див. табл. 3).

Мережа суб'єктів туристичної діяльності в Україні охоплює туроператорів, турагентів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність.

Туроператори – це юридичні особи, створені згідно із законодавством України, для яких виключною діяльністю є організація та забезпечення створення туристичного продукту, реалізація та надання туристичних послуг, а також посередницька діяльність із надання характерних і супутніх послуг і які в установленому порядку отримали ліцензію на туроператорську діяльність [1, 2].

Турагенти – це юридичні особи, створені згідно із законодавством України, а також фізичні особи-суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють посередницьку діяльність з реалізації туристичного продукту туроператорів і туристичних послуг інших суб'єктів туристичної діяльності, а також посередницьку діяльність щодо реалізації характерних і супутніх послуг [1, 2].

Екскурсійна діяльність – діяльність з організації подорожей, що не перевищують 24 годин, у супроводі фахівця-екскурсовода за заздалегідь складеними маршрутами, з метою ознайомлення з пам'ятками історії, культури, природи, музеями, з визначними місцями тощо.

Як видно з табл. 4, кількість суб'єктів туристичної діяльності, що працюють на Київщині (в цілому та за окремими категоріями), та їх частка у відповідних загальноукраїнських показниках впродовж останніх років зростає, що свідчить про розвиток туристичної діяльності в столичній області.

Що стосується структур мереж суб'єктів туристичної діяльності по країні в цілому та в Київській області (табл. 5), то вони є доволі подібними, причому їх схожість збільшується в кінці досліджуваного періоду – коефіцієнт подібності структур зріс з 0,884 в 2011 р. до 0,917 в 2017 р.

Таблиця 4

Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Київській області в 2011 р. та 2015-2017 рр., одиниць

Показник	2011	2015	2016	2017
кількість суб'єктів туристичної діяльності:				
Україна	4157	3182	3506	3406
Київська область	63	90	119	116
питома вага Київської області, %	1,5	2,8	3,4	3,3
кількість туроператорів:				
Україна	714	500	552	498
Київська область	4	4	6	7
питома вага Київської області, %	0,6	0,8	1,1	1,4
Кількість турагентів:				
Україна	3278	2547	2803	2802
Київська область	57	81	110	103
питома вага Київської області, %	1,7	3,2	3,9	3,7
кількість суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність:				
Україна	165	135	151	169
Київська область	2	5	3	6
питома вага Київської області, %	1,2	3,7	2,0	3,6

Складено авторами за даними [5]

Переважну частину суб'єктів туристичної діяльності складають туристичні агенти; частки суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, є найменшими. Частка туроператорів на Київщині є меншою, ніж по Україні в цілому, більш ніж вдвічі.

Таблиця 5

Структура суб'єктів туристичної діяльності
в Україні та Київській області в 2011 р. та 2015-2017 рр., %

Показник	2011	2015	2016	2017
Україна				
туроператори	17,2	15,7	15,7	14,3
турагенти	78,8	80,0	80,0	80,8
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	4,0	4,3	4,3	4,9
Київська область				
туроператори	6,3	4,4	5,1	6,0
турагенти	90,5	90,0	92,4	88,8
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	3,2	5,6	2,5	5,2
коефіцієнт подібності структур	0,884	0,887	0,875	0,917

Складено авторами за даними [5]

Як видно з рис. 4, для туристичних потоків Київщини характерна значна волатильність. За 2000-2017 рр. максимальна кількість туристів, обслугованих туроператорами і турагентами області, спостерігалась в 2002 р., коли вона складала 53648 осіб; мінімальна – в 2006 р. – 8664 осіб.

Щодо превалуючого напрямку туристичних потоків, то це міжнародний виїзний туризм, обсяги якого відчутно зросли в 2016 р. (в 2,16 рази порівняно з 2015 р.) та в 2017 р. (в 3,2 рази порівняно з 2015 р.).

Обсяги внутрішнього організованого туризму систематично скорочуються. Найбільше внутрішніх туристів, що подорожували Київщиною за допомогою туроператорів та турагентів, було в 2002 р. – 41973 особи. В 2017 р. їх чисельність скоротилась до 2161 особи.

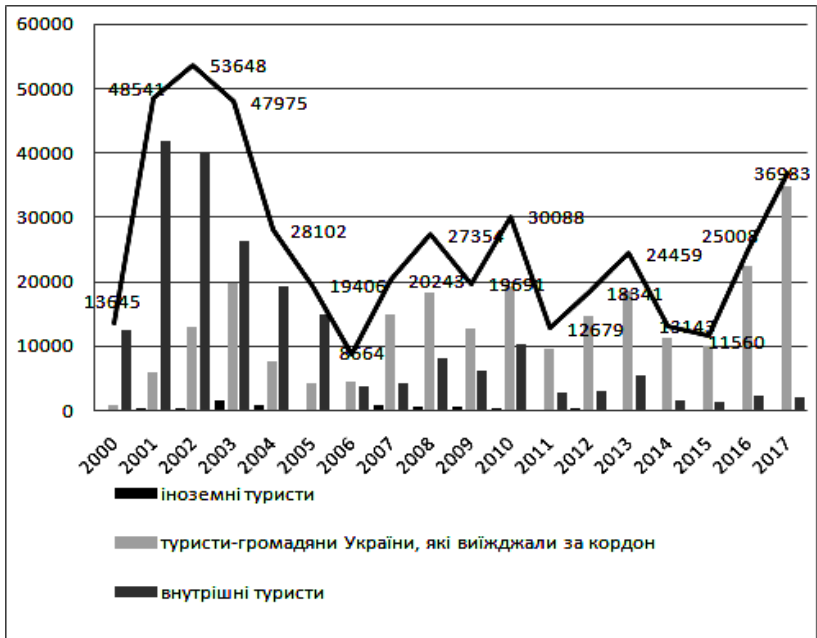

Рис. 4. Туристичні потоки Київської обл. за період 2010-2017 рр.
Складено авторами за даними [3]

Іноземні туристи за останні роки в подорожах Київщиною практично не користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів – в 2015 р. останніми було обслуговано лише 5 іноземних туристів; в 2016 р. – жодного, в 2017 р. – 11 осіб.

Висновки. Виконаний аналіз офіційних даних статистики туризму Київської області показав, що туристичній діяльності на Київщині притаманні наступні особливості. З 2014 р. спостерігається відчутне скорочення мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, та кількості дітей, що в них перебували.

Інфраструктура розміщування туристів змінюється на користь закладів, які надають виключно готельні послуги. Натомість поступово скорочуються показники кількості та

обсягів діяльності закладів, які забезпечують отримання додаткових послуг (лікувальних, оздоровчих тощо).

В структурі суб'єктів туристичної діяльності превалюють туристичні агенти; частки туроператорів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність, є незначними.

Туристичні потоки є нестабільними за обсягом; їх основним напрямком є міжнародний виїзний туризм. Обсяги внутрішнього організованого туризму систематично скорочуються; туристи-іноземці практично не користуються послугами місцевих туроператорів та турагентів.

Таким чином, наразі туристична діяльність не є драйвером економічного зростання на Київщині. Для того, щоб вона набула такого статусу, необхідні скоординовані зусилля державних органів та місцевих громад.

Використані джерела:

1. Про туризм [Електронний ресурс] : закон України : від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

2. Методологічні положення зі статистики туризму [Електронний ресурс] : затверджені Наказом Державного комітету статистики України від 23.12.2011 р. № 372. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

3. Головне управління статистики в Київській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/content/index.php3?lang=1>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

2. Милашко, О. Г. Колективні засоби розміщування як об'єкт статистичного вивчення / О. Г. Милашко // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса, 2014. – Вип. 2 (53). – С. 202-206.

3. Туристична діяльність в Україні у 2017 році: стат. зб. – Київ: Державна служба статистики України, 2018. – 90 с.

УДК 338.485:332.145

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ ЯК АКТИВАТОР ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСТА

Юхименко Петро Іванович,
*професор кафедри історії та
економічної теорії Білоцерківського
національного аграрного
університету, доктор економічних
наук*

Стаття присвячена дослідженню потенціалу туристичної кластеризації м. Біла Церква. Доведено, що формування ефективної туристичної політики в місті стає особливо актуальним в умовах значного невикористаного потенціалу туристичної галузі Київської області та інших макрорегіонах. Розкрито, що туристична кластеризація є особою формою внутрішньої інтеграції та співпраці, яка може забезпечити високу конкурентоспроможність міста та покращити його соціально-економічне становище. Проаналізовано переваги кластерного підходу до управління дестинаціями на території м. Біла Церква, які полягають у комбінації кооперації та конкуренції з метою отримання синергетичного економічного ефекту від діяльності.

Ключові слова: туристична кластеризація, внутрішній туризм, внутрішня інтеграція, управління дестинаціями.

Постановка проблеми. Сучасний цивілізаційний розвиток сприяє значному зростанню ролі туризму в світовій економіці, соціальних структурах та культурі. Сучасний туризм – це “потужна світова індустрія, на яку припадає 30% світової торгівлі послугами і 10% – світового валового продукту” [5, с.

8]. Він є відображенням розвитку демократизації суспільства, підвищення культурного рівня людей, поліпшення здоров'я населення, вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток міст, регіонів і країни в цілому. Якщо взяти наше місто, то туризм приносить поки що незначну частку фінансових надходжень. Причиною цього є не тільки недостатність кількості туристичних ресурсів, а й організації туристичної діяльності. Хоча м. Біла Церква має не тільки великий туристичний потенціал, але й сприятливі умови та підтримку з боку керівництва міста щодо впровадження в свою діяльність інструментів розвитку туризму. Кластеризація туристичної галузі – один з новітніх способів розвитку рекреаційно-туристичної діяльності, що дозволяє об'єднати та структурувати різні сфери діяльності в єдину для отримання максимального ефекту. Зважаючи на вищесказане, запровадження розвитку нових кластерів туризму в м. Біла Церква є актуальним. Аналіз рекреаційно-туристичного потенціалу, прогнозування подальшого туристичного розвитку та розробка нових методів туристичного управління міста мають визначальне значення для розуміння перспектив туризму в місті та Київському регіоні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічною основою нашого дослідження в області туристичної кластеризації стали концептуальні ідеї вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них варто виокремити праці українських вчених, таких як: Д. І. Басюк, В. В. Гоблик, М. П. Мальська, А. Ю. Парфіненко, В. І. Сідоров, К. І. Босенко, Д. М. Стеченко, та праці зарубіжних науковців, а саме М. Портера, М. Енрайта, М.Фельдмана, Дж. Хертога, М. Стейнера, В. Прайса, Е. Бергмана, Б. Гаррета, С. Девіса, Д. Джереффі, М. Кастельса, П. Кругмана, К. Моргана, Е. Менсфілда, Б.Харрісона.

Метою статті є розкриття особливостей функціонування туристичних кластерів, аналіз перспектив розвитку процесів кластеризації у туристичній галузі м. Біла Церква на основі раціонального використання рекреаційного та історико-культурного його потенціалів.

Виклад основного матеріалу. На туристичному ринку м. Біла Церква туристична кластеризація досить нове явище, адже

створення в ньому туристичних кластерів можна віднести до початку 2000-х років. Хоча реалізація цих ідей у місті обговорюється уже близько 10-15 років, але всі вони знаходяться на початковому етапі розвитку. Ще в середовищі бізнесу немає усвідомлення того, що підвищення конкурентоспроможності рекреаційно-туристичної сфери нашого міста можна забезпечити за рахунок активізації руху туристичних потоків по трасі Київ-Одеса. Одним із способів отримати конкурентні переваги на ринку, а також покращити привабливість нашого міста для потенційних туристів є створення такого територіально-галузевого об'єднання, як туристичний кластер. Саме він допоможе реалізувати стратегію розвитку Білої Церкви на період до 2025 року у напрямку «Підприємництво», де ставляться досить амбітні плани – до 2025 року місто повинно мати 1 млн. туристів.

В науковому середовищі туристичний кластер розглядають як систему інтенсивної виробничо-технологічної та інформаційної взаємодії туристичних підприємств, постачальників базових та додаткових послуг із приводу створення спільного туристичного продукту [1, с. 28-29]. В значній мірі в його створенні має бути зацікавлене керівництво громади міста, оскільки кластер – продукт співпраці підприємств індустрії туризму з усіма іншими видами бізнесу міста, які пов'язані з їх обслуговуванням. Зокрема це готелі, заклади громадського харчування, туристичні компанії, освітні заклади, розважальні комплекси, транспортне сполучення, система виробництва сувенірної продукції.

Можна виділити чотири основних сектори туристичних кластерів: сектор виробництва туристичних послуг, сервісний сектор, допоміжний сектор та сектор забезпечення життєдіяльності туристичного кластеру [2, с. 7-8].

Звернемося до світового досвіду використання кластерів в економіці, який підтверджує їх ефективність для розвитку територій. Зокрема, у країнах Європи впроваджено ряд заходів для створення і розвитку кластерів через різноманітні стратегії, у тому числі підприємництва, регіональна та дослідно-інноваційна. Нині в ЄС зафіксовано понад 2 тис. регіональних

промислово-виробничих кластерів. Саме в Європі було розроблено перший уніфікований підхід до міжфірмового співробітництва. Це відбулося в Данії у 1989–1990 рр. На теперішній час у цій країні функціонують 13 регіональних і 16 національних «компетентних» кластерів [8]. Впровадження кластерної стратегії в ЄС здійснюється на національному, регіональному та місцевому рівнях. Відповідно до теорій кластерів, виробнича структура конкретного регіону повинна розвиватись у такому напрямі, який дозволяє використовувати продукт однієї галузі для потреб декількох інших. При цьому між всіма галузями економіки даної місцевості будуть створюватися стійкі економічні та управлінські зв'язки, які дозволятимуть підтримувати ці галузі й сприяти стабілізації економіки регіону. Це обумовлено тим, що основним завданням кластера є розвиток регіону за рахунок оптимізації використання доступного обмеженого ресурсу. Функціональний зв'язок між компонентами туристичного кластеру, суб'єктами туризму та рекреації й потенційними споживачами туристичних послуг забезпечить оптимальність реалізації кластерної моделі розвитку в перспективі [6].

Створення туристичного кластеру в м. Біла Церква забезпечить нові можливості для розвитку існуючих та створення нових бізнес-проектів, проведення спільних виставок, акцій, розробки стратегії просування туристичної пропозиції. Завдяки розвитку туризму забезпечується значний економічний та соціальний ефект, а саме: 1) стимулювання до ефективної діяльності та її розширення, тобто використання ефекту масштабу (коли економічна ефективність спільної діяльності об'єднаних у туристичний кластер підприємств є вищою у порівнянні з відокремленою діяльністю, коли отримується можливість формувати необхідну «критичну масу» для вирішення різноманітних організаційно-управлінських питань); 2) використання продукції однієї сфери міста та регіону для потреб іншої; 3) зменшення фінансових й операційних ризиків діяльності міських учасників кластера, зменшення собівартості послуг за рахунок спільного використання туристичних ресурсів та туристичної інфраструктури; 4) обмеження впливу

недобросовісної конкуренції на сферу діяльності кластера; 5) притік інвестиційних ресурсів у сферу економічної діяльності та міста, де розміщено кластер [3, с. 73–74]; 6) наявність кластера полегшує доступ до спеціалізованих факторів виробництва [9, с. 404–405]; 7) активізація економічного потенціалу стає важливим джерелом зростання податкових надходжень до бюджету міста; 8) забезпечує приток іноземної валюти; 9) сприяє збереженню й раціональному використанню культурного та природного потенціалу; 10) в умовах конкурентного середовища штовхатиме до ефективнішого використання нових ринкових тенденцій для соціально-економічного розвитку міста, сприяє розширенню кола конкуруючих між собою постачальників та споживачів туристичних послуг; 11) розширює можливості формальному та неформальному обміну знаннями, а також співробітництву, тобто розширення доступу до інновацій (досягається за рахунок зустрічних міжорганізаційних потоків ідей та інформації) [7, с. 176–178 22]; 12) вимагатиме від керівництва та громади міста більш адекватного та швидкого реагування на потреби споживачів туристичних послуг; 13) забезпечує зменшення трансакційних витрат його учасників та отримання ними додаткових переваг; 14) сприятиме підвищенню якості продукції; 15) інституціоналізація кластерів міста сприятиме розвитку інноваційних технологій; 16) стане важливим фактором зростання зайнятості населення, формування локального галузевого ринку праці (надає змогу здійснювати обмін співробітниками, їхнє стажування, підвищення кваліфікації); 17) створює привабливе середовище розширення інвестиційної спроможності учасників кластера через спільну участь у грантових програмах; 18) впливає на підвищення конкурентоспроможності економічного потенціалу міста та регіону; 19) забезпечить істотне зниження бар'єрів виходу на ринки збуту продукції та поставок сировини й матеріалів, робочої сили.

В нашому місті, власне як і в Україні, процес кластеризації здійснюється повільно, оскільки місцева влада поки що не приділяє цьому належної уваги. Однією із причин на сьогодні є відсутність досконалого інституціонального середовища щодо

кластеризації національної та регіональної економіки. Звідси постають першочергові завдання перед центральними органами влади і місцевого самоврядування:

1) забезпечити розробку відповідної законодавчої бази для формування в Україні сприятливих умов для розвитку підприємництва з особливим акцентом на підтримку місцевих мережових структур (кластерів);

2) інформувати та підготувати представників державного сектору, ділових кіл і інститутів, що створені для підтримки кластерних та мережних об'єднань, шляхом проведення в місті семінарів і тренінгів з метою більш раціонального розвитку мережових структур (кластерів);

3) на місцевому рівні прийняти оптимальні рішення щодо об'єднання структур державного та приватного секторів для створення екологічно чистої продукції і екологічно чистого середовища перебування населення міста;

4) підвищити роль у розвитку мережових структур (кластерів) неурядових, неприбуткових організацій, ділових асоціацій, орієнтованих на формування сприятливого підприємницького середовища;

5) місцевим інститутам влади виступати посередником та каталізатором кластерних ініціатив у різних сферах економіки міста.

Біла Церква має всі інфраструктурні інститути для створення туристичного кластера. Його візитною карткою може стати парк «Олександрія» із сукупністю культурно-історичних ресурсів міста та суб'єктами туристичної діяльності (туристичні агентства, екскурсійні бюро), закладами розміщування та закладами громадського харчування, юридичними фірмами, музеєм та іншими закладами культури. Міський кластер можна доповнити можливостями регіону, створивши умови та засоби розміщування та надання комплексних послуг сільського зеленого туризму, що надзвичайно актуальним є в умовах активної урбанізації та вимирання сіл. Залучення до єдиного кластеру сільськогосподарських організацій, фермерських угідь, санаторно-курортного комплексу на річці Рось вимагає створення координаційного центру з регулювання діяльності

всіх закладів кластеру. Таким чином, всі заклади розміщування, заклади харчування, екскурсійні бюро, музеї, розважальні заклади будуть об'єднані в єдиний центр для передачі інформації, який би оперативно реагував на потреби відвідувачів та учасників міського кластеру.

Унікальність м. Біла Церква в тому, що воно може поєднати різні види рекреаційно-туристичних ресурсів та має потенціал для розвитку кластерів різного спрямування. З економічної точки зору досить важливим є створення кластеру, що зміг би об'єднати території навколишніх районів (Ковалівку Васильківського району, Буки Сквирського району, Пархомівку Володарського району, «Золотий фазан» Ставищенського району тощо) Київської області. Такий міжрайонний кластер дасть поштовх для налагодження співробітництва між районами і містом, покращення логістики та туристичної інфраструктури, а також створить умови конкурентної боротьби між регіонами. Тому створення міжрайонного туристичного кластеру вважаємо перспективним напрямом діяльності розвитку туризму в місті.

Висновки. На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що кластер є однією з найбільш привабливих форм організації туристичної діяльності, особливо в умовах становлення ринкових механізмів господарювання та євроінтеграції. Кластерні технології сприяють налагодженню взаєморозуміння між управлінськими структурами і бізнесовими колами у процесі вирішення соціально-економічних проблем міста. Створення туристичного кластеру надає широкі можливості реалізації міжнародних туристичних послуг у комплексі. Наявність злагодженої системи надання таких послуг створює позитивний імідж міста загалом на міжнародній арені, роблячи його більш привабливим та, як наслідок, економічно вигідним і прибутковим, а торговельні можливості при цьому спрощуються.

У своїй багатокомпонентній основі туристичний кластер формує додатковий синергетичний та компліментарний актив [4] завдяки:

- координації сумісних дій, посиленню обміну інформацією, досвідом, інноваційними технологіями, сумісному

використанню обслуговуваних інфраструктурних об'єктів дестинації;

- підготовки та підвищення кваліфікації кадрів туристичного супроводу й обслуговування;
- стає можливим реальне порівняння роботи фірм-конкурентів, ефективності їхньої діяльності;
- наявності трудових ресурсів відповідної кваліфікації;
- застосування особливих режимів оподаткування, інвестування;
- правового регулювання, надання субвенцій.

Використані джерела:

1. Гонтаржевська, Л.Г. Ринок туристичних послуг в Україні : навч. посіб. / Л.Г. Гонтаржевська.– Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.

2. Леснікова, Ю. І. Забезпечення становлення туристичних кластерів при державно-приватному партнерстві [Електронний ресурс] / Ю. І. Леснікова, С. С. Осадча. – Режим доступу : [www.hneu.edu.ua/.../Леснікова Юлія Ігорівна, вільний](http://www.hneu.edu.ua/.../Леснікова%20Юлія%20Ігорівна,%20вільний). – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

3. Малімон, В. В. Перспективи організації регіонального кластеру медичного туризму у стоматології. / В. В. Малімон // Економічний простір. – 2013. – № 70. – С. 72-81.

4. Марченко, О.А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі: монографія / О. А. Марченко. – Херсон: Айлант, 2014. – 344 с.

5. Окно в Європу требует расширения // Туризм. – 2007. – № 4. – С. 8.

6. Проект Європейського Союзу «Проект підтримки малих та середніх підприємств в пріоритетних регіонах» [Електронний ресурс] : посібник з кластерного розвитку. – Режим доступу : <http://www.sme.Ukraine-inform.org.ua4>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.03.19].

7. Сильванская, Г. Н. Кластерный подход к позиционированию в туризме / Г. Н. Сильванская // Методи та

засоби управління розвитком транспортних систем. – 2013. – Вип. 1. – С. 159-180.

8. Скоч, Ал. Международный опыт формирования кластеров [Электронный ресурс] / Ал.Скоч. – Режим доступа: <http://www.intelros.ru>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

9. Трілленберг, Г. Інноваційно-кластерний підхід до розвитку туризму України в умовах глобалізації / Г. Трілленберг // Журнал європейської економіки. – 2014. – Т. 13. – № 4. – С. 401-414.

СТАН ТУРИСТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ КИЇВЩИНИ, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 338.48-6:7/8

**ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ
СПАДЩИНИ – СКЛADOVA ЧАСТИНА РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ. ПЕРЕБУВАННЯ
М. С. ВІНГРАНОВСЬКОГО НА БІЛОЦЕРКІВЩИНІ**

Денисюк Ольга Петрівна,
*провідний методист відділу культури і
туризму Білоцерківської
райдержадміністрації*

Ключові слова: історична спадщина, туристичний продукт, історико-культурний потенціал.

Культурно-історична спадщина – це те багатство, що збагачує духовно кожну людину, яка вміє ним користуватись. Місією культурного туризму є процес виховання людини – повільний і непростий, що вимагає комплексного, системного підходу, тобто, пов'язує багато різних компонентів. Це виховання любові, взаєморозуміння, поваги, терпимості на основі гуманітарних цінностей туризму. Люди, які віддають перевагу проводити вільний час в горах, біля озер, в лісі або в іншому місці, де людина може поринути в нову обстановку і пізнати нові відчуття, вибирають туризм, як спосіб відходу від повсякденної рутини... Побачити світ своїми очима, почути, відчути важливі сторінки історії народу чи історичних постатей, що несуть в собі великий гуманітарний потенціал. Різні області туристичної діяльності здатні викликати сильний мотив до подорожі і інтерес до туристського напрямку.

Досвід використання в туризмі історико-культурної спадщини таких провідних країн світу як Великобританія, США та Канада показує, що ефективно залучення пам'яток до сфери туризму можливе лише за наявності добре розвинутої туристичної індустрії, яка враховувала б взаємовпливи процесів поживлення туристичного бізнесу та стану збереження пам'яток. Саме з цією метою у країнах активно проводиться не лише дослідження історії об'єктів історико-культурної спадщини, а й сучасний стан їх консервації для забезпечення та використання в інфраструктурі туристичного сервісу. В Україні робота в такому напрямі лише починає розвиватись, а спроби найширшого залучення пам'яток до сфери туризму в більшості випадків зазнають невдач, оскільки не враховується специфіка їх функціонування як туристичних об'єктів.

В Україні є пам'ятки культури світового значення. Але відсутність належної інфраструктури призводить до зменшення чисельності іноземних і вітчизняних туристів, що бажають відвідати культурні ландшафти України. В даному законодавстві не враховані завдання, пов'язані з ефективним використанням історико-культурного потенціалу для поліпшення якості національного туристичного продукту.

Багата на історико-культурну спадщину Білоцерківщина. На обліку знаходиться 331 пам'ятка. Якщо вміло організувати туристичні маршрути, то можна майже на цілий рік забезпечити молодь роботою, а туристів цікавими подорожами і враженнями. Для формування туристичного продукту необхідно використовувати професійну компетентність фахівців різних сфер працівників: державних службовців, працівників культури, педагогів, наукових працівників музею, центри культурної спадщини і інші зацікавлені особистості.

На Білоцерківщині перебували і творили дві величні творчі особистості. Перший це І. С. Нечуй-Левицький – український письменник, етнограф кінця ХІХ – початку ХХ століття. Живий інтерес до історії України, привитий ще батьком, знаходить свій вияв у виданні історичних праць: «Маруся Богуславка», «В диму та полум'ї», «Гетьман Богдан Хмельницький та козаччина», «Князь Олег; Святополк Окаянний; Ярослав Мудрий», «Руїна»,

«Хто були скіфи й сармати»; історичні романи «Гетьман Іван Виговський» та «Князь Єремія Вишневецький». Активізація творчості Левицького - історика припала на час, коли царський і цісарський уряди були націлені на повне знищення української духовності, національної культури та мови.

Білоцерківщина на півстоліття стала другою батьківщиною для письменника. Черговий раз приїхавши до Білої Церкви, Іван Семенович знову відчув себе вдома. Де б не працював письменник, щороку він повертався до рідних місць до брата в Стеблів, або в с. Трушки під Білою Церквою до сестри. У Білій Церкві Іван Семенович зупинявся в «Северной гостинице», або в свояка Радзівєвського в місті. Рось у Білій Церкві нагадувала йому про дитинство. Не маючи більше можливості подорожувати Україною, письменник знаходив всю Україну на білоцерківському ярмарку. Саме тут збирав слова та поговірки з різних регіонів – від Карпат до Слобожанщини. Перебуваючи в с. Трушках, Іван Семенович точно і детально передає побут села у серії оповідань «Баба Параска та баба Палажка» - імена цих двох сварливих трущанських баб стали «притчею воязих» для українців. В с. Трушки на березі річки Рось голова Торгової промислової палати Рябоконт Олександр Григорович створив музей І. С. Нечуй-Левицького в 2014р. (фото 1). За відкриття музею засновнику Рябоконтю О. Г. вручено премію ім. І. С. Нечуя-Левицького. В музеї зібрані твори видатних особистостей Білоцерківщини, які нагороджені преміями ім. І. С. Нечуя-Левицького за видатні здобутки у творчості. Зібрані публікації, в яких розповідається про письменника І. С. Нечуя-Левицького. Представлені творчі праці лауреатів та книги-подарунки шанувальників творчості письменника. Оформленням та впорядкуванням експонатів займалися Гай Анатолій Іванович та Гай Галина Семенівна – члени Національної спілки письменників України, лауреати літературно-мистецьких премій.

Другий це М. С. Вінграновський – видатний український поет, прозаїк, актор, кінорежисер, один з кращих учнів Олександра Довженка, автор поетичних збірок і повістей (Державна премія України ім. Т. Г. Шевченка, 1984 р.,

Літературна премія «Благовіст»). В шестидесяті роки минулого століття М. С. Вінграновський благодатним вихором увірвався в українську літературу і крізь усе своє життя проніс дух українства, вписавши у національну скарбницю безцінним даром Любов'ю освячене слово. За роки життя він дуже любив мандрувати по Білоцерківщині, а це надихало його на творчість. Найулюбленішими його місцями були береги річки Рось в м. Біла Церква на території санаторію «Діброва», в селах Шкарівка, Городище, Трушки, Яблунівка. На його улюбленому місці під в'язом в урочищі Лужки с. Яблунівка в 2006 р. за ініціативою А. І. Кульчицького і сільського голови Савчука А. М. був відкритий пам'ятник М. С. Вінграновському (фото 2), на якому видруковано: «В цьому місці на березі річки Рось відпочивав у жнива посередині літа 1998 року Вінграновський Микола Степанович». А трохи нижче:

*Під темними вітрилами ночей
Сюди, сюди, на ці шовкові води,
На синій звук любові і свободи,
на синю Рось, що в снах моїх тече.*

В с. Шкарівка Микола Степанович був частим гостем на зустрічах з учнями школи, вчителями, були творчі зустрічі із шанувальниками – жителями села. Тож не дивно, що в школі, в 2017 році було відкрито меморіальну дошку М. С. Вінграновському (фото 3).

Місто Біла Церква і Білоцерківський район володіють унікальною історико-культурною спадщиною. Політика туристичного розвитку повинна відображати наступні основні аспекти:

- підготовку переліку туристських ресурсів, визначити найбільш важливі за класифікацією – історичної, культурної природної спадщини для розвитку туризму;
- забезпечення заходів по охороні місцевих культурних, історичних і природних пам'яток;
- використання в цілях туризму національного надбання, що включає штучні і природні, матеріальні і нематеріальні об'єкти, а також творчість місцевого населення (різні види мистецтва, ремесла, фольклор);

- проведення заходів, спрямованих на виховання місцевого населення і туристів в дусі поваги до культурних цінностей регіону.

Використані джерела:

1. Корнієнко В. Використання пам'яток історії в туризмі: досвід та перспективи / В. Корнієнко // Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Сер. Історія. – 2006. – № 85–86. – С.16-19.
2. Кульчицький А. 212 світанків з Миколою Вінграновським : (спогади про незабутнього великого Українця) / А. Кульчицький. – Біла Церква : Білоцерківдрук, 2011. – 144 с.
3. Лазарук М. Микола Вінграновський. Степовий Сварог / М. Лазарук. – Харків : ПЕТ, 2013. – 185 с.
4. Орленко О. І. ТПЦ: подорожі з відкритими очима / О. І. Орленко // Новини турбізнесу. - 2007. - № 18. – С. 35-37.

Фото 1. Музей І. Нечуй-Левицького (с. Трушки)

Фото 2. Пам'ятник М. С. Вінграновському (с. Яблунівка)

Фото 3. Відкриття меморіальної дошки М. С. Вінграновському
в с. Шкарівка

УДК 712.2(1-751.2)(477.41):719

**ПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» –КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА
УКРАЇНИ**

Дойко Наталія Миколаївна,
*старший науковий співробітник,
завідувачка відділу збагачення
дендрофлори Державного
дендрологічного парку «Олександрія»
Національної академії наук України, м. Біла
Церква, Київська обл., кандидат
біологічних наук*

Бойко Наталія Сергіївна,
*директор Державного дендрологічного
парку «Олександрія» Національної
академії наук України, м. Біла Церква,
Київська обл., кандидат біологічних наук*

Кривдюк Лариса Михайлівна,
*провідний інженер лабораторії
насінництва Державного дендрологічного
парку «Олександрія» Національної
академії наук України, м. Біла Церква,
Київська обл.*

У роботі наведені відомості з історії розвитку дворянських садиб і парків XVII-XIX ст. на прикладі парку «Олександрія».

Показано значення архітектурних споруд і ландшафтних композицій парку для відображення історичних і сімейних подій, що є важливим для сучасних відвідувачів, допомагаючи зрозуміти і відчувати дух минулих епох.

Дворянські садиби – це цілий пласт вітчизняної культури, який з різних причин, залишався малодослідженим довгий період. Вивчення життя і побуту дворянських садиб минулих епох дає можливість глибше осмислити умови формування світогляду політичної та культурної еліти XVIII-XIX ст., перейняти найкраще з їхнього досвіду для виховання молодого покоління.

Мета роботи: вивчення архівних та іконографічних матеріалів для подальшого відновлення історичної структури дендропарку «Олександрія» і розширення зони відвідування туристів.

XVII-XIX ст. – період активного палацово-паркового будівництва на території України. У дворянських садибах органічно перепліталися господарські турботи і насолода від неповторної краси природи. Основними компонентами садиби того часу були: капітальне житло власника і його сім'ї зі збереженням родових реліквій і архівом, парком або садом як "візитною карткою".

Не стала винятком і «Олександрія». Парк засновано у 1788р. Автором генерального плану забудови парку став відомий французький архітектор-паркобудівельник Мюффо (Muffet). За даними Д. М. Криворучко у Браницьких працювали також архітектор Домінік Ботані (Dominik Botani) і садівник Август Станге (August Stange). Вони разом з садівниками Бартецьким (Bartecki) і Віттом (Witt), які керували роботами в наступні роки, втілили в життя проектний припис. Головним замовником проекту виступала Олександра Василівна Енгельгард-Браницька.

Особливістю садиби Браницьких була мінімальна присутність архітектурних споруд, а основний акцент робився на створенні природних "живих картин". Природа «Олександрії» не тисла на відвідувача блиском зовнішнього ефекту атракціонів, а зачаровувала психологією пейзажу [5]. Свого часу

«Олександрія» стала культурним і духовним центром Східної Польщі, пізніше – Південних губерній Росії.

Основні роботи в парку були проведені за життя його засновниці О. Браницької (1754-1838 рр.). Були побудовані архітектурні споруди: «Аустерія» (літній палац Браницьких), флігелі для гостей, «Монарший», «Великий», «Гетьманський», «Танцювальний» і два «Дитячих» павільйони, «Колонада Ехо», «Китайський місток», «Руїни», «Будиночок з кори», «Дзеркальна альтанка», велика оранжерея. Створено численні водні споруди: фонтани, ставки, водоспади та багато іншого.

Після 1918 року, архітектурні споруди, ландшафтні композиції та дорожньо-алейна мережа були зруйновані, а деякі повністю знищені. Не пощадила садибу і Друга світова війна (на території парку проходили жорстокі бойові дії, в результаті яких майже в кожному віковому дереві і нині є кулі і металеві осколки).

У 1946 р. «Олександрія» увійшла до складу Академії наук УРСР. В післявоєнні роки здійснювався лише догляд за насадженнями та проводилися підготовчі роботи по реконструкції. У 1955 р. «Київоблпроект», за активної участі архітектора Д. М. Криворучка, приступив до створення проекту реставрації та розвитку парку.

Радою Міністрів УРСР 2 березня 1959 р. дендропарк віднесено до заповідних пам'яток природи та культури і взято під охорону держави.

За цей час проведено велику роботу з впорядкування зелених насаджень парку, які збереглися. На території парку ліквідовані випадкові дороги та стежки, що з'явилися в результаті недоглянутості, а також проведено ремонт старої алейно-дорожньої мережі.

За проектом і під керівництвом Д. М. Криворучка відбудовано ряд архітектурних споруд: Головний вхід, Ротонда, Колона «Суму», Колонада «Луна», Китайський місток, Арочний місток, «Руїни», Великий водоспад та ін. [5].

Більшість мешканців нашої країни сприймають старовинні дендропарки, як чудові, але звичайні парки для прогулянок, або як ботанічні сади. І незаслужено обходять увагою велике

значення парків в культурно-історичному аспекті. Створення паркових композицій «Олександрії» пов'язане з особистими, суто сімейними подіями, які в той же час мали відгомін в суспільному і політичному житті того часу. Унікальність «Олександрії» полягає у тому, що вона створена на перетині трьох культур: української, російської та польської. Тут знайшло відображення і особливе становище родини Браницьких при Царському дворі, а також їх роль в історії Польщі. У парку чітко проглядаються теми прославлення військової доблесті: в малих архітектурних формах («Варна», «Турецький будиночок», «Гладіатор»), в композиції «Сплячі каштани»; міцності сімейних уз і вірності пам'яті предків: Павільйон «Ротонда», Колона «Пелікан», ландшафтні ділянки («Дружній сад»). Ряд паркових об'єктів відображають історію відносин сім'ї з родиною Романових («Царський сад», «Грабовий будиночок», павільйон «Монарший»).

«Олександрія» – передусім це парк кохання і вдячності, тому частина паркових улаштувань є меморіальними.

У композиціях парку «Олександрія» було втілено чотири меморіальні цикли – на честь Катерини II та Г. О. Потьомкіна, імператора Олександра I, П. І. Багратіона та М. С. Воронцова.

Велику роль у житті Олександрії Браницької відіграв рідний дядько Ясновельможний князь Григорій Потьомкін та імператриця Катерина II, при дворі якої Олександра перебувала з юності. Тому не дивно, що найдавніший відомий символічний парк в «Олександрії» був присвячений саме цим історичним постатям. Головними елементами цього парку були ротонда з бюстом Катерини II, яку «осяювали» лінії-промені, що розходилися від скульптури Юпітера, мала ротонда з бюстом Г. Потьомкіна [4], а також Родинний павільйон, що був збудований не раніше осені 1786 р. (на жаль не зберігся), що розповідав про родину Браницьких, та був розташований на алеїному шляху від Літнього палацу до комплексу Катерини II [6] (рис. 1).

Ще одним, доволі оригінальним циклом, були композиційні влаштування на честь близької до сім'ї Браницьких людини – князя, відомого полководця, героя Вітчизняної війни 1812 р. П.І. Багратіона. На дні яру Східної балки була встановлена

Рис. 1. Велика Ротонда. Мал. Вілібальда Ріхтера.

колона, на якій було розміщено військовий шолом П.І. Багратіона. Цей шолом героїчний полководець подарував сім'ї Браницьких під час одного з візитів незадовго до трагічної загибелі. Таким чином, створивши таку композицію, Браницькі увіковічили пам'ять про цю видатну людину (рис. 2).

Наступним меморіальним циклом були паркові композиції на честь Олександра І, який двічі відвідав Білу Церкву та графську резиденцію «Олександрія»: у вересні 1816 та у 1817 роках. Композиція «Грабовий будиночок» та сад на честь російського імператора Олександра І (створено після 1816 р.). На цій території у 2005-2006 рр. були проведені відновлювальні роботи і зараз вона відкрита для відвідування [2]. Четвертим, найпізнішим, став цикл, створений на честь відомого полководця та адміністратора, графа, а згодом князя, М.С. Воронцова – зятя графині О. Браницької. Першим присвяченим М. Воронцову елементом парку була статуя «Гладіатор» (відновлена у 1993 р.), встановлена у проміжку 1819-1829 рр., а також Сад «Варна» (відновлено у 1993-2005 рр.) та «Турецький будиночок» (відновлено у 2007 р.) [3]. Всі ці композиції також доступні відвідувачам.

Рис. 2. Колона з шоломом П.І. Багратіона.
Мал. Міхалини Бержинської

Рис. 3. Царський сад. Мал. Вілібальда Ріхтера

Рис. 4. Статуя «Гладіатор». Мал. Вілібальда Ріхтера

У 2015 році закінчено роботи, які проводились упродовж 2007-2015 рр., по відновленню «Танцювального павільйону» та території навколо нього [1].

Закінчуються роботи по відновленню історичної території Східної балки. Упродовж 2019-2021 рр. заплановано відновлення меморіальної частини парку «Дружній сад».

На жаль, деякі з об'єктів недоступні сучасному відвідувачу, тому що сильно зруйновані і втрачені. З метою донесення до відвідувачів психології парку і задуму його творців, в останні роки проводиться реконструкція не тільки окремих архітектурних споруд, що становлять смислове "ядро" парку, а і ландшафтних ділянок навколо них. Оскільки відомо, що інформація сприймається краще за наявності наочного матеріалу.

Так, ми не до кінця розуміємо символіки минулих часів, не знаємо тих подій, культурних віянь, моди, деталей побуту, ми сьогодні живемо зовсім в іншому вимірі, як швидкісному, так і інформаційному. Але людина може залишитися Людиною, тільки при умові збереження "пам'яті предків". Тому реконструкція маловідомих сучасному відвідувачеві композицій парку є однією з найважливіших задач, так як дозволить підвищити інтелектуальний рівень сучасників, допоможе краще зрозуміти і відчути дії предків, тобто стане сполучною ланкою між поколіннями.

Таким чином, кожна із зазначених вище тем, може стати повноцінним самостійним екскурсійним маршрутом. Адже число туристів, що цікавляться саме історією, зростає з кожним роком.

Ми сподіваємося, що парк «Олександрія» надовго збереже свою красу, а не перетвориться в чергову «бутербродну» зону або «лунопарк», яким його бачать і бажають зробити деякі підприємці і громадські діячі.

Використані джерела:

1. Галкін С. І., Дойко Н. М., Мордатенко І. Л. Відновлення структури та оптимізація деревних насаджень ландшафтної

ділянки «Танцювальний павільйон» в дендрологічному парку «Олександрія» НАН України // Інтродукція рослин. – 2016. – 1 (69). – С. 50-59.

2. Дойко Н. М. Маловідомі садові комплекси дендрологічного парку «Олександрія». Царський сад // Будівництво та реконструкція ботанічних садів і дендропарків в Україні. – Симферополь, 2006. – С. 37-40.

3. Дойко Н. М., Мордатенко И. Л. Малоизвестные садовые комплексы дендрологического парка «Александрия» НАН Украины. «Турецкий домик» // Международные чтения, посвященные 110-летию со дня рождения доктора биологических наук, профессора Леонида Ивановича Рубцова. – Киев, 2012. – С. 407-410

4. Дойко Н. М., Павлюченко В. І. Маловідомі садові комплекси дендрологічного парку «Олександрія». Сад Юпітера // Старовинні парки і ботанічні сади: проблеми та перспективи функціонування. – Біла Церква, 2008.– С. 53-56.

5. Криворучко Д. М. Олександрія. – Київ, 1979. – 95 с.

6. Чернецький Є. А. Від першої згадки до заснування заміської ререденції Ф.-К. Браницького поблизу Білої Церкви // Збереження різноманіття рослинного світу у ботсадах та дендропарках: традиції, сучасність, перспективи: Матеріали міжнародної наукової конференції до 230-річчя дендропарку «Олександрія» НАН України, 19-20 вересня 2018 р. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2018. – С. 402-410.

УДК 712.254 : 711.61

**РЕКОНСТРУКЦІЯ СКВЕРІВ В ІСТОРИЧНІЙ ЧАСТИНІ
МІСТА НА ПРИКЛАДІ СКВЕРУ НА ПЛ. СОБОРНІЙ
В М. БІЛА ЦЕРКВА**

Жихарєва Катерина В'ячеславівна,
*архітектор, асистент кафедри садово-
паркового господарства
Білоцерківського Національного
аграрного університету, аспірант*

Досліджено територію скверу на пл. Соборній в центральній частині міста біля навчального закладу БНАУ, площею 1 га. Проведено аналіз сучасного стану зелених насаджень та планувальної структури території. Виявлено основні проблеми та недоліки функціонування скверу, його зон та дорожньо-стежкової мережі. Розроблено концепцію з реконструкції та функціонально-просторової трансформації скверу.

Ключові слова: сквер, насадження, реконструкція, трансформація, історична частина міста, ландшафтна архітектура, функціональне зонування, учбовий заклад, равелін, бастіон.

Постановка проблеми та аналіз ситуації. Сучасний стан скверів, парків та міських садів в містах України, взагалі – жахливий. Як правило, вони були закладені ще в радянські часи і на сьогоднішній час мають занедбану дендрологію, застарілий благоустрій, невідосконалену організацію рельєфу, відсутність ландшафтного дизайну, сучасного освітлення та мережі водовідведення. Їх суспільні функції не відповідають сучасним потребам і повинні бути переосмислені та трансформовані. Така

ситуація характерна для багатьох міст України, тому реконструкція міських зелених зон є дуже важливою та актуальною.

Не є винятком і сквер на Соборній площі, який знаходиться біля Білоцерківського національного аграрного університету (далі БНАУ) та костюлу Іоанна Хрестителя в історичній частині міста Біла Церква. Ділянка межує на південному сході з навчальним корпусом БНАУ, на південному заходу – з територією костюлу Іоанна Хрестителя, а з північного заходу та сходу оточена дорогами загальноміського значення. На території знаходиться пам'ятник «Загиблим студентам та викладачам сільськогосподарського інституту в роки Великої Вітчизняної війни 1941-45 рр.». Дендрологію скверу становлять такі види: береза повисла, клен гостролистий, тополя біла, рубінія псевдоакація, верба повисла, липа серцелиста, дуб звичайний, в'яз шорсткий, ялина звичайна, сосна звичайна, туя західна. З чагарників - спірея Вангутта, форзиція європейська, шипшина собача. Деякі з дерев мають сухі гілки, заражені омелою або втратили привабливість. Відсутність планової заміни насаджень в межах 3-5% загальної кількості дерев щороку протягом 25 років призвела до необхідності термінового проведення капітального ремонту насаджень у значних об'ємах [1] в місті і, зокрема, в сквері. Майданчик перед меморіалом вимощений бетонними плитами, основні доріжки мають асфальтове покриття (в деяких місцях зруйноване), а другорядні – з гранвідсіву. Вздовж основних доріжок висаджені кущі спіреї Вангутта. Використання скверу лише як транзитне та меморіальне, хоча основне його функціональне призначення – це тимчасовий відпочинок. На даний час, територія знаходиться в занедбаному стані, відсутні будь-які елементи ландшафтного дизайну, лавочки, урни, ліхтарі та освітлення. Сквер непривітний, не цікавий і не функціональний. Виходячи з аналізу досліджуваної території, для покращення її загальної привабливості та повноцінного функціонування, необхідно провести інвентаризацію зелених насаджень, їх санітарну чистку та часткову вирубку і зробити комплексну реконструкцію та

функціонально-просторову трансформацію скверу та прилеглої території.

Об'єкт дослідження: сквер на площі Соборній в історичній частині міста Біла Церква.

Мета дослідження: розробка концепції реконструкції та функціонально-просторової трансформації скверу на пл. Соборній в історичному центрі міста Біла Церква.

Методи дослідження: метод натурного обстеження, аналіз нормативних та архівних даних, метод експериментального проектування.

Результати дослідження. При реконструкції озеленюваних територій виникає ряд питань, які необхідно вирішити. Дуже важливо визначити черговість поставлених завдань. Спочатку проводиться архітектурно-ландшафтна оцінка з метою виявлення композиційного потенціалу та естетичних особливостей території з урахуванням характеру прилеглих до неї просторів і визначення можливостей архітектурно-ландшафтної композиції ділянки. Оцінка території передбачає аналіз планувальної структури території з виявленням основних функціональних зон та видових точок, виявлення найбільш активних елементів ландшафту (як сприятливих, так і несприятливих), а також можливостей посилення позитивних якостей природного середовища та максимальної нейтралізації її негативних сторін. Визначається наявність інженерних мереж, проводиться інвентаризація зелених насаджень з визначенням їх видового складу та сучасного стану. За потреби, розробляється план санітарної рубки. В історичному центрі міста обов'язково проводиться історичний аналіз ділянки та прилеглої території. При реконструкції озеленюваних територій можливо як збереження існуючого природного ландшафту так і створення штучного. Це рішення приймається в залежності від функціонального призначення окремої зони і кожної ділянки, що потребує реконструкції, з нейтралізацією несприятливих, з естетичної точки зору, факторів. Однією з важливих задач проектувальника в даних умовах є дбайливе ставлення до рослинності, створення оптимальних умов для тимчасового відпочинку, тобто, створення естетично цілісного простору.

Продумане зонування при реконструкції паркової території зумовить рівномірність розподілу потоків відвідувачів, а також логічність рішення об'ємно-планувальної композиції парку. В залежності від того, наскільки продумано зонування його території, визначається подальше розміщення всіх компонентів парку [2]. Планування алей та доріг, їх класифікація, вибір типу покриття та ув'язка з рельєфом, повинні відповідати їх функціональному призначенню, тобто забезпечувати інтелектуальні та фізичні зв'язки між об'єктами.

Досліджувана територія має досить цікаву історію. Згідно плану білоцерківської фортеці 1769 р. [3], вона була побудована на початку XVII ст. за принципами нідерландської системи фортифікації з чотирма бастіонами, мала рів та два равеліна. Люстрація 1765 р. так описує стан Білоцерківської фортеці: вал, що боронив підступи, оточував фортецю довкола, був обставлений палями дубовими, місцями у чотири ряди; глибокий рів з трьох боків, з четвертої – ріка. Висота валу – 2 саж. (4,32м), з боку ріки – 3,5 саж. (7,56м). В'їзд з боку міста відбувався через три брами, одна з яких – з шлагбаумом, друга – зі зводом, третя – у валу високому, крита, начебто, підземна. Найбільшим був бастіон над річкою. В середині фортеці – будинок коменданта та офіцерів, будівля вартових, гауптвахта, каплиця. Навколо міста – вал з невеликим палісадом [4]. Один з равелінів був спрямований на південний схід, інший – на північний схід. Саме південно-східний знаходився в південно-західній частині скверу і частково на території проїзної частини вул. Дружби. У 1740 р. було закінчено будівництво старостівського замку під фортечною (Замковою) горою. На жаль, за наказом Катерини II в 1795 р. міський вал, старостівський замок та інші фортифікаційні споруди було зруйновано.

Вагомою спорудою міста є костюл св. Івана Хрестителя, збудованого Ксаверієм Браницьким на пагорбі Замкової гори в 1812-1816рр. В 1931р. на пл. Волі (нині пл. Соборна) розпочалося будівництво навчального корпусу сільськогосподарського інституту. На той час там вже існував гімназійний комплекс, який складався з 3 корпусів: головного

триповерхового та двох двоповерхових філій. Головний корпус аграрного університету підкреслений чотириколонним портиком в стилі «радянського неокласицизму» [5].

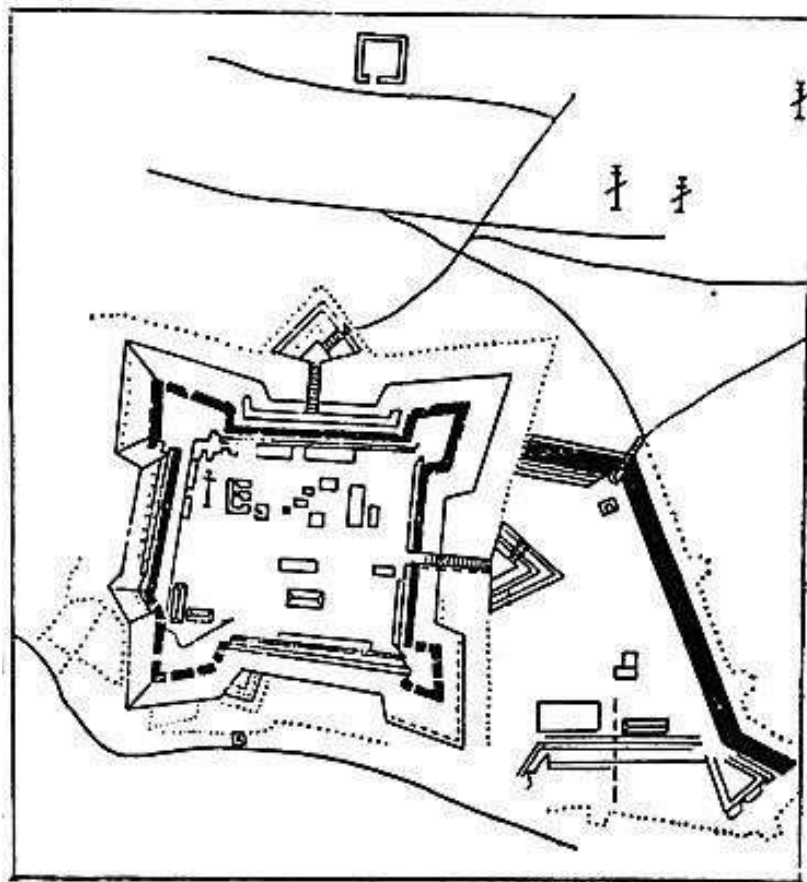

Рис. 1. План Білоцерківської фортеці 1734 р.
[Білоцерківський краєзнавчий музей]

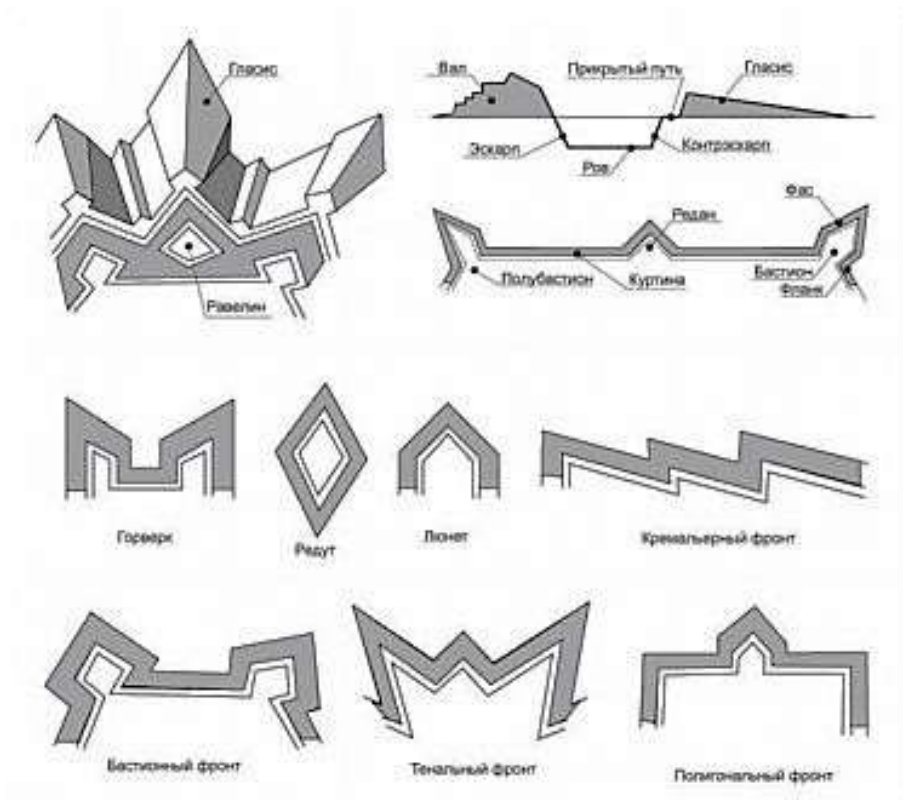
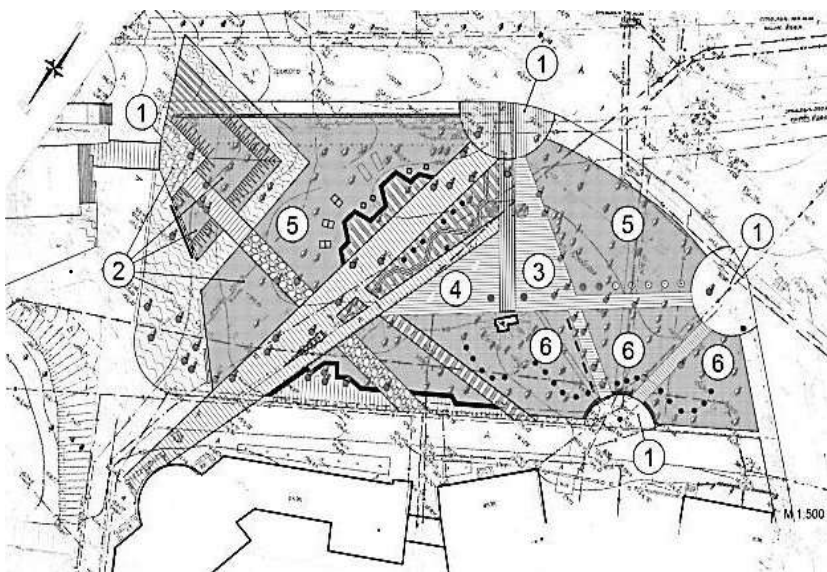

Рис.2. Фортифікаційні системи [Вікіпедія]

Виходячи з комплексного аналізу території скверу на пл. Соборній, проектним рішенням передбачено такі функціональні зони:

- 1) вхідна; 2) історична; 3) меморіальна;
- 4) експозиційна; 5) зона відпочинку; 6) зона садово-паркового мистецтва.

Перепад рельєфу в історичній зоні становить більше двох метрів, що дає можливість відтворити або хоча б зімітувати втрачені фортифікаційні споруди. Фрагмент рavelіну, що накладається на існуючу проїзну частину, буде продовжуватись, але у вигляді графіки мощення – зеленого та синього фему, імітуючи, таким чином, земляні укріплення та рів з водою. Від «оборонного» майданчику рavelіну йде доріжка через сквер до другорядного входу університету. Вона продовжує напрям сходів рavelіну в східному напрямі. Таким чином, з'явилась її назва – «Дорога в минуле». З тильної сторони рavelіну буде підпірна стінка з дерев'яного частоколу, на якій буде розташовуватись інформаційний стенд з історичною довідкою про історію Замкової гори за з макетом Білоцерківської фортеці. Навколо рavelіну мощенням імітується рів з водою, що оточував рavelін. Мощення блакитного кольору підходить майже до головного входу університету, утворюючи місце для зустрічі гостей університету та відвідувачів костьолу.

Меморіальна зона залишається, але трансформується: змінюється її конфігурація, направлення доріжки до другорядного входу університету. Також прибирається трикутна клумба на захід від пам'ятника, але дерева на ній залишаються. Тут також утворюється експозиційна зона для проведення різноманітних виставок. Мощення від зупинки по вул. Ярослава Мудрого до меморіалу проходить червоною смугою, таким чином, підкреслює його значення і важливість шанування історії.

Розширена основна осьова лінія, що збільшує візуальне розкриття центрального входу університету з центру міста. Вздовж неї утворюється повноцінна зона відпочинку, перш за все, для студентів. Частково прибирається газон в цій зоні. Використовується мощення з отворами для газонної трави або чергування смуг мощення і газону. Таким чином, створюється враження безперервності зелені. Зона відпочинку повинна бути освітлена, обладнана сучасними лавочками-парклетами, які можуть утворювати як суцільну ланану лінію, так і мати розриви, в яких можуть бути встановлені скульптури або дерева. Деревна рослинність була і залишається основним елементом благоустрою. Вона як складова частина території, що озеленюється в протилежність прямолінійності і геометричності забудови, вносить природний колорит, дещо пом'якшує напрям ліній і площин. Масиви зелені сприяють створенню такого середовища, яке позитивно впливає на всі сторони діяльності людини, здоров'я та задоволення естетичних потреб. В зеленій зоні відпочинку передбачається влаштування столів для настільного тенісу та гри в петанк, а поруч з ними - невеличкі столики, де студенти можуть пограти в шахи чи просто попиту кави.

Зона садово-паркового мистецтва знаходиться в східній частині ділянки. Вона розпочинається колонадою на сході від майданчика біля пішохідного переходу через просп. Князя Володимира. Від колонади спрямовані дві доріжки: до пам'ятника та другорядного входу навчального закладу. В ній знаходяться топіарна композиція «По хвилях моєї пам'яті» та інші деревно-чагарникові композиції, які можуть створювати,

наприклад, самі ж студенти кафедри садово-паркового господарства. Кожна деталь в сквері повинна бути виражена емоційно, найбільш ефектно показана, функціонально зручна та доречна.

Набувши всіх необхідних рис сучасного публічного простору, оновлений сквер почне своє нове життя, об'єднає навколо себе людей різного віку та статусу з різними захопленнями, сподіваннями і, навіть, мріями, стане улюбленим місцем відпочинку і буде сприяти підвищенню комфорту проживання та культури населення – це буде вища нагорода для тих, хто долучився до перевтілення від занедбаного та сумного скверу до нового, сучасного і, можливо, навіть трохи казкового...

Висновки. Парки, сквери, міські сади — є невід'ємними елементами міської забудови. Однак їх гідність визначиться тільки в тому випадку, якщо це буде якісний публічний простір, в якому логічно узгоджені і наведені в єдину систему елементи, що формують їх композицію. Особливо це актуально при проведенні реконструкції та трансформації цих територій. Саме в цьому проявляється майстерність проєктувальника, тобто не тільки в умінні в конкретних природних умовах виявити всі характерні пам'ятки, збагатити їх шляхом підбору, групування і розміщення насаджень і з допомогою планування дорожньої мережі показати відвідувачам в певній послідовності як одне гармонійне ціле, але й зробити його функціонально повноцінним, цікавим, публічним, з врахуванням сучасних потреб та тенденцій розвитку суспільства.

Бастіон (фр. bastion від лат. Bastilio - «будую укріплення») - п'ятикутна довгочасна (фортечна) або польова фортифікаційна споруда, що зводилася на кутах фортечної огорожі, призначалася для вогневого захисту фортечних мурів, ровів і обстрілу місцевості перед укріпленням. [Вікіпедія]

Равелін (фр. ravelin) - допоміжна фортифікаційна споруда трикутної форми, розташована перед ровом фортеці між бастіонами. Равелін служив для прикриття фортечних мурів від артилерійського вогню, атак противника, а також для зосередження військ гарнізону перед вилазкою. Равеліни

використовували у воєнних цілях з XVI ст. до кін. XIX ст. [Вікіпедія]

Петанк (фр. pétanque від прованс. pèd tanco — дослівно «ноги - кілки», при кидку гравець не повинен відривати п'яти від землі, поки м'яч її не торкнеться, — провансальський національний вид спорту, кидання куль. У грі, як правило, грають на жорсткому ґрунті або гравії, але можна також грати на траві, піску та інш.

Використані джерела:

1. Роговський С. В. Причини деградації багаторічних зелених насаджень та шляхи вирішення наявних проблем на прикладі м. Біла Церква / С. В. Роговський // Науковий вісник НЛТУ України : збірник наук.-техн. праць. - Львів : РВВ НЛТУ України. - 2014. – Вип. 24.4 – С 133.
2. Косаревський И. А. Композиция городского парка. / Киев «Будивельник», 1977. - 140с.
3. Российский государственный военно-исторический архив. – Ф. 349. – Оп. 3. – Од. 3б. 4164 – Арк.1.
4. Похилевич Л. И. Сказания о населенных местностях Киевской губернии. – К., 1864 // Перевидання – Біла Церква : Вид. О. Пшонківський, 2005. – 398с.
5. Історико-архітектурний опорний план м. Біла Церква. – 2015р. – С. 5-112.

УДК 727:351.852

БІЛОЦЕРКІВСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦТВ №1 В БУДІВЛІ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ЗАПОРУКА ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО НАДБАННЯ

Крижешевська Леся Юріївна,
*директор Комунального закладу
Білоцерківської міської ради
«Білоцерківська школа мистецтв №1»*

В умовах розбудови незалежної Української держави і пов'язаним з цим процесом відродження національної самосвідомості ставлення до історико-культурної спадщини набуває важливого значення. Без всебічного вивчення та використання пам'яток вітчизняної і світової культури неможливо вирішити завдання докорінного оновлення духовного життя. У контексті багатовікової історії України наша історико-культурна спадщина є значущим духовним надбанням та має високу цінність. Нерухомі пам'ятки історії та культури значною мірою визначають духовний потенціал нації та сприяють формуванню особистості.

На території нашої держави збереглася велика кількість об'єктів нерухомої культурної спадщини, які привертають все більшу увагу вітчизняних та зарубіжних туристів. За кількістю існуючих пам'яток Біла Церква є містом із багатою історико-культурною спадщиною. До Державного реєстру національного культурного надбання, тобто є пам'ятками архітектури національного значення, входить 8 нерухомих об'єктів, які розташовані на території нашого міста, а понад 30 будівель є пам'ятками місцевого значення.

У центральній частині нашого міста, поблизу Замкової гори, за адресою бульвар Олександрійський, 7, знаходиться яскравий зразок палацового будівництва в Україні – пам'ятка цивільної архітектури Зимовий палац Браницьких, збудований у 1796 р. як житлове зимове приміщення родини Браницьких. У минулому будівля палацу разом із прилеглими до нього флігелями господарського призначення і спорудою Дворянського зібрання створювали характерний для епохи класицизму присадибний архітектурний ансамбль, з якого донині вцілів лише Зимовий палац. Будівля Дворянського зібрання в результаті підпалу була знищена пожежею у 2003 р.

Свою назву палац отримав завдяки тому, що тут проживала родина Браницьких у зимовий період. У 1956 р. будівля була взята під охорону держави і стала Національною пам'яткою архітектури кінця XVIII ст. (охор. № 44, N1761 Державного реєстру нерухомих пам'яток України). Зимовий палац побудований за проектом невідомого архітектора. За висловами провідного мистецтвознавця інституту «Укрпроектреставрація» М. Дегтярьова: «Приміщення Зимового палацу в м. Біла Церква – одне із найкращих в його центральній частині, біля Замкової гори – в місці, де було закладено початок поселення».

Призначення Зимового палацу протягом історії існування неодноразово змінювалося. Деякий час у палаці розміщувалася комісарія або головне управління маєтком Браницьких, з 1924 р. – Окружний музей старожитностей, згодом штаби районних партійних організацій, районний комітет КПУ 1930-1941 рр., німецький військовий шпиталь 1941-1944 рр., шпиталь для військовополонених 1944-1949 рр. З 50-х рр. до 1969 р. будівлю палацу орендував райвиконкомом.

Сучасна сторінка Зимового палацу розпочинається із серпня 1969 р., коли приміщення було передане музичній школі, нині це Комунальний заклад Білоцерківської міської ради Білоцерківська школа мистецтв №1.

Колектив школи доклав чимало зусиль до покращення стану будівлі. За спогадами директора школи з 1969 по 2009 рр. Ю.П.Павленка протягом 1969 р. у будівлі проводили капітальний ремонт: було замінено пічне опалення на парове,

переобладнано вестибюль, демонтовані старі, трухляві сходи та зроблені нові бетонні. Важкою роботою виявилася очистка і звільнення підвалу від сміття. Тони будівельного непотребу, який скупчувався протягом багатьох років, було винесено силами викладачів школи. Під час очисних робіт було знайдено хірургічні інструменти та медичне обладнання часів перебування у будівлі німецького шпиталю. Всі знахідки передані Білоцерківському краєзнавчому музею. У цей же період у будівлю провели каналізацію, а кімнати адаптували до навчального процесу. Слід зазначити, що велику допомогу у проведенні ремонту будівлі надавали та надають батьки учнів школи.

Працівники закладу з великою повагою відносяться до історичного минулого палацу. Важливим завданням колективу є дослідження, збереження та поширення усіх, пов'язаних із ним знань. На уроках історії мистецтв та музичної літератури викладачі розповідають про перших господарів палацу, про мистецьку атмосферу того часу, а також таємниці, якими оповита історія будівлі школи.

З метою подальшого дослідження минулого палацу та історичного мистецького середовища того часу, проводяться Краєзнавчі зустрічі в Зимовому палаці, зініційовані кандидатом історичних наук, співробітником Централізованої бібліотечної системи Є. А. Чернецьким.

Відомо, що час є безжальним руйнівником історичних пам'яток. За багаторічну історію палацу, у будівлі жодного разу не замінювався дах, тому у 2009 р., коли на посаду директора призначили Л. Крижешевську, він був у аварійному стані (перекриття прогнили, дерев'яні дошки потрухли, листи заліза поржавіли до стану, коли крізь них можна було побачити небо). Для збереження будівлі і підтримання належного санітарного стану навчальних приміщень, технічні працівники школи кожного дня перевіряли горище, на якому, для запобігання протіканню стелі у кабінетах, підставляли під отвори різні ємкості та зливали з них воду. Через аварійний стан даху почали затікати зовнішні стіни будівлі: відсиріла штукатурка потріскалася, відстала та почала падати. Від часу вікна будівлі

потрухли, а через сантиметрові щілини у рамках наскрізь продував вітер, не допомагало навіть їхнє утеплення. Дирекція та батьківський комітет школи почали бити на сполох, звертаючись із цією проблемою у різні інстанції. І донині в архіві школи зберігаються численні листи цієї переписки. В той же час, з метою привернення уваги до будівлі і великим бажанням якимось чином зрушити справу, за ініціативи колективу школи та за підтримки Посольства Республіки Польща, Київської обласної державної адміністрації, Білоцерківської міської ради було започатковано та двічі проведено фестиваль-конкурс україно-польського мистецтва “Музичні зустрічі в палаці Браницьких” (2011 та 2013 рр.), який викликав позитивний резонанс серед мистецької спільноти України та Польщі.

Великою радістю для колективу школи став довгоочікуваний ремонт будівлі (2011-2014 рр.), в результаті якого було замінено дах, встановлено вікна, відремонтовано та утеплено фасад будівлі. Розуміючи історичну цінність, колектив школи мистецтв №1 всіляко підтримує не лише належний санітарно-гігієнічний стан, а й естетичну привабливість будівлі. Зовнішня краса відремонтованого приміщення стала все більше приваблювати не лише жителів нашого міста, а й гостей, туристів.

Ніби вдячність від історії, за нашу небайдужість до будівлі, як знамення крізь віки, під час ремонту у одному із приміщень під нашаруванням шпалер та штукатурки відкрилася фреска, та ще й неабияка, а на музичну тематику. Головний експерт історик-краєзнавець Є. А. Чернецький дійшов висновку, що у родині Браницьких, як і належало людям їхнього соціального рівня, дітям давали шляхетне виховання, з обов'язковим навчанням грі на музичних інструментах. Ймовірно, що приміщення з фрескою виконувало роль музичного класу, куди приходив учитель музики і навчав малолітніх мешканців палацу. Нами знахідка розцінюється як своєрідне провидіння. Будівля, ніби вдячна нам за збереження і піклування, нагадуючи нам, що у ній свого часу лунала музика у виконанні видатних

європейських виконавців, які приїжджали до родини Браницьких.

Багато цікавих таємниць відкривається саме під час проведення ремонтних робіт. Так, у 2014 р., коли будівельники підбивали піддашся, було знайдено книги видачі реманенту на будівництво палацу та креслення плану кімнат польською мовою. Під час проведення ремонтних робіт відкрилася частина автентичної дранки, яка збереглася у своєму первозданному вигляді. Нові таємниці відкриваються щоразу, коли дбайливі руки технічних працівників та викладачів торкаються стін. Так, під час капітального ремонту залу знайшли архівне фото педагогічного колективу школи часів першого ремонту. В стіні коридору знайшли лист-звернення майбутнім нащадкам, що пролежав понад 40 років, та старі газети.

Цінною знахідкою стало відкриття під час ремонту 2018 р. під старим нашаруванням глиняного накиду, який від часу відстав та відколовся, частини арки та старої цегляної кладки, яка проходила на півметровій висоті через коридор першого поверху. Для консультування було запрошено історика Є.А.Чернецького, який, оглянувши підвальне приміщення, підтвердив раніше встановлений факт істориком-краєзнавцем О.Стародубом, що палац було побудовано на фундаменті старовинного замку старости, фрагменти арок якого і збереглися у підвальному приміщенні школи. Враховуючи те, що висота замку старости була меншою за підвал Зимового палацу, то арка на першому поверсі була не чим іншим, як вікном другого поверху замку. Так було з'ясовано ще одну таємницю будівлі Зимового палацу.

Колектив школи сповнений не лише поваги до історичної будівлі закладу, а й усвідомлює свою відповідальність за її збереження перед майбутніми поколіннями. Не шкодуючи свого часу і сил, викладачі та технічні працівники школи доводять своє дбайливе ставлення до палацу своїм ентузіазмом та небайдужістю і роблять усе можливе для збереження Зимового палацу – пам'ятки архітектури Національного значення.

УДК 712.2(1-751.2(477.41)

**ДЕНДРОПАРК «ОЛЕКСАНДРІЯ» НА РОЗДОРІЖЖІ:
РОЗВАЖАЛЬНИЙ МАЙДАНЧИК ЧИ ОСЕРЕДОК
КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

Панько Валерій Іванович,
*журналіст, голова Громадської організації
«Фонд «Творча Ініціатива»*

У статті поданий короткий аналіз сучасного стану дендропарку «Олександрія» з точки зору філософії культури, а також запропоновано шляхи відновлення цієї історичної пам'ятки.

Ключові слова: дендропарк, культура, Д. Лихачов, семантика, розвиток, суспільство, поезія, філософія, «Олександрія».

"Найголовніше знайти саме той шлях, яким парк повинен іти далі в своєму розвитку, щоб повернути місту "Олександрію" в тому вигляді, в якому вона задумувалася", 2002 рік

В. Савчук, колишній міський голова Білої Церкви

Яких тільки епітетів не удостоїлась «Олександрія» – стародавній парк, який розкинувся на мальовничих берегах спокійної Росі на околиці Білої Церкви. Скільки солодких слів було висловлено відвідувачами парку, мовляв, газони стрижуться, доріжки влаштовуються, «лишні» дерева вирізаються, стає просторіше, наближаємося до Європи... А я добре запам'ятав враження двох людей – канадського

дослідника Річарда Білла і датського дипломата, які висловилися приблизно однаково: «Ви просто не розумієте, що таке «Олександрія». В Європі таких парків просто не лишилися...» А ми «йдемо в Європу».

На роздоріжжі історії – куди йти далі?

Для розуміння мотивів нашого короткого філософського аналізу процитуємо видатного діяча культури Дмитра Лихачова. «В чем самая большая цель жизни? Я думаю: увеличивать добро в окружающем нас. А добро – это прежде всего счастье всех людей. Оно складывается из многого, и каждый раз жизнь ставит перед человеком задачу, которую важно уметь решать. Можно и в мелочи сделать добро человеку, можно и о крупном думать, но мелочь и крупное нельзя разделять.

В настоящее время садово-парковое искусство изучается в нашей стране по преимуществу историками архитектуры. Семантика садово-парковых произведений обычно не рассматривается. Это сказывается на особенностях наших реставраций садов и парков. Последние часто лишаются своего содержания, поскольку архитекторов интересуют прежде всего зрительные аспекты садов. При этом даже сама зрительная сторона садово-паркового искусства в известной мере сужается, подчиняется современным вкусам, на первый план выступает интерес к некоей абстрактной «регулярности», понимаемой довольно упрощенно. Сады и парки предстают в основном только как произведения «зеленой архитектуры» [3].

А тепер процитуємо Резолюцію Міжнародної наукової конференції «Збереження різноманіття рослинного світу у ботсадах та дендропарках: традиції, сучасність, перспективи» [9], яка відбулась 19-21 вересня 2018 р. у Білій Церкві.

«Рекомендувати всім профільним установам продовжувати наукову та науково-прикладну роботу з розробки сучасних напрямків та методів досліджень у галузі інтродукції, збереження біорізноманіття в умовах зміни клімату та загрози біоінвазій, захисту рослин, моніторингу стану біоти у ботанічних установах, реставрації, реконструкції та розвитку ботсадів і дендропарків.

Продовжити роботи у ботанічних садах і дендропарках зі створення колекцій раритетних видів рослин з подальшим їх вивченням в умовах *in situ* та *ex situ*.

Відзначити, що старовинні дендропарки та ботсади є об'єктами ландшафтно́ї архітектури, осередками культивованої та природної флори, і можуть використовуватися як бази для проведення навчальної, науково-дослідницької та еколого-просвітницької роботи.

Підкреслити особливу роль старовинних парків, як осередків інтродукції, та важливість їх дослідження з метою подальшої реконструкції та відновлення.

Звернути увагу науковців на добір рослин стійких до культивування в умовах зміни клімату.

Рекомендувати провідним ботанічним установам на основі підведення підсумків інтродукційної роботи з декоративними та плодовими рослинами переглянути анотовані списки видів і сортів, рекомендованих для озеленення та господарства».

Як бачимо, не лише у Білій Церкві, а й в усій Україні Д.Лихачова не почули. Чи не захотіли почути?.. Але продовжимо цитувати Д. Лихачова.

«В своей поэме «Сады» Жак Делиль прямо заявляет, что сады «говорят», «вещают», «ведут разговор», «дают уроки»:

К урокам высшим нам уж время поспешить,

Не взору одному, и сердцу говорит.

Познал ли ты между бездушными вещами

И одаренными душою существами

Невидимую связь?

Внимал ли разговорам,

Витийству без речей воды, лесов и гор?

Употреби же их...

Узкоархитектурный подход современных специалистов по садам и паркам изгнал из них в значительной мере историю изменений эстетических представлений – историю стилей во всяком случае. К тому же сады утратили свое органическое родство с поэзией, с которой они всегда были тесно связаны».

Заради справедливості, до питання про семантику парків зверталися окремі дослідники, зокрема білоцерківський

краєзнавець Є. Чернецький [8]. Але подальшого розвитку ця тема так і не отримала, перш за все з причини відсутності фахівців, спроможних це осягнути і розвинути. На всіх рівнях.

Як наслідок, попри із нескінченними закликами до фінансування парку, відсутня зрозуміла довгострокова стратегія розвитку «Олександрії». Натомість читаємо: «У 2005 році адміністрацією парку розроблено і затверджено у НАНУ й Мінприроди «Проект організації території дендропарку «Олександрія» до 2025 року». Під час розробки цього документа було детально досліджено сучасні природні умови, ландшафти території, рослинність (природна й інтродукована), колекції, розплідники, тваринний світ. Намічено шляхи поліпшення екологічного стану парку.

У 2006 р. закінчено капітальну реконструкцію «Турецького будиночка» і розпочато реставрацію «Танцювального павільйону». На острові «Марії» встановлено скульптуру «Діви Марії» і зроблено великий обсяг робіт із реконструкції ландшафтних ділянок: «Царський сад», «Кінська могила», острів «Троянд», «Фортеця «Варна», «Сад дружби», «Сад Мур», закладено нову колекційно-експозиційну ділянку «Розарій» [10].

В останні роки колектив парку працює над питаннями збереження існуючих паркових насаджень, зокрема вікової діброви, та відновлення історичних композицій (сади Катерини II та Потьомкіна, Царський сад, „Клини”, острови „Марії” та „Троянд”, „Дідинець”) [11].

В той же час неможливо минути і кричущі факти, наведені активістами Київського еколого-культурного центру 2015 року.

«2014 року різними видами рубок в парку було заготовлено близько 285 м3 деревини на площі близько 160 га, чим завдано істотного збитку біорізноманіттю. Крім того, у дендропарку в 2014-2015 рр. рубки проводилися незаконно, на них не було лімітів, затверджених Мінприроди України [7].

З порушенням закону споруджений звіринець і мотузяний «парк розваг» [6].

Звернемо увагу на назву затвердженого 2006 року документа – «організація території» – і знову звернімося до «Поезії садів» Д. Лихачова:

«Итак, что такое сад и парк? Часть архитектурного искусства? «Зеленое строительство»? Сад – это, прежде всего, своеобразная форма синтеза различных искусств, синтеза, теснейшим образом связанного с существующими великими стилями и развивающегося параллельно с развитием философии, литературы (особенно поэзии), эстетическими формами быта (по преимуществу привилегированных слоев общества, но не только их, поскольку и сами поэты и садоводы не всегда принадлежали к господствующему слою), с живописью, архитектурой, музыкой. Эстетическое восприятие сада все время корректируется тем, что в ту или иную эпоху считается красивым, экзотичным (многие растения и цветы, считавшиеся дорогими и экзотичными, давно перестали быть таковыми). Восприятие сада в современных условиях требует таких же, как в свое время, если не больших, познаний в области истории искусств и истории быта, истории поэтической, знания поэзии...»

Що говорить про «Олександрію» Стратегія розвитку Білої Церкви до 2025 року? Цитуємо Операційну ціль 2.6.2: Залучення туристів та створення міського культурного простору [2]: «... Вивчення думки, чи парк «Олександрія» може бути основним магнітом для туристів».

Фундаментальна роль культури

Попри те, що в «Олександрії» за часи незалежної України в парку відбулися значні зміни, на наш погляд, частина з них не зовсім виправдана з культурно-історичної точки зору і є результатом суб'єктивних і несистемних (а то й не фахових) рішень.

Висловимо припущення, що така ситуація в парку «Олександрія» яскраво відображає загальну проблему країни в цілому: відсутність культури як системи цінностей у всіх сферах життя.

Про важливість культури в суспільному житті писав М.Бердяєв:

«В жизни общественной духовной примат принадлежит культуре. Не в политике и не в экономике, а в культуре осуществляются цели общества. И высоким качественным

уровнем культури измеряется ценность и качество общенности» [1].

Про пріоритетність розвитку культури говорять і наші сучасники. Відомий російський кінорежисер Олександр Сокуров, визнаний одним із ста кращих режисерів світу усіх часів: «Самое главное, с чего все начинается – культура. Государство существует для обеспечения полноценного культурного развития людей. Все остальное – следствие. Будет определенный уровень культуры в государстве – будет такой же уровень культуры правительства, другая армия... И в промышленности будет все по-другому» [12].

Емма Пінковська, лікар, письменниця, голова Товариства жінок м. Фастова: «Очевидно, на суспільну мораль і розвиток душевно-духовних якостей у співтоваристві людей впливає не клімат, не назва країни, не державний лад і навіть не національність. Що ж тоді? На поведінку будь-якої людини впливає наявність внутрішньої культури. Внутрішня культура – це сукупність досягнень в розвитку інтелекту, сили волі, справедливості у своїх вчинках. Іншими словами розумно мисляча людина, керується честю, совістю і почуттям власної гідності у своїх словах та вчинках» [5].

Зеновій Мазурик, віце-президент українського національного комітету ICOM: «...Головне питання для України полягає в тому, щоб повністю усвідомити і прийняти модернізаційні процеси в економіці й суспільстві, а потім розробити відповідну до цього культурну політику. Модернізація сама по собі є культурним феноменом, і будь-яка національна культурна політика, що не змогла осмислити і відреагувати на модернізаційні тенденції й процеси в суспільстві, буде приречена на маргіналізацію і діятиме в обмеженому і штучно створеному просторі, що й спостерігаємо сьогодні.

Управляти модернізаційним процесом складніше, ніж розставляти на відповідальні пости нефахових, неграмотних управлінців, але «своїх» відданих функціонерів. У такому процесі розуміння культури має бути ширшим, а її роль має вийти за межі галузі. Культура як модернізаційний чинник

інтегрує і збалансовує всі види суспільної діяльності, урівноважує свободу відповідальністю, творить культурні обмеження. А без цього неможливий рух у краще майбутнє» [13].

Ми вважаємо, що парк варто розглядати, перш за все, як важливий елемент системи культурного розвитку суспільства. А не джерело деревини, туристичний додаток до Білої Церкви чи майданчик для улаштування свят, спортивних змагань чи розваг.

Якими варто визначити першочергові кроки

Переосмислити роль і місце парку як пам'ятки, перш за все культури, а не просто ландшафтно-архітектурного історичного об'єкта.

На підставі філософського аналізу сформулювати стратегічні цілі та розробити стратегію розвитку парку з чіткими етапами, показниками їх виконання, інструментами громадського моніторингу та механізмом відповідальності уповноважених посадових осіб за втілення стратегії. Отримати статус експериментального майданчика (установи, структури тощо) з боку відповідних державних інституцій.

Деталізувати Стратегію у Програмі розвитку «Олександрії», в рамках експерименту реорганізувати організаційну структуру і систему управління парком відповідно до нової філософії та стратегії.

Як це зробити?

Оптимальний шлях був запропонований ще 1995 року канадським фахівцем Річардом Біллом, волонтером CESO, який приїздив у Білу Церкву на запрошення Фонду «Творча Ініціатива» і розробляв рекомендації щодо подолання поточних проблем, а також стратегічного розвитку «Олександрії». Він розробив 117 коротко-, середньо- і довгострокових рекомендацій, які, на жаль, непорушним вантажем лягли у сейф тодішнього директора парку Л. Мордатенка і, ймовірно, лежать до сих пір. Як і документи на присвоєння «Олександрії» звання Світової спадщини ЮНЕСКО, що потрібно було терміново підготувати і подати до головного офісу цієї організації. Звичайно, за умови початку активних дій із втілення вищеназваних рекомендацій.

Але ключовими рекомендаціями канадського фахівця були наступні:

- запросити провідних світових фахівців у різних галузях на міжнародну міжгалузеву науково-практичну конференцію, дати їм повну інформацію та можливість детально познайомитися з парком і висловити свої рекомендації, які стануть основою подальшого стратегування;

- для втілення стратегії створити і затвердити Білоцерківською міською радою та Президією Національної Академії наук України спільну Програму розвитку «Олександрії», що буде базуватися на положеннях Закону України «Про державно-приватне партнерство» [14] та забезпечить можливість реального, а не популістично-декларативного, впливу білоцерківської громади на розвиток парку.

На завершення наведу мої ж слова, висловлені в публікації «Міської газети» 2002 року і які лишаються актуальними і зараз: «Важливо, щоб усі ми зрозуміли: прийшла пора відповідальності кожного за свої вчинки. Історія не пробачає недбалості або жадоби на своєму робочому місці, в тиші кабінетів чи мовчазних алеях парку. Хотілось би вірити, що зможемо об'єднати зусилля, визнати помилки і рухатись вперед» [4].

Використані джерела:

1. Бердяев, Н. А. Философия неравенства / Н. А. Бердяев : состав. и отв. ред. О. А. Платонов. – Москва : Институт русской цивилизации, 2012. – 624 с.

2. Біла Церква. Стратегія розвитку до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2017/01/Strategy-BC_ukr.pdf. , вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 9.04.19].

3. Лихачев, Д. С. Поэзия садов. К семантике садово-парковых стилей. Сад как текст / Д. С. Лихачев. – Москва : «Согласие», ОАО «Типография «Новости», 1998. – 356 с. ; ил.

4. Міська газета. – 2002. – № 35 (69). – 9 верес.

5. Пінковська, Е. А. Духовне материнство / Е. А. Пінковська. – Фастів: Поліфаст, 2006. – 124 с.
6. Пила, топор и жадность угрожают легендарному дендропарку Александрия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecoethics.ru/pila-topor-i-zhadnost-ugrozhayut-legendarnomu-dendroparku-aleksandriya/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.02.19].
7. Сколько леса рубится в дендропарках Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecoethics.ru/skolko-lesa-rubitsya-v-dendroparkah-ukrainyi/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.02.19].
8. Чернецкий, Е. Мемориал светлейшему князю Григорию Потемкину-Таврическому в Белой Церкви / Е. Чернецкий. – Біла Церква: Мустанг, 1997. – 44 с.
9. <http://www.alexandria-park.com.ua/konferenciyi/>.
10. Галкін, С. Незрівнянна Україна : дендрологічному парку «Олександрія» НАН України – 215 років [Електронний ресурс] / Сергій Галкін. – Режим доступу: [http : //www.hetman.tv/nomera/2008/2008-5-6-22/oleksandrija.html](http://www.hetman.tv/nomera/2008/2008-5-6-22/oleksandrija.html), вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.02.19].
11. <http://www.alexandria-park.com.ua/istoriya/>
12. Александр Сокуров о культуре [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <https://youtu.be/zXha1uA8BiU>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].
13. Мазурик, З. Культурна політика в незалежній Україні: не сповнені надії і втрачені можливості. Що далі? [Електронний ресурс] / Зеновій Мазурик. – Режим доступу: http://www.ji-magazine.lviv.ua/anons2013/Mazuryk_Kulturn_polit_v_nezalezh_Ukr.htm, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.02.19].
14. Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс] : закон України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.02.19].

УДК 796.5:7.046.1(477.41)

ТУРИСТИЧНІ МІФИ ДОРЕВОЛЮЦІЙНОЇ БІЛОЇ ЦЕРКВИ

Перерва Володимир Степанович,
доцент кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат історичних наук; почесний краєзнавець України, член правління Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України

Історія України належить до найбільш «репресованих» дисциплін у вітчизняних навчальних програмах. З цього випливає, що саме історія нашої держави є найменш дослідженою наукою і вимагає найбільших зусиль науковців-дослідників. І це особливо видно на регіональному, тобто краєзнавчому рівні досліджень. Наше краєзнавство, а отже і туризм дуже страждають від відсутності краєзнавчих досліджень відповідної якості, які б спиралися на документальні розробки.

На превеликий жаль, у нашій державі не готують істориків-дослідників і тому, скажімо, в Центральному державному історичному архіві України влітку можна побачити десятки дослідників з Польщі, Ізраїлю, деколи – з Канади чи Японії і при цьому жодного вітчизняного дослідника (окрім генеалогів). Історію ж можна написати двома способами – або з джерела, або «зі стелі». Оскільки перше – це довго, важко й дорого, то наші екскурсоводи та інші діячі туристичної сфери часом йдуть шляхом найменшого опору і навіть не задумуються про те, що історичну інформацію слід було б узгоджувати з дослідниками. І це ще один дуже важливий момент – незримі міжвідомчі

бар'єри, за існування яких не існує ефективної співпраці працівників культури та освіти.

Наслідком цих недоліків нашого суспільного життя є міфи та й просто дурниці, якими наповнені обласні та міські путівники. Більшість із цих вигадок помітить не кожен, оскільки для цього необхідно мати відповідну історичну підготовку. Але достатньо й таких, з яких сміятимуться навіть діти.

Мені випала честь вже 14 літ проводити екскурсії в історичному центрі міста, а віднедавна – ще й парку «Олександрія» і під час пошуку матеріалу довелося зіштовхнутися з різними інтерпретаціями історії нашого міста.

Тому хочу вказати хоча б на найбільш кричущі міфологи.

Наше місто почалося із Замкової гори. Назва Замкової гори походить від слова «замок». Про те, що ця гора знаходиться в центрі сучасної Білій Церкви, історики та археологи навели незліченну кількість доказів, археологічних знахідок і документів. Нині поблизу костелу св. Іоанна Хрестителя встановлено монумент на честь цієї пам'ятки археології та історії. Але нещодавно білоцерківців «порадувало» управління культури Київської обласної державної адміністрації. Ця державна установа випустила туристичний путівник по Київщині й невідомо чому вирішила, що Замкова гора знаходиться на Заріччі. А каплиця, що стоїть поблизу храму св. Марії Магдалини, є нібито пам'ятним знаком цій Замковій горі.

Історику такі офіційні (!) чиновницькі «інтерпретації» читати дуже важко. По-перше, є описи замку, які чітко вказують, що він знаходився аж ніяк не на Заріччі. По-друге, який смисл було споруджувати замок на лівому березі Росі, якщо саме звідти розпочиналися татарські набіги? І, по-третє, всім відомо, що у 90-х роках ХХ ст. цю капличку було споруджено за благословенням колишнього керуючого Білоцерківського та Богуславського Серафима (Залізницького), який добре знав білоцерківську історію. Основне завдання каплички – збереження в цілісності колодязя, який знаходиться всередині неї. Ні про яку Замкову гору в даному випадку ніхто не згадував.

Але чомусь київським чиновникам «видніше», тому вони і зараз, користуючись цим путівником, відправляють автобуси з київськими туристами спочатку на Заріччя, а потім – на Замкову гору, де є відповідний пам'ятний знак. В уважних туристів виникає враження, що в місті дві Замкові гори...

Іноді авторам мало просто вигадати – деколи вони свої вигадки починають увіковічувати в мармурі. Так і на старій поштової станції, спорудженій коштом графині О. Браницької (Енгельгардт), вже в часи горбачовської перебудови з'явилася меморіальна дошка, яка засвідчила ще один міф про перебування Т. Шевченка в місті у 1846 р., на розкопках «на Переп'яті». Як свідчить В. Іванців, «по-перше, готель цей призначався для транзитних пасажирів, а по-друге, як значиться у його паспорті як пам'ятки архітектури, 1844 р. був знищений пожежею й відреставрований лише року 1848! Отож, не міг тут зупинятися Кобзар тогоріч» [1; 7]. Тобто, тут, м'яко кажучи, сказали неправду або біографи Т. Шевченка, або ж архітектори. Слід сказати, що в самому паспорті вказано, що Тарас Григорович заночував у готелі аж у 1857 (1858) р. Це також невірно – Кобзаря звільнили із «солдатчини лише у вересні 1857 р., а третя, остання прижиттєва, подорож його на Україну випала на червень-серпень 1859 р.» [1; 7-8].

З іншої сторони – дослідник О. В. Стародуб документально довів перебування Кобзаря в готелі іншої білоцерківської пошти, котра знаходилася на розі сучасних вулиць Я. Мудрого та бульвару І Травня.

Щось подібне бачимо і з твердженням про відвідини Т. Шевченком парку «Олександрії», адже немає жодної замальовки. Утім, ескізи тут не є аргументом, оскільки чимала шевченківська художня спадщина до нас не дійшла.

В. Іванців говорить про нехіль до Браницьких, і в цьому є резон, адже саме на панщині у рідного брата засновниці парку «сконав» батько Тараса Шевченка. Тому у Кобзаря навряд чи могли бути якісь теплі почуття до родини Браницьких-Енгельгардтів. Та й дід Шевченка був колієм і «різав все, що паном звалось». Він пізніше розповідав онукові вражаючі

картини про ці події, а Т. Шевченко згодом створив поему «Гайдамаки».

На вході до найбільшого українського (чи то європейського?) парку встановлено бюст Т. Шевченка, а на споруді паркової адміністрації – відповідну мармурову дошку із тисненням. Але перебування Кобзаря в цій парковій перлині документально ще ніким не доведено і вимагає подальших досліджень.

Величезні стародавні споруди з товстими стінами зазвичай супроводжує не менш грандіозна товща легенд, вигадок та домислів.

Будівництво Спасо-Преображенського собору також оповите чималою кількістю міфів та фантазмагорій. Деякі інтернет-джерела часом взагалі плутають собор із костюлом. В інтернет-мережі є навіть реферат про Преображенський храм, на обкладинці якого зображено костюл Іоанна Хрестителя. Добре, що нині при вході до храму висить табличка і тому легше довести свою правоту.

Більш сумно, коли вигадки потрапляють у наукову чи науково-популярну літературу. Так, у книзі «Біла Церква. Шлях крізь віки» стверджується, що Спасо-Преображенський собор мав дев'ять Престолів [2; 311]. Звідки в авторів така сенсаційна інформація, незрозуміло, але дев'ятипрестольним цей храм ніколи не був. На фронтоні Спасо-Преображенського собору є копія віднайдені нами в ЦДІАУ в м. Києві храмовбудівничої грамоти 1833 р. Документ засвідчує, що майбутній собор проектувався трюхпрестольним і саме таким значиться у всіх клірових відомостях протягом 1839-1916 рр.

І ще одне непорозуміння. Є. Чернецький стверджує, що Спасо-Преображенський храм проектувався як Свято-Миколаївський [2; 311]. Ця краєзнавча сенсація також не має покликань. Порівняно недавно Є. Чернецьким була опублікована досить нечітка схема центру міста, де дійсно цей храм іменується Миколаївським, але це однозначно помилка автора креслення, адже у запиті на дозвіл будівництва храму (1833 р.) майбутня святиня значиться трюхпрестольною і Спасо-Преображенською [4; 1]. Тому лише Миколаївським храм бути не міг. Серед сотень

документів, які стосуються храму, варіації щодо храмових присвят практично відсутні.

Ще однією недоречністю є твердження, що білоцерківський собор споруджено за планом одеського кафедрального Преображенського собору. Уперше про це написав о. Петро Лебединцев, а у подальшому повторюють інші джерела на кшталт книги «Біла Церква: шлях крізь віки». Деякі сучасні екскурсоводи «переконливо» запевняють, що білоцерківський храм – точна копія сучасного одеського собору. Для того, щоб переконатися в абсурдності таких тверджень, не потрібно навіть їхати в Одесу – достатньо подивитися фото в інтернеті. Хоча у твердженні о. П. Лебединцева таки є раціональне зерно. Білоцерківський Преображенський храм міг бути збудований за проектом першого одеського кафедрального собору, який там існував у середині XIX ст. Згодом його було перебудовано, він набув іншого вигляду. У радянські час одеський собор було знищено, а нині відбудовано за зразком початку XX ст. Тому білоцерківський собор не можна вважати копією одеського.

Білоцерківська міська влада вже неодноразово декларувала своє бажання зробити наше місто потужним і привабливим туристичним центром. Для цього дійсно є чимало потенційних можливостей. Але не завжди вистачає компетентності.

Так, нещодавно міською радою було випущено туристичну карту міста. Приємно, що влада дбає про те, щоб турист не заблукав в історичному центрі Білої Церкви, а також у віддалених, і тому мало відвідуваних нетрях парку «Олександрія». Але в лабіринтах історії за допомогою цієї карти заблукати значно легше, ніж без неї. Як і належить карті, на ній переважає графіка і мінімум тексту, що мало б знизити ризик помилок. Однак, їх і тут помітна кількість.

Звісно, що в Білій Церкві туристів найбільше приваблює чарівний парк «Олександрія». Тому карта чимало уваги присвячує саме їй. Одне з грандіозних за концентрацією вигадок речення гласить: «Парк «Олександрію» засновано у XIX ст. князем Браницьким і названо на честь дружини Олександри». У цьому «фентезі» будь-який краєзнавець-документаліст знайде чотири вигадки.

По-перше, парк закладено не в XIX, а у XVIII столітті, що ми вже розглядали вище. Є джерельні свідчення того, що окремі частини парку існували задовго до XIX ст.

По-друге, граф Браницький ніколи не був князем. Князівський титул є вищим від графського. Францішек-Ксаверій навіть свого графства довести документально не зміг, а тому російська влада надала графський титул його сину. Відповідно, графський титул Олександри Василівни Браницької (Енгельгардт) також під питанням. Ну а княгинею була її донька Єлизавета Воронцова.

По-третє, Ф.-К. Браницький був дуже далекий від ботаніки та дендрології. Він - бойовий генерал, який захоплювався розведенням породистих коней, мав колекцію зброї тощо. Уявити собі, що цей порівняно обмежений чоловік кохається в рослинах, дуже важко. Крім того, сам генерал ні разу не згадував про свою причетність до парку і не існує жодного джерельного свідчення про його участь в заснуванні та насадженні

«Олександрії». Це було дітище його дружини, яка і за заміжжя мала достатньо коштів для таких забаганок. Крім того, Францішек-Ксаверій був палким польським патріотом (навіть російського імператора зустрічав у мундирі польського генерала) і якби він брав участь в насадженні парку, то там були б присутні хоча б мінімальні польські мотиви. Однак польський дух тут цілком відсутній. Зате існують яскраві свідчення вірнопідданських настроїв монархістки Олександри Василівни Браницької.

Та й сама білоцерківська магнатка неодноразово свідчила, що засновницею парку є саме вона. Ф. Вігель згадував прогулянки з графинею по «Олександрії»: «Посмотри, батюшка, — сказала она мне, — двадцать пять лет тому назад здесь было голое поле, прутика не видать было, а теперь мы гуляем в густом лесу»... Графиня Браницкая сроднилась с природой; деревья стали ее обществом и друзьями. Проезжая мимо иных, приговаривала она: «Голубчик, красавец ты мой!» С досадой отворачиваясь от других, говорила мне: «Я этих терпеть не могу!» Однако же не лишала их жизни, не велела рубить» [5; 84]. Ми тепер можемо тільки здогадуватися, скільки часу,

клопотів, та мільйонів рублів вклала графиня, щоб створити таку красу! (Втім, про поле графиня все-таки дещо перебільшувала, оскільки частина паркових дубів мають вік понад 250-300 років).

Графиня неодноразово зазначала, що більше любить саджати, а не будувати. Ця хазяйновитість у неї залишилась ще, мабуть, від часів смоленської юності, коли старшій сестрі

Олександрі Енгельгардт доводилося особисто вникати в усі тонкощі ведення господарства.

Зрештою, навіть нащадки Браницьких стверджують, що саме графиня Олександра Васиївна заклала парк й вона була першою, хто в цьому «дикому» прикордонному краю став створювати такі чудові парки.

По-четверте, парк не міг бути названий Ф.-К. Браницьким на честь дружини, тому що він його не створював. Сама ж Олександра Васиївна із притаманною їй скромністю навряд чи назвала б парк на свою честь. Дослідник «Олександрії» Євген Чернецький припускає, що парк названо на честь імператора Александра I («про що так незручно говорити зараз»), але водночас зауважує, що майбутній імператор був на час заснування парку ще дуже маленьким, оскільки народився у 1777 р.

Слід сказати, що камер-фрейліна Олександра Енгельгардт знала майбутнього імператора ще немовлятком і, живучи у Санкт-Петербурзі, регулярно проводила час разом із ним.

Вже у січні 1778 р., коли Александрю Павловичу виповнився лише один рік, майбутня білоцерківська графиня перебувала за царським столом Єкатеріни II [6; 73-74]. Такі випадки траплялися й надалі. Так, 12 грудня 1795 р., на іменини Александра Павловича, графиня О. Браницька трапезувала за святковим столом разом з імператором та графом О. В. Суворовим-Римнінським.

Графині доводилося неодноразово подорожувати в царській кареті разом з майбутнім імператором Александром. Так, 18 серпня 1780 р. в імператорському фаєтоні, який виїхав із Царського Села, перебувала імператриця Єкатерина II, два її внуки (зокрема, Александр Павлович, якому на той час було лише три роки), дві їхні мамки та камер-фрейліна Олександра

Василівна [7; 610]. Подібна подорож фіксується і 19 червня 1781 р. Цього ж року 4-літній Олександр Павлович «малое время» перебував і на весіллі Олександри Василівни. Знайомство царедвориці та імператора тривало й надалі. А тому вік навряд чи міг бути перепорою для назви парку на честь Олександра I, тим більше що і в Петергофі є парк «Александрія».

Сама ж графиня стверджувала, що її ботанічне дітище – «это сад Потемкина и он посвящен его дружбе» [5; 83] (дивує лише те, що парк не назвали «Григоріана»).

Використані джерела:

1. Кобзар білоцерківський. 1814-2014. – Біла Церква: ТОВ «Білоцерківдрук», 2014. – 120 с.
2. Біла Церква. Шлях крізь віки / за ред. П. І. Юхименка. – Біла Церква : Буква, 1994. – 384 с.
3. Чернецький Є. Браницькі герба Корчак / Є.Чернецький. – Біла Церква, 2003. – 132 с.
4. ЦДІАУ в м. Києві. – Ф. 127. – Оп. 79. – Спр. 13. – 8 арк.
5. Данилова, А. Ожерелье светлейшего. Племянницы князя Потемкина / А. Данилова. – Москва : Эксмо, 2009. – 606 с.
6. Камер-фурьерский церемониальный журнал 1778 года. – Санкт-Петербург, 1882. – 984 с.
7. Камер-фурьерский церемониальный журнал 1780 года. – Санкт-Петербург, 1888. – 1012 с.

УДК 719:332.12

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СПАДЩИНИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Серов Олег Валентинович,
*голова Київської обласної організації
громадської організації "Українське
товариство охорони пам'яток історії та
культури"*

Сьогодні, в рік європейської культурної спадщини, необхідна повноцінна програма з відродження національного надбання, яка б включала систему заходів не тільки з виявлення, відновлення, вивчення, збереження, а й ефективного використання культурної і природної спадщини. Звісно, що така програма повинна бути комплексною, тому що практика показує, що ні виявлення пам'ятки, ні взяття її на облік і державну охорону, ні ведення реставраційних робіт ще не може забезпечити її збереження як національного багатства. Без використання пам'ятка швидко занепадає, та й чи можна порівнювати поняття «невикористана пам'ятка» із завданням збереження і передачі майбутнім поколінням національного надбання?

Зараз, коли першочерговим завданням будь-якої адміністративної території країни є економічний розвиток, критерій ефективності використання території, природних і культурних ресурсів, мабуть, слід вважати провідним. Вартісні оцінки пам'яток культури також необхідні при виборі напрямку їх використання, хоча вони повинні поєднуватися з естетичними і інженерно-технічними. Від цінності пам'яток та їх

територіальної концентрації залежить напрямок їх використання, інтенсивність рекреаційних потоків, можливість включення в культурно-економічну інфраструктуру території.

Перш за все слід орієнтуватися на основний об'єкт спадщини – унікальні історико-культурні території, природний і культурний ландшафт. Їх можна визначити як «території, які мають особливу цінність для світу, країни, регіону, де пам'ятки історії, культури і природи складають єдиний комплекс і тісно пов'язані з живою культурою народу». Така територія може бути наповнена повнокровним життям, розвивати сучасне господарство, задовольняти широке коло потреб людей, що проживають на ній. Це не буде суперечити збереженню і відродженню традиційного культурного середовища, якщо ми будемо ставитися до спадщини не як до музейного експонату, а як до надбання, залишеного нам попередніми поколіннями не тільки на зберігання, а й примноження.

В умовах децентралізації влади все частіше говорять про реальні передумови щодо створення кластерів, як, наприклад, в сусідній Польщі. Проте, на нашу думку, до кластерів ми ще не доросли економічно і морально. Натомість реально говорити про створення місцевого науково-освітнього ядра на основі головної спеціалізації з використання культурної та природної спадщини. Цей процес може здійснюватися за кількома напрямками. Досить реальна можливість розвитку наукових досліджень на основі виявлених ресурсів території. Це дослідження природи району, її археології, цікавих пам'яток архітектури і містобудування, збір фольклору та ін. На базі ресурсів історичного району можуть бути організовані спеціальні заняття або навіть курси для осіб, які бажають ближче познайомитися з вітчизняною історією, культурою, з вивчення національної мови, з творчістю видатних діячів культури.

Інший напрямок науково-освітнього ядра – розвиток специфічних місцевих освітніх традицій регіону. Особливу увагу в цьому може бути приділено збереженню секретів майстерності народних промислів і виробництв, розвитку шкіл відродження традиційної майстерності (виготовлення виробів з дерева, обробка металу, гончарство, ткацтво, плетіння з лози,

виготовлення швейних і в'язаних виробів, школи іконопису, національної вишивки, гра на народних музичних інструментах, відродження старовинних кулінарних рецептів та ін.).

Нарешті, в рамках програми розвитку історичних місць і територій можливе створення спеціальних програм навчання, зокрема, це можуть бути поглиблені екологічні курси, спеціалізовані історичні програми. Тим самим не тільки створюються умови для залучення підростаючого покоління до культурної і природної спадщини, розуміння їми цих цінностей, але водночас формуються потенційні кадри працівників в діяльності особливо охоронюваних територій.

Дещо обмеженим доповненням економічної структури є туристично-рекреаційний комплекс. Він передбачає систему туристичного обслуговування на унікальних історичних і природних територіях, можливість активізації грошових надходжень, в тому числі і валютних.

Основой розвитку рекреації на охоронюваних територіях може стати система спеціалізованого програмного туризму. Вона передбачає опору не на масовий потік туристів, який часто неможливо організувати, а на невеликий, але постійний потік фахівців, пов'язаних з вивченням певної історико-культурної проблематики, осіб, які цікавляться історією, природою і культурою даної місцевості.

Організація туристського обслуговування повинна базуватися на використанні спеціальних форм розміщення, таких як хостели, кемпінги, апартаменти та інші форми розміщення.

Функція відновлення системи традиційних ремесел і промислів повинна стати не тільки інфраструктурним підкріпленням музейного, освітнього і туристського комплексів, а й стати самостійним напрямком розвитку виробництва в історично обумовлених формах. Дана спеціалізація району може супроводжуватися певним перепрофілюванням матеріальної сфери. Цей процес зачіпає переорієнтацію сільського господарства, інші виробничі структури, частково на основі відтворення історичних форм, частково для потреб туристської інфраструктури. Ці структури доповнюються іншими

виробництвами, передумови для організації яких є в регіоні, або необхідність в яких виникає при перспективному розвитку.

Таким чином, сфера спадщини на будь-якій території може стати провідною (або однією з головних) галуззю виробництва. Спадщина в цьому випадку виступає не тільки у вигляді матеріального об'єкту, але і як особливий культурний і економічний ресурс. Сподіваюсь, що використання об'єктів культурної і природної спадщини разом з розвитком туризму, науково-освітньою сферою, відродженням традиційних виробництв і технологій в найближчій перспективі буде визначати культурний й економічний потенціал Білоцерківського регіону.

УДК711.433:338.483.12

**КОМФОРТНЕ МІСТО ДЛЯ МІСТЯН – КОМФОРТНЕ
ДЛЯ ТУРИСТА. РОЗВИТОК ОСТРОВА ДИТИНСТВА В
КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ МІСТА**

Фастівська Олена Олегівна,
*голова Громадської організації «Біла
Церква туристична»*

Біла Церква – старовинне місто, що має вигідне географічне розташування поряд зі столицею країни. А це означає, що біля трьох мільйонів людей можуть взяти за звичку частенько бувати в нашому місті. І це тільки Київ. А, насправді, це може бути вся Україна і не тільки.

Що ж може бути цікавим і для кого в Білій Церкві?

Звісно, що на сьогоднішній день, безумовним серцем міста є дендропарк «Олександрія» – найбільший та найстаріший парк Європи. Я не буду тут розповідати про генофонд і історію парку, а спробую дати оцінку йому в розрізі туризму.

Що ми побачили, коли почали займатися розвитком туризму у місті? Те, що про наш парк мало хто знає, навіть в Києві. Важко повірити, але це гірка правда! Стало зрозумілим, що треба, щоб про нього почали говорити. Так ми вирішили організувати там декілька масових заходів, які б зробили нашу «Олександрію» відомою. Це мало бути щось таке, на що не можна не звернути уваги. Так відбувся перший фестиваль повітряних куль «Олександрійська феєрія». Яскраве дійство, яке не лишилось непоміченим. Нам телефонували, навіть, десь з

Верховини, щоб дізнатися про умови польотів. А вже в цьому році на другий фестиваль прилетіли гості з Литви та Німеччини.

Іноді ми бачимо акти вандалізму та й просто недбале ставлення до парку містян, але ж далеко не всі знають справжню цінність того, що ми маємо. Так ми вирішили провести просвітницьку роботу і влаштували на День міста безкоштовні екскурсії біля визначник пам'яток архітектури та рослин в парку. Коли знаєш, скільки праці вкладено в ту чи іншу рослинну композицію або що вона означає, то не станеш лізти на те дерево, як наприклад, композиція «Сплячі каштани». Коли знаєш скільки років будівлі і хто там бував, які перепони були при будівництві, то можливо, навіть люди, які схильні писати на стінах на згадку про те, що вони тут бували, не стануть цього робити...

Були й інші події, проведені в парку: Золота осінь, Ювілей з фестивалем і балом, і всі вони мали одну мету – прокричати на весь світ, який чудовий у нас парк. І сталося диво, яке ми вже спостерігали цієї осені. До нас приїхало так багато гостей, що вони випадково перекрили рух тролейбусів біля парку, бо паркувальних місць не вистачало.

Тут постало вже гостро питання щодо організації паркування в зоні парку, роботи екскурсіводів та адміністрації парку. Треба налагоджувати всі ці процеси, бо турист не стане йти від центрального входу до музею через весь парк, щоб замовити гіда. Це, навіть, некоректно до гостя. Проблеми паркувальних місць лягають на місто, хоча парк підпорядковується НАН України і всі прибутки від його комерційної діяльності йдуть саме туди. Тут також є складності. Треба шукати механізми, що дозволяють співпрацювати парку і місту в повному обсязі.

Та якщо в парку ми маємо хоч невелику кількість екскурсіводів, то в місті з цим питанням геть сумно.

Так, є можливість замовити гіда в Краєзнавчому музеї і пройти історичним маршрутом Білої Церкви, але є такі запити, які до недавнього часу ми не могли виконати.

Маючи майже тисячолітню історію, місто пережило багато різних часів. Найбільша зацікавленість на сьогоднішній день

проявляється у євреїв, предки яких проживали в Білій Церкві до окупації. Місто довгий час вважалося єврейським. Тут лишилась будівля Великої Синагоги і декілька інших. Самий центр міста – це все будівлі в яких проживали євреї, як і БРУМ, де вони займалися торгівлею і, взагалі, економіку міста розвивали саме вони. А екскурсії не було. Під час окупації місто пережило масові розстріли євреїв, розстріл дітей, а екскурсії пов'язаною з темой Голокосту не було. Хоча відбуваються постійні запити щодо цього. От на сьогоднішній день, при спільній і тісній співпраці з директором єврейської школи «Міцва – 613» Нателлою Андрищенко, істориками Євгеном Чернецьким і Сергієм Бурлакою та вчителем історії Вікторією Цепугою ми створили 2 екскурсії на ці теми – «Єврейське містечко Біла Церква» та «Біла Церква під час окупації. Голокост».

Наші діти вивчають історію України в школі, а теорію дуже гарно було б закріплювати просто влаштовуючи тур містом. Адже, стільки подій пов'язаних з козацтвом, які маємо ми, ще треба пошукати. Найстаріша церква міста закладена Іваном Мазепою, 300 королівських козаків, повстання Косинського, повстання Семена Палія, «Білоцерківська угода» Богдана Хмельницького» та і просто історія нашого міста. Ми також створили тур на цю тему.

Але виявилось так, що власними силами проводити екскурсії не завжди можливо, тому ми заснували «Школу Гідів», яка вже цієї зими почне свою роботу. Кінцева мета даного проекту: створення нових маршрутів, залучення нових екскурсіводів.

В кожному туристичному місті завжди є туристична навігація та інформація. В цьому напрямку вже добре попрацювали в місті. Встановлено туристична навігація у вигляді вказівників та інформаційні стенди біля визначних споруд Білої Церкви. Проект на встановлення інформаційних стендів подала наша громадська організація «Біла Церква туристична» на Громадський бюджет 2017 року, але нажаль проект тоді не пройшов. Але відділ культури та туризму підтримав нас і реалізував його. І так, на сьогодні ми маємо 10

таких стендів, на 3-4 мовах: українська, англійська, польська та іврит.

Це все зовнішні показники туристичного розвитку, над якими ще треба працювати далі. Маємо брендувати транспорт, щоб мати туристичний автобус чи тролейбус. Щоб ми могли не тільки на свята влаштовувати екскурсії на тролейбусі, а й по запити і це щоб було легко.

Але «обгортка» – це не головне. Важливо зрозуміти, що комфортним містом, в яке хочеться повернутися туристу, є місто, яке, в першу чергу, комфортне для місцевого жителя.

Всі погодяться, що місто наше зелене, і це не тільки завдяки парку. Ми маємо чудовий бульвар, острів Дитинства, річку Протоку і річку Рось. На сьогоднішній день бульвар реконструюється, на ньому прокладено велодоріжки, встановлено лавки та ліхтарі. І це виглядає дуже гарно, а головне, тепер зручно доїзжати до парку на велосипеді. Облаштовується набережна, яку настільки полюбили вже всі, що у вихідні там просто променад! І, навіть, тіснувато. І все говорить про те, що час розвитку острова «Дитинства» настав. Вже почали розчищати канал для байдарок, чистити острів і зовсім скоро його почнуть облаштовувати.

Повернуся до того, що в першу чергу, треба орієнтуватися на місцевих. А вже як ми наведемо там лад, запросимо гостей. Що нам там потрібно. На мою думку, там має бути передбачена сцена для фестивалів, велоінфраструктура, причал, дитячі містечка та просто комфортні зони відпочинку. Тоді навколо цього підприємці вже створять послуги з організації дозвілля, спортсмени змагання та інше. І це буде ще одне затишне місце, куди буде всім хотітися йти знову і знову, як в «Олександрію».

А іноді, можна буде і «пошуміти». Влаштовуючи музичний фестиваль або кінофестиваль. Вільна сцена – це спосіб отримати нові таланти. Маємо тисячолітню історію, але не маємо фортеці, нажаль. Острів Дитинства – прекрасне місце для її відтворення. Проект був представлений у відділі культури та туризму восени.

Окремо хотілося б згадати і про музеї та галереї. Ми маємо в місті 2 музеї: Краєзнавчий і в парку «Олександрія». Тут варто зрозуміти, що має бути сучасна подача. Виставки картин мають

бути не в бібліотеках, а в красивих залах, виставки в музеях також мають бути сучасно представлені.

В кожному місті з розвинутим туризмом є туристичні центри. Розташовуються завжди в центрі та біля вокзалів. Можливо, на нашому залізничному вокзалі можна зробити його через пару років. А от в центрі вже зараз. В ідеалі, це було б невелике приміщення з історичним минулим. Там турист міг би ознайомитися з турами, замовити їх, купити сувеніри, отримати мапу, замовити таксі і т.д.

Необхідно ідентифікувати себе з цікавими моментами життя нашого міста. Це можна зробити по-різному: встановлювати скульптури, малювати мурали, влаштовувати тематичні заходи тощо.

ГО «Біла Церква туристична» подали цього року на Громадський бюджет встановлення бронзової скульптури Шолом Алейхема.

Наш проект пройшов, тож буде ще одна цікава фотозона, адже письменник відомий у всьому світі. Також, плануємо в майбутньому проведення біля скульптури «Літературних вечорів Шолом Алейхема». Наше місто має занадто багато сірих стін, тому будемо просувати проект створення муралів у місті. В проекті джазовий фестиваль та інші заходи, в т.ч. вже традиційний фестиваль повітряних куль «Олександрійська феєрія», «ВелоСотка» та «Бал в Олександрії».

УДК 908(477.41)

ОБЛИЧЧЯ БІЛОЇ ЦЕРКВИ

Хоменко Олена Віталіївна,
*заступник голови Спільки поляків України,
голова ГО «Товариство Польської
Культури ім. З. Красинського», член
Громадської Ради при Міністерстві
культури України, Заслужений діяч
польської культури*

Історично склалося так, що в Білій Церкві проживають представники різних національностей. За майже тисячолітню історію місто перебувало у складі різних держав.

В 1569 році в м. Любліні сталася подія, яка визначила долю кількох держав, в тому числі й України. Ця подія називається Люблінська унія.

На початку XVI ст. Велике князівство Литовське (куди входили землі Білорусії й України) постало перед загрозою занепаду через поразку у війні з Московією, загрозу з боку української знаті та небезпеку з боку татар на південних кордонах. Наслідком цього стало підписання Люблінської унії і Польща з Литвою утворили нову державу – Річ Посполиту, яка існувала до 1795 року.

Звичайно, були як негативні так і позитивні наслідки підписання Люблінської унії.

До негативних можна віднести посилення соціального, національного та релігійного гніту українського населення. А позитивними наслідками було об'єднання всіх українських земель заходу і сходу, а українське суспільство було повернуте до більш цивілізованого Заходу (до Європи).

Відповідно до Міжнародного реєстру «Пам'ять світу» ЮНЕСКО, Акт Люблінської унії віднесено до документальної спадщини, що має міжнародне значення [4].

Kolejne trzy obiekty polskiego dziedzictwa dokumentacyjnego zostały wpisane na Międzynarodową Listę Pamięci Świata w rezultacie 13. Spotkania Międzynarodowego Komitetu Doradczego Programu Pamięć Świata (UNESCO, Paryż, 24-27 października 2017). M.in. Akt Unii Lubelskiej – wspólny wpis polsko-litewsko-białorusko-ukraińsko-łotewski.

Відомо, що у 1858 році у місті Біла Церква налічувалося 13 тис. чоловік [4].

З плану містечка Біла Церква, замовленого В.В. Браницьким у 1858 році, видно, що у центральній частині було 735 наділів вільних домовласників (розміром від 8 до 50 кв. сажень), де мешкало єврейське населення, службовці, міщани, 3 тисячі шляхти, 30-40 купців, близько 500 ремісників, 1180 бідних та калік. Усі міські жителі мешкали в будівлях Браницьких або на орендованій землі зводили власні будинки.

Для будівництва Білоцерківської великої хоральної синагоги (1855-1858 роки) граф Владислав Міхал Браницький пожертвував камінь та цеглу, необхідні для початку будівництва, а решту коштів на зведення синагоги зібрала єврейська громада.

Довгий час єврейське населення становило більшу частину міста, на початку XX століття це було єврейсько-польсько-українське містечко.

Містечко мало чітке планування вулиць та будівель. Його територія була поділена на площі, сквери, вулиці й провулки, які мали свої назви. Тобто, говорячи сучасною мовою, володарі міста займалися містобудуванням.

Хочу нагадати дефініцію цього терміну.

Містобудування — це комплексна багатогранна діяльність суспільства, що спрямована на створення матеріально-просторового середовища життєдіяльності людини в поселеннях та районах розселення.

Ритм життя міст був набагато швидшим за сільський, зростали обсяги торгівлі, в центрі міст вирувало життя,

виникали ярмарки. Тому центральні площі міст і називалися Торгівельними, Базарними або просто Ринок.

Не виняток і Біла Церква, а якщо порівняти наше місто з Краковом, то можна помітити абсолютну схожість планування центру наших міст.

В центрі Торгової площі Білої Церкви – Торгівельні ряди (БРУМ), належать до пам'яток національного значення, збудовані у 1809-1814 роках на Базарній площі на замовлення Ф.К. Браницького (автор проекту — відомий архітектор Луїджі Руска).

В центрі площі Головного Ринку Кракова - Торгівельні ряди (Sukiennice). В Білій Церкві так само, як у Кракові існує площа Малий Ринок, яка в свій час називалася площею Гординського, а зараз ця площа обтягнута колючим дротом, бо на ній влаштована автостоянка.

Якщо далі порівнювати з м. Краків, то хочеться зупинитися на одній з найцікавіших його ділянок – це єврейська частина міста Казімеж.

Казімеж можна пізнавати всіма відчуттями: захоплюючись красою пам'яток, а можна на смак – куштуючи традиційні страви, а можна на слух – дослухаючись до клезмерської музики, яка лине звідусіль. І звичайно саме тут найбільше туристів, бо всі хочуть відчувати незвичайну і самобутню атмосферу цього місця.

А у нас колишня вулиця Бердичівська, яка могла стати пішохідною родзинкою єврейського кварталу, спотворена і майже знищена, а що найголовніше втрачена її автентичність.

Так чи інакше, але своїм економічним розвитком та красою місто Біла Церква завдячує саме магнацькому роду Браницьких, який володів своїми маєтками чотири покоління, від 1778 до 1917 року.

За часів гетьмана Францішка Ксаверія розпочалося будівництво парафіяльного костелу св. Іоанна Хрестителя та церкви Преображення Господнього, Торгових рядів, ансамблю Поштової станції.

Фото 1. Спотворена будівля на вул. Б. Хмельницького
(колишня вул. Бердичівська)

Фото 2. Залишки єврейських двориків, окуповані бізнесменами
(вул. Б. Хмельницького, колишня вул. Бердичівська)

За часів сенатора графа Владислава Григорія зведені церква св. Марії-Магдалини на Заріччі та ансамбль Білоцерківської гімназії.

Владислав Владиславович Браницький (1826-1884) багато зусиль доклав для розвитку в Білій Церкві родового маєтку і парку, побудував електростанцію, за допомогою якої висвітлювали будівлі і алеї, підземними комунікаціями поставляли теплу воду для оранжерей з теплолюбними рослинами. Він був депутатом київського губернського дворянського комітету від Васильківщини і впроваджував в життя реформу 1861-го року про скасування кріпосного права.

Відповідно до храмового заповіту графині Олександри Браницької упродовж багатьох десятиліть неухильно виконувалася її воля у витраті коштів, завдяки цьому у багатьох селах були збудовані православні храми, працювали лікарні та школи.

Олександра Браницька померла в 1838 році, в рік закінчення будівництва Преображенського собору, де й була похована в правому алтарному приділі. Над її могилою стояла мармурова статуя, привезена з Італії. З приходом радянської влади статую розбили, в соборі влаштували склади, потім спортивний зал, а над могилою Браницької – туалет. Коли в 1991 році почали очищати храм, з нечистот витягли кістки і захоронили на Старокиївському кладовищі. Ксаверій Браницький був похований в крипті костюлу разом з іншими своїми нащадками, проте від них не лишилося і сліду. Таке було відношення радянської влади до «експлуататорів» [3].

У березні 2016 року стартувала Акція «7 чудес України: історичні міста та містечка», ініціатором і організатором якої був Фонд Миколи Томенка. Отож, за сумою результатів інтернет-голосування та висновком експертів Оргкомітету – наша Біла Церква, стала одним з міст переможців.

Але що ми можемо показати гостям нашого міста?

Повертаючись до «матеріально-просторового середовища життєдіяльності людини», тобто до сьогодення містобудування в Білій Церкві, стає сумно і незрозуміло, де поділися фахівці цього самого містобудування.

Історичні об'єкти зараз належать приватним особам, а вони мабуть ще не замислювалися, що залишать своїм дітям, крім грошей.

Наприклад, Віктор Пінчук український підприємець, політик і мільярдер, ініціатор програми «Інвестиції в культуру», заснував PinchukArtCentre—міжнародний центр сучасного мистецтва ХХІ сторіччя.

Чим наші підприємці гірші?

Зі «Складів» Браницьких також можна створити Артпростір, а з водяного млину сучасний готель зі СПА процедурами, або оголосити конкурс на кращий проект відтворення площі Гординського, або просто припинити добудовувати існуючі будівлі за межі червоних ліній і не відбирати у пішоходів простір, а разом виконувати вимоги українських законів [1].

І на завершення свого виступу хочу внести пропозиції, які зробити перші кроки, щоб місто стало привабливим для туристів:

Повернути місту “малий ринок”, тобто перенести автостоянку в інше місце.

Розробити проекти інвестування для пошуків грантів щодо таких об'єктів, як водяний млин та «Склади» Браницьких.

Зберегти останні перлини єврейської архітектури у місті (вулиця Бердичівська і інші).

Вшанувати пам'ять тих, хто нам все це залишив, а саме: упорядкувати та зберегти місця поховання рештків

Олександри Браницької та рештки 4-х осіб із зруйнованих склепів на Старокиївському кладовищі, встановити надгробки, меморіальні споруди або інші пам'ятні знаки;

встановити пам'ятні знаки (меморіальні або вказівні дошки) на Центральній брамі парку «Олександрія» на честь засновників парку і на всіх храмах, збудованих на кошти магнатів Браницьких.

Використані джерела:

1. Про регулювання містобудівної діяльності [Електронний ресурс] : закон України : від 17.02.2011 № 3038-VI]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.01.19].

2. Коломієць, В. Геометричні плани як джерело дослідження економічного потенціалу правобережної Київщини у середині XIX ст. [Електронний ресурс] / В.Коломієць // Історико-географічні дослідження в Україні. – 2012. – № 12 . – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/42391>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.01.19].

3. Нащадки Браницьких: де живуть і чим займаються [Електронний ресурс] // БЦ News. – 2014. – Режим доступу: <http://bc-news.com.ua/gromada/item/467-nashchadky-branytskykh-de-zhyvut-i-chym-zaimaiutsia>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.01.19].

4. Pamięć świata: Unia Lubelska na międzynarodowej liście UNESCO [Електронний ресурс] // RadioZnadWilii : Portalzw.lt. – 2017. – Listopad 13, 14:20. – Режим доступу: <http://zw.lt/kultura-historia/pamiec-swiata-unia-lubelska-na-miedzynarodowej-liscie-unesco/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 7.01.19].

Фото О. В. Хоменко

УДК 908(=411.16)(477.41)

ВИДАТНІ ЄВРЕЇ БІЛОЇ ЦЕРКВИ

Ципуга Вікторія Іванівна,
*учитель історії та суспільствознавчих
дисциплін, учитель-методист Навчально-
виховного комплексу "Мицва-613"
Білоцерківської іудейської релігійної громади
"Мицва"*

Вивчення історії зазвичай зводиться до знайомства з політичними подіями, які відбулися в минулому. Війни і революції, зміни в соціально-економічній сфері, – постають у свідомості як зрушення народних мас, єдиних у своїх прагненнях і діяльності. Однак у реальному житті ми постійно стикаємося з окремими людьми, що мають власний погляд щодо певного питання, свої власні мрії й почуття. І навіть коли ці люди збираються разом під час якихось доленосних для всіх подій, вони продовжують залишатися особистостями, яких для зручності часто називають народом.

Про роль окремої особи в загальноісторичному процесі написано багато наукових праць, проте, як не прикро, насправді навіть краєзнавчі дослідження містять зовсім невелику кількість імен наших земляків – справжніх творців історії. Ще більш неприємно, коли з міркувань політкоректності імена видатних співвітчизників вилючаються з історичних праць. Саме так довгий час відбувалося з вивченням подій, пов'язаних з життям євреїв на території України.

У радянській історіографії тема життя єврейської громади в Україні загалом, і в Білій Церкві зокрема, залишалася поза увагою істориків. Лише останнім часом активізувалися

дослідження в цьому напрямку, однак, певною мірою, час згаяно – велику кількість документів втрачено, місто зазнало значних руйнувань і архітектурних змін, пішли з життя або виїхали за кордон очевидці й учасники подій. Тож відновити окремі факти важко. Однак і надалі замовчувати їх було б неправильно.

Євреї в Білій Церкві згадуються вже в люстраціях початку XVII ст. У подальші роки єврейське населення поступово збільшувалося, і в 1787 р. в Білій Церкві мешкало вже 1077 євреїв. Однак дані перепису населення 1923 р. вражають: євреїв – 73, 9 %, українців – 15, 1%, росіян – 7,1%, поляків – 3,3%, інших – 0,5% [15; с.252]. Тобто протягом довгого часу євреї склали абсолютну більшість населення міста, й їм, безумовно, належала визначальна роль у тих перетвореннях, які відбувалися того часу в нашому місті.

Тож тема історії білоцерківської єврейської громади є актуальною, бо без її вивчення, не можна говорити про правдиве і повне відтворення історії Білої Церкви. Однак, як і будь-яка інша тема, вона має багато аспектів і напрямків дослідження. Втім, для розвитку туризму важливе значення має вивчення життя видатних особистостей.

Якщо сьогодні запитати будь-якого мешканця Білої Церкви, кого із видатних та історичних осіб, які відвідували місто або жили в ньому, вони знають, то з упевненістю можна очікувати на відповідь про О. С. Пушкіна, Т. Г. Шевченка, І. М. Сошенка, К. Г. Стеценка, І. С. Нечуя-Левицького, а також В. Винниченка та С. Петлюру. Аналогічне запитання про видатних діячів єврейського походження, крім Шолом-Алейхема, викличе розгубленість або категоричне заперечення їх існування. Така реакція цілком зрозуміла через брак інформації в медіа та періодиці про наших земляків-євреїв. Тож настав час заповнити цю прогалину, адже серед визначних діячів єврейського походження, чий життєвий шлях пов'язаний з Білою Церквою, є видатні вчені, композитори, письменники та політичні діячі. Іменами одних названо вулиці нашого міста, імена інших мало, або й зовсім невідомі мешканцям Білої Церкви.

На масиві Піщаний у Білій Церкві є вулиця, яка носить ім'я знаменитого фізика, академіка АН СРСР, Героя Соціалістичної Праці **Бенціона Мойсєвича Вула** (1903 - 1985).

Він народився в Білій Церкві в сім'ї єврея-коваля. Закінчивши двокласну єврейську школу й початкове училище, продовжував навчання в Білоцерківській гімназії. На початку 20-х років XX ст. декілька місяців очолював міську комсомольську організацію, а потім за комсомольською путівкою потрапив до Київського політехнічного інституту, де й розпочав наукову працю [6]. Був ведучим спеціалістом серед розробників транзисторів, діодів, сонячних батарей та

напівпровідникових лазерів.

Ім'я ще одного нашого земляка, уродженця Білої Церкви, **Володимира Лазаровича Бялика** (1908 – 1972), добре відоме військовим медикам. Після закінчення у 1930 р. Київського медичного інституту працював патологоанатомом та судово-медичним експертом у Білій Церкві [4]. З 1935 р. займався науковою діяльністю у Київському медичному інституті. З перших днів війни й до її закінчення керував роботою патолого-анатомічної експертизи у військах, дослужився до звання полковника медичної служби, головного патолога І-го Українського фронту. Під його керівництвом були проведені перші масові патологоанатомічні дослідження загиблих на полі бою. Після демобілізації очолював патологоанатомічну службу Київського військового округу та викладав у Київському

медичному інституті ім. О. Богомольця. Йому належать 110 наукових робіт, серед яких і чотири монографії [3].

Мало кому відомо, що в нашому місті народився видатний радянський шахіст, міжнародний гросмейстер **Бронштейн Давид Іонович** (1924 – 2006). Радянська влада недолюблювала цього єврея, сина «ворога народу» та ще й тезку Троцького, про що у своїх спогадах писав В. Корчний [7]. Ця обставина визначила його непростий життєвий шлях. Його не направляли на закордонні турніри, обмежували його виступи в СРСР.

Однак він не озлобився й не впав у відчай – йому допомагала любов до шахів. Мабуть, нікого з видатних гравців так не любили у шаховому світі, як Давида Бронштейна. За блискучі шахові комбінації, за безкорисливу відданість своєму мистецтву, за відкрите людям серце і якусь дитячу наївність.

На жаль, майже нічого не відомо про його дитячі роки в нашому місті. Однак, задля історичної справедливості варто було б вшанувати його пам'ять якщо не встановленням меморіальної дошки, то проведенням шахових турнірів, названих його ім'ям.

Лише невеликому колу науковців відомо про тривале перебування в нашому місті одного з керівників Дербентської єврейської громади **рабі Іцхака бен Ігьягу**. Він народився в 1795 р. у Дербенті, був учнем видатного рабина Еліягу, який і відправив талановитого учня на навчання до Білоцерківської єшиви (вищого навчального закладу в системі єврейської освіти). У Білій Церкві рабі Іцхак провів 13 років, ретельно

вивчаючи роботи відомих єврейських духовних лідерів, знавців і коментаторів Тори. Він був першим з представників горських євреїв, хто знав Тору, Талмуд та всі закони юдаїзму, а також володів 5-ма мовами: татською (мова горських євреїв), івритом, російською, азербайджанською та лезгинською [11]. Повернувшись додому, рабі Іцхак започаткував і в Дербенті єшиву. За знання галахічних законів громада міста обрала його своїм даяном (суддею), а після смерті рабі Еліягу, рав Іцхак став головним рабином Дербента.

Життєпис рабі Іцхака викликає кілька запитань, на які поки що дослідники історії Білої Церкви не мають відповідей.

1. Де саме в місті розташовувалася єшива?

2. Хто був її наставником та викладачем? (Адже відомо, що вибір єшиви залежав саме від особистих якостей, знань, праведного життя та авторитету її духовних наставників).

3. Хто ще, крім рабі Іцхака, навчався в білоцерківській єшиві?

Багато запитань виникає також з приводу перебування в нашому місті хасидських лідерів – цадиків, учнів засновника хасидського руху Бешта. Вони мали велику славу. Маємо лише деякі імена, але достовірність цієї інформації ще потрібно перевіряти. З упевненістю можна стверджувати про перебування тут одного з лідерів чорнобильських хасидів **ребе Мордехая із Люсва Тверського**, оскільки його було поховано в Білій Церкві [16], про що свідчить встановлений на місці колишнього

єврейського кладовища пам'ятний знак з меморіальною дошкою.

З Великою хоральною синагогою пов'язане життя всесвітньовідомих канторів Пінхаса Мінковського та Йосефа Розенבלата.

Пінхас Мінковський (1859 – 1924) був сином місцевого кантора (хазана) Мордехая Мінковського, нащадка верховного рабина усіх богемських євреїв Йов-Тов Ліпмана Геллера (1579 - 1654) [10]. До 13 років Пінхас

Мінковський навчався в хедері й бет-мідраші, у той же час оволодіваючи знаннями зі світських предметів у приватних учителів. Батько був його першим учителем з вокалу. У 16 років хлопець отримав посаду хазана в Білоцерківській синагозі. Пізніше переїхав до Одеси, а потім емігрував до США, звідки й розпочав гастролювати з концертами канторського співу. Його емоційне виконання справляло глибоке враження на слухачів, нерідко викликаючи в них сльози.

Інший видатний кантор **Йосеф Розенблат** (1882 – 1933) також народився в Білій Церкві в родині кантора. Батько зробив його своїм помічником – хозендлом (маленьким кантором), тож навчався маленький Йосеф у перервах між співом [13]. Його співоча кар'єра розпочалася в чотирирічному віці. Успіх супроводжував його всюди, де він виступав, адже тенор Йосефа мав діапазон дві з половиною октави. Вражені його голосом сучасники,

назвали Йосефа Розенблата «єврейським Карузо».

У нашому місті народився й видатний композитор і піаніст

Лев Григорович Ямпольський (1889 – 1972). З дитинства займаючись музикою, він постійно вдосконалював свою майстерність виконавця: у 1910 р. брав уроки композиції у професора Петербурзької консерваторії А. Лядова, потім – навчався у професора Харківського музичного інституту С. Богатирьова [19]. Творчість Лева Григоровича тісно пов'язана з єврейським театром. У 1920-х роках він був музичним керівником харківської експериментальної студії «Вільне

мистецтво», пізніше співпрацював з єврейськими театрами Росії, України, Білорусії та Азербайджану, написавши музику більше як до 100 вистав. Усіх, хто знайомився з творчістю Л. Г. Ямпольського, вражав чітко виражений єврейський характер його творів. За своє життя він так і не став радянським (інтернаціональним за характером творів) композитором, завжди залишаючись суто єврейським митцем.

Усі знають про перебування в нашому місті всесвітньовідомого єврейського письменника **Шолом-Алейхема** (1859 – 1916), який жив у Білій Церкві протягом семи років з

1880 по 1887 рік, знімаючи квартиру в будинку № 22 по вул. Бердичівській. Звідти він почав надсилати до редакції газети «Фолкс-блат» свої фейлетони і нариси під загальною назвою «З Бердичівської вулиці», вивівши в літературних образах єврейських мешканців Білої Церкви [5]. Іменем видатного письменника, чиє творче становлення відбулося саме в Білій Церкві, названо одну з вулиць міста. Хочеться вірити, що в майбутньому йому буде встановлено й пам'ятник.

Імена інших єврейських письменників, чия доля пов'язана з Білою Церквою, мало або й зовсім невідомі мешканцям Білої Церкви. Вони розпочали свій творчий шлях у 1900-х роках й по-різному ставилися до суспільно-політичних зрушень, які відбувалися в першій половині ХХ ст. Один з них долучився до палестинфільського руху, інший – емігрував за кордон, ще двоє стали радянськими письменниками, втім сприймали радянську дійсність по-різному.

У 1986 році місцева газета «Ленінський шлях» розмістила замітку про нашого земляка, російського радянського письменника **Шкаровського Ісая Ісаковича** (1892 – 1945),

який народився в нашому місті в учительській родині [14]. Хлопчик отримав світську освіту – навчався в Білоцерківській гімназії, писав вірші російською мовою. Після її закінчення працював у редакціях київських газет і журналів, друкував статті з літературознавства й мистецтва. Твори І. І. Шкаровського тепер відомі лише вузькому колу фахівців, однак у міжвоєнний період він був досить знаним письменником. У 1920-30-х роках видав книжки оповідань «Перше травня», «Колгосп», «В ногу зі щастям», романи «Момент» і «Світанок». У 1938 р. вийшла перша книга його трилогії «Одеса», а в роки війни – книга нарисів «Завод на березі».

Краєзнавцям добре відомо, що з нашим містом пов'язане й дитинство видатного російського поета, перекладача, прозаїка єврейського походження **Саші Чорного** (1880 – 1932). Саша Чорний – літературний псевдонім Олександра Михайловича Глікберга, який народився в одеській єврейській родині. Раннє дитинство майбутній письменник провів у містечку Біла Церква. Сім'я була багатодітною, дітьми ніхто не опікувався. Отож Сашко почувався покинутим, учився абияк, і його не раз відраховували

зі школи за погані оцінки [12]. Дійшло до того, що у п'ятнадцятирічному віці він утік із дому та вирушив до Петербурга шукати кращої долі. Після тривалих поневірянь хлопця прихистив житомирський чиновник К. К. Роше, завдяки якому й розкрився поетичний талант Саші Чорного. Певний час він був провідним автором журналу «Сатирикон». За словами Корнія Чуковського, не було такого студента, лікаря, адвоката, вчителя та інженера, котрі не знали б напам'ять гострі, часом дошкульні, але влучні та неймовірно дотепні вірші Саші Чорного. У 1911 році він дебютує як дитячий письменник.

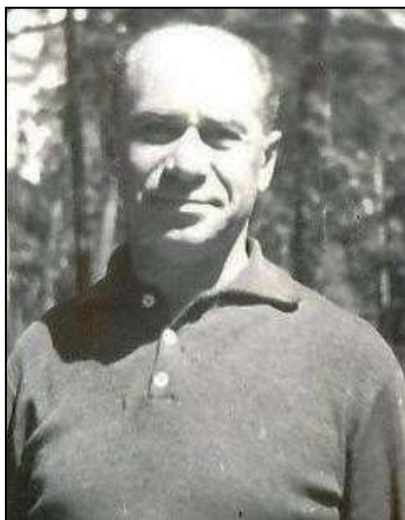
Поступово творчість для дітей стає його головним заняттям. Саша Чорний не сприйняв більшовицького перевороту й у березні 1920 року емігрував. Помер від серцевого нападу неподалік Парижа.

Імена письменників Якова Штейнберга та Бориса Самойловича Ямпольського добре відомі за кордоном, але зовсім невідомі на батьківщині.

Видатний єврейський поет і письменник-есеїст епохи «літератури національного відродження» **Яків Штейнберг** (1887 – 1947) писав свої твори двома мовами: на їдиші та івриті. Він народився в Білій Церкві в традиційній єврейській родині й отримав традиційну єврейську освіту – навчався в хедері та єшиві. У 14 років пориває з родиною та переїздить до Одеси. Там він зблизився з молодими літераторами, які гуртувалися навколо

Х. Бялика. Публікувався в єврейських журналах. Постійним мотивом його оповідань стає критика суворих заборон у шлюбі, прийнятих у традиційних єврейських родин. Найбільш відомими його роботами є оповідання «Сліпа» та «Дочка рабина». У 1914 р. газета «Дер фрайнд» визнала його найкращим молодим літератором і присвятила йому спеціальний випуск [17]. Однак невдовзі Яків Штейнберг з ідеологічних міркувань відмовляється від їдиш й обирає мовою своїх творів іврит і переїздить до Палестини. На землі прабатьків писав про тяжку долю єврейського народу, перекладав на іврит твори класиків світової літератури. У 1937 р. став лауреатом Літературної премії ім. Бялика [8]. З 1942 року й до кінця життя був співробітником журналу «Весы», органу союзу івритомовних письменників Палестини.

Твори **Бориса
Самойловича Ямпольського**
(1912 – 1972), який також
народився в нашому місті,
перекладено багатьма мовами.
Уся його творчість просякнута
дитячими враженнями й
спогадами про життя євреїв у
Білій Церкві [18]. На відміну
від інших письменників
єврейського походження, він
прославляє не соціалістичні
перетворення, а містечкового
єврея – умільця й трударя. Він
тужить за зникаючим укладом
життя єврейського містечка, а

готовність братів-євреїв до асиміляції викликає в нього гіркий
жаль і співчуття.

Любов до свого народу дозволила письменнику побачити,
що в єврейських містечках визріває справжній творчий
потенціал людства: «Усупереч природі, наче насміхаючись над
долею, у сім'ях євреїв, хворих на сухоти й водянку,
народжувалися прекрасні обличчям діти, із залізним розумом і
сильними руками..., з повними вогню, пристрасті й печалі
чорними очима, які чули, як росте листя й рухаються хмари, і в
чийх душах жила могутня гармонія. Воїни, поети, математики,
скрипалі...» [18]. Слова Б. С. Ямпольського виявилися
пророчими. Сьогодні добре відомо, що серед Лауреатів
Нобелівської премії євреї складають 20%. Це неймовірна цифра,
якщо пам'ятати, що євреїв лише 0,2% від загальної кількості
жителів планети [1].

Б. С. Ямпольського називають російським радянським
письменником, мабуть, через те, що його твори написано
російською мовою, проте він ніколи не забував свого коріння й
завжди залишався натхненим співцем єврейського народу й з
гордістю повторював: «Я – гаряча крапля крові цього народу»
[18].

Звичайно, що в одній статті неможливо розповісти про всіх видатних євреїв, які своїм талантом принесли славу нашому місту. Та й не всі імена ще відомі. Пошук триває. Можливо, дослідження генеалогії єврейських родин дозволить доповнити цей перелік. Однак вже сьогодні зрозуміло, що представлення єврейської тематики в історії Білої Церкви привабить багатьох туристів, у тому числі й іноземних.

Використані джерела:

1. Белевич, Т. Нация нобелевских лауреатов [Электронный ресурс]/ Тоня Белевич. – Режим доступу: <https://news.jeps.ru/mneniya/evrei-nobelevskie-laureaty.html>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

2. Бронштейн Давид Ионович [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <https://eleven.co.il/jews-of-russia/in-culture-science-economy/10767/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

3. Бурназян Аветик Игнатьевич – Великой отечественной войны [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://rejj.deutsch-service.ru/9921338313597072.html>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

4. Бялик Владимир Лазаревич [Электронный ресурс]. // Российская еврейская энциклопедия. – Режим доступу: http://www.rujen.ru/index.php/%D0%91%D0%AF%D0%9B%D0%98%D0%9A_%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D0%9B%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

5. Волинець, І. М. Біла Церква та Білоцерківщина у житті та творчості зарубіжних письменників [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/12/statti/volinec.ht, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 1.03.19].

6. Вул Бенцион Мойсеевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://scsiexplorer.com.ua/index.php/izvesnie-](http://scsiexplorer.com.ua/index.php/izvesnie)

ludi/otechestvennye-svetila/1320-vul-bentsion-moiseevich.html, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

7. Комаров Дмитрий. Чтобы помнили... [Электронный ресурс] / Дмитрий. Комаров. – Режим доступа: http://sobytia.net.ua/archive,date-2009_02_16,article-dova_grossmeiystera_davida_bronshtein/article.html, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

8. Литературная премия имени Бялика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://guide-israel.ru/culture/37973-literaturnaya-premiya-imeni-byalika/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

9. Мерімерін, О. Школі – сімдесят / О. Мерімерін // Ленінський шлях. – 1987. – 4 грудня. – № 193 (11862). – С. 4.

10. Минковский Пинхас [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eleven.co.il/jewish-art/music/12774/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

11. Михайлова Ирина. Раввины Дербента [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gorskie.ru/juhuro/community/item/302-%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D1%8B-%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

12. Наш земляк Саша Чорний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://childlibr.org.ua/zhitomirshhina-krayeznavcha/literaturna-zhitomirshhina/glikberg-oleksandr-mihajlovich-sasha-chornij.html>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

13. Розенблат Иосеф [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eleven.co.il/jewish-art/music/13555/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

14. Сандул Валентин. І дух високого стремління // Ленінський шлях. – 1986. – 18 жовтня. – № 167 (11628).

15. Будівельна історія Білої Церкви ХІ-ХХІ століть / О. Стародуб, Є. Чернецький, А. Бондар, О. Ярмола. – Біла Церква : Видавець Пшонківський О. В., 2017. – Т. 1– 252 с.

16. Чернобыльские хасиды [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ru.wikipedia.org/wiki/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

17. Штейнберг Я'аков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eleven.co.il/jewish-literature/in-hebrew/14918/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

18. Ямпольский Борис Самойлович [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eleven.co.il/jewish-literature/in-russian/15223/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

19. Ямпольский Лев Григорьевич [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eleven.co.il/jewish-art/music/15225/>, свободный. – Заголовок с экрана. – [Дата обращения : 1.03.2019].

УДК 069(477.41):130.123.4

МУЗЕЇ ЯГОТИНЩИНИ – ОСЕРЕДКИ ДУХОВНОЇ СКАРБНИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Шулла Іван Іванович,
директор КЗ КОР «Яготинський історичний музей», депутат Яготинської районної ради

У статті здійснено аналіз музейних відділів, що входять до КЗ КОР «Яготинський історичний музей». Здійснено характеристику основних форм роботи та накреслено перспективні напрямки розвитку.

Ключові слова: музейний комплекс, краєзнавство, матеріальна та духовна культура.

Яготинщина багата на культурну спадщину. Вона успадкувала від попередніх поколінь об'єкти, що донесли до нашого часу цінності археологічного, етнографічного, історичного, мистецького, наукового і художнього значення, які є скарбницею української культури. Тут з давніх-давен селилися люди, вирувало життя, відбувалися важливі історичні події.

Комунальний заклад Київської обласної ради «Яготинський історичний музей» — це великий музейний комплекс, що складається з об'єднаних в єдине ціле темою історії рідного краю окремих 9 відділів музею, широко відомий на Київщині та за її межами.

Основними напрямками діяльності музейних відділів є науково-дослідна, науково-фондова, науково-просвітницька робота, залучення великої кількості нових відвідувачів, висвітлення нових подій з історії рідного краю та Київщини, подій сучасності в оновлених музейних експозиціях. Науковий колектив музею працює над розробками тем, які сприяють дослідженню та вивченню культурно-історичної спадщини рідного краю.

Засновником і подвижником музейної справи на Яготинщині був Непорожній О. С. (1921-1998рр.), завдяки ентузіазму якого Яготинський історичний музей за роки існування з невеличкої кімнати перетворився в справжній науково-освітній заклад. Музейні фонди нині налічують понад 76 тисяч експонатів. Музей має 9 філіалів: Історичний музей (1960 р.), Археологічний музей «Добранічівська стоянка» (1977 р.), Меморіальний музей-садиба К. Білокур (1977 р.), Картинну галерею (1983 р.), Краєзнавчий музей імені двічі Героя Радянського Союзу А. Г. Кравченка (1983 р.), Краєзнавчий музей села Капустинці (1986 р.), Музей етнографії (1996 р.), Музей «Флігель Тараса Шевченка» (2003 р.), Краєзнавчий музей імені славетного земляка Міністра енергетики та електрифікації колишнього Радянського Союзу П. С. Непорожнього (2012 р.)

Історичний музей відкритий у 1960 р., розташований у центрі міста в будинку XIX ст. Він має цікаву за своєю побудовою експозицію, що базується на краєзнавчих матеріалах Яготинщини. Розміщена вона у 14 залах і представляє широкий діапазон тематичних розділів, де гармонійно розподілені в історичній періодизації пам'ятки матеріальної та духовної культури, які висвітлюють історію краю від палеоліту до сьогодення, відображено період XVIII–XIX століть у житті Яготинщини, багатий подіями, пов'язаний з іменами останнього гетьмана України Кирила Розумовського, родини князів Репніних, Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Олексія Капніста, Василя Лукашевича, Марії Волконської та інших. Представлено цінні колекції пам'яток археології, знахідки, що відносять до найдавніших часів доби неоліту, трипільської культури, часів слов'янства, періоду

Київської Русі, козацької доби, речі побуту, господарські знаряддя, скарби XVII-XVIII століть, вироби ужиткового мистецтва XIX - початку XX століть.

Картинна галерея відкрита в 1983 році - одна з найкращих районних картинних галерей України, розташована в історичному будинку, колишньому палаці Розумовських-Репніних, який є пам'яткою провінційного зодчества кінця XVIII – початку XIX ст. Приваблюють відвідувачів мальовнича краса парку, голубого озера Великий Супій, експозиція галереї, і славне історичне минуле краю, де майже три місяці жив і працював Тарас Шевченко, де милувалися розкішню паркового ансамблю Микола Гоголь, Михайло Глінка, Євген Гребінка, Василь Штернберг та інші видатні люди.

В експозиції Картинної галереї широко представлені твори українського мистецтва – зразки живопису, скульптури, графіки, декоративного мистецтва, зокрема глибоко висвітлена творчість художників Яготинщини. В роботах живописців висвітлюється історія краю, оспівується духовна краса людини, з любов'ю написані чудові краєвиди.

Окрасою експозиції є твори народної художниці України Катерини Білокур. Неосвічена жінка-селянка самотужки оволоділа висотами малярського мистецтва і по праву вважається славою та гордістю української художньої культури. В її глибоко-поетичних картинах струменіє любов до рідного краю і щире захоплення його неповторною красою. В Картинній галереї представлене найбільш повне зібрання творів Катерини Білокур (більше 70) – живопис, акварель, графіка, ескізи, начерки, етюди, ранні та незавершені твори.

Серед десятків тисяч відвідувачів, які захоплювались перлиною нашого міста, було багато видатних людей. Неодноразово Картинну галерею відвідував відомий український письменник О. Гончар. Ось слова з його останнього запису в Книзі відгуків: «Ще раз дивились твори Катерини Білокур і ще раз переконались, що тут, у Яготині, промовляє до людей поетична душа України, її мистецький Геній... Дякуємо зберігачам музею, людям, достойним Богданівської чарівниці».

Експозиція Музею «Флігель Тараса Шевченка» відтворює інтер'єр будинку періоду проживання Т. Шевченка в ньому. У XIX ст. цей будинок входив до архітектурного ансамблю М. Г. Репніна і використовувався як готель для приїжджих гостей. Саме в цьому Флігелі зупинявся Тарас Григорович Шевченко під час перебування в Яготині, де Великий Кобзар написав поему «Тризна», записав народні пісні «Соколе мій, чоловіче», «Ворони клюють». З мистецьких творів Т. Шевченка, виконаних у Яготині, відомі: груповий портрет онуків князя, графічний автопортрет 1843 р., малюнок із серії «Шевченко малює селянський двір», та дві копії портрета М.Г.Репніна роботи Й. Горнунга (саме це стало однією з причин першого приїзду).

У шести тематичних залах Музею представлені роботи сучасних художників України, на яких відтворені моменти з життя Т. Шевченка у Яготинському краї в 1843-1845 рр., адже його життя і творчість – це історія, доля України, її минуле, сьогодення і майбутнє.

Музей етнографії розташований у колишньому приміщенні земської школи, яка була споруджена в 1913 році.

Офіційно в 1996 році музей відкрив свої двері для відвідувачів як Музей освіти. У 2006 році відповідно розпорядження управління культури і туризму Київської облдержадміністрації Музей освіти перепрофільовано в Музей етнографії.

Експозиція музею етнографії розміщена у п'яти великих залах, де експонуються колекції чоловічого і жіночого одягу, вишиванок, рушників, предметів побуту, сучасні вироби декоративно-прикладного мистецтва. Окрасою експозиції є дерев'яні меблі української оселі.

Археологічний музей «Добранічівська стоянка» створений на місці розкопок, які проводила палеолітична експедиція Інституту археології Академії наук УРСР під керівництвом доктора історичних наук І. Г. Шовкопляса. Експозиція виявила стоянку первісних людей пізнього палеоліту (12-10 тис. років тому на території с. Добранічівка Яготинського району). Відкриті й досліджені залишки чотирьох жител, ями-комори з кістками диких

тварин, чотири господарсько-виробничих центри з вогнищами та місцями обробки кістки і каменю. Експонуються залишки четвертого господарського комплексу. У вітринах музею виставлені для показу знаряддя праці первісних людей, речі побуту жителів стоянки.

Меморіальний музей-садиба К. Білокур знаходиться у с. Богданівка.

Ця садиба освячена геніальною жінкою-художницею Катериною Василівною Білокур, яка втілювала в чарівні картини й малюнки свої задуми, мрії, міркування; линула думкою далеко, до тих музеїв, де її картини збирають біля себе зачарованих відвідувачів.

Інтер'єр відтворений у тому вигляді, який був за її життя: велика кімната, майстерня художниці, спальня, кухня та ін. Експонуються картини в оригіналі «Горобчики», «Жінка в зеленому корсеті», «За греблею, понад річкою», також мольберти, саморобні пензлі та палітри зі скла, етюдник, натягнуті заґрунтовані полотна, картини й малюнки, виконані олійними фарбами, графічним та кольоровим олівцем. На сьогодні Музей-садиба К. Білокур – не тільки унікальна пам'ятка культури, а й частина духовної спадщини нашої нації.

Красназавчий музей імені двічі Героя Радянського Союзу А. Г. Кравченка знаходиться у селі Сулимівці. Його головна експозиція присвячена уродженцю села, двічі Герою Радянського Союзу Андрію Григоровичу Кравченку – людині, яка вперше у світовій історії провела танки дном річки (під час визволення Києва у 1943 році). Найбільшу увагу привертають до себе особисті речі А. Г. Кравченка. У вітринах парадна та робоча військова форма, польовий планшет з картою, кобура для пістолета, українська сорочка, в яку Андрій Григорович одягався і виходив у місто у вільний час. Експозиція музею містить багато фотографій, на яких зафіксовані незабутні епізоди з життя легендарного командарма та знатних людей села. Біля музею встановлена бойова техніка: танк, гармата, міномет. Поряд красуються 40 ялинок, що були посаджені на честь 40-річчя Перемоги над фашизмом.

Краєзнавчий музей с. Капустинці знайомить з історією села від давніх часів і до сьогодення.

В експозиції відображено побут селян (предмети вжитку) XIX початку XX століття, матеріали про історичні події, голодомор 1932-1933 років, історію освіти, медицини. В музеї є великий зал, присвячений подіям Другої Світової війни, експозиція якого розповідає про покоління людей, на долю яких випали тяжкі випробування: смерть і слёози, розлука з рідними і близькими, втрата отчого дому. Сучасний Краєзнавчий музей є культурним осередком села Капустинці. Він перебуває в тісній співпраці з педагогічним колективом місцевої школи. Його відвідують не тільки школярі та місцеві жителі, а й гості з ближнього та дальнього зарубіжжя, екскурсанти з інших країн: Італії, Франції, Угорщини, Молдови, Білорусі, про що свідчать записи у книзі відгуків.

Краєзнавчий музей імені Міністра енергетики та електрифікації колишнього Радянського Союзу П.С.Непорожного у с. Кулябівка був створений спільними зусиллями Київської обласної державної адміністрації, Київської обласної ради, Яготинської районної державної адміністрації, Яготинської районної ради та з ініціативи Ради старійшин енергетиків України. Повноцінно музей запрацював у червні 2012 р. Сьогодні Краєзнавчий музей включає в себе чотири експозиційно наповнені кімнати, які детально та у повному обсязі представляють: життя та діяльність Міністра енергетики, нашого земляка Петра Степановича Непорожного; речі домашнього вжитку, господарське та хатнє начиння, одяг періоду XIX ст.; матеріали про людей, що трудилися на благо села; мистецькі полотна Яготинських художників. Важливе місце в музеї займає археологічний куточок, відкритий у 2016 році, де розмістили фрагменти кісток мамонта, виявлені під час копання криниці на території новозбудованої церкви.

Яготинський район по праву пишається своїми музеями, працівники яких люблять свою творчу і цікаву роботу, прикладають максимум зусиль, щоб музейний комплекс виконував найголовнішу мету – збереження та використання пам'яток матеріальної і духовної культури.

Протягом останніх років наукові працівники музейного комплексу активізували роботу в кількох головних напрямках. Першочерговими є військово-патріотичне виховання молоді в сучасних умовах, її духовне збагачення.

Систематично проводиться широка методично-консультаційна та освітня робота щодо написання учнями й студентами науково-пошукових досліджень; підбір літератури для наукових проєктів студентів; публіцистична діяльність, що допомагає молоді зорієнтуватися в культурному, мистецькому та літературному процесах на Яготинщині, Київщині; пошук і підтримка талантів серед студентської та учнівської молоді.

Колектив науковців особливо натхненно працює з людьми, використовуючи найрізноманітніші форми спілкування з учнями, почесними жителями, ветеранами, творчою інтелігенцією. Це, зокрема, бесіди за круглим столом, жива розмова з людьми, які уславили свій край працею, добрими вчинками. Колектив також долучається до різноманітних акцій як виховного характеру, так і безпосередньої фінансової та продовольчої допомоги бійцям, що перебувають у зоні АТО.

Музей – це не просто сховище речей, що мають історичну та культурну цінність. Музей у сучасному українському суспільстві, що продовжує шукати власне коріння та духовні орієнтири на майбутнє, повинен розширювати сфери та напрямки своєї діяльності.

Науковці нашого музейного комплексу в цьому році зацікавилися темою військових поховань та знищеням мирного населення на території міста Яготина у період Другої світової війни. Пошукова робота в даному напрямку завжди є важливою з точки зору як збереження історичної пам'яті про війну, так і людської моралі, бо ще багато родичів полеглих воїнів шукають їхні місця поховання та просять про гідне вшанування пам'яті своїх рідних.

Пошуково-краєзнавча робота включала в себе збирання свідчень та інформації у старожилів міста, краєзнавців, громадських активістів; роботу над архівними джерелами; вивчення та аналіз оприлюдненої науково-краєзнавчої

літератури; польові дослідження під час екскурсій, походів та експедицій.

За результатами проведеної пошуково-краєзнавчої роботи були виявлені 9 локацій масових розстрілів та поховань військових та мирного населення на території Яготина в роки Другої світової війни.

До прикладу, нами був виявлений наступний факт. У кінці листопада – на початку грудня 1942 року ввечері при сутінках на Яготин в районі Підварського мосту висадився десант у кількості 4 парашутистів (1 чоловік та 3 жінки). За однією з версій вони мали знищити німецьку зенітну батарею, що знаходилась на горі в районі Підварок. Дві парашутистки сховались у місцевої бабусі, яка спочатку їх нагодувала, вклала у себе на нічліг, а потім здала гестапо. Третю, при спробі перейти міст через Супій, схопили місцеві поліцаї. Четвертий парашутист, який мав радіопередавач, вижив.

Парашутистки були розстріляні, скоріш за усе, разом з місцевими жителями єврейської національності 28 (31) грудня 1942 року. Їхні поховання були нами виявлені за пожежною частиною у лісопарковій зоні. Нині територія навколо поховань потребує благоустрою, про що є відповідне звернення до органів влади.

Відповідно до результатів проведеної пошуково-краєзнавчої роботи працівниками КЗ КОР «Яготинський історичний музей» були висунуті наступні пропозиції:

1. Створити комісію на рівні органів місцевої влади по контролю за збереженням пам'ятників, меморіалів, братських могил та окремих поховань; дотриманню на них належного порядку та благоустрою.

2. На місцях загибелі та поховань військових і мирних жителів у пам'ятні дні – День пам'яті та примирення (8 травня), День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни (22 червня), Міжнародний День пам'яті жертв Голокосту (27 січня) проводити скорботні мітинги, покладання квітів, виховні та тематичні години.

3. Проводити подальшу пошуково-краєзнавчу роботу з метою розширення даних про військові поховання та знищення

мирного населення на території м. Яготина у Другій світовій війні.

4. Через ЗМІ (головним чином місцеву пресу, інтернет-ресурси) проводити інформування населення міста про пам'ятні для кожного яготинця місця та події.

5. Розробити відповідний туристичний маршрут, що дозволить оглянути місця бойової слави та місця захоронень періоду Другої світової війни на Яготинщині.

Отже, майбутнє музею ми бачимо в перетворенні його в науковий і духовний центр краю, виконання його соціальних функцій, адже національна культурна спадщина та її складова – пам'ятки історії та культури відіграють важливу роль у розбудові успішної Української держави, відродженні духовності та історичної пам'яті.

Використані джерела:

1. Вортман, Д. Я. Яготин // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – Київ : Наук. думка, 2013. – Т. 10 : Т – Я. – С. 724.

2. Яготин : Інформаційно-пізнавальний портал // Київська область у складі УРСР (На основі матеріалів енциклопедичного видання про історію міст та сіл України, тома Історія міст і сіл Української РСР: Київ. – Київ : Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1968., Історія міст і сіл Української РСР. Київська область / Ф. М. Рудич (голова ред. колегії) та ін. – Київ : Гол. ред. УРЕ, 1971. – 792 с.)

3. Яготинський державний історичний музей // content.net.ua

4. Толкач Ю. Яготин історичний / Ю.Толкач. – Київ, 2017. – 267 с.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЦІННОСТЕЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ В ВИХОВНІЙ РОБОТІ

УДК 7.071.5:712.2(1-751.2)(477.41)

**АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «ОЛЕКСАНДРІЯ»
НАН УКРАЇНИ В ВИХОВНІЙ РОБОТІ**

Бойко Наталія Сергіївна,
*директор Державного дендрологічного
парку «Олександрія» Національної
академії наук України, м. Біла Церква,
Київська обл., кандидат біологічних наук*

**Гандовська Людмила
Володимирівна,**
*завідувачка науково-просвітницьким
центром Державного дендрологічного
парку «Олександрія» Національної
академії наук України, м. Біла Церква,
Київська обл. (фото відсутнє)*

Шпильова Анна Петрівна,
*провідний інженер науково-
просвітницького центру Державного
дендрологічного парку «Олександрія»
Національної академії наук України, м.
Біла Церква, Київська обл.*

У статті висвітлено просвітницьку діяльність державного дендрологічного парку «Олександрія». Представлено основні екскурсійні маршрути, їх значення та актуальність.

Ключові слова: культурно-просвітницька діяльність, екологічне виховання, екскурсійні маршрути.

Про унікальні можливості дендропарків у вивченні та охороні біологічного різноманіття можна дізнатися зі списку найважливіших напрямів їх наукової діяльності. Більшість з них

є історико-культурними об'єктами, які відіграють особливу роль у збереженні надбань минулого, у духовному та культурно-історичному розвитку нації. Окрім активної науково-дослідницької роботи, дендрологічні парки є осередком просвітницької і виховної діяльності.

Дендропарк «Олександрія» НАН України щорічно відвідує велика кількість екскурсантів – це і мешканці міста, і туристи з різних куточків України та інших країн. Під час відвідування парку вони знайомляться з історією парку, з представниками природної та інтродукованої флори.

Одним з основних напрямків роботи науково-просвітницького центру дендропарку є культурно-просвітницька діяльність, робота з широкою (масовою) аудиторією, цілеспрямований вплив на світогляд, поведінку і діяльність населення, з метою формування екологічної свідомості, залучення людей до збереження історичної спадщини дендропарку та популяризація природоохоронних наук, перш за все, шляхом проведення екскурсій висококваліфікованими фахівцями з числа наукового та інженерного складу дендропарку. Такі екскурсії орієнтовані на різні вікові категорії.

З цією метою розроблено різнопланові пішохідно-тематичні екскурсії, а саме: пізнавальні, оглядові, наукові, екологічно-освітні. Екскурсії територією дендропарку охоплюють різноманітні експозиційні ділянки. Завданням цих екскурсій є поглиблення знань, у першу чергу, учнівської та студентської молоді, з різноманітних питань по вивченню рослинного різноманіття, інтродукції та екології рослин, та і серед відвідувачів, які захоплюються історією, паркобудівництвом та декоративним садівництвом.

Для висвітлення багатогранної діяльності дендропарку «Олександрія», нами розроблено 3 екскурсійні маршрути: «Дендропарк «Олександрія» – перлина парків України», «Екологічна стежка дендропарку «Олександрія», «Зелені патріархи дендропарку «Олександрія».

На екскурсійному маршруті «Дендропарк «Олександрія» – перлина парків України» екскурсанти знайомляться з «Олександрією», як зразком ландшафтного парку XVIII–XIX ст.

з елементами романтизму та сентименталізму; власне засновниками парку, родиною великого землевласника графа Франциска Ксаверія Браницького; природними пейзажами, які органічно поєднані з архітектурними спорудами та водоймами; художнім поєднанням відкритих та закритих просторів і дальніми перспективами (протяжність маршруту 2,5 км). Цей маршрут надзвичайно актуальний для учнів молодшої школи. Саме у такому віці діти найкраще засвоюють інформацію про навколишній світ. Під час екскурсії по дендрологічному парку «Олександрія» у них формується система знань, поглядів, переконань про життя і розвиток рослин, про діяльність людей, які працюють у сфері паркобудівництва, учні поглиблюють свої знання про мистецтво, ландшафтну архітектуру, взаємовплив між людиною, рослинним та тваринним світом.

Фото 1. Шкільна екскурсія

Також цей екскурсійний маршрут цікавий для відвідувачів, які вивчають історією рідного краю.

Маршрут «Екологічна стежка дендропарку «Олександрія» пропонує відвідувачам оглянути природні види рослин,

рослинні угруповання, рідкісні та раритетні рослини, унікальні пейзажі. Цей маршрут має своєю метою виховання любові та поваги до оточуючої краси, формує екологічно грамотну поведінку людини у навколишньому середовищі (протяжність маршруту 7 км).

Фото 2. Під час історичної екскурсії

Екскурсії територією об'єкту природно-заповідного фонду дендропарк «Олександрія» доцільно використовувати у шкільному курсі біології, а також можуть бути ефективними для позаурочної роботи (гуртки юних натуралістів).

Усі види діяльності на маршруті «Екологічна стежка» прищеплюють у школярів любов до природи рідного краю, виховують культуру поведінки у природі, формують практичні вміння і навички природоохоронної діяльності, формують екологічну культуру. Під час такої екскурсії студенти вищих навчальних закладів безпосередньо спостерігають та вивчають предмети і явища, спілкуються з екскурсоводом, роблять нотатки, малюнки, фото; знайомляться з плануванням перших садів, різноманітним світом рослин, ландшафтами. Актуальність

проведення екскурсії на цьому маршруті дає можливість закріплення матеріалу, що вивчається на лекціях.

Фото 3. Екскурсія «Екологічна стежка парку «Олександрія»

Маршрут «Зелені патріархи дендропарку «Олександрія» дає можливість милуватися дивовижним світом старовікових «зелених патріархів», ландшафтними композиціями нашого парку, дізнаватися про історію інтродукції деревних рослин в «Олександрії» та в Україні (протяжність маршруту 3 км).

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що діяльність науково-просвітницького центру державного дендрологічного парку «Олександрія» спрямована на ознайомлення гостей з цікавим минулим парку та не менш цікавим сьогоденням, а саме здобутками науковців, що сприяє зростанню його позитивного іміджу в Україні та за кордоном.

До зустрічі в «Олександрії»!

УДК 908-047.24:376-056.45

ПОШУКОВО-КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В ПЕРШІЙ БІЛОЦЕРКІВСЬКІЙ ГІМНАЗІЇ

Бондар Анатолій Володимирович,
*учитель історії «Першої Білоцерківської
гімназії – школи I ступеня», керівник
краєзнавчого гуртка, керівник музею
гімназійної освіти м. Біла Церква*

У даній статті розкриті основні етапи створення музею гімназійної освіти в місті Біла Церква. Визначено виховну та пізнавальну роль музею у роботі з учнівською молоддю та іншими верствами населення.

Ініціатива створити музей гімназійної освіти Білої Церкви 1847 – 1920 рр. належить директору гімназії Борису Михайловичу Смутку.

Музей створювався з метою виховання сучасних гімназистів на кращих традиціях Білоцерківських гімназій середини ХІХ початку ХХ століття.

3 грудня 2002 року почалася робота по створенню музею.

До роботи над створенням музею були запрошені історики та краєзнавці Білої Церкви: Анатолій Бондар, Євген Чернецький, Олексій Стародуб та Олександр Ярмола.

Допомагали створювати музей члени краєзнавчого гуртка гімназії, батьки.

Художнім оформленням займалися провідні художники міста Білої Церкви Олександр Дмитренко та Валерій Целаєв.

Робота над музеєм проходила в кілька етапів. Історики опрацьовували матеріали з історії гімназій Білої Церкви в

Київських архівах: в Центральному історичному архіві, Центральному державному архіві вищих органів влади, Центральному державному архіві громадських об'єднань України та в Київському міському архіві.

Також дослідники працювали в національній бібліотеці ім. В. Вернадського та державній історичній бібліотеці. Опрацьовували фонди в архіві інституту літератури Академії Наук України. Для глибшого дослідження історії гімназійної освіти науковці працювали в Житомирському та Вінницькому обласних архівах.

Саме в архівах було досліджено та опрацьовано основні етапи розвитку гімназійної освіти Білої Церкви, тобто заснування закладів, їх основна діяльність, відомості про адміністрацію, вчительський та учнівський склад. Також з архівних даних дізналися про побут та життя як службовців так і гімназистів, різні статистичні дані. Досліджувалися проблеми взаємовідносин між учнями, адміністрацією та вчителями, різні педагогічні проблеми.

У бібліотеках Києва досліджувався та вивчався життєвий і творчий шлях знаних осіб, які були пов'язані з білоцерківськими гімназіями. Серед таких осіб, слід виокремити церковного та громадського діяча Петра Лебединцева; директора гімназії, першого біографа Т. Шевченка Михайла Чалого; українофіла і етнографа Бориса Познанського; професора Київського університету, директора Білоцерківської гімназії Андрія Шидловського; українського композитора Кирила Стеценка; письменника, лікаря, просвітянина Модеста Левицького; фізиків-академіків: Володимира Линника, Бенціона Вула та Антона Комара; письменника доби „розстріляного відродження” Юрія Покоса-Будяка; французького кінорежесера українського походження Єжена Деслава (Євгена Слабченка) та ін.

Також у національній бібліотеці ім. В. Вернадського були опрацьовувані газетні матеріали, серед них газета „Киевлянин”, в якій містяться матеріали про Білоцерківські гімназії. Матеріали про Білоцерківську українську гімназію ім. Бориса Грінченка є в газеті „Народне слово”, яка виходила в Білій Церкві в 1918 році.

Одним із методів роботи по створенню музею була робота зі старожилами та родичами колишніх гімназистів, які мешкають в Білій Церкві, Києві, в Росії, а точніше в Москві та Санкт-Петербурзі. Саме в них була зібрана лєвова частка фотографій колишніх білоцерківських гімназистів, атестати про закінчення білоцерківських гімназій, книги та інші речі. Також налагоджували співробітництво з колекціонерами, в яких придбали цінні речі, такі як срібна медаль кінця XIX початку XX століття, оригінал журналу „Київська старина” за 1900 рік, в якому надруковані спогади Михайла Чалого про Білоцерківську гімназію, старі книги та інші матеріали.

У результаті роботи над музеєм гімназійної освіти Білої Церкви 1847 – 1920 років вдалося зібрати 311 предметів, серед них фотографії, атестати по закінченні Білоцерківських гімназій, старі книги, срібна медаль, та інші матеріали, які представлені в музеї.

Експозиція музею розпочинається зі стенду, на якому представлена електронна карта системи освіти українських земель на момент створення першої Білоцерківської гімназії, тобто на 1847 рік. На ній показано міста, в яких були гімназії та університети. Також показана дата заснування білоцерківської чоловічої гімназії, це 1 липня 1847 р., представлено фото архітектурного ансамблю самої гімназії, фотографії ініціатора створення Білоцерківської гімназії Владислава Ксавєрьовича Браницького, Владислава Владиславовича та Владислава Олександровича Браницьких попечителів Білоцерківської гімназії, на цій частині експозиції представлена дата заснування жіночої білоцерківської гімназії – 9 квітня 1886 р. Представлені фотографії, які стосуються історії Білоцерківської гімназії: випуски в жіночій гімназії за 1903, 1909, 1912 роки, фото гімназистів чоловічої гімназії.

Представлені також фото коридору, учительської, кабінетів географії, зоології, уроку зоології на початку XX століття.

У даній частині експозиції представлені матеріали у вітринах, яких є дві. В першій показано три атестати випусків чоловічої та жіночої гімназій. У ній також представлено срібну медаль того часу, значок директора, який прикріплювався до

сумки, каталог учнівської бібліотеки чоловічої гімназії за 1902 рік, фотокопії архівних документів: дарственный акт графа Браницького на подарування садиби для Білоцерківської гімназії, циркуляр генерал-губернатора Київської, Волинської та Подільської губерній про переведення з Вінниці до Білої Церкви гімназії, також знаходяться печатки закладу. У другій вітрині цієї експозиції представлені матеріали, які також стосуються історії гімназійної освіти Білої Церкви, книги, білет учениці Білоцерківської гімназії, правила поведінки в гімназії. Дві книги, які представлені в даній вітрині безпосередньо стосуються білоцерківської гімназії, одна з них була подарована колишній гімназистці Наталії Вороновській з дарственным надписом за відмінне навчання, вона була подарована музею її правнуком, а інша книга має печатку тогочасної бібліотеки гімназії.

У наступній експозиції представлені матеріали про знаних людей, які навчалися та працювали в Білоцерківських гімназіях. Тут можемо дізнатися про таких відомих діячів, як Кирило Стеценко, який викладав співи та музику в Білоцерківських чоловічій та жіночій гімназіях, Іван Сошенко, який написав та подарував ікони для гімназійної церкви Архипа та Філімона. Під час досліджень історії Білоцерківської гімназійної освіти був спростований міф білоцерківських краснаварців, про те, що нібито в 60-х рр. XIX століття художник працював викладачем гімназії в Білій Церкві, але проаналізувавши всі наявні джерела, прийшли до висновку, що Сошенко єдине мав відношення до Білої Церкви – подарування деякого начиння для гімназійної церкви, а саме: Храмову ікону „Архипа та Філімона”, образ „Князя Володимира” та „Олександра Невського” та Плащаницю. Але на жаль ці роботи не збереглися до наших днів. Заново відкрили призабуте ім'я – французького кінорежисера українського походження Єжена Деслава (Євгена Слабченка). На стенді, присвяченому Кирилу Стеценку представлені короткі біографічні відомості, фото Кирила Стеценка. Також представлена фотографія його родини в Білій Церкві, є фото хорів Білоцерківських чоловічої та жіночої гімназій, які очолював Кирило Стеценко, деякі фрагменти творів митця. На стенді про Івана Сошенка представлені портрет художника,

короткі біографічні відомості, фотокопії його творів „Хлопчики Рибалки”, та „Бабуся Чалого”.

В експозиції про Євгена Слабченка (Єжена Деслава), представлені короткі відомості про його життя, фото Євгена Слабченка гімназистом, також фото кінорежесера в зрілому віці. На стенді поданий перелік фільмів, які знімав митець.

Крім стендів до даної експозиції представлена вітрина. У ній показані наступні матеріали: фотокопія атестату про закінчення Іваном Сошенком Петербурзької академії мистецтв, фотокопія повідомлення про смерть Сошенка. Також є матеріали, присвячені життю і діяльності композитора та педагога Кирила Стеценка, його збірка служб Божих, музика до гімну „Ще не вмерла України”, конверт і открытка, яка видавалася в 1982 році до 100-річчя до дня народження митця. Також представлена фотокопія афіші концерту, який проходив у Білій Церкві в 1909 році, був присвячений бідним студентам університету святого Володимира, які закінчили Білоцерківську гімназію. На цьому концерті виступав хор, яким керував Кирило Стеценко. У вітрині є примірник журналу „Кіно-Коло”, у якому є матеріали про кінорежисера Єжена Деслава.

У цьому часописі представлені фото Деслава у колі діячів світової культури та фрагмент його фільму „Фантастична Візія”.

Наступним етапом експозиції є матеріали про таких осіб гімназійної освіти Білої Церкви як директора Михайла Чалого; випускника закладу українофіла Бориса Познанського; одного із перших учнів гімназії та одного із засновників українського краєзнавства Юзефа-Антонні Ролле; учителя малювання, та іконописця Івана Осмоловського; інспектора Білоцерківської гімназії 1906-1909 рр. Корнелія Смолича; учителя російської словесності Андрія Дикого; директора закладу, професора Андрія Шидловського.

Матеріали про них представлені як на стендах так і у вітрині. На стенді присвяченому Михайлові Чалому, представлена його коротка біографія, фото, фрагмент його праці „Педагогічні нотатки”, заголовок його промови над труною Тараса Шевченка та перелік його творів.

Серед матеріалів, присвячених Борису Познанському, слід виокремити, крім фото та біографічних відомостей, фотокопію родового герба Познанських, який називався „Позняк”, а також фотокопія рукописного переліку творів Познанського. По інших перелічених особах на стендах даної експозиції – короткі біографічні відомості та фото. Але на жаль не вдалося віднайти фото чи портрет таких осіб як Андрій Шидловський та Іван Осмоловський. У вітрині даної експозиції представлений оригінал журналу „Київська Старина” за 1900 рік, в якому надруковані спогади Михайла Чалого про Білоцерківську гімназію. Також представлена фотокопія з газети „Киевлянин” – некролог по Чалому, фотокопія промови Михайла Чалого біля труни Тараса Шевченка. У вітрині є матеріали присвячені Борису Познанському, а саме фотокопія його автобіографії, копія його спогадів.

Наступним етапом експозиції – матеріали, в яких показано кошторис Білоцерківських гімназій, фонд бібліотеки закладу, а також які предмети вивчалися.

У музеї представлені матеріали про знаних представників духовенства, які викладали Закон Божий, серед них педагог, церковний діяч, просвітитель, краєзнавець Петро Лебединцев, в музеї на стенді представлені його фото та короткі біографічні відомості. Також на даному стенді є відомості про першого священика гімназійної церкви „Архипа та Філімона” архієпископа Арсенія, в миру Олександра Брянцева, у вітрині є копія його спогадів, в яких містяться відомості про Білу Церкву та гімназію. Серед духовенства Білоцерківської гімназії в експозиції музею представлене ім'я професора Київської духовної семінарії Павла Троцького, який приїхав до Білої Церкви, щоб бути ближче до свого батька, але на жаль ми не маємо його фото. На стенді присвяченому духовенству є короткі відомості та фото Митрополита Київського та Галицького Філарета, який освячував приміщення Білоцерківської гімназії 19 серпня 1847 року, а також матеріал про священика та учителя Закону Божого Володимира Сольського, який хотів отримати парафію на Алясці. Також є відомості та фото про вчителя

Закону Божого гімназії Нестора Шараєвського, постаті досить неоднозначної.

У музеї гімназійної освіти є стара парта, за якою навчалися гімназисти, чорнильниця початку XX століття та вчительський стіл-конторка, який зроблений сучасними майстрами за старими архівними кресленнями.

У музейній експозиції також представлені статистичні дані про учнів та службовців Білоцерківських гімназій, їх кількісний склад, релігійне та соціальне положення. У музеї на стенді є матеріали про директорів гімназії, повний їх список, та короткі біографічні відомості, на цьому ж стенді є фото педагогічного складу початку XX століття та останнього інспектора Степана Живаго. В музеї є книги того часу, по яких навчалися в тодішніх гімназіях.

На стендах та у вітрині представлені матеріали про відомих діячів культури, які працювали та навчалися в Білоцерківських гімназіях. Представлені фото та короткі біографічні відомості про таких осіб як Леонід Серговський (Болобан) – український драматург, який закінчив Білоцерківську чоловічу гімназію, Олександр Глікберг (Саша Чорний) – російський поет, який навчався у підготовчому класі; Модест Левицький – відомий громадський діяч, лікар, письменник, просвітянин, вчитель гігієни та української мови; Юрій Смолич – письменник, який вступив до підготовчого класу гімназії. Був спростований білоцерківськими дослідниками ще один міф, що нібито Юрій Смолич закінчив підготовчий клас Білоцерківської гімназії, але опрацювавши архівні матеріали, прийшли до висновку, що він був учнем гімназії всього два тижні, бо його батька Корнелія Смолича перевели інспектором з Білоцерківської до Глухівської гімназії.

У вітрині представлено копію твору Леоніда Болобана „Кирило Кожум'яка”, збірку творів Саші Чорного, в якій є оповідання „Самое Страшное”, у ньому подаються відомості про перебування майбутнього поета в Білоцерківській гімназії. Також представлена трилогія Юрія Смолича „Дитинство”, у якій подається розповідь про перебування родини Смоличів у Білій Церкві. На стендах та вітрині представлені матеріали про

відомих персоналіїв точних наук, які навчалися та закінчували Білоцерківську гімназію, серед них Володимир Линник, на стенді представлено короткі його біографічні дані, фото, у вітрині мається некролог, який прислали родичі з Петербургу Російської Федерації. Матеріали про фізика-академіка Бенціона Вула також представлені короткою біографічною довідкою, фото Бенціона Вула гімназиста разом з родиною, Вул у зрілі роки, у вітрині представлений лист Бенціона Вула до його сестри в Білу Церкву. На стенді представлені матеріали про ще одного фізика – академіка Антона Комара.

Цікавими є матеріали про гімназії Білої Церкви 1918 – 1920 років. На 1920 рік в Білій Церкві існувало 7 гімназій: державна чоловіча та жіноча, єврейська чоловіча та жіноча, польська чоловіча та жіноча, та українська гімназія ім Бориса Грінченка. На стенді представлені матеріали про дані гімназії, їх список, кількість учнів, їх соціальний та національний склад, фото гімназистів 1918 року. Також в музеї є матеріал про письменника „розстріляного відродження” Юрія Покоса-Будяка, він був одним із засновників української гімназії ім Бориса Грінченка.

На одному із стендів є матеріали, які представлені фотокопіями з газет та документами з архівів. У газеті „Киевские губернские ведомости” за 1868 рік є матеріал про освячення і відкриття Білоцерківської гімназійної церкви „Архипа та Філімона”. У газеті „Народне слово” за 1918 р. є матеріал про Білоцерківську українську гімназію ім Бориса Грінченка. На стенді також представлено статут єврейської чоловічої гімназії.

Окремо на стендах представлені учні та учениці гімназії різних років, матеріали про них надали їх родичі.

Музей гімназійної освіти Білої Церкви є одним із центрів навчально-виховної роботи гімназії. У музеї регулярно проходять як оглядові так і тематичні екскурсії. Проводять їх юні екскурсоводи, учні гімназії, які є членами краєзнавчого гуртка. Всього екскурсоводів є 12. Оглядові екскурсії розбиті на 12 блоків.

Тематичні екскурсії присвячені певній проблематиці. Значний інтерес у відвідувачів, особливо у колишніх випускників викликають розповіді про заснування гімназій у Білій Церкві, місце знаходження старих гімназій у місті, бо більшість їх не знає, що такі заклади існували раніше. Також у випускників викликають інтерес ті експонати, які знаходяться у вітринах, а зокрема атестати, срібна медаль, старі гроші, старі книги. Особливо їх цікавить стара парта, учительський стіл-конторка.

Також відвідували музей учні інших шкіл як Білої Церкви, так і інших міст, зокрема учасники конкурсу української мови ім. Петра Яцика, їх особливо зацікавили такі постаті як Євген Слабченко (Єжен Деслав), особливо коли розповідалося про рух Пласт, засновником якого у Білій Церкві та Надніпрянській Україні був Слабченко, бо ця тематика досі була не дуже вивчена, також інтерес до такої постаті як Юрій Покос-Будяк, особливо коли розповідалося про те, як він врятував життя майбутньому голові уряду Великобританії У. Черчілю.

Крім екскурсій на базі музею проводяться уроки історії України, зокрема по історії рідного краю 1917–1920 рр. для учнів 10 класу, зокрема гімназисти знайомляться з діяльністю січових стрільців в Білій Церкві та участі в них молодих білоцерківських гімназистів, також дається інформація про діяльність українського письменника доби „розстріляного відродження” Юрія Покоса-Будяка, основна увага звертається на його білоцерківський період, участь в організації української гімназії ім. Б.Грінченка, участь в просвітянському русі міста та інших аспектах діяльності. Також гімназисти знайомляться з діяльністю Модеста Левицького. Учням дається коротка характеристика всіх гімназій Білої Церкви, які існували на 1920 рік, тобто на момент закриття всіх гімназій у місті. Знайомляться з фотокопіями газети „Народне слово”, в якій висвітлено коротку історію української гімназії ім. Бориса Грінченка, а також участь гімназистів в українському національно-визвольному русі. Учні із зацікавленням розглядають старі газети та фотографії, особливо їх цікавить фото, на якому зображені гімназисти 1918 р. Також відвідувачі з

цікавістю знайомляться з життєписом учня Білоцерківської чоловічої гімназії, одного з полководців української революції Михайла Палія-Сидорянського.

На базі музею проводилися і проводяться уроки для учнів 9 класів, коли вивчалася тема «Освіта України в першій половині XIX століття», на прикладі Білоцерківської чоловічої та жіночої гімназій давалася характеристика гімназій, учні знайомилися і порівнювали поняття класична та реальна гімназії, їх основні відмінності. Порівнювали предмети, які вивчалися в тогочасних та сучасних гімназіях, на прикладі Білоцерківських гімназій учням давалися відомості про те, як фінансувалися, скільки платили за навчання. Значне зацікавлення викликало у гімназистів питання побуту, та особливо покарання, які застосовувалися у тогочасних гімназіях. На уроці порівнювався побут гімназистів того часу та сучасних.

Вже стало традицією в музеї вручати учням свідоцтва, які закінчили 9 класів.

На базі матеріалів музею гімназійної освіти були написані та захищені учнівські наукові роботи Малої академії наук (МАН), серед них „Історія гімназійної освіти Білої Церкви 1847-1920 рр.», яка була написана та захищена в 2004 та 2005 рр. ученицею гімназії №1 Юхименко Юлею під керівництвом вчителя історії даного закладу Бондаря Анатолія Володимировича. Дана робота зайняла в 2004 р. 2 місце в місті та 2 місце в Київській області, в 2005 році – 1 місце в місті, та 3 місце в Київській області.

В 2007 році за матеріалами музею гімназійної освіти на конкурс Малої академії наук було подано дві роботи: зокрема учиницею 10-Б класу Безверхнею Мар'яною „Творчість Юрія Будяка в контексті літератури „розстріляного відродження”, керівник вчитель української мови та літератури закладу Ювхименко Наталія Іванівна, а також була написана та захищена робота учиницею 10-Д класу Марушевською Анастасією „Україна в творчості Саші Чорного”, керівник учитель зарубіжної літератури гімназії №1 Іщенко Лідія Дмитрівна, обидві роботи зайняли II місце на міському етапі.

В 2008 та 2009 роках, також писалися та захищалися роботи по МАН на базі музею: так у 2008 році робота „Театру віданні життя й насага: Творчість Леоніда Болобана” написана і захищена ученицею 11-Д класу Марією Гульченко зайняла II місце на міському етапі конкурсу, керівник заступник директора з навчально-виховної роботи учитель української мови та літератури Кравченко Оксана Павлівна. Призове місце на міському етапі конкурсу зайняла робота, написана ученицею 8-А класу Голоско Лідією „Гімназисти Білої Церкви – видатні митці XX століття: Євген Слабченко (Єжен Деслав) – лауреат кіноместецьких премій”, керівником роботи був учитель французької мови гімназії Клименко Юрій Михайлович.

У 2010 році робота з МАН учениці 11-Г класу Катерини Шапошник «Відомі діячі Білоцерківської гімназії», керівник вчитель історії та керівник музею гімназійної освіти Білої Церкви Анатолій Володимирович Бондар, стала переможцем в обласному етапі.

У 2015 році учень 10 класу гімназії №1 Дмитро Алтухов став призером в конкурсі захисту МАН з історичного краєзнавства, тема його роботи: «Євген Слабченко (Єжен Деслав), випускник Білоцерківської гімназії, кінорежисер, громадський діяч», керівник роботи вчитель історії, керівник музею гімназійної освіти Анатолій Володимирович Бондар.

У 2017 році учениця 11-В класу гімназії №1 Власюк Марія стала призером міського етапу МАН з історичного краєзнавства, тема роботи «Гімназійна освіта Білої Церкви 1916-1920 років», керівник роботи вчитель історії, керівник музею гімназійної освіти Анатолій Володимирович Бондар.

Крім Малої академії наук на базі музею гімназійної освіти дітьми написані і захищені роботи з різних конкурсів краєзнавчої тематики, зокрема історико-географічна експедиція «Моя Батьківщина Україна», конкурс «Об'єднаймося ж брати мої!», краєзнавчий конкурс «Топоніміка та історія освіти рідного краю», неодноразово учні гімназії були їх переможцями та призерами.

У 2014 році гімназія №1 започаткувала учнівські краєзнавчі читання ім. Петра Лебединцева, в цих читаннях беруть участь юні краєзнавці з Білої Церкви та Київської області.

Крім екскурсій, уроків на базі гімназії та музею діє учнівський краєзнавчий гурток. Заняття проходять у музеї та в аудиторії, відбувається підготовка екскурсіводів, також члени гуртка займаються пошуковою роботою, разом з керівником гуртка поповнюють музей матеріалами, ходять до родичів колишніх гімназистів, збирають про них відомості, фото, спогади. Також керівником музею гімназійної освіти проводяться дослідження в київських архівах та бібліотеках. Деякі вихованці гуртка бували на ознайомчих поїздках в Київських архівах.

Крім роботи з дітьми, музей гімназійної освіти проводить просвітницьку діяльність серед дорослих, за 11 років свого існування його відвідало чимало людей, серед них заступник директора інституту літератури АН України Сергій Гальченко, голова асоціації музеїв України колишній директор національного печерського заповідника Сергій Кроливець, колишній міністр закордонних справ України, голова Народного Руху Борис Тарасюк, якого зацікавила вся експозиція, але особливо він зацікавився питанням основних відмінностей гімназії від звичайної школи. Відвідував музей гімназійної освіти академік з Петербурга Російської Федерації Володимир Романенко, в старій гімназії навчався його мати та дядьки. Музей неодноразово відвідували батьки гімназистів та представники різних делегацій, які бували у гімназії. Всі враження записані у книзі відгуків.

На базі матеріалів музею вчителями закладу складено кілька брошур: Лариса Зоріна „Використання краєзнавчого матеріалу на уроках української мови (на прикладів текстів з історії Білоцерківських гімназій)” – Біла Церква: Гімназія 2008 р.; Наталія Юхименко „Використання літературно-краєзнавчого матеріалу на уроках української літератури. Життєвий і творчий шлях Юрія Будяка в контексті літератури періоду „розтріляного відродження”. Навчальний посібник – Біла Церква: Гімназія 2008 р.; Оксана Кравченко „Використання літературно-краєзнавчого матеріалу на уроках української літератури. Театру

відданні життя й наснага: творчість Леоніда Болобана: Літературно-критичний нарис”. – Біла Церква: Гімназія, 2008 р.; Борис Смуток, Анатолій Бондар „Нариси з історії Білоцерківської гімназії 1847 – 1920 рр.” Біла Церква: Гімназія, 2008 р.

У 2012 році вийшла книга Анатолія Бондаря та Бориса Смутка «Історія Першої Білоцерківської гімназії в особах», в якій на основі архівних та інших матеріалів досліджені життєписи 24 видатних постатей, які були пов'язані з Білоцерківськими гімназіями 1847-1920 рр.

Керівник музею гімназійної освіти Анатолій Бондар брав участь в наукових конференціях та читаннях: зокрема в лютому 2008 році проходила наукова конференція в аграрному університеті в Білій Церкві, присвячена історії даного навчального закладу, керівник музею мав доповідь на тему „Гімназійна освіта Білої Церкви 1917 – 1920 рр.”. 7 липня 2009 року в цьому ж закладі проходили наукові читання, присвячені 120-річчю фізика-академіка Володимира Линника, мав доповідь на тему «Дитячі та юнацькі роки Володимира Линника». Двічі 2008 та 2009 роках керівник музею брав участь в науково-практичній конференції, присвяченій життю і діяльності українського композитора Кирила Стеценка, яка проходила в селі Веприк Фастівського району. В 2008 році мав доповідь на даній конференції «Кирило Стеценко та Біла Церква». Двічі у 2012 та 2017 році брав участь у педагогічній конференції у інституті підвищення кваліфікації педагогічних кадрів Київської області.

Особливою відзнакою стала участь у виставці „Музейно-педагогічна палітра України”, де був представлений Білоцерківський музей гімназійної освіти, і яка проходила з 28 травня по 28 вересня 2009 року в Київському будинку учителя.

УДК 908-047.24:303.62:37.091.212

**ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧО-ПОШУКОВОЇ РОБОТИ
УЧНІВСЬКОЇ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАРАТИВНОГО ІНТЕРВ'Ю**

Гребеніченко Юлія Михайлівна,
*методистка відділу моніторингу якості
освіти КНЗ КОР «Київський обласний
інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів»*

Анотація: Стаття присвячена проблемам організації краєзнавчо-пошукової роботи з учнівською та студентською молоддю в сучасному суспільстві. Розкриває ефективність методики дослідження усної історії наративного інтерв'ю, як стратегії отримання усних свідчень стосовно подій, які мають історичну значимість. Вказує на основні аспекти краєзнавства, які покликані сформувати дієву особистість – дослідника та патріота своєї рідної країни.

Ключові слова: краєзнавство, краєзнавчо-пошукова робота, усна історія, Юрій Волошин, наративне інтерв'ю.

Важливу роль у вихованні свідомих громадян і патріотів України відіграє краєзнавчо-пошукова робота. Краєзнавство включає в себе ряд аспектів: історичних, економічних, географічних, демографічних, біографічних, фольклорних, соціологічних, музеєзнавчих, літературознавчих і т.д. Краєзнавство важливий засіб підвищення якості знань, воно сприяє формуванню в молоді наукового світогляду, вихованню моральності та патріотизму.

Українське краєзнавство має глибоке коріння і давні традиції. Вагомий і безцінний внесок у його розвиток зробили відомі вчені минулого – Орест Левицький, Михайло Максимович, Опанас Маркевич, Вадим Пассек, Олександр Лазаревський, Павло Чубинський та інші.

Поняття «краєзнавство» в різні часи мало різне значення. Видатний український педагог К. Д. Ушинський уперше дав визначення краєзнавства як педагогічного поняття, виділивши в ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти. У краєзнавстві К. Д. Ушинський вбачав могутній засіб вивчення країни [2].

Підвалини втілення краєзнавчого принципу в освітній процес були закладені відомим педагогом і просвітником Софією Русовою, яка вважала, що прищепити дитині національні риси можна лише орієнтуючись на специфіку природи, географічного розташування, клімату, історії рідного краю на певній території. Вона писала: «...що треба добре знати свій край, бо рідна земля все одно, що велика сім'я, а земляки – все одно, що родичі», « ...тільки навчаючись любити і свідомо ставитись до свого люду, до свого краю ...ми навчимося шанувати і других людей... » [3].

Сучасні українські вчені Я. Жупанський і В. Круль розглядають національне краєзнавство як цілісну, нерозривну і відкриту систему, яка функціонує у світі тримірних системних моделей, складених з:

- простору (географічне краєзнавство);
- часу (історичне краєзнавство);
- соціуму (соціальне краєзнавство).

Краєзнавчо-пошукова робота має важливе значення в діяльності кожного закладу освіти та є однією із складових компонентів у системі поглиблення знань. Вона розвиває активність молодого покоління, інтерес до польових досліджень, формує світогляд, виховує почуття відповідальності за доручену справу, сприяє активізації пізнавальної діяльності, ознайомлює з доступними прийомами наукового дослідження.

Як зазначає В. В. Бенедюк, краєзнавство розглядається не як тимчасовий компонент методики навчання, а як систематична,

цілеспрямована навчальна та навчально-пошукова діяльність учнів та учителя [3, с. 6].

Організуючи краєзнавчу роботу, необхідно застосовувати також принцип своєрідної естафети «поколінь» юних краєзнавців, у процесі якої наступне «покоління» поповнює відомості про свій населений пункт, здобути попередниками, і зберігає матеріальні результати їхніх досліджень. Це, звичайно стосується і учителів, які керують краєзнавчою роботою. Залучаючи учнівську молодь до краєзнавчої роботи, потрібно щоб вони протягом певного часу виконували окремі нескладні завдання, аж поки не проявлять свого бажання постійно проводити краєзнавчі дослідження. В той же час не слід забувати про те, що єдиним критерієм залучення молоді до краєзнавчої роботи має бути інтерес до неї та нахил до виконання певних конкретних завдань [1].

Тоталітарне минуле в Україні все ще залишається неподоланим та непроговореним, й держава за 27 років свого існування так і не спромоглася виробити струнку політику в царині історичної пам'яті. Проте поступово формується розуміння того, що, не розраховувшись із минулим, з історією, суспільство не може будувати нову державу, конструювати нову ідентичність, успішно розвиватися.

Для дослідників, що у своїй роботі послуговуються методикою усної історії, наявна ситуація пропонує нові перспективи у вивченні «традиційних» для усної історичних розвідок тем (зорієнтованих перш за все на аналіз суб'єктивного виміру історії та виявлення в ній непомітних на макрорівні досвідів, значень та наслідків подій), а також додатковий вектор розмірковувань щодо основних методологічних проблем усної історичного аналізу.

Останнім часом дослідження з усної історії стають дедалі популярнішими в організації краєзнавчо-пошукової роботи у сучасних закладах освіти.

Усна історія – дослідницька стратегія, яка вживає метод інтерв'ю для отримання усних свідчень стосовно подій, в минулому маючих історичну значимість.

Наративне інтерв'ю – (narrative – оповідь, розповідь) вільне інтерв'ю, яке має вигляд розповіді про своє життя без втручання інтерв'юера, котрий задає лише загальну спрямованість оповіді, що очікується. Передбачається, що під час вільного викладу в пам'яті оповідача асоціативно впливають у першу чергу ті епізоди і моменти, котрі мають найбільшу суб'єктивну цінність, що дозволяє виявити смислоутворюючі моменти конструювання його біографічної оповіді [4].

Юрій Волошин, доктор історичних наук, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка дає поради, щодо методики проведення наративного інтерв'ю:

I фаза – початкова оповідь. Під час цієї фази інтерв'юер стимулює до розповіді історіями власного життя, активно слухає, утримуючи зоровий контакт, не перебиває оповідача, робить нотатки;

II фаза – відкриті запитання. Повернення до розповіді, уникаючи запитань з конкретикою про дати та місця, збереження хронології інтерв'ю, налаштування на «сценічні спогади» (якою була погода, звуки, відчуття);

III фаза – питання про дати, назви. Вживання запитань: «як?», «яким чином?», завершення інтерв'ю на позитивній ноті [5].

Наративне інтерв'ю може стати основою для написання науково-дослідницької роботи, формування експозицій у музеях історії освіти, установлення правдивих фактів історичних подій минулого, дослідження родоводу в ім'я пам'яті заради майбуття.

Використані джерела:

1. Кушнір, Л. Особливості проведення краєзнавчої роботи в школі / Л. Кушнір, Л. Гомля // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Вип. 10. – С.166-169.

2. Петранівський, В. Л. Туристичне краєзнавство України: навч. посіб. / В. Л. Петранівський, М. Й. Рутинський ; за ред. проф. Ф. Д. Заставного. – Київ : Знання, 2006. – 576 с.

3. Соловей, М. В. Шкільна географія і краєзнавство у педагогічній спадщині Софії Русової / М. В. Соловей // Географія та основи економіки. – 2001. – № 1. – С 33-34.

4. Величко Тетяна. Усна історія – чому вона важлива і як проводити інтерв'ю. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: http://www.holocaust.kiev.ua/news/T_velichko.pdf, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 10.10.18].

5. Волошин Юрій. Усна історія. Наративне інтерв'ю. [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://oralhistory.com.ua/publikacii/oral-history/narrativnoe-interview2-tema-moya-zhizn.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення :10.10.18].

УДК 37.011.3-052:904

**ЗАЛУЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО АКТИВНИХ
ФОРМ РОБОТИ З ВИВЧАННЯ ІСТОРІЇ РІДНОГО КРАЮ,
ЙОГО КУЛЬТУРИ, ТРАДИЦІЙ ТА ЗВИЧАЇВ ЗАСОБАМИ
ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ТА ПОШУКОВО-
ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ**

Личак Ірина Сергіївна,
*завідувачка відділу спортивного туризму і
краєзнавства Комунального закладу
Київської обласної ради «Центр творчості
дітей та юнацтва Київщини»*

Краєзнавці в закладах позашкільної освіти області працюють за напрямками; історичне краєзнавство, географічне, літературне, археологічне, геологічне краєзнавство, музейна справа. Серед названих гуртків найбільш популярними є саме гуртки історичного та географічного краєзнавства. Більше 300 дітей та молоді займаються у гуртках під керівництвом досвідчених фахівців. Робота в таких гуртках ведеться за типовими програмами, затвердженими Міністерством освіти і науки України.

Вихованці краєзнавчих гуртків є активними учасниками обласних акцій і експедицій, під час яких вони представляють свої пошукові роботи за тими чи іншими напрямками. Традиційною є обласна конференція «Київщина мій заповітний край», яка проходить вже 7 років на Київщині. Захід відбувається кожного разу у новому місці, цікавому історично, даючи таким чином можливість нашим дітям більше дізнатися про область, ознайомитися з архітектурними, історичними

пам'ятками: Переяслав-Хмельницький, Вишгород, Бориспіль, Біла Церква, Баришівка, Трипілля. Буча. Запрошуються й цікаві люди – Дмитро Омельченко, член Національної спілки краєзнавців України, Тарас Рондзістий, директор Центру Національного Відродження, Галина Сумська, народна артистка України, працівники Українського інституту національної пам'яті, історики, археологи.

До Дня українського козацтва тричі було проведено обласну історико-краєзнавчу конференцію «Київщина козацька». Місто Біла Церква, села Кучаків, Сулимівка та Мазепинці зустрічали юних краєзнавців. Під час конференції з ними працювали члени Ради Українського козацтва при Київській обласній державній адміністрації, працівники Українського державного центру патріотичного виховання, краєзнавства і туризму.

Вперше у 2018 році до 100-річчя бою під Крутами було проведено конференцію «Шляхами героїв Крут». Маємо на меті і цей захід зробити традиційним. У січні 2019 року заплановано проведення конференції «Соборна Україна», присвяченої 100-річчю підписання Акту злуки між УНР та ЗУНР.

Ще три обласні історико-краєзнавчі конференції маємо: у листопаді – «Герої серед нас: сучасні захисники України» (до Дня Гідності і Свободи), «Допоки пам'ять в серці не згасає» (пам'яті жертв голодоморів в Україні), «Земля, що нас змінила» (до Дня Героїв Небесної Сотні).

Крім того наша молодь традиційно бере участь не менш як у 5-ти Всеукраїнських конференціях, де за допомогою своїх матеріалів та звітів пропагують туристичні маршрути, історичні та архітектурні об'єкти Київщини.

Окремо хочу зупинитися на освітньо-виховному проекті «Сім чудес Київщини». Метою проекту є виховання в учнівській та студентській молоді патріотизму, любові до рідного краю, поваги до народних звичаїв, традицій, культурних і духовних цінностей. Організаційно-управлінське забезпечення проекту здійснює департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації. Розробником і координатором проекту є Комунальний заклад Київської обласної ради «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини». Реалізацію завдань проекту

забезпечують загальноосвітні, позашкільні, професійно-технічні навчальні заклади, заклади освіти обласної комунальної власності із залученням представників громадських організацій, місцевих органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування.

Завданням проекту є:

- залучення дітей та учнівської молоді до вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, а також до природоохоронної та дослідницької діяльності;
- формування в них активної громадянської позиції;
- створення умов для оволодіння дітьми та молоддю практичними навичками пошукової роботи, задоволення потреб професійного самовизначення;
- розширення форм співпраці із загальноосвітніми, професійно-технічними, вищими навчальними закладами.

Термін реалізації проекту 7 років.

Організація пошуково-дослідницької роботи здійснюється за напрямками:

- 2017 рік – «Народні майстри Київщини»;
- 2018 рік – «Тарас Шевченко і Київщина»;
- 2019 рік – «Пам'ятки Другої Світової війни на Київщині»;
- 2020 рік – «Ландшафтні об'єкти Київщини»;
- 2021 рік – «Київщина вишивана»;
- 2022 рік – «Архітектура Київщини»;
- 2023 рік – «Мандруємо Київщиною».

Витрати на проведення організаційної, пошукової, дослідницької діяльності здійснюються за рахунок коштів місцевого бюджету та залучених коштів, забезпечення методико-технологічної діяльності, підготовка інтерактивних карт, друк збірників матеріалів здійснюється за рахунок коштів КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини».

Результатами робіт дітей стануть інтерактивні карти Київської області. На такій карті буде відображено пошукову роботу дітей. Перша така карта буде запропонована у квітні на черговій конференції.

Що ж досліджують наші діти. В основному це об'єкти історичної, культурної, археологічної спадщини нашого регіону. Крім того це географічні ландшафтні об'єкти.

Крім власне досліджень, наші вихованці намагаються через популяризацію своєї роботи привернути увагу громадськості до тих чи інших місць, які знаходяться у занепаді та потребують навіть ремонту чи реставрації.

Поряд з цим наведу приклад роботи юних краєзнавців Васильківщини: випадково дізнались про свого земляка Якова Барабаса, який під час Другої світової війни здійснив подвиг, направивши свій літак на склади боєприпасів німців, загинув.

Вихованці краєзнавчого гуртка Ксаверівської загальноосвітньої школи дізнались все про його подвиг, життєвий шлях, працюючи з односельцями і в архівах, не лише підготували про нього матеріал і висвітлили його у пресі та на конференціях різного рівня, але й добились встановлення меморіальної дошки на школі, де він вчився. І, можливо, дослідження подій Другої світової війни не такі на сьогодні актуальні, але вони продовжують свою роботу.

Вони навіть звернулися до Президента України з запитом про присвоєння Якову Барабасю звання Героя України. Їм, щоправда, було відмовлено, мотивуючи це тим, що він здійснив свій подвиг не у роки незалежності.

Але результатом їх роботи є меморіальна дошка і переіменована вулиця. Та все це відбулося за підтримки місцевого керівництва.

Тож, наголошую, що лише сумісними діями ми зможемо добитися результатів.

УДК 37.091.212:7.034

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – ШЛЯХ ДО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Лясота Василь Петрович,
завідувач кафедри ветеринарно-санітарної експертизи, гігієни продукції тваринництва та патанатомії ім. Й. С. Загаєвського БНАУ, доктор ветеринарних наук, професор; художній керівник Народного аматорського драматичного театру, керівник громадського творчого об'єднання «Рось-фільм», сценарист, режисер, актор, продюсер, поет-бард

Стаття розкриває комплексний підхід в поєднанні основних сфер життєдіяльності студентської молоді: навчальної, науково-дослідницької, громадсько-політичної, повсякденного побуту, форм організованого відпочинку та дозвілля. Основний наголос робиться на педагогічних особливостях мистецької діяльності студентів та викладачів в царині аматорського театрального і телевізійного мистецтва.

Ключові слова: суспільство, студент, виховання, гуманізація, творчість, мотивація, особистість, досвід, попередні покоління, індивідуальні здібності, особливість характеру, партнерство, викладач, сфера управління, виробництво.

Як стверджують студенти: «Ми маємо чудову нагоду отримувати знання за своїм основним фахом та збагачуватись духовно – це заняття у Народному аматорському драматичному театрі університету. Перед нами відкрились нові, досі небачені людські іпостасі: акторство, творче спілкування, відчуття гармонійності життя молодої людини – час не проходить повз нас даремно, завжди нові знання та пізнання небаченого досі».

Формування творчої особистості посиленням організаційно-виховної, культурно-освітньої роботи серед студентів у національній моделі вищої освіти нерозривно пов'язане з відродженням нації, демократизацією і гуманізацією суспільства, поглибленням самоуправління народу, яке передбачає висування молоді на керівну роботу в різних сферах управління і виробництва [1, 2, 13].

Виховання – це насамперед «вбирання в себе» кожною особистістю культури рідного народу. Вона допомагає передачі, освоєнню, творчому використанню нинішніми поколіннями досвіду попередніх поколінь, забезпечує продовження у віках культурно-історичних традицій батьків, творить із вихованця людину цієї епохи, вводить її до сфери загальнолюдських цінностей [3, 4, 14].

Нова стратегія виховання, окреслена в Указі Президента України «Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» спрямовує колективи навчальних закладів на формування студента, як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності України [5, 6, 8, 9–11, 15].

Виховна робота в Білоцерківському національному аграрному університеті є однією з найважливіших складових напрямків освітянської діяльності і здійснюється всім професорсько-викладацьким складом та студентським самоврядуванням.

Спрямованість і характер виховного процесу в університеті базується на широкому спектрі вихідних принципів, застосування яких потребує подальшого удосконалення. Це гуманізм і толерантність, повага до студента як особистості, врахування його індивідуальних здібностей та особливостей характеру, партнерство між викладачем і студентом, підтримка і стимулювання молодіжних ініціатив, розвитку студентського самоврядування, єдності навчання, науково-дослідної роботи і

виховання. Важливим завданням роботи у цьому напрямку є втілення у життя системного підходу в управлінні, створення системи взаємообумовлених факторів взаємодії, що мають елементи саморегуляції як у напрямкові забезпечення якісної гуманітарної освіти студента, так і формуванні мотивації до суспільно корисної діяльності, та відповідають інтересам особистості, навчального закладу і держави.

Напрямки виховної роботи тісно пов'язані і утворюють цілісну систему національного виховання студентів університету. Вони охоплюють основні сфери життєдіяльності студентської молоді: навчальну, науково-дослідницьку, громадсько-політичну, повсякденний побут, форми організованого відпочинку та дозвілля.

Поряд з навчально-виховним процесом, виховання студентів відбувається і в позанавчальний час, через гуртки художньої самодіяльності, студентські клуби за інтересами, музей історії університету, бібліотеку, спортивний клуб, органи студентського самоврядування. Особливістю цього напрямку виховної роботи є його планомірний і змістовний характер організації виховних заходів. Саме через них розвивається духовність, художньо-естетична культура, реалізуються творчі можливості.

У Білоцерківському національному аграрному університеті плідно функціонує вже багато років поспіль Народний аматорський драматичний театр. Колектив заснований у вже далекому 1974 році, тобто цей рік (2019) є знаковим – 45 років з дня заснування (засновник режисер Обласного музично-драматичного театру ім. П.К. Саксаганського М.А. Авраменко). Високе звання «Народний» колектив отримав у 1981 році з режисером Ілліч К.І. В усі ці роки основним дійовим стрижнем були студенти інституту (із 2004 року – університету), тут залюбки навчаються театральному мистецтву студенти усіх факультетів.

Із 2004 року керівником Народного аматорського драматичного театру університету є професор Василь Лясота. Чому власне добродій Василь Лясота? Тут я не можу не згадати свої студентські часи, коли навчаючись у Білоцерківському

сільськогосподарському інституті ім. П. Л. Погребняка (1979–1984 рр.), як студент факультету ветеринарної медицини, у вільний від основних занять час понад усе полюбляв відвідувати додаткові заняття на тодішньому факультеті культури і мистецтв, а саме його театральному відділенні (декан доцент Крикунов В. Г.).

Фото 1. Виступ на сцені Білоцерківського аграрного університету

Незмінним керівником драматичного театального колективу інституту тоді працювала Катерина Іллівна Ілліч, яка і прищепила глибоку любов до цього складного жанру мистецтва. Вона згуртувала круг себе справжніх митців, закоханих у театральне мистецтво: А. І. Сурмій, О. І. Швець, Л. П. Кушніренко, Г. П. Швець, В. І. Заболотний, В. С. Крупельницький, Г. Ю. Очеретяний, Г. П. Ужвій, Н. С. Вареник, В. П. Лясота. На інститутській сцені було поставлено цілу низку вистав найвищого гатунку: О. Ф. Коломієць «Фараони», А. П. Макайонук «Трибунал», К. Васильєва «З коханими не розлучайтесь», М. Крушельницький «Замулені джерела» (друга вистава була записана Укртелебаченням) та низка сценок, скетч, пародій тощо.

Особливого театрального зросту студентській молоді надали і інші професійні режисери та українські актори. Особливо тісною та плідною була співпраця з Заслуженим діячем мистецтв України, режисером та актором Обласного музично-драматичного театру ім. П.К. Саксаганського І.В. Казнадієм, Народною артисткою України Г. Г. Яблонською. Велике враження справляли на нас, студентів та викладачів різних факультетів аграрного вузу, також зустрічі з Народними артистами України Б. С. Ступкою, Б. М. Бенюком, Р. Д. Недашківською, Є. М. Шахом, В. Г. Розстальним та іншими акторами Академічного Національного драматичного театру ім. І. Франка під час занять у театральній студії.

Досить влучно сказав відомий письменник та громадський діяч О. О. Фадєєв про те, що сутність людини краще всього, благородніше і досконаліше всього виражається через її діяння, через працю і творчість [7].

Чому сьогодні студенти так активно займаються у нашому театальному колективі? Тому що мені як керівнику, який пройшов виховання сценою та знімальним майданчиком, зрозумілі прагнення студентської молоді до саморозвитку та досконалості. Маючи театральний та телевізійний досвід, такі студенти-актори стверджують:

- **Роман Гіджак** (студент четвертого курсу біотехнологічного факультету): «Заняття у Народному аматорському драматичному театрі – це не просто дозвілля чи проведення часу, це культурне, моральне та естетичне збагачення. Мій досвід занять у театрі вже близько чотирьох років і це вже досвід колосальний, зважте самі – актор драми, читець поезій та прози, актор телекіно (два телевізійні проекти обласного рівня)».

- **Юрій Мазур** (студент третього курсу біотехнологічного факультету): «Стаж роботи, так я не перебільшую, саме роботи у театальному колективі сягає близько трьох років. Придбав незабутній досвід акторської майстерності в жанрі театру та телекіно. Зникла так звана «боязнь» виступів перед великою аудиторією. Вільно себе почуваю в будь яких обставинах. А ще – це дружнє спілкування у молодіжному середовищі. Маю

готовність об'єднувати у подальшому працю як за основним фахом, так і на культурно-мистецькій ниві».

За період роботи було поставлено цілу низку вистав, перед усім українських драматургів, на кшталт: «Доки сонце зійде роса очі виїсть» М. Крушельницького, «Продається динозавр» А. Крима, «Продавали батька в прийми», «Останні гречкосії» В. Канівця, «Дисертація» Є. Дударя, «Кайдашева сім'я» І. Нечуй-Левицький, «За двома зайцями» М. Старицького та багато інших.

Така творча діяльність не залишається поза увагою, тому за творчу роботу в царині аматорського театрального мистецтва я, як керівник та виконавець, в 1996 році став Лауреатом міської молодіжної літературно-мистецької премії.

Фото 2. Під час спектаклю «За двома зайцями» Народного аматорського драматичного театру БНАУ

Варто виділити і ще один напрямок нашої діяльності – це регіональне телебачення. Створене громадське творче об'єднання «Рось-фільм», де я мав честь стати художнім керівником, об'єднало колектив однодумців. Перед усім це співпраця з Білоцерківськими телерадіокомпаніями, акторами

Обласного академічного музично-драматичного театру ім. П. К. Сакаганського, сценаристами, поетами, композиторами, гримерами. Завдяки цьому творче об'єднання стало здатним до створення художніх, документальних, публіцистичних, художньо-документальних короткометражних телефільмів, відеокліпів, відеозамальовок тощо.

Студенти-актори Народного аматорського драматичного театру віддзеркалюють свою майстерність в якості співсценаристів, асистентів режисера, акторів телевізійних фільмів тощо.

Фото 3. Зйомка відеофільму на пленері

До найбільш вдалих творчих доробок, які ми робили з студентами, а мені довелося бути сценаристом та режисером, варто віднести художні телефільми *«Предложение»* за мотивами пьеси-жарту А. П. Чехова *«Предложение»* (1995 р.), *«Повість про холостяків»* за мотивами творів Є. М. Дударя (1999 р.) (перші дві картини є призерами Обласних та Всеукраїнських конкурсів непрофесійного телекіно), художньо-документальні телефільми: з нагоди 160-річчя Білоцерківського заводу

сільськогосподарського машинобудування: *«Тобі заведе у славний ювілей»* (2010 р.), *«Крещённый первым боем»* (2010 р.), *«Засурмили край села»* (2011 р.), публіцистичний телефільм *«Надія є...»* (2012 р.), *«Школа відкрита для всіх»* (2015 р.) про навчання дітей з обмеженими фізичними можливостями у загальноосвітніх школах разом із іншими дітьми тощо.

Фото 2. В Олександрійському парку з акторами студентами БНАУ

З розвитком інтернету ряд телевізійних робіт розміщено на: YouTube: Василь Лясота: *«Джерело»* (2018), *«Чорнобиль. Лясота»* (2018), *«Предложение. Чехов. Лясота»* (1995 р.), комедія; *«БЦМАЗ -160 років»* (2010 р. з нагоди 160-річчя Білоцерківського заводу сільськогосподарського машинобудування), *«Епогема жінці»* (2014 р.), короткометражні фільми: *«Засурмили край села»* (2011 р.), *«Крещённый первым боем»* (2010 р.), *«Чорнобыльское эссе»* (2015 р.), *«Моя Земля»* (патріотка, 2011 р.); Пять хвилин для душі: *«Барвінковий край»*,

«Небесне почуття (2013 р.), «Надія є...» (українська молодь та спиртне, 2011 р.), «Інклюзія», «Едем Флора» (2013р.) – українська інтимна лірика та інші телетвори (2012-2018 рр.).

– **Валентина Чудік** (студентка другого курсу факультету ветеринарної медицини): «Ми маємо чудову нагоду отримувати знання за своїм основним фахом – лікар ветеринарної медицини, та збагачуватись духовно – це заняття у Народному аматорському драматичному театрі університету. Переді мною відкрились нові, досі небачені людські іпостасі: акторство, творче спілкування, відчуття гармонійності життя молодої людини – час не проходить повз тебе даремно, завжди нові знання та пізнання небаченого досі. Саме такі відчуття у мене проявилась, коли ми зіграли геніальну п'єсу-жарт «Пропозиція», за А. П. Чеховим (фрагмент п'єси-жарту на YouTube, Народний аматорський драматичний театр Білоцерківського НАУ)».

– **Маргарита Рева** (студентка другого курсу екологічного факультету): «Відчула себе зовсім іншою людиною: по-перше, ти займаєшся надбанням до своєї майбутньої професії, по-друге, перед тобою відкрився справжній океан нових вражень, неповторних емоцій, відчуття, того, що ти багато чого вмієш і можеш у своєму молодому житті, по-третє, життя дарує справжні сюрпризи».

Закладене з студентських років прагнення до натхненної творчої праці і сьогодні, коли вже стаєш професором ветеринарної медицини, дає можливість стати автором багатьох поетичних і прозових творів, які звучать зі сцени Білоцерківського НАУ, сценічних площадках м. Біла Церква, Білоцерківського та обласного радіо. А це все подих життя, яке зароджується в глибинах твого серця і лине до людей, збагачує їх та надихає на активну діяльність як в фаховому напрямку, так і в суспільній діяльності.

У березні 2017 року мені пощастило видати збірку поезій «Журавлина веснянка». «У віршах Василя Лясоги життєва правда. Його слово щире, як материнська пісня, й чисте, мов роса світанкова. А ще в поезії багато любові до рідного краю, людини й родини», – так стверджує Володимир Дідківський, член Національної спілки письменників України.

Фото 4. Участь в круглому столі, присвяченому збереженню культурної спадщини

На завершення необхідно згадати про неординарні творчі зустрічі із студентами університетів, коледжів та шкіл міста Біла Церква та за його межами: Національний університет біоресурсів і природокористування України, Харківська зооветеринарна академія, Миколаївський НАУ, школи Київщини (приклад, YouTube *«Василь Лясота. Творчий вечір»*).

Завжди бажаними гостями на таких творчих вечорах є юні студійці-аматори театральної студії «Пролог» Центру творчості дітей та юнацтва Київщини «Соняшник» (керівник Яковенко Т. С.).

– **Аліна Королевич** (учениця 9 класу Білоцерківська гімназія №1): «Такий творчий тандем із творчістю добродія Василя Лясоти та студентів митців-аматорів приносить нам відчуття наповненості життя, потрібності та гордості, що ти українець».

Таким чином, обов'язковою умовою прогресу людського суспільства є виховання духовної культури особистості, існування якої насамперед пов'язано з такими факторами, як

моральне збагачення людини, віра в гуманістичні ідеали, здатність і бажання захищати і пропагувати їх. Особливу роль серед яких відіграє мистецтво, впливаючи на наші думки і почуття правдою і красою, воно несе в собі ідеальні уявлення про людину в усій її багатогранності. Вагоме місце належить театру та телемистецтву, що володіє унікальними можливостями впливу на розвиток людини, особливо молодой.

Абсолютно справедливо стверджував український письменник-правдист Григор Тютюник, про те, що немає загадки таланту, а є лише загадка любові до життя і до ближнього – таке творче кредо, яке саме і є джерелом життя кожної людини, яка поєднує свою фахову працю та життєвий досвід з творчим натхненням та суспільно корисною працею.

Використані джерела:

1. Барбан, Н. Ю. Рефлексія професійного становлення в студентські роки: автореф. дис. канд. психол. наук / Барбан Н. Ю. – Київ, 2009. – 18 с.

2. Богуш, А. М. Духовні цінності в контексті сучасної парадигми / А. М. Богуш // Виховання і культура. – 2012. – №1. – С. 5-8.

3. Вербицька, П. В. Виховний потенціал дослідження полікультурної спадщини в інформаційну добу / Поліна Василівна Вербицька // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 51. – №1. – С. 103-109.

4. Вербицька П. В. Нові вектори громадянської самореалізації в сучасному соціокультурному просторі / Поліна Василівна Вербицька // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017 – Т.52. – №1. – С. 91-93.

5. Енциклопедія Львова: у 4-х т. / за ред. А. Козицького. – Львів: Літопис, 2010. – Т.3. – 736 с.

6. Історія Львова: у 3-х т. / за ред. Я. Ісаєвич [та ін.]. – Львів, 2007. – 559 с.

7. Кузьмінський., А. І. Педагогічна мудрість : хрестоматія А. І. Кузьмінський, С. В. Омеляненко. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2013. – 308 с.

8. Малець, Софія. За часів Маркіяна Шашкевича / Софія Малець. – Львів : Вид-во «Центр Європи», 1992. – 94 с.

9. Малець, Софія. Мистецьке життя Львова першої половини XIX ст. [Електронний ресурс] / Софія Малець. – Режим доступу: <http://map.lviv./statti/malec.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.01.19].

10. Метельський, Р. 10 цікавих фактів про найстарішу бібліотеку і культурну спадщину в Україні [Електронний ресурс] / Р. Метельський. – Режим доступу: <http://photolviv.in.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.01.19].

11. Про охорону культурної спадщини [Електронний ресурс] : закон України від 24.02.2016 №1805-III. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.01.19].

12. Ничкало, С. А. Мистецтво архітектури: виховний потенціал [Електронний ресурс] / С. А. Ничкало. – Режим доступу: http://lib.itta.gov.ua/5487/1/Nychkalo_2013, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 6.01.19].

13. Штифурак, В. С. Адаптація студентів-першокурсників в умовах вищого навчального закладу : автореф. дис. ...канд. пед. Наук / Штифурак В. С. – Луганськ, 1998. – 15 с.

14. Ярмаченко, М. Д. Грані творчості / М.Д. Ярмаченко. – Київ, 2017. – 214 с.

15. Яцій, О. М. Моральне виховання студентів / О.М. Яцій // Педагогіка вищої школи. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 2012. – С. 300-305.

УДК 791.635:37.091.212(477.41)

ВПЛИВ КІНОМИСТЕЦТВА НА СТУДЕНТСТВО БЦСГІ

**Мартиненко Олександр
Валентинович,**

*редактор відділу інформаційно-краєзнавчої
роботи Білоцерківської міської
централізованої бібліотечної системи*

**Поліщук Олена
Володимирівна,**
*старший лаборант
музею БНАУ*

В зв'язку з тим, що музей Білоцерківського національного аграрного університету має певну кількість матеріалів, та експонатів, які тим чи іншим чином мають відношення до кіномистецтва, виникла ідея написати статтю. Чому у вузі не гуманітарного фаху, було створене відділення «кіномистецтво», коли та хто розвивав у вузі цей напрямок? Читач дізнається про те, що в інституті існували не тільки кіно- та фото- відділення а також своя кіностудія, що в інституті кожен мешканець міста міг подивитися кінофільм. Що ці кіносеанси були найдешевшими у місті. Що у стінах учбового закладу проводили свої творчі вечори зі студентами такі відомі актори як: Ролан Биков, Ада Роговцева, Микола Олялін, Леонід Марченко та ін.

Ключові слова: кіномистецтво (вид мистецтва, твори якого створюються за допомогою кінознімання реальних, спеціально інсценованих, або відтворених засобами анімації подій), студентство (молодь яка отримує освіту у середніх та вищих

навчальних закладах), БЦСГІ (Білоцерківський сільськогосподарський інститут).

С того часу, як в нашому місті у 1920 році відкрився сільськогосподарський вуз, з'явилося багато молоді, яка живо почала цікавитися усім, в тому числі і таким новим видом мистецтва як кіномистецтво.

Перша кіноустановка з'явилась в учбовому закладі напередодні Другої світової війни у так званий «Ленінській кімнаті» у 1940 році [1] для демонстрації агітаційних стрічок. Але задовго до цього студентами був створений свій аматорський театр, в якому ставили ті чи інші вистави, під час або після яких фотографувалися або робили постановочні кадри (фото 1. Стилізація до фільму «Чапаєв», 7.11.1937 рік. З фондів музею БНАУ). Фото цієї постанови дивом збереглося до наших часів. На звороті світлина має допис: «Инсценировка на параде 7.11.1937 г. из к/ф «Чапаев». В центре выпускник Пархоменко в роли Чапаева».

Наступний крок у знайомстві з кіномистецтвом, це відбудова у березні 1953 року учбового корпусу №2, який був зруйнований під час Другої світової війни, та в якому був відкритий великий актовий зал. До 1980 року він міг вмістити 750 чоловік. У 1993 році в зв'язку з тим, що була побудована сцена, з'явився балкон, але кількість місць скоротилась до 650.

У 1963 році відновила свій випуск газета інституту, в якій відразу ж почали друкувати кіноафіші – перелік кінострічок на місяць [2], проводились кіновікторини, друкувався анонс нових кінострічок [3], які кожен мешканець нашого міста міг побачити у актовій залі інституту. До речі, ці кіносеанси були найдешевшими у місті.

У квітні 1966 року в інституті було відкрито ФГП (факультет громадських професій) з п'ятьма відділеннями – музичне, бібліотечне, журналістики, фізкультури та кіно-фото. Його першим деканом був старший викладач кафедри біохімії Епштейн Ілля Борисович. Фото-відділення очолював Токар М. І. Керівником кіно-відділення був викладач з кафедри історії та філософії – Єгоров О. М., потім Грицик С. М. Викладачами на цьому відділенні було багато людей, які працювали як у місті

так й у самому вузі. Це були кіномеханіки: Безносенко О., випускник кінознавчого факультету Київського державного інституту театру і кіно ім. Карпенко Карого (з початку створення відділення до кінця 1960-х років), Горобець Іван Васильович, Фурлета Євген (у 70-х рр.), та інші фахівці. Основний напрям, за яким готували на кіно відділенні – кінооператори (фото 2. Студенти кіно-фото-відділення на заняттях. З фондів музею БНАУ). Кіно- та фото-відділення проіснували до 1991 року.

Вважалося, що випускник вузу повинен був бути носієм не тільки фахового профілю, але й нового досягнення науки та техніки, а також культури на селі.

З 1975 року факультет налічує вже 13 відділень, одне із яких – кіно-фото відділення – розділяється на два окремих, де навчалося близько 30 чоловік на кожному (фото 3. Студенти кіновідділення на заняттях. З фондів музею БНАУ). У 1992 році факультет отримав назву – факультету культури та мистецтва (ФКМ). Щорічно на факультеті навчалося від 600 до 750 чоловік. Після закінчення навчання, яке триває рік або два, випускники ФКМ одержують спеціальне посвідчення про другий фах, його отримують разом з дипломом про основну спеціальність.

На факультеті широко практикується залучення високопрофесійних спеціалістів міста. Після закінчення навчання випускники ФКМ готують випускні роботи. Випускники фото-відділення готують фотоконкурси, випускають фотогазету, фотоальбоми факультетів та проводять фотоестафети [4]. Слухачі кіно-відділення знімають кінофільми. Два учбових та один документальний фільм – «Білоцерківський сільськогосподарський» на обласному огляді аматорських фільмів були нагороджені дипломом третього ступеня. Кінострічка «Пам'ять» представлена на Всесоюзному конкурсі факультетів громадських професій у 1981 році, який відбувся в Мелітополі. Також вона була висунута на конкурс аматорських фільмів країни [5]. Зняті вони були на створенні при БЦСГІ учбовій кіностудії «Яринь».

Ще до появи ФГП ідея зйомки наукових фільмів для фахівців з ветеринарії належить професору, доктору ветеринарних наук, завідувачу кафедри хірургії інституту – Бурденюку Антону Федоровичу та доценту кафедри акушерства, кандидату ветеринарних наук – Задвірному Федору Леонтійовичу [6], які започаткували кінофікацію учбового процесу. Вони також були ініціаторами по придбанню апаратури та створенню кінолабораторії (фото 4. Професор Бурденюк А. Ф. разом зі студентами монтують кінофільм. З фондів музею БНАУ). Таким чином з 1961 року були зняті фільми: «Хромоты у животных», фільм, який отримав перше місце на конкурсі навчальних фільмів сільськогосподарських вузів, «Физиология родового процесса у свиней», «Грыжи у животных», «Новообразования», «Антиномикоз» та інші [6].

Кіноестафету підхопили наступні послідовники: доцент Панько І. С., асистенти – Іздепський Б. Й., Тихонюк Л. А. та Нагорний В. В.

Інститутом було придбано дві стаціонарні кіноустановки, ручна кінокамера «Київ 16 С-3». Була створена кіно-фото лабораторія.

Але не все йшло так добре, як писалось у звітах, друкувалось у газеті та говорилося на виступах. Про те, що студенти працюють не за фахом, критикував колишній в. о. ректора інституту, асистент кафедри селекції та насінництва інституту Бамбура М. М. ще у далекому 1940 році:

«...Також треба рішуче поставити питання по лінії міських і районних організацій про відрядження на виробництво фахівців, які працюють у м. Білій Церкві не по спеціальності. Ось, наприклад, агроном т. Дума працює в клубі піонерів, зоотехнік т. Недопекін – воєнруком десятилітки на околиці Заріччя, зоотехнік т. Бондаренко – викладачем історії 12 школи, зоотехнік т. Семесько – директором школи с. Потіївки, агроном Криворотенко – викладачем математики в м. Білій Церкві, зоотехнік Едін – викладачем у фельдшерсько і акушерській школі і т. д.»[7].

Хоч в газеті інституту було оголошення про відкриття цих відділень, все ж таки охочих іти туди було не так багато.

Майже за 30 років факультет культури та мистецтва випустив понад 15 тис. студентів, з них 60% застосовують другу професію у житті, а у деякого вона стала основною. Кілька цікавих кінострічок створив зооінженер Л. Осаулець, фотогуртком у селі Павлівці на Вінниччині керує зооінженер П. Гуменюк.

Отже, робота викладачів ФКМ інституту не пройшла марно і майбутні спеціалісти – це не тільки фахівці з вищою освітою, а й справжні інтелігенти.

Нагороди кіно-, фото- відділень:

1. Грамотою нагороджено колектив кіноустановки за високі показники у соцзмаганні. Біла Церква. 2.03.1968 р.

2. Дипломом міністерства сільського господарства СРСР відмічений БЦСГІ за створення учбового фільму «Грижі у тварин». Авторами стрічки були: професор Бурденюк А. Ф., доцент Задвірний Ф. Л., асистент Бабак І. М. Точна дата створення наукового фільму невідома. Приблизна дата 1970 рік.

3. Київський міський клуб туристів нагородив команду БЦСГІ за найкращий фотомонтаж щодо подорожі вихідного дня до с. Глеваха, яке відбулось 27 травня 1973 року.

4. Грамотою районного керівництва нагороджується колектив кіноустановки «За высокие показатели в выполнении плана кинообслуживания населения и широкое использование кино в идеологическом воспитании трудящихся. Председатель районного комитета профсоюза работников сельского хозяйства – Черняховский С. 1978 год.».

5. Правління Київської обласної організації українського товариства охорони пам'ятників історії та культури та Київський обласний клуб-лабораторія кінолюбителів облрадпрофа нагороджують авторів стрічки «Спадкоємці» кіностудії «Яринь» БЦСГІ /керівник Кузєрин Є. М./ за 1-ше місце у Обласному конкурсі любительських фільмів по охороні пам'яток історії та культури 4 квітня 1985 року, м. Київ.

6. Українська республіканська рада профспілок нагородила колектив кіноустановки та клуб БЦСГІ за досягнуті успіхи у громадському огляді-конкурсі на кращу кіноустановку по обслуговуванню трудящих та членів їх сімей. Київ, 1988 рік.

Декани факультету (керували факультетом на громадських засадах):

1966-1975 рр. – старший викладач кафедри біохімії
Епштейн І. Б.

1975-2002 рр. – заслужений працівник культури України,
професор кафедри агрохімії та ґрунтознавства Крикунов В. Г.

2002-2005 рр. – доцент кафедри рослинництва Городецький
О. С.

*Творчі зустрічі з відомими акторами та режисерами, які
відбулися в БЦСГП:*

12.11.1983 р. – Зустріч з акторами театру ім. І. Франка
артисткою Кусенко О., та артистом Гащинським А. [8]

21.04.1984 р. – зустріч з артисткою Петриненко Д. [8]

15.03.1985 р. – зустріч з акторкою Адою Роговцевої. Ада
Миколаївна Роговцева народилась 16.06.1937. Акторка театру та
кіно, Герой України. Знялась у фільмах: «Море», «Літні
канікули», «Висока проба», «Тарас Бульба» та інші. (фото 5.
Акторка Ада Роговцева (четверта праворуч) серед працівників
БЦСГП. З фондів музею БНАУ).

26.02.1986 р. – зустріч з актрисою театру та кіно, народною
артисткою України Заклунною В. Заклунна-Мироненко Валерія
Гавриїлівна (15.08.1942-22.10.2016) – акторка, «Місце зустрічі
змінити не можна», «Всі докази проти нього», «Помилка Оноре
де Бальзака», та інші.

15.06.1986 р. [8] – зустріч з актором Миколою Оляліним.
Олялін Микола Володимирович (22.05.1941-17.11.2009), актор
кіно, знявся у таких фільмах: «Назад дороги немає», «Біг»,
«Відвага», «Мир хатам, війна палацам», «Джентельмени вдачі»,
«Легенда про княгиню Ольгу» та інші.

1.08.1988 р. [8] – зустріч з актором Роланом Биковим. Биков
Ролан Антонович (Роланд Анатолійович) (12.11.1929-6.10.1998).
Народився у Києві. Актор кіно, який знявся фільмах: «Перевірка
на дорогах», «Пригоди Буратино», «Про Червону шапочку»,
«Листи мертвої людини» та інші.

14.02.1988 р. [8] – зустріч з режисером Савельєвим та
перегляд його фільму – «Спогади про В. Висоцького»

12.08.1988 р. – зустріч з актором Леонідом Марченко. Марченко Леонід Леонідович, українець, актор, народився 16.01.1938 року. Зіграв у таких кінострічках: «В бій їдуть одні старики», «Стара фортеця», «Ати-бати, йшли солдати», «Київські прохачі» та інші. Точна дата зустрічі невідома. За дату зустрічі взята дата друку афіші виступу актора в інституті. [8]

? – творча зустріч з відомим диктором Левітаном. Левітан Юрій Борисович (2.10.1914-4.08.1983) – диктор, радіоведучий. Дата, коли відбулася зустріч, невідома, збереглися тільки світлини (Фото 6. Зустріч колективу інституту з Левітаном Ю. Б. З фондів музею БНАУ).

Використані джерела:

1. По місту і району // Соціалістична правда. – 1940. – 7 грудня. – №284 (2791). – С. 4.
2. До уваги кіноглядачів // За Ленінські кадри. №29(1428). – 1986. – 9 жовтня. – С.2
3. Дивиться на екрані БЦСП Світло далекої зорі // За Ленінські кадри. – №37(427). – 1965. - 12 листопада. - С.2.
4. На відділенні ФГП // За Ленінські кадри №3 (937). - 1979. – 18 січня.– С. 2
5. Нагорода зобов'язує // За Ленінські кадри №19(87). – 1981. – 5 червня. – С. 2
6. Кіно допомагає // За Ленінські кадри №7 (1006). – 1981. – 23 лютого.– С.2
7. Бамбура М. Спеціалісти сільського господарства – на виробництво // Соціалістична правда. – 1940. – 4 лютого. – №28 (2535). – С. 2.
8. Інформація з фондів музею БНАУ.

Фото 1. Стилізація до фільму «Чапаєв», 7.11.1937 рік.
З фондів музею БНАУ

Фото 2. Студенти кіно-фотовідділення на заняттях.
З фондів музею БНАУ

Фото 3. Студенти кіновідділення на заняттях.
З фондів музею БНАУ

Фото 4. Професор Бурденюк А. Ф. разом зі студентами
монтують кінофільм. З фондів музею БНАУ

Фото 5. Акторка Ада Роговцева (четверта праворуч) серед працівників БЦСГІ. З фондів музею БНАУ.

Фото 6. Зустріч колективу інституту з Левітаном Ю. Б.
З фондів музею БНАУ

УДК 908:37.011.3-052:338.48

**ОРГАНІЗАЦІЯ КРАЄЗНАВЧО-ПОШУКОВОЇ РОБОТИ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ
СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ОДИН ІЗ
ЧИННИКІВ У ФОРМУВАННІ ТУРИСТСЬКОГО
ПРОДУКТУ МІСТА**

Некрасова Ірина Миколаївна,
*заступник директора позашкільного
відділення Білоцерківського навчально-
виховного об'єднання «Загальноосвітня
школа I-III ступенів №15 – дитячо-юнацький
спортивно-оздоровчий клуб» Білоцерківської
міської ради*

У статті розкривається зміст пошуково-краєзнавчої роботи у закладах загальної середньої та позашкільної освіти міста, її актуальність в умовах становлення української державності та значення у формуванні національної самосвідомості і світогляду учнів та учнівської молоді, її всебічного і гармонійного розвитку. Історико-культурна спадщина є найпотужнішою складовою формування української ідентичності поруч із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, що може стати чинником національної консолідації, посприяти суспільному розвитку. Саме таку роль відіграють музеї при закладах освіти. Однак, значна кількість музеїв при закладах загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти не використовує свій потенціал повною мірою у розвитку туристської галузі міста.

Ключові слова: історико-культурна спадщина; пошуково-краєзнавча робота; музей; музеї при закладах загальної

середньої, позашкільної та дошкільної освіти; краєзнавство; музейна експозиція.

*«Для України краєзнавство завжди було не лише
міцним фундаментом історичної пам'яті,
але й формою самозахисту від ударів долі»
(Петро Тронько)*

Суспільно-політичні, соціальні, економічні, екологічні зміни в житті нашої країни неоднозначно впливають на підростаюче покоління. У одній його частини спостерігається ріст прагматизму, підприємництва, ранньої соціальної зрілості, а в іншій, навпаки, зростає замкненість, нерішучість, виявляється інфантилізм тощо. В умовах становлення української державності особливо актуальним стає підвищення інтересу учнівської молоді до історико-культурної спадщини українського народу і проблем сьогодення, формування її світогляду та національної гідності. Історико-культурна спадщина як сукупність створених у процесі історичного розвитку та успадкованих людством від попередніх поколінь пам'яток духовної та матеріальної культури, має значний ресурс впливу як на суспільство загалом, так і на кожну окрему людину зокрема. Тому залучення дітей та учнівської молоді до цікавого, корисного і творчого життя є необхідною умовою формування і виховання інноваційної особистості.

Позашкільна та позакласна краєзнавча освіта та виховання є органічним компонентом загальної системи освіти в Україні і спрямована на компетентісний розвиток та формування національної гідності, громадянської свідомості, поглядів, переконань дітей й учнівської молоді, здобуття ними навичок та вмінь за інтересами. Краєзнавство – це і розділ історичної науки, і просвітництво, і складова навчально-виховного процесу, і зміст діяльності позашкільних навчальних закладів туристсько-краєзнавчого профілю.

Історичне минуле рідного краю – невичерпні джерела пізнання, формування національної самосвідомості і світогляду особистості, її всебічного і гармонійного розвитку на основі сприйняття. Вивчення і осмислення історичних фактів стимулює розумову діяльність учнів, робить їх ніби співучасниками

історичних подій і, таким чином, забезпечує наслідування і спадкоємність поколінь. Це сприяє формуванню громадянської зрілості і активної життєвої позиції. У постійному спілкуванні з минулим рідного краю формується духовна потреба в бережливому ставленні до нього, глибше осмислюється історична дійсність, відбувається духовне збагачення особистості, фізичне та моральне загартування.

Саме пошуково-краєзнавча робота є безцінною скарбницею збереження історичного досвіду багатьох поколінь, всього того найкращого, що витримало випробування часом у сфері матеріальної і духовної культури. Ця скарбниця є тим своєрідним містком, який зв'язує минулі покоління з поколіннями сучасними і прийдешніми.

В процесі пошукової роботи здійснюється співвідношення загального і окремого, деталізація історичного процесу, виявлення чинників, котрі зумовлюють специфіку рідного краю, його своєрідність. Серед численних інститутів, що виникли як засіб збереження, дослідження історичної минувшини, залучення молоді до її вивчення, вагоме місце посідають музеї при навчальних закладах.

Пошукова діяльність – вища форма самостійної пізнавальної діяльності учнів, яка за характером виконуваних дій схожа з діяльністю вченого, але відрізняється кінцевим результатом: учень відкриває суб'єктивно нові знання, тобто відомі людству, але невідомі учневі, а вчений об'єктивно нові, раніше невідомі. В ході пошукової діяльності учні тільки на перших етапах сприймають знання в готовому вигляді, а надалі поетапно набувають їх в умовах самостійної пізнавальної діяльності.

У процесі пошуково-краєзнавчої діяльності в учнівської молоді формуються пошукові та дослідницькі уміння:

- інтелектуальні – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення і систематизація; абстрагування, опис об'єктів, що вивчаються, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; постановка проблеми і висунення гіпотези, пошук і використання аналогії, дедуктивний висновок та доказ;

- практичні – використання навчальної, довідкової та додаткової літератури, добір матеріалів для експерименту, оформлення результатів дослідження тощо;

- самоорганізації та самоконтролю – планування пошукової та науково-дослідницької роботи, раціональне використання часу й засобів діяльності, перевірка отриманих результатів, самооцінка [1, 19].

Найбільш доцільною організаційною формою на перших етапах краєзнавчої роботи є краєзнавчий гурток зі спеціалізованими секціями, з невеликою кількістю активних учасників, який в міру розгортання краєзнавчої роботи може поступово переростати в краєзнавче товариство.

Загалом результатами пошуків членами краєзнавчо-пошукової групи є написання рефератів, творчих робіт з метою подальшої участі у конкурсі-захисті в аспекті діяльності Малої академії наук.

Цікавою формою туристсько-краєзнавчої роботи є робота над проектами. У процесі роботи над ними учні оволодівають навичками самостійної роботи, зазначивши мету, формують проблему, завдання, продумують практичне та теоретичне значення. Метод проектування сьогодні виходить на одне з перших місць у теорії та практиці освітньої діяльності, адже, як стверджував В. О. Сухомлинський «майстром педагогічної праці стає той, хто відчув себе дослідником». Ось чому цей метод важливий при організації і туристсько-краєзнавчої роботи. Проектування, яке передбачає усвідомлені, системні та радикальні знання, найбільш продуктивний шлях. Проектуванню властиві загальні ознаки: орієнтація на майбутнє, активний вплив на соціальні процеси, конкретне розв'язання перспективних проблем, варіативність, мобільність. Результативним проект можна вважати тоді, коли виконання його сприятиме розв'язанню актуальної проблеми; коли його можна застосувати для масового використання, оскільки йому властиві новизна, оптимальність, гнучкість, цілісність.

Результати краєзнавчих досліджень гуртків також використовуються під час вивчення окремих тем або під час планових екскурсій в околицях населеного пункту. В підсумку

матеріали краєзнавчих досліджень повинні бути оформлені у вигляді колекцій, макетів, схем, карт, графіків, текстових планів, інсталяцій тощо і постійно експонуватись у краєзнавчому кутку чи музеї [2, 168].

Історико-культурна спадщина є найпотужнішою складовою формування української ідентичності поруч із мовою, територією, економічним життям і спільністю історичної долі, що може стати чинником національної консолідації, посприяти суспільному розвитку. Саме таку роль відіграють музеї при закладах освіти шляхом здійснення своєї соціальної функції документування процесів і явищ, що відбуваються в суспільстві і природі.

Діяльність музеїв при навчальних закладах різнобічна та широкомасштабна. Особливе значення має науково-просвітницька діяльність, у якій реалізуються важливі функції музею – освіта, виховання та організація вільного часу учнів.

Однією з найважливіших форм наукової пропаганди музею є екскурсії, що мають науково-пізнавальний та морально-виховний аспект [3, 39].

Музеї при закладах загальної середньої освіти та позашкільних навчальних закладах мають деякі специфічні риси діяльності, оскільки мета їх створення й завдання їхньої діяльності завжди педагогічні. Вони реалізують освітні програми для школярів і дорослих, сприяючи збереженню національної ідентичності, формуванню толерантності у суспільстві. Музеї при закладах освіти дають змогу побувати в давньому минулому, побачити сьогодення людства, його здобутки і навіть заглянути у майбутнє. Тут дбайливо зібрано і зберігається все, що нам, українцям, дороге, що є гордістю нашого народу, і це закономірно: адже не вартий майбутнього той народ, який не цінує свого минулого.

Музеї при закладах загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти, як соціальний продукт, є результатом цілеспрямованої, систематичної, творчої, пошуково-дослідницької, збиральницької, фондової, експозиційної роботи.

При всіх шкільних музеях нашого міста працюють пошуково-краєзнавчі гуртки. В усіх музеях створені пошукові загони.

За підсумками огляду музеїв в Білій Церкві:

1. Кількість музеїв – 19.

З них:

- у дошкільних навчальних закладах – 1;
- у загальноосвітніх навчальних закладах – 16;
- у позашкільних навчальних закладах – 2;

2. Музеї за профілями:

2.1. Історичні.

З них:

- широкого історичного профілю -;
- військово-історичні – 1;
- історії освіти (навчального закладу) – 9;
- інші (історії мікрорайону) – 1.

2.2. Археологічні - .

2.3. Краєзнавчі – 1.

2.4. Природничі - .

2.5. Літературні – 2.

2.6. Літературно-етнографічні – 2.

2.7. Етнографічні – 4.

Особливо цікаво працює загін «Пошук» – зразковий музей історії «Витоки» ім. Кашкіної Людмили Степанівни Білоцерківської гімназії №2, який щорічно проводить акції «Мандрівка рідним краєм», «Історичними стежками», поїздки та походи по Білоцерківщині, під час яких учні прибирають біля пам'ятників загиблим воїнам, спілкуються з мешканцями населених пунктів, записують спогади про визначні події, знайомляться з навчальними закладами району та їхніми музеями. Музей став навчально-виховним центром, на базі якого здійснюється краєзнавчо-пошукова робота, яка презентується на рівнях гімназії, міста, області. Виховні заходи, які проводяться на базі музею, відзначені центром виховної та соціальної роботи управління освіти і науки Білоцерківської міської ради як «кращі заходи з громадянського виховання» (фото 1).

На базі музею «Витоки» розгорнув свою діяльність військово-гімназійний клуб «Кодекс честі». Учні кадетських класів брали участь у розкопках на місцях бойових дій часів Другої світової війни в урочищі Зелена Брама та Київському укріпайоні (вересень 2011 р.). У жовтні 2015 р. відбулася історико-пошукова експедиція з елементами військової археології «Пам'ятаємо минуле заради майбутнього». Розкопки проводилися в Козелецькому районі Чернігівської області. Матеріали експедиції, знахідки учнів та офіцерів-вихователів поповнили колекцію музею.

На матеріалах музею БНВО «Перша Білоцерківська гімназія – школа I ступеня» написані та захищені учнівські наукові роботи. Крім роботи з дітьми, Музей гімназійної освіти проводить просвітницьку діяльність серед дорослих.

Музей відвідали багато знаних особистостей. Значний інтерес у відвідувачів, особливо у колишніх випускників, викликають розповіді про заснування гімназій у Білій Церкві, місцезнаходження старих гімназій у місті (фото 2). Також у випускників викликають інтерес ті експонати, які знаходяться у вітринах, а зокрема атестати, срібна медаль, старі гроші, старі книги. Особливо їх цікавить стара парта, учительський стіл-конторка. Цікавою є робота етнографічного музею імені Т.Г.Шевченка БЗШ I-III ступенів №3. Експозиційні матеріали музею розповідають про Т. Шевченка – художника, його графічні роботи, серії автопортретів, живописні малюнки здійснені під час подорожей на Україну в складі археологічної комісії. У музеї представлено колекцію «Кобзарів» різних років видання з дарчими написами. Окремий стенд розповідає про відвідини Шевченком міста Біла Церква, його роботу над повістю «Прогулянка...». Екскурсоводи музею проводять екскурсії різного тематичного спрямування: «Т. Шевченко – козачок Енгельгардта», «Шевченко на засланні», «Т. Шевченко й Біла Церква», «Жінки у творчості поета».

Вже не один рік пошуковці БЗШ №6 також беруть участь у роботі Малої академії наук, у секціях фольклору, етнографії, народознавства, займаючи призові місця. Особливої уваги заслуговує дослідження вишивок, ткацтва, які є характерними

саме для даного регіону. Цікавими є збирання і дослідження зразків писанкарства. У музеї етнографії та фольклору загальноосвітньої школи I-III ступенів №6 присутні матеріали про народні промисли (бондарство та бортництво, обробка шкіри та рогу, килимарство, гончарство, ткацтво, бджільництво, обробка волокна, димарство, мисливство і чабанський промисел, обробка дерева, металів, лозоплетіння, плетіння з кукурудзяного листя та ін.). Він містить велике панно, на якому відтворено розвиток української держави з періоду Київської Русі до XX століття. Панно прикрашають і портрети видатних українських письменників, композиторів, художників XIX-XX ст. По ньому діти “читають” трагічні і героїчні сторінки життя українців, знайомляться з кращими синами свого народу і його гнобителями.

У музеї є виставки української вишивки, одягу різних регіонів України. Чільне місце серед експонатів займає колекція рушників, які з минулих віків доносять на своїх крилах візерунки та орнаменти.

Особливу увагу відвідувачів музею привертають ляльки, костюми яким учні виконали своїми руками. Вони втілюють регіональну специфіку народного одягу українців. А ще юні майстрині виготовили для музею карту-путівник, що розповідає про особливості вишивки мешканців різних регіонів України.

Значну частину експонатів музею займають предмети домашнього вжитку, хатнє начиння. Крім того у музеї зібраний матеріал, що розповідає про фольклор, традиції та обряди українців.

В БНВО «Звитяга» краєзнавчо-пошуковий гурток проводить дослідження історії мікрорайону, нелегкої долі Героя Радянського Союзу Панічка М. С., що мешкав в мікрорайоні школи, відомостей про учнів-учасників бойових дій. В музеї зібраний матеріал, що стосується різних періодів та напрямків історії мікрорайону. Зібрана величезна база експонатів періоду Другої світової війни, історії школи. Експонати з історії розвитку та становлення авіаційного ремонтного заводу передані до музею заводу.

Також є окремі тематичні стенди, які яскраво розповідають про конкретних людей мікрорайону, про їхню участь у бойових діях в Афганістані та під час аварії на ЧАЕС, учасників АТО.

Гурток «Дослідник» у БЗШ № 11 створено у 2007 р. Особливо пильну увагу юних дослідників привертають події, пов'язані з героїчним минулим нашого народу: доля наших співвітчизників під час Другої світової та Афганської війни, АТО. Юні пошуковці провели опитування учасників цих подій та оформили свої звіти у вигляді мультимедійних презентацій і відеофільмів. Силами юних дослідників музею історії закладу БЗШ №11 було створені відео проекти.

Експозиція музею Бойової Слави СЗОШ №12 побудована на експонатах воєнних реліквій з Букринського плацдарму, невідомих фото часів Другої світової війни, містить матеріали про героїв-українців тощо. Активно проводиться пошукова робота, до якої залучаються не тільки пошуковці, які працюють у музеї Бойової Слави, а й учні всіх класів. Протягом останніх років члени музею Бойової Слави БСШ №12 створюють і використовують у своїй роботі електронні презентації, екскурсії, які урізноманітнюють і роблять цікавими та пізнавальними всі виховні заходи.

Результативно і цілеспрямовано в БНВК «ЗОШ №13-ДНЗ» з 2002 року працює краєзнавчо-пошуковий клуб «Пошуковець». Учні якого проводять пошукову, волонтерську роботу. За результатами зібраних матеріалів проводять зустрічі, круглі столи, конференції, на яких запрошують очевидців подій, їх родичів тощо. «Пошуковець» започаткував випуск газети «Музейний вісник», проводить екскурсії до музею, усні журнали, презентації: «Історія однієї фотографії», «Фронтові листи» тощо. Учасники клубу ведуть переписку з ветеранами Афганської війни, створюють віртуальні екскурсії «Землянка», електронну Книги Пам'яті «Ми родом із тринадцятої школи», презентують вистави театру-форуму. Експонати музею історії БНВК «ЗОШ №13-ДНЗ» знайомлять з історією навчального закладу, життям її учнів та вчителів. Заслужовують на увагу стенди: «Вчителі – учасники Другої світової війни», «Випускники школи – гордість нашої держави», «Директори

нашої школи», який знайомить з визначними особистостями та їх внеском в становлення навчального закладу. Також до уваги відвідувачів представлені такі експозиції: «З бабусиної скрині», «Декоративно-вжиткові предмети зарічан», «Істрія міста», «Історія розвитку села Заріччя», «Школа в XIX ст.», «Історія школи в XX ст.».

Музей побуту та етнографії «Берегиня» Білоцерківської загальноосвітньої школи I-III ступенів №17. Серед експонатів музею українські вишиті рушники, одяг, предмети побуту початку та середини XX століття. Для відкриття експозицій вивчались історія українського народу, українська вишивка, етнографія та побут жителів Київщини, збирався одяг, взуття, предмети побуту. Серед експонатів музею можна виділити кілька груп: український національний одяг, рушники, предмети побуту. Є бандура приблизно 1820 року, яка потрапила з Петербургу. В музеї проводяться обрядові та родинні свята, вечорниці, виховні години, уроки української літератури та історії, гурток вишивки.

За останні роки значно активізувалась робота клубу «Ерудит» БЗШ №21. Гуртківці клубу «Ерудит» проводять шкільні виховні заходи, приймають участь у брейн-рингах, конкурсах, учнівських краєзнавчих читаннях імені Петра Лебединцева, дискусіях, засіданнях круглого столу. Готують презентації, випускають газети до історичних дат, проводять зустрічі з ветеранами Другої світової війни, дітьми війни, чорнобильцями, ветеранами Афганістану, учасниками АТО, здійснюють екскурсії до музеїв.

Однак, шкільне музейництво потребує більшої підтримки. Особливо – база музейної роботи, запровадження нових комп'ютерних технологій в експозиційний показ, екскурсійну практику.

Протягом останніх десятиліть в європейських країнах змінився погляд на роль музеїв у суспільстві. Музеї розглядаються не лише як сховище артефактів, а й як заклади, які можуть надавати широкий спектр послуг, організовувати цікаве дозвілля і допомагати уряду реалізовувати культурні та соціальні програми.

Так, матеріали пошукової роботи етнографічного музею українських старожитностей «Світлиця» БЗШ І-ІІІ ступенів №4 та музейні експонати використовуються як реквізит для вистав, адже щороку в музеї учні готують і ставлять на сцені школи драматичні твори виключно класиків української літератури. Це «Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, «За двома зайцями» Михайла Старицького, «Мина Мазало» Миколи Куліша, «Бояриня» Лесі Українки та «Назар Стодоля» Тараса Шевченка.

В етнографічному музеї народного побуту «Світлиця» ЦПО «Соняшник» традиційно проводяться театралізовані фольклорні свята: «Покрівонько, покрівонько, накрій мені голівоньку», свято Калити, «Радуйсь, Земле, Коляда іде», «Золоте світило Ярила» тощо (фото 3). Музей народного побуту, створений у 1990-ому році, став місцем прилучення дітей до духовних скарбів народу, формування у них глибокого почуття любові до отчого краю, до рідної мови. «Світлиця» відкриває перед школярами красу бабусиної пісні, пам'ять родоводу, неповторність української оселі, житейську мудрість та витончену поезію свят і обрядів, а головне – тут формується національна свідомість, виховується патріотизм, запліднений народним духом (фото 4).

Музейна педагогіка в останні десятиліття набуває велику популярність в системі дошкільної освіти і виховання, створюються музейні програми, виходять книги, розробляються методичні рекомендації для створення музеїв у дитячому садку. В 2014 році на базі кімнати з народознавства «Світлиця» згідно наказу №79 від 01.09.2014 року був створений краєзнавчий музей «Мій рідний край – моя історія жива» (фото 5). Музейна експозиція складається з 5 розділів: «Рідне місто моє – Біла Церква», «Українська оселя», «Природа рідного краю», «Бабусине подвір'я», «Народні ремесла».

Біла Церква має багату історико-культурну спадщину: археологічні пам'ятки, пам'ятні знаки та місця, архітектурні та історичні споруди, рекреаційні зони тощо.

Однак значна кількість музеїв при закладах загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти не використовує

свій потенціал повною мірою у розвитку туристської галузі міста.

Тому, доцільне слідуюче:

- створити систему організації музейної справи (музейну асоціацію, музейний центр, музейний комплекс тощо);
- включити музеї при закладах загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти до певних тематичних туристичних маршрутів;
- для покращення та активізації роботи і залучення більшої кількості відвідувачів музеїв широко використовувати новітні технології, нові форми подачі експонатів;
- залучити ЗМІ міста до висвітлення напрямків краєзнавчо-пошукової діяльності, проблем та популяризації роботи музеїв при закладах загальної середньої, позашкільної та дошкільної освіти;
- запровадити рекламу музейного комплексу, видання афіш та листівок, проспектів та буклетів, календарів тощо;
- залучити до співпраці благодійні фонди та громадські організації;
- об'єднання зусиль та співробітництво з відділами культури, туризму тощо та громадськості задля розвитку музейної галузі;
- впровадження інноваційних підходів у музейному менеджменті.

У добу інформаційного «буму» актуальною проблемою музеїв стало прагнення утримати «планку» суспільної зацікавленості, актуальності й популярності установи серед відвідувачів. У таких реаліях трансформується сама ідея музейної експозиції як чогось непорушного й сталого в часі, з'являється місце для віртуального музею.

Світова практика музейної діяльності, подальший розвиток музейної педагогіки, необхідність пошуку нових форм і видів роботи з дитячою аудиторією – майбутніми відвідувачами, спонукає музей до створення інтерактивного музею із спеціальною експозицією для різних вікових дитячих груп, з застосуванням ігрових, театралізованих заходів, гуртків-студій та комп'ютерної техніки, де можна реалізовувати науково-

освітні та культурно-просвітницькі програми для школярів [4, 22].

Одна з головних проблем сучасної цивілізації є відчуження людини від історичного процесу і саме музей стає тим простим і ефективним педагогічним інструментом, який не допустить цього відчуження, а сприятиме постійному осмисленню історичних процесів і себе в історії. Адже музей – це особливий історико-краєзнавчий центр, де учні, самостійно представляючи свої творчі здібності та надбання, виховують розуміння нерозривного зв'язку минулого, сучасного і майбутнього.

Щоб виховати сучасних учнів патріотами і громадянами своєї країни потрібно виховувати їх на минулій спадщині, але застосовуючи сучасні методи, форми і підходи для прищеплення правил і норм суспільного життя.

Використані джерела:

1. Савенков, А. И. Интеллектуальная одаренность и исследовательское поведение / А.И. Савенков // Одаренный ребенок. – 2003. – № 6. – С. 16-21.
2. Кушнір Л. Особливості проведення краєзнавчої роботи в школі / Л. Кушнір, Л. Гомля // Витоки педагогічної майстерності. – 2012. – Вип. 10. – С.166-169. – (Педагогічні науки).
3. Личак, І. С. Організація музейної справи в навчальному закладі: метод. посіб. / І.С. Личак. – Біла Церква, 2013. – 116 с.
4. Ковальчук, Є. Музей у сучасному світі: розробка наукової концепції / Євгенія Ковальчук // Волинський музейний вісник. – Луцьк, 2012. – Вип.3. – С.17-22.

Фото 1. Учні краєзнавчого гуртка Білоцерківської гімназії №2 в музеї історії закладу.

Фото 2. Президент Національного Олімпійського комітету України Сергій Бубка в музеї гімназійної освіти БНВО «Перша Білоцерківська гімназія – школа I ступеня».

Фото 3. Етнографічний музей українських старожитностей
«Світлиця» БЗШ І-ІІІ ступенів №4

Фото 4. Музей народного побуту „Світлиця” при ЦПО
„Соняшник”

Фото 5. Краєзнавчий музей «Мій рідний край – моя історія
жива». Українська оселя

УДК 908:37.015.31

ПРОЕКТНА ТА ТВОРЧО-ПОШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ З ІСТОРІЇ ЯК ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ МОЛОДІ

**Пренковська Валентина
Олександрівна,**

*викладач суспільно-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського коледжу сервісу та
дизайну*

Анотація. У статті розкрито актуальність методу проектів та дослідницької діяльності при переході сучасної системи освіти до компетентнісного підходу, пов'язаного з вихованням і розвитком компетентної особистості, здатної орієнтуватись та діяти у навколишньому середовищі, вихованні громадянина-патріота, який розуміє своє значення у розбудові громадянського суспільства, бачить своє місце в ньому, самостійно обирає шлях, напрямок руху до сприйняття демократичних цінностей.

Ключові слова: метод проектів, творчо-пошукова робота, критичне мислення, компетентнісний підхід.

Відомому філософу XIX ст. Е. Канту належить досить багатозначний вислів: «Два винаходи людини можна вважати найскладнішими: мистецтво управляти та мистецтво виховувати». І сьогодні педагогу, як нікому іншому, належить досконало володіти обома мистецтвами, щоб виховати цілісну особистість: духовно багату, соціально адаптовану та орієнтовану на подолання будь-яких труднощів. Одним із дієвих способів розв'язання цього завдання є спрямування навчально-виховного процесу в навчальному закладі на розвиток

дослідницько-пізнавальної активності молодого покоління, його самостійності, творчих можливостей.

Основна особливість компетентнісного підходу порівняно з традиційним, полягає в зміщенні акценту з нагромадження нормативно визначених знань, умінь та навичок до формування та розвитку в учнів здатності діяти, застосовувати і досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики. Компетентнісний підхід не заперечує ролі знань, умінь та навичок, але він акцентує увагу на готовності учня використовувати отримані знання для розв'язання проблем, що виникають у реальному житті [1].

Загальновідомим є той факт, що сучасний світ спілкується «мовою проектів». Така форма людської діяльності, як проектна, стала своєрідним атрибутом часу. Вимоги сучасного суспільства передбачають готовність кожної людини, а особливо молодії, до цього виду діяльності. Це, на мою думку, є своєрідне «соціальне замовлення» суспільства, що стрімко змінюється і вимагає стрімких змін і від системи освіти.

Метод проектів — це освітня технологія, гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, спрямована на здобуття учнями/студентами знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку під керівництвом педагога-наставника.

Мета проектного навчання:

1. Сприяти підвищенню особистої впевненості у кожного учасника проекту.
2. Надихати на розвиток комунікативності та уміння співпрацювати.
3. Забезпечити механізм розвитку критичного мислення учнів/студентів, уміння шукати шляхи вирішення проблеми.
4. Розвивати в учнів/студентів дослідницькі вміння, спостережливість, уміння висувати гіпотези, узагальнювати, розвивати аналітичне мислення [2].

Дії педагога при організації проектного методу: допомагати учням/студентам визначити мету діяльності; рекомендувати

джерела отримання інформації; розкривати можливі форми діяльності; сприяти прогнозуванню результатів проекту, що виконується; допомагати учню/студенту оцінити отриманий результат.

Дії учня/студента можна охарактеризувати так: визначити мету своєї діяльності; засвоїти нові знання; експериментувати та обирати шляхи вирішення питань, які виникають під час роботи над проектом; усвідомити відповідальність за свою діяльність [3].

Обов'язковим для успішної проектної та творчо-пошукової діяльності вважаю врахування бажань учнів/студентів, а саме: добра воля, створення сприятливого середовища, доброзичливість у стосунках, довіра до викладача як партнера та консультанта.

Слід враховувати, що тільки особиста зацікавленість учня/студента в отриманні результату, позитивна мотивація вирішення проблеми проекту можуть підтримати його самостійність [4].

Важливим моментом успішності таких форм навчальної діяльності є, на мою думку, визначення теми та мети роботи. Щоб правильно обрати тему історичного проекту чи дослідження, необхідно врахувати таке: тема повинна бути цікавою, актуальною, якомога більш конкретною (потрібно чітко визначити хронологічні рамки, регіон та предмет дослідження і торкатись певного питання), важливим критерієм при виборі теми є доступність джерел (документальних матеріалів та спеціальної літератури).

Мій алгоритм роботи у історичному проекті та творчо-пошуковому дослідженні: підготовка (визначення теми та мети проекту); планування (визначення джерел інформації, послідовності виконання проекту); збір, аналіз, обробка та оформлення інформації; презентація і захист власних напрацювань; підбиття підсумків та оцінювання результатів діяльності. В залежності від цього допомога педагога-наставника може полягати:

- у підборі літератури та інших джерел інформації з теми;

- у формулюванні гіпотези і визначенні цілей, яких треба досягти;
- у показі способів та прийомів роботи зі знайденим матеріалом;
- в обговоренні зібраного матеріалу;
- у підготовці тексту виступу;
- у підготовці презентаційних матеріалів про проект.

Характер координації обираю в залежності від рівня самостійності студента. Працюючи над проектом чи творчо-пошуковою роботою використовую всі можливі сучасні мережі для оперативної комунікації зі студентами: соціальні мережі та мобільний зв'язок, адже ідеї виникають у різний час доби. Тим самим реалізується принцип індивідуалізації навчання і досягається найкращий результат.

У нашому навчальному закладі протягом останніх років було проведено такі історичні проекти: «25 років Народному руху», «Петро Калнишевський – останній кошовий отаман Запорозької Січі», «Євген Коновалець: місія життя – боротьба за волю України», «Апостол української державності – Михайло Грушевський», «1944 – Позбавлені Батьківщини», «Свіча нашої пам'яті». Кожна з цих тем обов'язково містить власне краєзнавчий історичний компонент. Під час реалізації даних проектів формувалася робоча група, яка залучала до участі у проекті інших учнів та студентів, а під час презентації результатів проекту застосовувалися прийоми історичної стилізації та реконструкції. Для підсилення методичного ефекту було використано фрагменти документально-історичних фільмів, музичний та хореографічний супровід.

Окрім того, учні та студенти гуртка «Літописець» на щорічній конференції в рамках Днів науки та творчості, захищають свої творчо-пошукові роботи. Тематику досліджень були: «Роль жінок у війні 1941-1945 рр. (на прикладах Білоцерківщини)», «Життя на окупованих територіях населення Білоцерківщини у роки Другої світової війни», «Остарбайтери – «раби зі Сходу»: долі наших земляків», «Рідний край у полум'ї війни (на прикладах Сквирщини)», «Чумакування, як унікальний

досвід українського підприємництва», «Климентина Глинська: становлення жіночого підприємництва в Україні» тощо.

Форма захисту відбувається так, як і у роботі Малої академії наук, але найцінніше – це отриманий досвід під час дослідження та висновки учнів/студентів щодо розвитку країни через призму історичного минулого.

Не залишилися осторонь вихованці коледжу щодо подій Революції гідності та подій на Сході України. «Від славетних гетьманів до героїв Майдану» – тема конференції 2016 року. Дослідження учні/студенти проводили аналізуючи життєвий шлях учасників подій, шукаючи відповіді на питання сьогодення. Темами творчо-пошукових робіт були: «Михайло Драпатий – командир 72-ї бригади, Герой нашого часу», «Мої односельці у подіях Революції гідності», «Оспіваний Майдан», «Той, що пройшов крізь вогонь» тощо.

«Місто з душею та характером» – проект-дослідження лекторської групи студентів «Афіна», присвячений 985-річниці міста Біла Церква: його історичного шляху, актуальних питань сучасного розвитку нашого міста та перспективи на майбутнє. А під час святкування 230-річниці заснування дендрологічного парку «Олександрія» учні та студенти коледжу прийняли активну участь у театралізованому дійстві, демонстрували костюми та зачіски часів Браницьких.

Працюючи над темою регіональної студентсько-учнівської конференції 2018 року «Нам є ким пишатись», було проведено дослідження про білоцерківців, наших сучасників: Перерву В.С. – Почесного краєзнавця України, Чмирука Д. А. – заслуженого тренера України з велоспорту.

Метою нашої роботи було: проаналізувати життєвий шлях та з'ясувати головні складові успіху Дмитра Архиповича; дізнатися про особливості його роботи з молоддю; використати інформацію та матеріали для популяризації здорового способу життя, спорту, розвитку громадянської активності молоді.

У дослідженні про Перерву: показати багатство історії Київщини на основі праць Володимира Степановича; активізувати учнівську/студентську молодь до вивчення краєзнавства через зацікавленість дослідженнями науковця;

використовувати матеріали даної роботи на заняттях з історії та для виховних заходів.

Перерва В. С. та Чмирук Д. А. були почесними гостями конференції, виступили перед її учасниками, поділившись з молодим поколінням своїми враженнями та досвідом.

Результат проектної та творчо-пошукової діяльності з історії: отримання нових фактів; вивчення історичної епохи "зсередини"; в процесі роботи зміцніли психологічні контакти учнів/студентів між собою та з викладачем (педагогіка співпраці); така форма роботи сприяє збереженню традицій, історичного досвіду, відкриває нові можливості для застосування краєзнавчої роботи на практиці (розробка туристичних тем).

Висновки. Однією з форм залучення молоді до суспільних проблем рідного краю є вивчення його історії та культури. Ці знання не просто ознака освіченості молодої людини, а вимога сучасності. Творчо-пошукова діяльність сприяє розвитку індивідуальних здібностей учнів/студентів, задоволенню їхніх інтересів та потреб, створює умови для розвитку та самореалізації, виховання громадянськості та патріотизму. Сучасна система освіти має навчати критично мислити, а саме: міркувати, зіставляти різні точки зору, спираючись на знання фактів, закономірностей та на основі власних спостережень, досвіду, проектувати, творчо і нестандартно розв'язувати навчальні проблеми, бути толерантними до інших точок зору.

Використані джерела:

1. Бургун І. В. Актуальність упровадження компетентнісного підходу в освітню практику / І. В. Бургун // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології : збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. – 2010. – № 1(2). – С. 159-165.

2. Стеців, Л. Реалізуємо метод проектів / Л. Стеців // Директор школи. – 2005. – №4. – С. 16-18.

3. Ісаєва Г. Метод проектів – ефективна технологія навчання [Електронний ресурс] / Г. Ісаєва // Освіта.ua.: освітній портал. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/technol/1415>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 3.01.19].

4. Метод проектів [Електронний ресурс] // Вчитель. info : освітній портал. – Режим доступу: <http://vchytel.info/metod-proektiv/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата зверення : 3.01.19].

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ВИЩОШКОЛЬСЬКИЙ КОЛІДЖ СЕРВІСУ ТА ДИЗАЙНУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
регіональної студентсько-учнівської конференції
«УКРАЇНІ Є КИМ ПИШАТИСЯ»

ОКР молодіший спеціаліст

- Технології легкої промисловості
Моделювання та конструювання
промислових виробів
- Технології легкої промисловості
Швейне виробництво

ОКР кваліфікований робітник

- Кравець замірник

ОКР молодіший спеціаліст

- Дизайн
Перукарське мистецтво та
Декоративна косметика

ОКР кваліфікований робітник

- Перукар
(перукар-модельєр)

ОКР молодіший спеціаліст

- Інформаційна, бібліотечна та
архівна справа
- Видавництво та поліграфія
Комп'ютерна обробка текстової,
графічної та образної інформації

ОКР кваліфікований робітник

- Оператор з обробки інформації та
програмного забезпечення
- Оператор комп'ютерного набору;
Секретар керівника (організації,
підприємства, установи)

18 квітня 2018 року
м. Біла Церква

УДК 008:904

ТУРБОТА КОЖНОГО ПРО КУЛЬТУРНУ ТА ІСТОРИЧНУ СПАДЩИНУ

Самар Тетяна Вікторівна,
вчитель історії Білоцерківської гімназії №2

Нашу Україну з повним правом можна віднести до країн з багатогранною і цілком унікальною культурною спадщиною — її визначні пам'ятки історії та культури є невіддільною часткою європейського та світового культурного надбання. Україна може пишатися тим, що за загальною кількістю пам'яток та наявністю серед них відомих шедеврів посідає поважне місце у світовому співтоваристві. Однак нинішньому поколінню потрібно докласти чимало зусиль, аби зберегти все це в належному стані, щоб донести до нащадків.

Нині під охороною держави перебуває понад 130 тисяч пам'яток археології, історії, монументального мистецтва, архітектури та містобудування. На їх базі створено і функціонує 61 історико-культурний заповідник, 13 з яких відповідно до указів Президента України мають статус "національного". Мережа музеїв України налічує 37 установ, кількість експонатів основного фонду в них становить понад 11 мільйонів одиниць збереження. Окрім цього, в Україні є понад 9 тисяч населених пунктів з цінною культурною спадщиною. Загалом фонд історичних будівель і споруд у них перевищує 70 тисяч об'єктів.

Постановою кабміну затверджено список історичних міст і селищ міського типу, до якого включено 401 населений пункт.

Різноманітна історико-культурна спадщина, втілюючи досвід, норми, цінності різних поколінь, відтворює багатовікову історію розвитку суспільства. У результаті взаємовпливу різних культур впродовж тривалого історичного часу утворилося неповторне історико-культурне середовище — все, що оточує нас та є надбанням нашого минулого — місцева церква, вулиця, міський парк чи міст, замок, храм чи громадська будівля.

Різні суспільства, події та впливи сформували місце, в якому ми живемо, і продовжуватимуть формувати його в майбутньому. Значна частина багатокультурного надбання була втрачена внаслідок війн, цілеспрямованого винищення в часи імперської політики, тоталітарного режиму, в умовах занепаду культури під тиском ідеології і політичних репресій.

У сучасних містах і селах країни можна віднайти чимало випадків небалого ставлення до культурного надбання. Молоді громадяни мають усвідомити, що стан їхнього довкілля та культурної спадщини, що формує його неповторний соціокультурний образ, є важливим обов'язком кожного, а не лише влади. Досліджуючи історію пам'яток, зосереджених у місцевій громаді, їх функції у минулому, ми навчаємося розуміти їхню історичну вартість, їх роль у майбутньому, необхідність їх збереження чи відновлення.

Вивчення проблем, пов'язаних із культурною спадщиною, дає змогу визначати, як приймаються рішення, що впливають на її долю, організувати необхідну і важливу для громади діяльність, спричиняючи позитивні зміни в її історичному середовищі. У процесі дослідження молоді люди отримують стале відчуття приналежності до місцевої спільноти, вчать приймати самостійні рішення, прогнозувати, яким вони хочуть бачити своє довкілля у майбутньому.

Особливо відчутними були втрати, понесені в середині 1930-х рр. історико-культурним фондом Києва. Після того, як в 1934 р. до Києва було перенесено столицю Радянської України, руйнування релігійних святинь — пам'яток культури — набуло характеру чітко спланованої акції. Під виглядом реконструкції

Києва, незважаючи на протести наукової громадськості, було зруйновано велику кількість старовинних пам'яток часів Київської Русі, доби середньовіччя, монументи і пам'ятні знаки на честь українських наукових і культурних діячів. Серед них Михайлівський Золотоверхий монастир, на місці якого мав бути побудований республіканський центр з будівлями ЦК КП(б)У та РНК УСРР і величезним майданом для демонстрацій і парадів, Києво-Межигірський монастир, Десятинна церква, церква Успіння Богородиці Пирогощі, Богоявленська церква Братського монастиря на території Києво-Могилянської академії, Військово-Микільський собор, дзвіниці Кирилівського монастиря, фонтан «Самсон», пам'ятники княгині Ользі, Іскрі та Кочубею та багато інших визначних пам'яток. За даними київської дослідниці Л. Проценко станом на 1991 р. мартиролог зруйнованих у XX ст. пам'яток у Києві складався з 254 історико-культурних об'єктів.

Масове закриття церков та їх руйнування припало й на роки хрущовської «відлиги». У 1960–1961 рр. за постановою Ради Міністрів з обліку було знято велику кількість пам'яток сакральної архітектури. Більшість з них була розібрана й стала будівельним матеріалом для господарського вжитку. Деякі церкви вдалося зберегти тільки завдяки використанню будівель в якості клубів, кінотеатрів, театрів.

Взагалі спостерігається деяка закономірність у проявах відношення до пам'яток історії та культури в періоди кризових явищ у суспільно-політичному житті країни. Чим вище політизація громадянського суспільства, тим частіше здійснюється наруга над об'єктами культурної спадщини. Так було за часів УНР — знесення пам'ятників царям та їх прибічникам, в період більшовицького терору — руйнування всього, що не вписувалося в рамки пролетарської доктрини, в період хрущовської «відлиги» — знесення пам'ятників Сталіна та його пособників, а також пам'яток сакральної архітектури; горбачовської перебудови — так звана «війна пам'яток» із знесенням символів тоталітарної доби.

Так, на жаль, відбувається і в сучасній Україні періоду гіперполітизації суспільства. Визнання пріоритету

загальнолюдських цінностей та необхідності збереження культурного доробку кожного етносу повинно стати характерною рисою сучасного ставлення до поцінування пам'яток в Україні, де в основу покладатиметься принцип поважного ставлення до етнокультурних традицій та реліквій етносів, які мешкають на її теренах.

УДК 001.89:373.55-027.31(477)

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
КОЛЕГІАНТІВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ
УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Склярова Галина Миколаївна,
*директор ліцею "Білоцерківський
колегіум" Білоцерківської міської ради*

**Яременко Людмила
Петрівна,**
*заступник директора
ліцею з науково-
методичної роботи*

*Нам дуже пощастило, що ми живемо в епоху,
коли можна робити відкриття.*

Р. Фейнман

На початку третього тисячоліття поглиблюються та прискорюються загальносвітові соціально-економічні, політичні, соціокультурні процеси, які визначають розвиток людства на сучасному етапі його життєдіяльності. Глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер. Вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя. Найбільш відповідальною в цих умовах є роль освіти, яка є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою.

Саме освіта має безпосередній та найбільший вплив на особистість і суспільство. І саме тому у сьогоденному світі перед освітньою галуззю постали нові завдання. Одне з актуальних - це пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонування до творчості, виховання здобувача освіти як життєво й соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань. Особлива роль у вирішенні вище зазначених проблем належить освіті наукового спрямування, що базується на дослідно-орієнтованому навчанні, спрямованому на поглиблене вивчення профільних предметів та набуття компетентностей, необхідних для подальшої дослідно-експериментальної, конструкторської та винахідницької діяльності.

Навчання як дослідження передбачає, що особливістю навчально-дослідницької діяльності учня є суб'єктивне відкриття нових знань на основі індивідуальної актуалізації попередньо засвоєних ним же знань і вмінь, введення їх до особистісного пізнавального простору.

Застосування дослідницького підходу в навчанні спрямоване на становлення в школярів досвіду самостійного пошуку нових знань і використання їх в умовах творчості, на формування нових пізнавальних цінностей учнів і збагачення їх пізнавальної ціннісної орієнтації.

Дослідницька діяльність – вища форма самоосвітньої діяльності учнів.

Науково-дослідницька діяльність учнів Білоцерківського колегіуму є важливою складовою розвитку їх обдарувань і здібностей та формування ключових компетентностей.

У колегіумі активно працює наукове товариство учнів "Пошук".

Вирішенню пріоритетних завдань НТУ Білоцерківського колегіуму сприяє розроблений план роботи, що включає в себе:

- заходи, спрямовані на підготовку до наукової діяльності як колегіантів, так і вчителів – наукових керівників учнівських

проектів. Це участь у семінарах-практикумах, круглих столах, тренінгах тощо;

- теоретичні та практичні аспекти наукової діяльності, організацію навчальних занять із методики ведення досліджень (курс "Основи наукових досліджень" у 8-их класах та для новоприбулих учнів 9-10 класів);

- діяльність консультативної служби, співпраця з ВНЗ та міським науковим товариством учнів;

- функціонування НТУ "Пошук" і Координаційної ради НТУ (мал. 1, 2).

Науково-дослідницькою діяльністю охоплені усі учні колегіуму:

- учні 5-7 класів протягом року працюють над колективними проектами, які захищають у травні;

- колегіанти 8-9 класів пишуть та захищають наукові реферати (квітень);

- колегіанти 10-х класів пишуть та захищають курсові проекти (травень).

Учні 5-7 класів обирають теми своїх колективних проектів спільно із класними керівниками впродовж вересня-жовтня поточного навчального року. З моменту відкриття 5-го класу, було реалізовано такі проекти:

- 2014-2015 н.р. – "Видатні постаті Київщини" – 5 клас, класний керівник Туліветрова Н. М.;

- 2015-2016 н.р. – "Професії наших батьків" – 5-А клас, класний керівник Бесараб В. О.; "Українські письменники-ювіляри" – 6-А клас, класний керівник Туліветрова Н. М. та "Герої Революції Гідності" – 6-Б клас, класний керівник Світлоока Г. І.;

- 2016-2017 н.р. – "Родинні свята" – 5-А клас, класний керівник Большакова І. Є., "Новий маршрут знайомими вулицями" – 5-Б клас, класний керівник Вигівська В. В., "Відкриваємо для себе світ, а світові відкриваємо себе" – 6-А клас, класний керівник Бесараб В. О., "Колегуми в Україні" – 6-Б клас, класний керівник Криницька Н. А., "Лауреати Шевченківської премії в галузі літератури" – 7-А клас, класний

керівник Туліветрова Н. М. та "Українські землі в добу Середньовіччя" – 7-Б клас, класний керівник Світлоока Г. І.

У 2017-2018 навчальному році колегіанти працювали над такими колективними науковими проектами:

- 5-А клас: “Ми для Європи — Європа для нас. Нові горизонти відкривати вже час!”

Під час роботи над проектом учні будуть досліджувати країни, які входять до складу Європейського Союзу за такими напрямками:

- ✓ - походження назви країни;
- ✓ - державна символіка;
- ✓ - географічне розташування;
- ✓ - національні свята;
- ✓ - культурні традиції;
- ✓ - туризм.
- 5-Б клас: “Видатні математики України та світу”.

У рамках реалізації проекту учні досліджують біографії видатних математиків та їхній внесок у науку.

- 6-А клас: “Діалекти та фразеологізми Київщини”.

За заздалегідь підготовленим опитувальником учні досліджують сучасне поширення діалектних слів та фразеологізмів на теренах Київщини; порівнюють лексику окремих населених пунктів, лексико-семантичні особливості мови цього регіону.

- 6-Б клас: “Стародавні цивілізації на території України. Трипільська культура.”

Об'єктом дослідження у рамках даного проекту є трипільська культура. Предмет розгляду – матеріальна культура та духовний світ трипільців.

Напрямки дослідження:

- ✓ господарча діяльність трипільців (землеробство, тваринництво, способи металообробки, гончарство, домашнє виробництво, архітектура поселень та жител, одяг, прикраси, побут, знаряддя праці);

- ✓ духовний світ трипільців (трипільська магічна орнаментация, знакові системи);

✓ версії щодо походження, знищення трипільської культури та її зв'язок з українським народом.

- 7-А клас: “Міста-побратими Київщини”.

Для дослідження учні обирають місто-побратим одного з міст Київської області і реалізують проект за такими напрямками:

✓ історія створення міста,

✓ символіка міста;

✓ пам'ятки культури та архітектури;

✓ промисловість;

✓ освітні заклади;

✓ місце даного населеного пункту на туристичній карті.

- 7-Б клас: “Свята: Великобританія – Україна”.

У рамках реалізації проекту учні досліджують свята Великобританії та України в розрізі культурних традицій цих країн.

У широкому спектрі свят та фестивалів, що відбуваються в Україні та Великобританії, учні обирають ті, що для них є найцікавішими (національні, державні, релігійні, календарно-обрядові, професійні).

Основною метою проекту є пошук відповідників свят у культурі України та Великобританії, аналіз подібностей і відмінностей у них.

У листопаді колегіанти вибирають теми у рамках проекту, а у період з грудня по квітень працюють над обраною темою й готуються до захисту під керівництвом класного керівника та з допомогою батьків. Таким чином у навчально-виховний процес колегіуму активно впроваджується педагогіка партнерства.

Захист проектів відбувається у травні. Робота учнів оцінюється та зараховується як навчальна практика.

Проаналізувавши теми наукових проектів 5-7 класів можна чітко відстежити їх взаємозв'язок з напрямком допрофільної підготовки учнів класів.

З метою поглиблення і закріплення колегіантами теоретичних знань з предметів та набуття вмінь пов'язувати свої знання з практикою, учні 8-9 класів працюють над написанням наукових рефератів, а 10-их – наукових проектів. Діяльність

школярів диференціюється за різними рівнями складності, виходячи з фонду предметних знань, умінь і навичок, а також вікових особливостей.

Робота розпочинається із формування вчителями-предметниками впродовж вересня переліку тем для написання наукових рефератів та проектів. Учні пропонується по 5 тем у кожній секції. У перших числах жовтня перелік висвітлюється для ознайомлення. Впродовж трьох тижнів колеґанти обирають тему, над якою бажають працювати, керуючись своїми пізнавальними інтересами і можливостями, а також порадами керівників груп, учителів-предметників, батьків.

До кінця жовтня списки узагальнюються, призначаються наукові керівники та видається наказ «Про організацію та проведення в колеґіумі учнівської науково-дослідницької діяльності», у якому затверджуються теми наукових рефератів (проектів), графіки захисту, критерії оцінювання, порядок апеляції, склад журі та умови перенесення терміну захисту робіт з поважних причин. Перелік обраних тем наукових рефератів і проектів оприлюднюється на сайті.

Підготовка реферату (курсового проекту) розпочинається з добору і вивчення літературних джерел та складання бібліографії. Попереднє вивчення літературних джерел є підґрунтям для складання плану реферату (проекту). Самостійно складений учнем план погоджується з науковим керівником. Лише потім розпочинається робота над формуванням тексту. Усі етапи роботи над темою наукового реферату (проекту) фіксуються науковим керівником у супровідному листі.

Захисти наукових рефератів та проектів відбуваються відповідно до графіків. У ході захисту оцінюється аргументоване доведення вибору та змісту теми дослідження, власний науковий внесок, чіткість, логічність, лаконічність викладення матеріалу, доцільність та якість наочних матеріалів та вміння їх використовувати, повнота й вичерпність відповіді, культура мовлення та активна кваліфікована участь у веденні дискусії, а результати заносяться до другої частини оціночного листа «Оцінювання захисту наукових рефератів (проектів)», визначається загальна кількість набраних балів та за шкалою

переведення балів у 12-бальну систему оцінювання виставляється оцінка. Усі відомості записуються у протокол та висвітлюються наступного після захисту дня. Оцінка виставляється до класного журналу та у залікову книжку як оцінка за навчальну практику.

Учням, які показали найкращі результати під час захисту, членами журі дається рекомендація до написання науково-дослідницьких робіт у системі МАН України. Таким чином, колеґіанти, працюючи над науковими рефератами та проектами, поглиблюють свої знання з предметів, вчать застосовувати їх на практиці, вести дискусію, відстоювати власну точку зору, працювати з різними джерелами інформації тощо.

У колеґіумі створено базу наукових рефератів та проєктів, що допомагає швидко визначити, яка робота і де може бути використана у подальшому. Доопрацювавши їх відповідно до вимог, юні науковці беруть участь у різноманітних учнівських та студентських конференціях, конкурсах, читаннях тощо. Серед них:

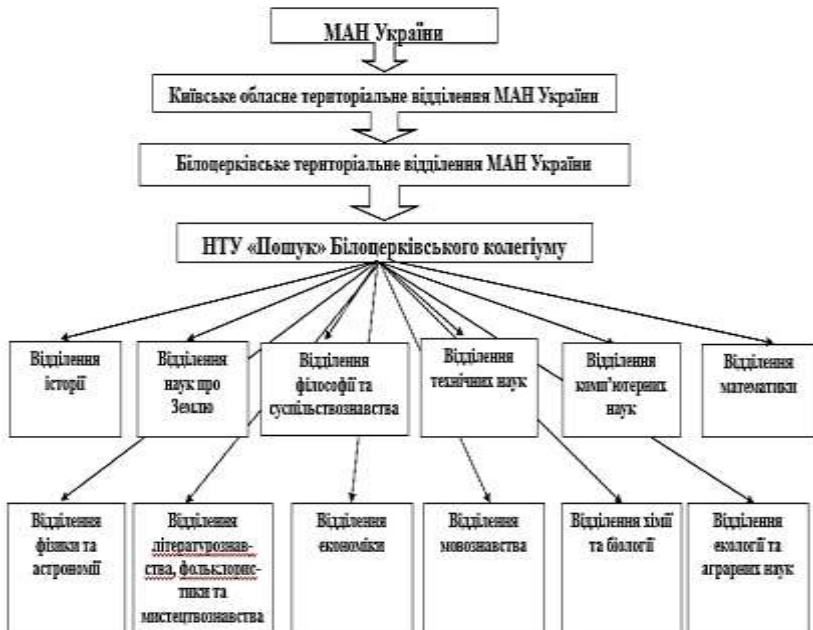
- учнівські краєзнавчі читання імені Петра Лебединцева;
- учнівська науково-практична конференція «Філософські читання»;
- історико-краєзнавча експедиція учнівської молоді «Київщина козацька»;
- краєзнавча експедиція учнівської молоді «Моя Батьківщина - Україна»;
- конкурс «Топоніміка та історія освіти рідного краю»;
- обласна учнівська конференція «Історія розвитку української науки»;
- студентська наукова конференція «Інновації у фінансово-кредитній сфері»;
- Всеукраїнський конкурс «Новітній інтелект України»;
- Всеукраїнська учнівська конференція «Універсіада»;
- Всеукраїнська історико-краєзнавча конференція «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття»;
- Всеукраїнський конкурс експериментально-дослідницьких робіт з природознавства «Юний дослідник»;
- Міжнародний конкурс «Інтел Еко»;

- Міжнародний конкурс з українознавства та інші, де виборюють призові місця.

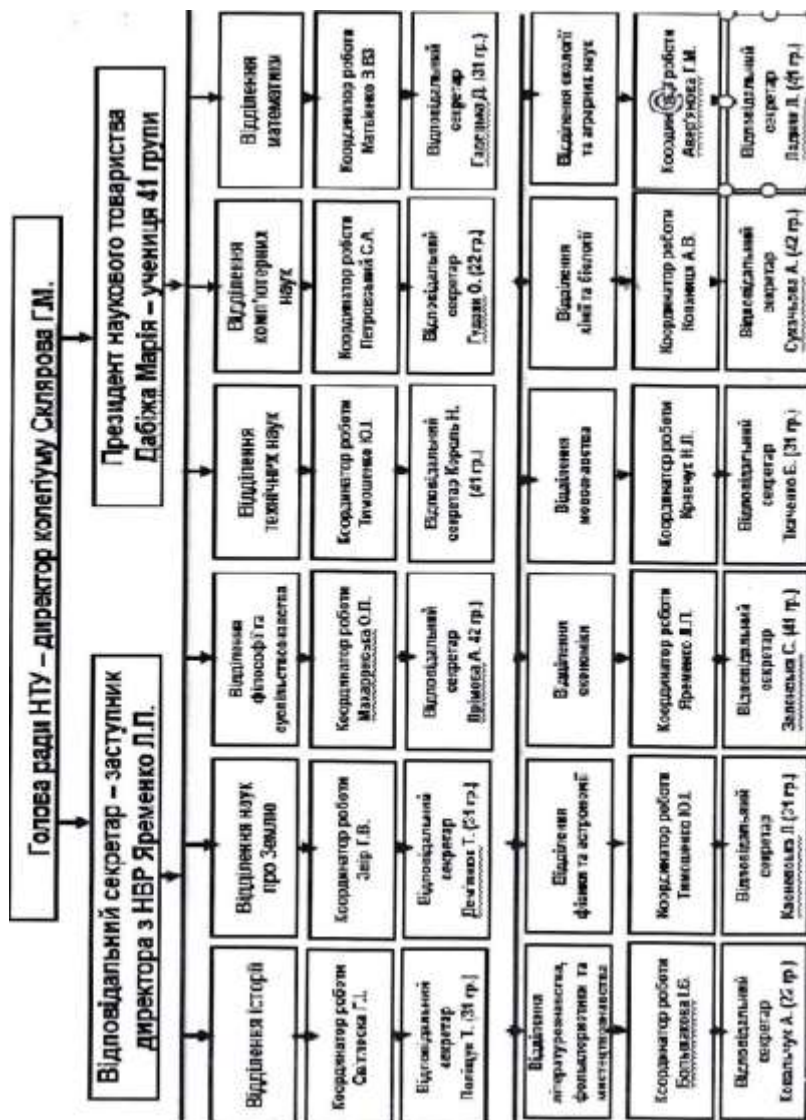
Науково-дослідницька діяльність за своєю структурою і завданням надає сучасним учням найбільш сприятливі умови для розвитку дивергентного мислення, інтуїції, уяви; допомагає "запустити" механізм самоосвіти, самореалізації; створює високу мотивацію пізнавальної діяльності; формує риси творчої особистості; отримані знання та вміння допоможуть зорієнтуватися в подальшому житті і, безсумнівно, вплинуть на вибір професії.

«Дитина від своєї природи – допитливий дослідник, відкривач світу... Слід дитину спонукати до самостійної діяльності, формуючи з малих літ допитливість, прагнення до навчання, яке має бути радісною працею.» (В.О.Сухомлинський).

Наукове товариство учнів "Пошук" має таку структуру:

Склад Координаційної ради НТУ "Пошук":

УДК 130.123.4:008

ДУХОВНІ ЦІННОСТІ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Стебельська Олена Стефанівна,
*доцент кафедри сценічного мистецтва
Київського міжнародного університету,
доктор філософії, кандидат
мистецтвознавства, заступник голови ГР
при Міністерстві культури України, голова
ГО «Нова генерація українських науковців»*

На сучасному етапі розвитку українського суспільства постає проблема відродження культури, що базується на формуванні системи духовних цінностей. У сучасному світі культура перетворюється на ключовий елемент суспільного розвитку. Документ ЮНЕСКО «Наша творча різноманітність» (1996 р.) пропонує дефініцію людського розвитку, яка представляється «процесом, що збільшує реальну свободу людей у досягненні будь-чого, що вони вважають за цінність».

Сьогодні людство живе у глобалізованому світі, де сформувалися глобальна економіка, наднаціональні центри влади, електронні фінансові ринки. Внаслідок цих процесів національні уряди, втягуючись у глобальну конкуренцію за ринки та інвестиції, змушені адаптуватися, лібералізувати умови господарювання та фінансової діяльності, що зумовлює й загальну лібералізацію суспільного життя.

На рівні культури повсякденного життя глобалізаційні процеси виявляються в розростанні стандартизованого всесвітнього ринку культурних послуг і товарів. Цьому сприяє розвиток електронних технологій, загальна доступність побутової аудіо-відеотехніки, пристроями розважального

призначення. Саме культура визначається як система цінностей, які є цивілізованими ознаками будь-якої нації, без яких вона взагалі не може існувати. Нація, в якій нівелюються духовні цінності приречена на загибель.

Дослідження духовно-моральних цінностей людства знаходимо у працях вчених С. Аверенцева, П. Анохина, М. Бахтина, П. Гуревича, А. Лосєва, В. Толстих, А. Уледова, С. Франка. Вивчення структури духовного світу людини стало предметом робіт А. Арнольдова, І. Бокачева, М. Кагана, В. Федотова. Метою нашої публікації є обґрунтування ролі духовних цінностей у формуванні культури українського суспільства.

Розглянемо сутність духовних цінностей у контексті життєдіяльності суспільства.

Американський вчений Т. Парсонс зазначає, що цінності – це найвищі принципи, які виробляє будь-яка соціальна система для збереження своєї єдності та цілісності, забезпечення саморегуляції і консенсусу як в різних підсистемах, так і в системі в цілому [4, с. 30]. За твердженням Е. Дюркгейма «модель ціннісних уявлень суспільства утворює конкретний тип соціальних відносин даного суспільства та відображає цілі та спрямованість суспільного поступу, утворює його внутрішню основу» [2, с. 19].

Отже, духовні цінності є основою суспільства, нормативними регуляторами та ідеологічною функцією суспільного життя. Це певні загальні норми та принципи, які визначають направленість людської діяльності, мотивацію людських вчинків. Це ідеї, норми, процеси, які виступають зв'язуючою ланкою індивідуального і суспільного життя. Духовні цінності є орієнтирами суспільства, чинником його соціально-політичної стабільності, відкривають перспективи успішних перетворень в країні.

На жаль в епоху панування СРСР, українська нація втратила систему духовних цінностей. Лозунги під гаслами народовладдя, рівність, свобода, справедливість, солідарність, порядок, вищість однієї нації над іншими, право сили прийшли на зміну духовним цінностям. Для українського радянського народу вони

асоціювалися передусім з зовнішніми культурними показниками – відвідуванням музею, опери, театру, цирку. Проте, цінності, пов'язані з внутрішніми якостями, нівелювалися: цінність вдячності, відповідальності, самоаналізу, жертвовності, істини, шанування достоїнства інших, повага до старших, влади. «Крах радянської ідеології та системи цінностей створили ціннісний вакуум, який заповнився псевдо цінностями, породженими масовою культурою. Такі процеси сприяли руйнації, розладу національної свідомості, знищенню духовності українського народу» [3, с.1].

На сучасному етапі формування українського суспільства можливе тільки завдяки відродженню духовних цінностей. Саме духовні цінності визначають європейський вимір культури та поступ суспільства вперед, забезпечать його конкурентоспроможність та процвітання у світовому просторі.

Досліджуючи принципи духовного відродження суспільства та проводячи паралель між філософськими та життєвими поглядами на його розвиток, відомий сучасний письменник, філософ, проповідник С. Аделаджа звернув увагу на такі особливості:

1. Основною цінністю будь-якого суспільства є людина. В більшості політичних систем значна роль відводиться саме особистості, її участі в розбудові й розвитку як громадянського суспільства так і держави. Кожна людина України має поважати землю і кожную людину, яка живе на ній. Адже відношення до кожної людини зокрема є показником відношення до своєї держави. Піднісши окрему особу до рангу найвищої політичної цінності, демократичний принцип базується на тому, що розвиток і розквіт суспільства залежить від рівня розвитку індивідуальності її громадян.

2. Зміна суспільства можлива за умови зміни «серця» кожною людиною зокрема. Український філософ Г. Сковорода писав, що людина народжується двічі: фізично й духовно. Духовне народження він вважав істинним, оскільки людина осягає в собі «божественне», а зародки її духовності є в серці від народження, але вони не одразу усвідомлюються, бо їй протистоять могутні сили темної тілесності. Духовну людину

творює шлях добра: через пізнання, усвідомлення й розуміння своєї істинної духовної природи, свого призначення в світі. Насправді серце людини може змінити істина Слова Божого: чесність, порядність, справедливість. Законодавча база країни людей не змінює. Економіка і політика вторинні відносно культури, духовності та моралі. Спочатку потрібно відродити і сформувати «дух народу», а потім уже на основі цього розвивати економіку. Згадаймо, наскільки швидко змогли розбудувати свою економіку Німеччина та Японія після поразки у другій світовій війні. Перед ними постало складне завдання не дати цинізму, бездуховності, розпачу заволодіти душами, пригнічених жорсткою поразкою, народів. І вони зуміли вийти із цієї кризи. Зокрема на заміну нацистської ідеології ввели релігійне виховання. В статті 7 Головного Закону ФРН від 23 травня 1949 року постулювали принцип: «Викладання християнської моралі в державних школах, за виключенням неконфесійних, є обов'язковим». У громадян Німеччини та Японії було дуже розвинуте почуття національної самосвідомості, повага до своєї культури, власних цінностей. Ці народи вірили у свої сили і їх керівна еліта тільки підтримувала це прагнення і направляло його у потрібне русло.

3. Єдність – ключ до прогресу суспільства. Йдеться насамперед про вміння жити у суспільстві, усвідомлюючи єдність з власним народом. Вона базується на розумінні людиною самої себе як частинки певної спільноти, даного народу чи світової цивілізації взагалі. Адже, будь-яке царство, що розділене між собою, не зможе бути цілісним та стійким.

4. Уміння передбачати. Вертикаль влади України має докласти необхідних зусиль для здатності передбачити та стратегічно спланувати суспільно-політичні процеси на десятиліття вперед. Адже далекоглядність завтрашнього дня сприятиме національному прогресу, збереженню управління в своїх руках. Молодіжна політика, освіта мають направити фокус на шляхи забезпечення конкурентоспроможності країни. Так, Японія, Корея зуміли передбачити майбутнє не в індустріалізації, а в електроніці, тому сьогодні стали найбільш конкурентоздатніші на світовому ринку. Отже, найдорожчим

товаром ХХІ століття є знання, інформація і тому потрібно більше вкладати в навчання.

5. Відповідальність – показник зразкового лідерства та керівництва. Біблейський принцип зазначає: «Хто хоче бути перший, той повинен стати останнім». В політику мають іти люди, які бажають творити добро і служити народу. Коли політик несе у своїй душі любов до ближнього, любов до тієї справи, якою займається, то він ніколи не буде використовувати надану йому владу на шкоду іншим людям. Висока внутрішня культура спонукає його до праці на благо Творця і свого народу.

6. Коли народ бажає, щоб його країна стала лідируючою та конкурентоспроможною, то він має **усвідомлювати важливість духовних законів та їх дію в суспільному житті.** Тоді прийде бажання схилитись перед Всевишнім Творцем, прийняти Його ціннісні орієнтації та втілювати їх у своєму повсякденному житті. Це і є запорука успіху всієї держави.

Реалізація розглянутих цінностей можлива лише у громадянському демократичному суспільстві і саме від того, чим керуватиметься дане суспільство чи конкретна людина, залежатиме як її особиста доля, так і майбутній добробут всього народу. До того ж, саме духовні цінності є показником формування позитивного міжнародного іміджу України та її культури, інтеграції до європейського простору та збереження власної культурної ідентичності.

Використані джерела:

1. Аделаджа, С. Реформація / С. Аделаджа. – Київ : Фарес, 2004. – 216 с.
2. Дюркгейм, Э. Ценностные и «реальные» суждения / Э. Дюркгейм // Социол. исслед. – 1991. – №2. – С.17-26.
3. Мисів, Л. В. Особливості державного управління в сфері духовно-ціннісного розвитку українського суспільства: автореф. дис. канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Мисів Л. В. – Київ, 2006. – 20 с.
4. Парсонс, Т. Общетеоретические проблемы социологии / Т. Парсонс // Социология сегодня: Проблемы и перспективы :

Американская буржуазная социология середины XX века : сокр. пер. с англ. / общ. ред. и предисл. Г. В. Осипова. – Москва : Прогресс, 1965. – 684 с.

5. Уледов, А. Духовная жизнь общества: проблемы методологии исследования / А.Уледов. – Москва : Мысль, 1980. – 271 с.

УДК 614.25:2-167.2:355.1

МЕДИКИ – ЯНГОЛИ НА ВІЙНІ

Хоменчук Світлана Федорівна,
*викладач соціально – гуманітарних
дисциплін КВНЗ КОР «Білоцерківський
медичний коледж»*

Результати пошукової роботи зі збору матеріалів про виконання професійних обов'язків випускниками коледжу в зоні бойових дій на Сході України 2014 – 2018 рр.

*Важка дорога правди й доброти –
Самовіддане служіння медицині:
Крізь терни до зірок, крізь жах пройти,
Нести свій хрест любові до людини.*

На сході України триває запекла боротьба за незалежність та майбутнє нашого народу. У цій війні янгелами-охоронцями наших відважних бійців є фронтові медики, які рятують життя захисників України там на передовій, у зоні операції об'єднаних сил. Їх на війні називають янгелами, тому що вони першими приходять на допомогу та рятують життя воїнів на полі бою. Вже потім хлопців доправляють у шпиталі, де за їх життя борються лікарі.

Серед фронтових медиків є випускники Білоцерківського медичного коледжу – хлопці та дівчата, які з власної волі, розуміючи наскільки важливо бути поряд із нашими захисниками, в умовах постійної військової небезпеки, змінили білі халати на камуфляж, а медичні палати на фронтові медичні пункти. Вони достойні нашої уваги, поваги та шани, їхня жертвна праця має слугувати прикладом для виховання майбутніх медичних працівників України. Саме тому, одним із пріоритетних напрямків пошуково – краєзнавчої роботи в навчальному закладі є робота зі збору та систематизації матеріалів, які розповідають про випускників коледжу, яким випала доля виконувати свій професійний обов'язок в умовах бойових дій.

На передньому краї оборони, безпосередню участь у наданні медичної допомоги взяли близько 3,5 тис. військових медиків, з них понад 200 були поранені, 248 військових медиків були нагороджені державними нагородами, 80 медиків, за даними «Книги пам'яті полеглих за Україну», на жаль, не повернулися з поля бою, і серед них Ігор Зінич – Герой України, 25-річний санітарний інструктор, молодший сержант 80-тої десантно – штурмової бригади, випускник фельдшерського відділення Білоцерківського медичного коледжу 2009 року.

Зінич Ігор Вікторович загинув 20 січня 2015 року, внаслідок другого підтриву сепартистами нового терміналу Донецького

аеропорту, до останньої хвилини виконуючи свій професійний обов'язок, рятуючи поранених «кіборгів», нехтуючи власною безпекою, проявляючи неабияку мужність, героїзм і відвагу, на той момент вже сам був поранений, але своїх не залишив.

Загибель Ігоря стала великою трагедією не лише для рідних, друзів, побратимів Героя, але і для студентів та викладачів коледжу, які вважають за свій обов'язок зберегти

пам'ять про Героя, зібрати спогади побратимів, які були у ті січневі дні поряд з ним, відтворити останні дні героїчної оборони «фортеці кіборгів».

Почесне місце у навчальному корпусі Білоцерківського медичного коледжу займає виставкова композиція «Подвиг медика», присвячена легендарному медику ДАПу на псевдо «Псих». На стенді сторінки короткої, але такої героїчної біографії полеглого Героя.

Зінич Ігор Вікторович народився 6 вересня 1989 року в с. Коротчаєво, Ямало-Ненецького автономного округу РФ, дитинство та шкільні роки пройшли в смт. Рокитно на Київщині. Медичну освіту здобув на фельдшерському відділенні Білоцерківського медичного коледжу, по завершенні якого працював у відділенні гемодіалізу Білоцерківської міської лікарні №2 та Білоцерківській станції швидкої медичної допомоги. У 2011 році відслужив у Збройних силах України та повернувся працювати вже

в Рокитнянську центральну районну лікарню. А коли виникла потреба комусь їхати на Схід України, де розгорталися криваві події антитерористичної операції, а фактично, війни з проросійськими сепаратистами, на підтримку яких Російська Федерація щедро відправляла озброєння та військових, Ігор не залишився осторонь, добровольцем пішов на війну.

Спочатку потрапив на Яворівський полігон, де проходила бойове злагодження Львівська 80-та десантно – штурмова бригада, яка вже у листопаді 2014 року була направлена в район проведення антитерористичної операції, місцем дислокації стало селище Піски, Донецької області.

Під час чергової ротації, 17 грудня 2014 року добровільно, разом зі своїми побратимами з 80-тої ОДШБр зайшов на територію Донецького аеропорту і протягом 34 днів рятував поранених бійців, був там довше всіх, а 20 січня 2015 року зв'язок з Ігорем перервався.

Вже починаючи з 21 січня, в Інтернеті, почала поширюватися надзвичайно тривожна інформація. Таких повідомлень, в умовах військового часу було безліч, війна забирає найкращих, але до останньої хвилини рідні не хочуть вірити в найгірше та намагаються знайти хоч якусь обнадійливу інформацію:

«Ще одного Кіборга шукаємо! Просто я сама шукаю брата Зінича Ігоря Вікторовича 06.09.1989 р.н., 80 аеромобільна бригада, звання – молодший сержант, посада – військовий медик. Перебував у Донецькому аеропорту разом із кіборгами, він був фельдшером, заїхав туди 17-го грудня і до сьогодні. Втратили з ним зв'язок. Він постійно був біля поранених, у момент вибуху перекриття – також».

Усім хотілося вірити, що Ігор вирвався з того пекла живим! Вірили рідні, друзі, знайомі, колеги по роботі, вірили і всі в нашому коледжі. В ті січневі дні, ми з тривогою очікували результати пошуку, до останнього мали надію, що наш Герой залишився живим...Але вже на другий день після вибуху

сепаратисти виклали в Інтернет відео, яке вони зняли в зруйнованому новому терміналу ДАПу, а на ньому були і тіла загиблих десантників, серед яких мама Ігоря пізнала свого сина, але хотілося вірити, що можливо то хтось просто дуже на нього схожий...

242 дні оборони Донецького аеропорту – найгероїчніша сторінка в українській історії, адже захищаючи цей клаптик української землі, наші військові, проявили неабияку мужність, стійкість і героїзм – не витримав бетон, але люди вистояли. Заключна хвиля протистояння в аеропорту почалася після Різдва: масовані артилерійські удари, танкова атака бойовиків... 13 січня, внаслідок масованих обстрілів, впала диспетчерська вежа, яка нагадувала вже величезну бетонну губку. Того ж дня бойовики висунули «кіборгам» ультиматум – або залишити аеропорт, або загинути. Військові вибрали бій, і з того моменту зіткнення в аеропорту вже не вщухали. Найзапекліші бої розпочалися з 15 січня 2015 року. З розповідей побратима Ігоря Зінич, а також військового капелана Андрія Полухіна, який йому весь час допомагав доглядати за пораненими, стало відомо, що 19 січня відбувалися особливо запеклі бої на території аеропорту, термінал, де знаходилися наші бійці, прострілювався з усіх сторін, поранених було дуже багато. Ігор прийняв рішення залишатися доти, поки не вивезуть останнього хворого бійця, сам також був поранений. Спроби вивезти бійців були зроблені 19 та 20 січня, але ворог не дав можливість під'їхати транспорту, дорога прострілювалася, машини горіли, були загиблі, тому змушені були відступити. Після першого вибуху 19 січня 2015 року, коли «кіборги» вистояли, саме Ігор Зінич взяв на себе ініціативу знову організувати оборону, але потім був другий вибух 20 січня, після якого зв'язок із нашим Ігорем перервався, як і з іншими його побратимами з 80 бригади, яких також шукали рідні.

Майже місяць про долю Ігоря нічого не було відомо, сепаратисти не давали можливість зайти на територію летовища, щоб вивезти загиблих і лише 16 лютого 2015 р. прийшла звістка, що перші 9 тіл загиблих «кіборгів» везуть у Дніпропетровськ. Як з'ясувалося наступного дня, серед цих

дев'яти був і Ігор, а всього тоді вивезли 14 тіл загиблих десантників.

Уже 19 лютого 2015 року, в смт. Рокитно на Київщині, з військовим медиком, захисником Донецького аеропорту, Зіничем Ігорем, прощалися. Ховали з військовими почестями – почесною вартою, військовим оркестром і прощальним салютом. Зібралось дуже багато людей – побратимів Ігоря, рідних, друзів, однокласників, просто мешканців містечка. Зібралися, щоб віддати данину шани та пам'яті дуже мужній людині, військовому фельдшеру, якого майже всі вважали там лікарем, називали Доком, а він для себе обрав позивний «Псих». Десяткам кіборгів Ігор врятував життя, до останньої хвилини виконуючи свій професійний обов'язок. Він міг вийти з аеропорту, так як на той момент вже сам був поранений, але своїх не залишив.

Тільки після того, як мужнього воїна-медика провели в останню путь, усі дізналися деталі його героїчної служби в терміналі – про мужність, відвагу та самопожертву. «Кіборги», яким Ігор врятував життя, вважали за обов'язок подякувати Герою, з'ясувалося, що він творив чудеса медицини, витягував із того світу таких хлопців, яких, здавалося, порятувати в тих умовах було неможливо.

Спогади Героїв, які повернулися з того пекла, для кожного з нас є особливо цінними, тому що лише безпосередні свідки тих подій можуть розповісти як там все відбувалося насправді. Важкі ті спогади, але ми вдячні, що вони є і з них ми можемо дізнатися, яким був наш Ігор Зінич на тій війні і розповісти іншим.

Особливо вразила історія про порятунок солдата 80-тої десантно – штурмової бригади Ігоря Римаря.

Комендант диспетчерської вежі Донецького аеропорту, офіцер 80-тої аеромобільної бригади Вадим Вавришук, кіборг «Green» згадував: «Нам не давали відвозити не те що мертвих, а й поранених. Був один випадок, коли хлопцеві від пострілу РПГ відірвало руку та вирвало нижню щелепу. Покійний «Псих» вставив йому трубку і разом з хлопцями дві доби боровся за нього, не зважаючи на мороз, кіптяву і бій».

Пораним був Ігор Римар, про його евакуацію із аеропорту розповів художник зі Львова Дмитро Ткаченко у першому українському коміксі «Кіборги. Історія трьох». 19 січня 2017 року комікс «Кіборги. Історія трьох» було презентовано в нашому коледжі.

10 березня 2016 року, в День пам'яті нашого геніального поета-пророка Тараса Шевченка, студенти, викладачі, співробітники Білоцерківського медичного коледжу зібралися разом на презентацію другого видання книги Центрального друкованого органу Збройних Сил України «Народна армія» – «Вклоняємось доземно українському солдату». В Книгу історії наші мужні воїни, які гідно пройшли горнило війни, були в найгарячіших битвах, пережили ворожий полон та поранення, але залишилися живими, та Герої, які вже ніколи не повернуться додому – вони загинули за свою землю та свій народ, але завдяки неабиякій мужності та самопожертві стали Героями України, навіки записали свої імена, а це історія нашої держави! В Книзі вміщені і спогади про Героя України Зініча Ігоря, якого побратими закарбували на сторінках цієї книги таким, яким він був.

Командир взводу окремого аеромобільного батальйону лейтенант Андрій Ліснічук: «Коли було дуже моторошно, під час запеклих боїв та обстрілів він завжди був веселим та жартував. Це інколи навіть дивувало, але підбадьорювало всіх захисників аеропорту. А щодо професійних навичок «Психа» — важко повірити, що фельдшер за спеціальністю в таких умовах міг робити навіть складні, в плані лікарської майстерності, операції. І все це на тому, якщо можна так сказати, операційному столі, де зазвичай ми їли, — він справді творив дива. В нього був талант від Бога. Ігор Зініч не втрачав свого настрою та позитиву до останніх днів. Навіть незважаючи на поранення, він все одно надавав медичну допомогу й водночас всіляко підбадьорював хлопців. Також пригадую момент, коли він фактично взяв на себе командування обороною аеропорту, адже знаходився там найдовше за інших і добре знав обстановку. Безумовно, він гідний звання Героя України»

Командир відділення молодший сержант Роман Калинюк: «Я був одним із тих, кого під час оборони аеропорту врятував Ігор! Я отримав поранення 15 січня. На той момент я тримав оборону на першому посту, з кулемета прикривав основний прохід до термінала, куди власне під'їжджали наші «коробочки» з десантом, боекомплект, продовольством, і звідки проходила ротація й вивозили поранених. Кумулятивний снаряд з РПГ-7 пробив колону, за якою я знаходився. Мене вмить привалило осколками, а потім ще й детонував сам постріл. Як зараз пам'ятаю, що хлопці, які були поруч, вигукнули: «Ще один 200-й!» А я кричу: «Я живий, я не «двохсотий!» Хлопці, витягуйте мене звідси!» Прибігли товариші з моєї 9-ї роти та відволокли вглиб термінала. Одразу підбіг Ігор, на ходу розрізав увесь мій одяг та оглянув рани. На лівій нозі було найскладніше поранення: м'які тканини були розірвані майже до кістки. Він швидко надав мені необхідну медичну допомогу й пізніше доглядав мене, наче малу дитину. За день підходив щонайменше разів із десять, оглядав рани. Евакуювати поранених при постійних атаках ворога не було змоги. Ігор Зінич, хвилюючись за нас, не знаходив собі місця, постійно сварився й вимагав нашої евакуації. На четвертий день, коли я починав втрачати свідомість і готувався «на небо», Ігор злісно наказав покласти мене у прохід до термінала. Зрештою, з 19 на 20 січня мене та багатьох інших поранених евакуювали. Це був крайній борт. Якби не його наполегливість, я б, напевне, там і залишився. Він врятував мені життя, як і багатьом іншим хлопцям... Одного дня в нас було 18 поранених. Але він кожному приділяв час. Ніхто з них тоді не став «двохсотим». Я вважаю, що він — Герой, саме тому я й розповідаю про нього. До цього я ніяких інтерв'ю нікому не давав! Це людина з великої літери, яка заслуговує на найвищу нагороду».

Командир відділення молодший сержант Віталій Пясецький: «Перед заїздом в аеропорт нас вишикував командир батальйону і сказав: «Хлопці, вам дуже пощастило, принаймні в тому, що в терміналі є Ігор Зінич. Ті, кому він надає першу медичну допомогу, як правило, залишаються живими. Лікарі, які приймають евакуйованих з аеропорту, захоплюються його

роботою». Під постійними обстрілами у суцільній темряві, хаосі Ігор героїчно виконував свою роботу — рятував людей. 17 січня його й самого поранило під час обстрілу. Та він себе «трюхсотим» не вважав, сам перебинтував собі голову й надалі допомагав хлопцям. Ігор Зінич рятував життя моєму другові Феді Мецюрі. Товаришу згодом вирізали частину печінки й легень. Але та перша медична допомога, яку надав Ігор, була найголовнішим етапом спасіння побратима. 19 січня мене евакуювали з легкими осколковими пораненнями обличчя й ноги. Того дня мав виїхати й Ігор Зінич та він залишився в терміналі й виконав свій обов'язок до кінця. Як розповідали згодом товариші, після другого підризу терміналу Ігор отримав серйозні травми хребта. З-під завалу його витягнули, та йому було страшенно боляче навіть сидіти. Так загинула людина, якою захоплювалися всі мої товариші».

Саме Віталій Пясецький зробив останні фото Героїв «кіборгів» в новому терміналі Донецького аеропорту. Останні фото, які Віталій відправив рідним хлопців, але тоді Віталій ще не знав, що ці фото останні, вони були зроблені у хвилину затишшя 18 січня 2015 року. А 20 січня більшості «кіборгів», які є на цих фото, вже не буде живими.

Ми експонуємо фото останніх захисників ДАПу на Стіні пам'яті нашого Зіничя. На стенді «Подвиг медика» і спогади про ті страшні останні дні оборони Донецького аеропорту «кіборга» кулеметника Станіслава Стовбана: «...Ігор Зінич – неймовірна людина була, він реально витягав хлопців. Мій помічник, Рома Калинюк, три дні пролежав з простріленими ногами і перебитою спиною. Він втрачав свідомість, і я не знаю, яку Ігор йому надав допомогу, але з Ромою зараз все нормально. Любенка, ротного, так само врятував. Він був у надзвичайно важкому стані: і голова, і руки, і ноги, і корпус, і хребет, і органи внутрішні – усе було покоцане. Наскільки я знаю, Ігор навіть якісь реанімаційні заходи в польових умовах проводив».

Важливу роль в увічненні пам'яті полеглого Героя зіграла волонтер, парамедик Ольга Башей («Кроха»). Саме «Кросі» Ігор передавав поранених з нового терміналу і був із нею у ті дні на постійному зв'язку. Ольга стверджує, що в ДАПі не було більш професійного лікаря. За її словами, в період з 16 по 20 січня, в час підривів і страшних боїв у ДАП, Зінич врятував понад 50 наших військових. «Ігор не просто надавав бійцям необхідну допомогу – він дійсно врятував їм життя, робив у терміналі те, що не всі лікарі зможуть зробити в обладнаній операційній», – говорить Башей.

Кіборг з позивним «Красний» розповідаючи про все, що пережив у Донецькому аеропорту, згадав і Ігоря Зіничя: « 15 січня ворожі танки розбили південну сторону. Було багато поранених. Мене контузило на «Кондорі». Від смерті каска врятувала, її з голови потім ледве зішкребли. Наш 25-річний доктор під позивним «Псих» – Ігор Зінич, із Київської області, зробив мені укол, дав таблетки, годин шість я лежав, поки не відпустило. «Псих» загинув, коли бойовики підірвали перекриття. А він безвиїзно більше місяця протримався в аеропорту. Коли нам розстріляли приміщення, де зберігалися ліки, то Ігор зібрав у всіх «натовські» аптечки від волонтерів і продовжував працювати».

Останні дні, останні хвилини... найважчі 19, 20 січня 2015 року...

26-річний львів'янин Степан (ім'я змінено) згадував: «16 січня в результаті постійних обстрілів обвалилася одна зовнішня стіна, а вночі хтось попав в боєкомплект, вибухом зруйнувало внутрішні перегородки, що знаходилися в терміналі, бійці перетворилися на зручну мішень. Бойовики засіли зверху і в підвалі. Кожен штурм починали з крику: «Аллах акбар!» Поранили багато. Ми просили командування про підкріплення, але його не було. Не вивозили і поранили, транспорт ніхто не надсилав. Безпечних закутків, в яких можна сховатися, практично не залишилося. У будь-якому місці тебе міг дістати відлетівший від стіни осколок. Наш лікар, киянин Ігор Зінич, носився від одного бійця до іншого. Зупиняв кров, перев'язував рани. Він багатьом врятував життя. А хлопця з важким пораненням хребта буквально витягнув з того світу. До речі, позивний доктора був «Псих». Може, тому що непосидючий? Він не надягав бронежилет, говорив, що так зручніше, легше бігати».

Зі спогадів Валерія Логінова, офіцера 4-ї роти 95-ї окремої аеромобільної бригади з позивним «Аскольд»: «Я тоді тримав зв'язок з хлопцями по мобільному телефону. Розмовляв з Ігорем Зіничем (медик, позивний «Псих») за дві години до його поранення. Він уже тоді криком кричав: «Передайте командуванню, щоб забрали нас звідси. В мене хлопці вмирають на руках – нічим перев'язувати їх». Двічі намагалися туди заїхати, але обидва наші БТРи сепаратисти розстріляли. Поранили евакуювати не змогли, підмогу і боєкомплекти завезти не змогли, а хлопці там вже трималися з останніх сил. На додаток до цього, почали підривати перекриття над їхніми головами, пустили сльозогінний газ. Хлопці не спали, не їли, були поранені, вмирали...»

І таких спогадів у нас вже зібралося чимало, в планах оформити всі зібрані матеріали та видати книгу «Подвиг медика на псевдо «Псих».

За мужність та відвагу Ігор Зінич 4 червня, один із перших, був посмертно нагороджений орденом «Народний Герой України».

17 червня 2015 року, до Дня медичного працівника у Білоцерківському медичному коледжі було відкрито меморіальну дошку та стенд пам'яті «Подвиг медика», раніше меморіальні дошки, на честь Героя, були відкриті в Рокитнянській ЦРЛ та ЗОШ №3 смт. Рокитно, яка дала Ігорю путівку у життя.

14 жовтня 2015 року Указом Президента України за мужність, відвагу та героїзм, виявлені під час виконання своїх професійних обов'язків Зінич Ігор Вікторович удостоєний високого звання Герой України з врученням Золотої Зірки Героя.

9 серпня 2017 року, у День пам'яті святого великомученика і цілителя Пантелеймона, кращим медикам України вручали високу громадську нагороду в галузі медицини Орден Святого Пантелеймона. Орденом Святого Пантелеймона у номінації «Служіння суспільству» було нагороджено (посмертно) фельдшера, кіборга Ігоря Зінича з Київської області. Саме про

таких як Ігор Зінич сказав зі сцени Леонід Кравчук, вручаючи нагороду матері полеглого медика: «...Такі люди вчать по-совісті жити і відповідати за свої дії».

Кажуть «Героями не народжуються – героями стають». Ігор Зінич готував себе до мирної праці, а виявилось, що його вміння та навички гарного медика знадобилися в бойових умовах на найважчій ділянці фронту – новому терміналі Донецького аеропорту, фортеці «кіборгів»! Ігор не встиг одружитися, створити сім'ю, але він мріяв про щасливе життя у колі родини! Він виріс доброю, чуйною, людиною, прагнучи бути корисним людям і у момент смертельної небезпеки не думав про особисте, він думав про тих, кому зараз найбільше потрібен – своїх побратимів, які потребували його допомоги! Не всі повернулися додому, але ті, хто зміг вирватися з того пекла, будуть з вдячністю згадувати свого лікаря на позивний «Псих» і, по можливості, при кожній нагоді приносити квіти вдячності на його могилу! Герої не вмирають!!!

Проте війна триває і ще більше 20-ти колишніх студентів Білоцерківського медичного коледжу пройшли горнило російсько-української війни.

15 червня 2017 року, напередодні Дня медичного працівника, у нашому коледжі було відкрито фотоекспозицію «Наші випускники – янголи на війні», яка присвячена випускникам, яким випала доля виконувати свій професійний обов'язок в зоні бойових дій на сході України, де вже п'ятий рік триває російсько – українська війна. У складі 72-ої окремої механізованої бригади ім. Чорних Запорозжців, місцем дислокації якої є місто Біла Церква, виконували та продовжують виконувати професійний обов'язок наші випускники Кривий Максим, Майборода Михайло, Жук Мар'яна, Андрущенко Лариса, Чумак Тетяна, Костенко Олена, Костюк Богдан, Кравцова Інна. У складі батальйону територіальної оборони «Київська Русь» – Ратушний Максим та Кузьменко Юрій. У складі Білоцерківського зенітно-ракетного полку – Бартківський Вадим, Кириленко Роман, Спину Андрій, Бібік Жасміна. У складі 57-ої окремої мотопіхотної бригади продовжує виконувати професійний обов'язок Тульчий Олександр. У складі Національної гвардії України – Слабенко Святослав. І цей список ще далеко не повний, ми продовжуємо

збирати матеріали про наших випусників учасників бойових дій.

У червні 2018 року фотоекспозицію «Наші випусники – янголи на війні» доповнила ще одна виставкова експозиція, яку ми назвали «Фронтний медпункт». Операційна в бліндажі, жердина замість крапельниці, перев'язки при світлі ліхтаря, і надання допомоги під кулями – така військова медицина на передовій. Ми хотіли показати, як в умовах бойових дій наші випусники облаштовували свої медичні пункти, які засоби допомагали рятувати життя бійцям, які основні правила тактичної медицини. Заняття з тактичної медицини проводив на Яворівському полігоні Зінич Ігор.

На виставці «Фронтний медпункт» речі, які були привезені з війни та розповідають, чим рятують бійців від поранень, зупиняють кровотечі, знімають біль, перев'язують рани та полегшують страждання. Випусник коледжу Кривий Максим, а нині фельшер 72 окремої механізованої бригади передав нам індивідуальні аптечки військовослужбовців.

На відкритті виставки був присутній Тульчий Олександр, військовий медик 57-ої мотопіхотної бригади, саме його фото з війни стали основою для створення фронтного пункту надання медичної допомоги у нашому коледжі. Саме Саша обладнав

медичний пункт, в одній із найгарячіших точок війни на Донбасі шахті «Бутівка», яку порівнюють з Донецьким аеропортом, а її захисників також називають «кіборгами».

Шафи для медикаментів із ящиків до патронів, кушетка з термоковдрою, найнеобхідніші ліки та вироби медичного

призначення – будуть нагадувати студентам та відвідувачам виставки про події цієї війни.

А ще спогади наших випускників. З їх слів ми зрозуміли, що зброєю медика на війні є не автомат чи міномет, а тактичний військовий рюкзак.

Зі спогадів Майбороди Михайла: «Найбільш памятним днем моєї участі в АТО став день, коли ми виходили з оточення

з-під Дебальцево, у лютому 2015 року, я тоді служив у складі 128 гірсько-піхотної бригади, йшли пішки у ніч, під постійними обстрілами, йти було важко, викинув все – каску, речовий мішок, лише тактичний рюкзак був зі мною, мав бути готовим у кожну хвилину допомагати пораненим, яких було дуже багато».

Зі спогадів випускника коледжу, військовослужбовця Національної Гвардії України Слабенка Святослава: «Я тільки розпочав служити і вперше поїхав в зону АТО. Одного разу вийшов зі своєї палатки по справах і раптом розпочався мінометний обстріл, у ці хвилини я думав лише про одне, що мій тактичний рюкзак не при мені, а раптом зараз когось поранять, а я не зможу допомогти, тому якнайшвидше повернувся у палатку, не дивлячись на небезпеку. З того часу, куди б не йшов, скрізь брав із собою свій тактичний рюкзак».

Війна триває, а це значить, що знову і знову нашим медикам доведеться повертатися на передову та вести свій бій за життя та здоров'я кожного побратима.

А пошуковці Білоцерківського медичного коледжу і далі будуть збирати матеріали про випускників навчального закладу, і в першу чергу тих, які стали «Янголами на війні».

УДК 930.1:001.12-053.6

МОЛОДЬ І ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО ДОСВІДУ В ЦАРИНІ ІСТОРІЇ: МЕТОДИЧНІ МІРКУВАННЯ

Чернецький Євген Анатолійович,
кандидат історичних наук (Україна),
доктор гуманістичних наук (Польща),
зав. відділу інформаційно-краєзнавчої
роботи Білоцерківської міської
централізованої бібліотечної системи,
провідний науковий співробітник
Меморіального музею-садиби І. С.
Козловського, ст. наук. співробітник
Білоцерківського краєзнавчого музею

Шлях набуття молодого людиною наукового досвіду апробований нашою цивілізацією впродовж її тисячолітньої історії. Йдеться про систему навчання у навчальних закладах все більш високого рівня з поступовим поєднанням перевірки засвоєння знань з особистою дослідницькою роботою. Кінцевим продуктом цієї системи має бути вчений, який здатен самостійно виявити та розв'язати наукову проблему.

Радянська освітня система у часи свого максимального “застою” була цілком успадкована незалежною Україною. Слід з сумом констатувати, що формалізований підхід до підготовки науковців набув у нас максимально імітаційної форми, штучно декорованої різноманітними ускладненнями, бездумно запозиченими і втіленими з цілком іншої, західної моделі. Продуктом цієї системи стає “викладач”, для якого написання чергової наукової праці (“кандидатської”, “докторської”) не виходить за межі формальної перепустки до кар’єрних здобутків. У результаті Україна має потворну систему псевдонауки, яку міжнародна наукова спільнота сприймає через поодинокі постаті справжніх вчених, які дивом сформувалися всупереч існуючим умовам наукової праці.

Цим шляхом була знищена і гарна ідея заохочення до здобуття першого наукового досвіду учнів старших класів середньої школи відома як Мала академія наук (МАН). У гонитві за максимальним результатом “манівські” роботи пишуться переважно учителями та батьками. Щоб все ж залучити учнів до цього “процесу” конкурс праць доповнили фактичними іспитами засвоєння знань. Відтак початкова ідея наукового розвитку учнівської молоді перетворена на черговий формальний процес з усіма ознаками корумпованості, так добре розвинутої у “великій” українській науці.

Тим часом процеси децентралізації та розвитку самоврядування в Україні ставлять перед територіальними громадами задачу максимально ефективного використання усіх наявних ресурсів, від чого, нарешті, прямо залежить наповнюваність місцевих бюджетів. Одним з дуже перспективних ресурсів є туризм, який має використовувати інформаційну привабливість урбанізованого чи природного терену. Безумовно основою цієї інформаційної привабливості є поширення у популярній формі знань, які походять з наукових публікацій. Відтак одною зі складових туристичного успіху є кількість наукових публікацій. Саме тому подальше імітування наукового процесу, а також імітування наукової підготовки студіюючої молоді стає все дорожчим для територіальних громад зокрема і суспільства взагалі. Йдеться не лише про витрачання з нульовим ефектом існуючих ресурсів, а про гірше – уповільнення, а то й перекреслення успішного руху в майбутнє.

Яким же чином змінити наукову підготовку студіюючої молоді, залучити її до реального, а не імітованого наукового процесу, а відтак вплинути на формування її шанобливого ставлення до родинних цінностей, любові до малої батьківщини та патріотизму? Безумовно йдеться про формування можливостей, реалізація яких була б посилюючою для студіюючої молоді, яка лише здобуває науковий досвід, а тому ще не має навичок і знань, що дозволяють самостійно виявляти та розв'язувати наукову проблему. Дуже важливим є практичне

використання результатів такої праці, що є можливим переважно у контексті розвитку туризму.

У цьому зв'язку слід наголосити, що мотивація людей до туристичного відвідання місцевості пов'язана, фактично, лише з двома чинниками. Йдеться про унікальний та сентиментальний туризм. Перший пов'язаний з особистою присутністю та огляданням історичних чи природних місць, пов'язаних з унікальними подіями, особами, пам'ятками чи середовищами. Другий базується на особистому відвідуванні місць пам'яті, пов'язаних з родинною історією. Обидва напрямки пов'язані з культурною частиною суспільства, хоча залучення медіа може сформуванню престижності та поширити їхню привабливість і серед тої частини суспільства, яка не має культурних потреб, проте має відповідні ресурси.

Є очевидним, що туристичний успіх місцевості можна інтенсифікувати завдяки максимальному збагаченню наукової інформації, яку слід популяризувати. Також очевидно, що для збагачення наукової інформації потрібні значні людські ресурси. Значну потенційну частину цих ресурсів становить студіюча молодь, яка зацікавлена у здобутті наукового досвіду та бачить своє майбутнє у науковій чи туристичній сфері, або планує їх поєднувати.

Обмеженість сфери наукової діяльності молоді обумовлена, як вже зазначалося, браком особистого досвіду, а також, що істотно, чинним законодавством про охорону персональних даних. Відтак територіальні громади та окремі установи (музеї, бібліотеки, архіви, клуби) мають створювати програми по залученню молоді до систематизування, упорядковування місцевої публічної інформації. Йдеться про створення, наприклад, таких наукових продуктів:

- анкети опитування місцевих мешканців;
- покажчики персоналій та об'єктів, згаданих у місцевій пресі;
- покажчики персоналій та об'єктів, згаданих у документах місцевих архівів (архівних відділів);
- колекції фото та інскрипцій на надгробках місцевих кладовищ;

– паспортизація будинків в історичному центрі.

Збагачення наукової інформації дозволить різко збільшити знання, потрібні для сфери унікального туризму. Ще більше значення ця діяльність має для сентиментального туризму, в якому важливим є поширення даних про давніших мешканців.

УДК 7.079:904

ПОГЛЯД НА ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МОЛОДІЖНОЇ ТВОРЧОСТІ «ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ!» ЯК НА СКЛАДОВУ КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Шатунов Віктор Антонович,
*режисер, культуролог, голова ГО «Центр
мистецтв та духовної культури «Образ»,
аспірант НАКККіМ*

Стаття присвячена пошуку нових форм та можливостей для подальшого дослідження, оновлення та збереження культурної спадщини. Особливо наголошується на залучення до цієї діяльності учнівської та студентської молоді як спадкоємниці реформаторів нашого суспільства.

Ключові слова: культурна спадщина, культуротворчий процес, самореалізація, молодь, формування особистості, фестиваль-конкурс.

Дослідження смислів культури, засвоєння багатоманітної культурної спадщини, знайомство з внутрішньою структурою тієї чи іншої культури, осмислення ритмів історичного буття суспільства та перспектив майбутнього зробили проблему співвідношення історії та культури однією з найважливіших у гуманітарному пізнанні. Особливої значущості в умовах перехідного стану сучасного суспільства у зв'язку з його становленням та розвитком набуває роль суб'єкта, який впливає на різні сторони соціального життя. Адже умови для існування культури створює людина як суб'єкт культуротворчого процесу,

як носій активної, творчої, цілеспрямованої дії, здатний до створення свого власного світу та себе в ньому [3].

Те, що називається культурою, не зводиться тільки до відвідування музеїв, театрів, виставок, філармоній, читання книг, дотримання етикету: культура — це, насамперед, ставлення людини до людини, певний духовний і душевний стан гуманізованої особистості, процес її збагачення знаннями, цінностями, ідеями, почуттями, емоціями, переживаннями, словом, усім тим, що сприяє її олюдненню і впевненості в своїх здібностях і силі, вірі в прогрес і свободу. Тільки в контексті культури людська особистість може всебічно розвиватись і цілісно функціонувати, творчо самореалізовуватись і самоутверджуватись. Саме засвоївши цінності культури, насамперед, духовні, індивід усвідомлює і відчуває свою відповідальність не тільки за свій вибір, а й за долю суспільства, нації, людства, бере активну участь в історичному процесі, гуманізуючи своє середовище і самого себе [2].

Сьогодні в умовах адміністративної реформи та зростання ролі місцевого самоврядування в Україні особливо актуалізується питання економічного, соціального та культурного розвитку місцевих громад. Відтак зростає роль місцевої історико-культурної спадщини як одного з механізмів розвитку громади, платформи для консолідації й інтеграції спільноти. У містах та селищах є чимало цінних об'єктів, окремі з яких внесені в реєстр історико-архітектурних пам'яток завдяки своєму особливому архітектурному чи історичному значенню. Але більшість пам'яток історії та культури залишаються занедбаними та невідомими, потребують уваги та відновлення. Тому необхідне розуміння ролі самої людини як суб'єкта активної дії в універсумі культури, феномена культуротворення [1]. І для цього простежимо участь і можливості людини в етапах процесу збереження культурної спадщини.

Перш за все ми робимо дослідження, їх вже є багато і буде ще більше. Ці дослідження в більшості так і залишаються на папері в бібліотеці, в науковій організації, в учбовому закладі, звісно, вони використовуються для подальших досліджень та науково-дослідницької і учбової діяльності.

Але мова буде йти про те, щоб ці здобутки культурної спадщини мали розповсюдження серед широкого кола громадськості, впливали на свідомість та формування особистості, виховували молоде покоління відповідальним за себе та за свою країну, надавали додаткові можливості реалізувати таланти та здібності учнівській та студентській молоді.

Тому необхідно створювати сприятливі умови для матеріалізації досліджень кожної пам'ятки, щоб зробити її придатною для сприйняття широким колом громадськості, облаштовувати так, щоб можна було до неї підійти, подивитись, відчувати емоційно, перейнятися закладеним в ній змістом, стати співучасником історичної події або ближче познайомитися з видатною особистістю. Є багато таких досліджень, на основі яких можна відновити архітектурно значиму споруду, спроектувати пам'ятник, встановити меморіальну дошку, зробити історичну локацію.

Наприклад, всім знайомі «Склади» Браницьких. Споруда, яка простягається майже на 140 метрів, дуже велика потужна будівля. Про неї багато написано. Тепер її треба відновити, привести в порядок, реставрувати, в ній може знаходитися мистецькі центр, і студії, і виставкові зали, може бути цілий комплекс, центр культури і мистецтв. Це все сприяло б збереженню цієї архітектурної споруди і використанню її як діючого об'єкту культури для виховання молоді, для участі громадськості, мешканців міста в своєму культурно-мистецькому розвитку, в реалізації своїх талантів та здібностей, а ще як привабливого для туристів об'єкту. Також важливо створити благоустрій прилеглої до пам'ятки території, можливо, встановити елементи паркової скульптури або анотаційні дошки.

Але, коли об'єкт культури існує в занедбаному, не впорядкованому вигляді, то він створює зворотній ефект – привчає до зневаги культурою та історією, і перш за все у молоді, яка потім цю зневагу несе через все своє життя.

Відзначимо також велику роль популяризації культурних пам'яток через інформаційні повідомлення, публіцистичні

програми, творче переосмислення та реалізацію засобами кіно та телебачення, широко використовуючи можливості інтернету.

Це все, вже як наслідок, приваблює до культурної пам'ятки місцевих мешканців, гостей та туристів, призводить до організації нових туристичних та екскурсійних маршрутів, історичних локацій та рекреаційних зон, спонукає до створення необхідних умов для обслуговування гостей та туристів.

І ось тут, дивлячись на кожен етап визначених дій по збереженню культурної спадщини, ми звертаємо увагу на людину як на дієвого суб'єкта, який може бути не тільки користувачем опанованої ним культури, але й стає тією особистістю, яка вносить в неї щось своє, принципово нове, й відповідно стає творцем нових елементів цієї культури. Таким чином, шляхом творчої діяльності в напрямку збереження культурної спадщини відбувається самореалізація людини в культурі, вона виступає об'єктом її впливу, носієм культурних цінностей й, відповідно, стає суб'єктом культуротворчого процесу [1].

Доцільно ще звернути увагу на феномен творчої соціалізації, який виникає на перехресті двох понять — творчість і соціалізація, кожне з яких має високий культурний потенціал із достатньо високим ступенем теоретичної складності й не існує у відриві від іншого. Наприклад, творчість не існує без фактора соціалізації особи в культурно-мистецькому середовищі, а процес соціалізації — без творчості.

Тому від науково-пошукової та дослідницької роботи до збереження або відтворення історичної пам'ятки — все це дає змогу молоді приймати участь не тільки в культуротворчому процесі, але й сприяє формуванню особистості та затвердженню себе в соціумі. Завдяки творчості в особи є потенційна можливість (свобода) відчувати себе особистістю, яка сама визначає себе та відтворює власний, необхідний для себе (творчої особи) проект способу життя — ціннісне благо. Отже, у сучасних умовах свободу творчої соціалізації особи варто розглядати через фактор творчої діяльності, як важливий механізм формування духовно багатой, творчої, по-справжньому

вільної особи, яка, за словами Е. Фромма, дійсно є "феноменом космічного значення" [3].

Тепер конкретизуємо послідовність в проведенні ефективної діяльності по збереженню культурної спадщини:

Схема 1

Кожний етап важливий та вимагає особливої уваги. Що ми робимо, як ми допомагаємо, як ми приймаємо участь у розвитку

кожного напрямку, так буде потім ставитись сьогоднішня молодь, коли буде займати відповідальні посади, мати вплив на оточуючих людей, на суспільство, тобто, так це потім реалізується в їх керівній, громадській, політичній діяльності.

Як ми бачимо, збереження культурної спадщини має багатоступеневий процес, який починається з дослідження і завершується відтворенням історичної пам'ятки в її первозданному вигляді або через встановлення пам'ятки-символу. Все це закладено в підготовці та проведенні Фестивалю-конкурсу молодіжної творчості «Збережемо історичну пам'ятку!», яким долучається учнівська та студентська молодь до культуротворчого процесу та дає змогу реалізувати нахили не тільки до наукової, а й різноманітної практичної творчої діяльності.

Тепер подивимось, який же культуротворчий простір для учнівської та студентської молоді пропонує участь в Фестивалі-конкурсі «Збережемо історичну пам'ятку!»:

Схема 2.

Це потужний проект, реалізація якого приведе до формування нового прошарку молодих людей, в яких буде розуміння того, як дбайливе ставлення до культурної спадщини та культури взагалі впливає на саму особистість, визначення її місця в соціумі, і на формування громадянського суспільства взагалі. І в цьому необхідне усвідомлення того, як сьогодні кожен з нас може допомогти молоді знайти напрямлення свої участі в збереженні культурної спадщини.

Також потрібна підтримка як законодавча так і фінансова. Якщо до розробки законів необхідно залучати досвідчені наукові та мистецькі кадри, які спільно з законодавцями запропонують шляхи по створенню сприятливих умов для розвитку молоді, то для підтримки реалізації проектів крім використання бюджетних можливостей треба заохочувати меценатство, спонсорство, благодійність, створення фондів, а на це в суспільстві сьогодні є всі можливості, для того щоб пам'ятки культурної спадщини відновлювалися та мали здатність приваблювати не тільки своєю змістовною насиченістю, а й своїм зовнішнім виглядом.

Висновки. Розбудова української державності, побудова громадянського суспільства неможливі без вдосконалення творчих потенцій суспільства, усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей і розуміння перспективи гуманітарного розвитку суспільства — тільки цим можна протистояти явищам бездуховності та зневаги до культури.

Визначено, що будь-яка держава досягає свого благополуччя завдяки громадянам, які беруть на себе частину відповідальності за поліпшення й розвиток своєї країни. Задовольняючи базову потребу в самореалізації в різних видах діяльності, особистість прагне до здійснення своїх життєвих цілей, знаходить своє місце в системі суспільних зв'язків і відносин.

Проведення досліджень на тему місцевої історії, збереження об'єктів культурної спадщини, популяризація локальної історії, «брендування» спадщини як інструменту капіталізації місцевого культурного середовища, розробка туристичних маршрутів, проведення мистецьких фестивалів — усе це становить

потужний потенціал не тільки для формування локальної, регіональної та національної ідентичності членів місцевої громади, але й для духовного та економічного розвитку самого регіону. Крім того, проведення таких заходів, як Фестиваль-конкурс молодіжної творчості «Збережемо історичну пам'ятку!», сприяє гуманітарному розвитку нового покоління і розвитку всього громадянського суспільства в цілому.

Використані джерела:

1. Овчарук, О.В. Суб'єкт як феномен культуротворення [Електронний ресурс] / О. В. Овчарук. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/obraz/33/2040-sub-yekt-yak-fenomen-kulturotvorennya.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 15.11.18].
2. Сморж, Л. О. Культура як суспільно-історичне явище. Культура і цивілізація [Електронний ресурс] / Л. О. Сморж // Сморж, Л. О. Естетика : навч. посіб. / Л. О. Сморж. – Київ: Кондор, 2009. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/ethics/smorzh_estetika/part11/1101.htm, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 15.11.18].
3. Туріна, О. Культуротворчі чинники творчої соціалізації особи / О. Туріна // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 1. – С.1-6.
4. Шатунов, В. А. Об'єднання у дискурсі формування громадянського суспільства / В. А. Шатунов // Культурологічна думка: щорічник наукових праць. – Київ : Інститут культурології Національної академії мистецтв України, 2017. – № 12. – С. 207-213.

УДК 903'1:37.091.212

ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ТА МІСЦЕВОЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Ярмола Олександр Володимирович,
*доцент кафедри суспільно-гуманітарних
дисциплін Білоцерківського Національного
аграрного університету, кандидат
філософських наук*

Я хотів би сьогодні акцентувати увагу на такому не лише фактичному, не лише історичному, але мабуть і в деякій мірі філософському аспекті. Мається на увазі, що будь який філософський напрям, з яким ми зустрічаємося, передбачає системне бачення, тобто дуже часто в наших програмах є дуже гарні ідеї, але вони не реалізуються, не відбуваються.

Один із прикладів я міг би навести. Деякий час тому наша міська влада, служби проводили зустріч присвячену допомозі воїнам АТО. Я сам був воїном АТО, безпосередньо з цим пов'язаний. Мені дуже сподобався виступ одного з наших соціальних працівників, який сказав дуже цікаву і важливу річ. У нас є багато пільгових категорій, в тому числі афганці, чорнобильці і так далі. І він звернув увагу на те, що це є ще радянський принцип, який до цього часу існує в нашій державі. Призначаються пільги, але всі знають, що вони виконуватись не будуть. Грошей немає, а вони призначаються. Відповідно буває, що програму прийнято, але всі знають, що грошей нема. І відповідно намагаються її реалізувати, деь перетягувати, у когось забрати і так далі.

Класичний приклад – це сплата перевізникам в транспорті, коли пільговики можуть безкоштовно їздити, але ви знаєте ставлення до цього певних верств наших перевізників. З одного боку держава начебто гарантує, а з іншого боку вона не створює економічних підстав. Тому що, коли ми беремо приватного перевізника, то чому він повинен розраховуватися за державні зобов'язання перед пільговиками. І так далі.

Тут, на мою думку, спочатку повинні бути економічні обґрунтування тих програм, які мають прийматися. В тому числі програма комплексна, на яку працюють зараз багато людей, організатори. Вони підкреслюють, що мають бути збалансовані і історична складова, і економічна складова, і управлінська складова.

Якщо ми, наприклад, візьмемо один із аспектів туристичної сфери, такий як готельно-ресторанний бізнес. У Франції працююча людина вдома не обідає, вона обідає в кафе, в ресторані. Але в неї це місце не тільки для споживання їжі, а воно працює і для розвитку культури. Ми знаємо, що є мистецькі кафе, де збираються художники, поети та інші. Чому б нам в Білій Церкві такого не розвинути?

Але давайте подивимося на фінансову статистику. Я, як викладач, доцент університету заробляю близько 30-40-50 гривень за годину. Виходить десь 250-400 гривень за день. Чашка кави в кафе коштує десь 30 гривень. Коли я йду в кафе, я повинен за чашку кави сплатити 30 гривень. Відповідно, для того, щоб кілька хвилин попиту каву, мені треба заплатити свою годинну зарплату. Тому мені дешевше приготувати самому цю каву, ніж піти в кафе.

Чому у Франції це можливо, тому що людині вигідніше витратити кілька хвилин в кафе, ніж десь йти та готувати самому, адже вона за цей час заробить більше грошей. Тому їй не вигідно самому готувати. Такий економічний розрахунок.

Тобто, чи можемо ми мати розвиток такого бізнесу, який буде обслуговувати туризм, як, наприклад, кафе і таке інше, якщо дохід населення у нас відносно обслуговування значно менший? То виникає потреба збалансувати всі економічні чинники.

Наступне питання з приводу історії загальнонаціональної і місцевої. Яким чином вона впливає на цю економічну складову? Чим вона важлива для наших студентів? У нас в Білій Церкві близько 4 тисяч студентів стаціонару і близько 4 тисяч студентів заочників. Величезний інтелектуальний потенціал, який місто, на мою думку, не використовує. Нажаль, ніхто не проводив соціологічних досліджень, але я бачу, що студенти приймають деяку участь в культурних заходах, також я бачу, що випускники намагаються реалізувати свої потреби в культурно-інтелектуальному розвитку, хтось відвідав органний зал, театр. Є величезний потенціал у наших перекладачів, юристів для того самого бізнесу туристичної сфери, це все можливість залучення наших людей.

Свідомість наших студентів дозволяє приймати в цьому участь, і це важливо. Тому що місцева і загальнонаціональна історія виховує студента. Студенти нашого університету, інших навчальних закладів, це еліта нашої білоцерківської молоді. Біла Церква взагалі молоде місто.

Яким чином студенти залучаються до історії міста? Іноді ходять в музей. Але це недостатньо. Я вважаю, що до туристичної галузі необхідно активніше залучати студента, його інтелект, його свідомість. У нас навчаються студенти з усіх куточків України. Чому б не залучити цей потенціал? Чому в своїй свідомості вони повинні жити в іншому місці? Вони мають бути міцними громадянами, приймати активну участь в виборах, вони мають обирати владу, впливати на бюджет, на ті програми, які започатковуються. Це є місцева історія, якою повинна проникнутися свідомість наших студентів.

Загальнонаціональна історія. Сьогодні можна почути таке: «навіщо нам загальнонаціональна історія, нам достатньо звертати увагу на місцеву». Але з іншого боку, треба знайти розуміння того контексту, в якому відбувалася діяльність Браницької, Шевченка, Шолом-Алейхема, Лебединцева та інших. Тоді поєднання і гармонізація загальнонаціональної і місцевої історії дасть ту складову, яка зробить всю історію Білої Церкви теж загальнонаціональною. І це якраз можливо зробити за допомогою молоді.

Тобто молодь однозначно є рушійною силою. Це та активна молодь, у якої є бажання втручатися в культуротворчі та соціальні процеси в суспільстві.

У мене є певний досвід, як ми співпрацювали з студентами в гуртку журналістики. Тому я практично побачив, що це гарна ідея для молоді, яка дає можливість залучається до творчих проєктів. Вони цікавляться тим містом, в якому вони живуть, відвідують видатні місця, знайомляться з життям та творчістю видатних особистостей і вже свої враження передають своїм друзям.

Тому на завершення ще раз підкреслюю, що гармонійне поєднання загальнонаціональної і місцевої історії з залученням нашої студентської молоді дійсно може забезпечити розвиток тієї туристичної програми, яка, ми сподіваємося, буде прийнята, і сприятиме культурному та економічному розвитку міста та регіону.

Abstract for the collection

In the conditions of development of the Ukrainian state, its active integration into the European and world community, the interest to the historical past, revealing and researching unknown pages of national history significantly increased.

Individual monuments are included in the register of historical and architectural monuments because of their special architectural or historical significance. But many local history and culture monuments remain neglected and unknown, needing attention and restoration. Involving students in such projects gives them the opportunity to participate directly in the cultural process and to show their social activism.

Bilotserkiv Festival-Contest of Youth Creativity "Let's Save the Historic Monument!" is aimed at raising public awareness of the diversity of cultural heritage, its vulnerability and the need for effective efforts to preserve it for future generations and is held as a creative competition of students in the categories: "journalistic work", "research work", "audiovisual work".

To familiarize the society with the importance of preserving the historical heritage in the cultural and economic development of both the region and the whole country, round tables, scientific-practical conferences, competitions of investigative investigations and films are held.

The materials of the first collection "Save the Historical Monument!" were compiled from the speeches at the scientific-practical conference "Clustering of the tourism industry - a significant lever in the cultural, educational and economic development of the Kyiv region." The conference was attended by scientists, ethnographers, educators, artists, community activists, museum workers, entrepreneurs.

The following topics were covered:

1. Formation of tourist cluster and efficiency of its activity.
2. The state of tourism infrastructure of Kyiv region, problems and prospects.
3. Updating the values of cultural and historical heritage in educational work.

Streszczenie do kolekcji

W warunkach rozwoju państwa ukraińskiego, jego aktywnej integracji ze społecznością europejską i światową znacznie wzrosło zainteresowanie historyczną przeszłością, ujawnianie i badanie nieznanych stron historii narodowej. Poszczególne zabytki są wpisane do rejestru zabytków historycznych i architektonicznych ze względu na ich szczególne znaczenie architektoniczne lub historyczne. Ale wiele lokalnych zabytków historii i kultury pozostaje zaniedbanych i nieznanych, wymaga uwagi i restauracji.

Zaangażowanie uczniów i studentów w takie projekty daje im możliwość bezpośredniego uczestnictwa w procesie kulturowym, aby wykażać się aktywizmem społecznym.

Festiwal Konkursów Kreatywności Młodych „Ratujmy historyczny zabytek!” w mieście Biała Cerkiew ma na celu podniesienie świadomości społecznej na temat różnorodności dziedzictwa kulturowego, jego wrażliwość i potrzeba skutecznych wysiłków, aby zachować ją dla przyszłych pokoleń, i odbywa się jako kreatywny konkurs dla studentów i młodzieży studenckiej w nominacjach: „raca dziennikarska” (dziennikarstwo, publicystyka), „praca badawcza” (działalność badawcza), „praca audiowizualna” (film, reportaż). Aby przybliżyć społeczeństwu znaczenie zachowania dziedzictwa historycznego w rozwoju kulturalnym i gospodarczym regionu i całego kraju, odbywają się okrągłe stoły, konferencje naukowo-praktyczne, konkursy badań śledczych i pokaz filmów.

Materiały z pierwszej kolekcji „Save the Historical Monument!” Zostały opracowane na podstawie przemówień na konferencji naukowo-praktycznej „Grupowanie przemysłu turystycznego - znacząca dźwignia rozwoju kulturalnego, edukacyjnego i gospodarczego regionu Kijowa”. W konferencji wzięli udział naukowcy, etnografowie, pedagodzy, artyści, działacze społeczni, pracownicy muzeów, przedsiębiorcy.

Науково-методичне видання

ЗБЕРЕЖЕМО ІСТОРИЧНУ ПАМ'ЯТКУ

Випуск 1

Матеріали обласної науково-практичної конференції
«Кластеризація туристичної галузі – вагомий важіль
у культурно-освітньому та економічному розвитку Київщини»
Біла Церква, КНЗ КОР «КОПОПК», 10 жовтня 2018 року

Упорядники: Пількевич Ольга Дмитрівна,
Шатунов Віктор Антонович

Дизайн та комп'ютерна верстка В. А. Шатунов

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ПІДРОЗДІЛ
КНЗ КОР «Київський обласний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів»
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37
Тел. (04563) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: Kyiv_academy@ukr.net
<https://kristti.com.ua/>